

Tartu Ülikool
Avatud ülikooli keskus

LÜKKA õppekavaarenduse alaprojekt

Õppekavade toimimise uuring

Allan Kährrik

Tartu 2007

Sisukord

Sissejuhatus	10
Eesmärk	11
Meetod	12
Põhistatud teooria (grounded theory)	
Andmete kogumine ja valim	
Küsimustik	14
Teostajad, aeg	15
Metodoloogilised probleemid	15
I Intervjuud	17
Saksa keel – tudengid	18
1. 3+2 reform	
2. Õppekava sisu ja kulg	
3. Õppekorraldus	
4. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid	
5. Tööturg	
6. Mobiilsus	
7. Kvaliteet	
8. Kommentaarid	
Saksa keel – õppejõud	24
1. 3+2 reform	
2. Õppekava sisu ja kulg	
3. Õppekorraldus	
4. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid	
5. Tööturg	
6. Mobiilsus	
7. Kvaliteet	
Ajalugu – tudengid	31
1. 3+2 reform	
2. Õppekava sisu ja kulg	
3. Õppekorraldus	
4. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid	
5. Tööturg	
6. Mobiilsus	
7. Kvaliteet	
8. Kommentaar	

Ajalugu – õppejõud 38

1. 3+2 reform
2. Õppekava sisu ja kulg
3. Õppekorraldus
4. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid
5. Tööturg
6. Mobiilsus
7. Kvaliteet
8. Kommentaar

Majandus – tudengid 43

1. 3+2 reform
2. Õppekava sisu ja kulg
3. Õppekorraldus
4. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid
5. Tööturg
6. Mobiilsus
7. Kvaliteet
8. Kommentaar

Majandus – õppejõud 51

1. 3+2 reform
2. Õppekava sisu ja kulg
3. Õppekorraldus
4. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid
5. Tööturg
6. Mobiilsus
7. Kvaliteet
8. Kommentaar

Bioloogia – tudengid 57

1. 3+2 reform
2. Õppekava sisu ja kulg
3. Õppekorraldus
4. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid
5. Tööturg
6. Mobiilsus
7. Kvaliteet
8. Kommentaar

Füüsika – tudengid 64

1. 3+2 reform
2. Õppekava sisu ja kulg
3. Õppekorraldus
4. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid
5. Tööturg
6. Mobiilsus
7. Kvaliteet
8. Kommentaar

Füüsika – õppejõud 70

1. 3+2 reform
2. Õppekava sisu ja kulg
3. Õppekorraldus
4. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid
5. Tööturg
6. Mobiilsus
7. Kvaliteet
8. Kommentaar

Põllundus – tudengid 77

1. 3+2 reform
2. Õppekava sisu ja kulg
3. Õppekorraldus
4. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid
5. Tööturg
6. Mobiilsus
7. Kvaliteet
8. Kommentaar

Põllundus – õppejõud 83

1. 3+2 reform
2. Õppekorraldus
3. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid
4. Tööturg
5. Mobiilsus
6. Kvaliteet
7. Kommentaar

Keskkonnakaitse – tudengid 89

1. 3+2 reform
2. Õppekava sisu ja kulg
3. Õppekorraldus
4. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid
5. Tööturg
6. Mobiilsus
7. Kvaliteet

Keskkonnakaitse – õppejõud 94

1. 3+2 reform
2. Õppekava sisu ja kulg
3. Õppekorraldus
4. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid
5. Tööturg
6. Mobiilsus
7. Kvaliteet
8. Kommentaar

Kasvatusteadus – tudengid 100

1. 3+2 reform
2. Õppekava sisu ja kulg
3. Õppekorraldus
4. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid
5. Tööturg
6. Mobiilsus
7. Kvaliteet
8. Kommentaar

Kasvatusteadus – õppejõud 104

1. 3+2 reform
2. Õppekava sisu ja kulg
3. Õppekorraldus
4. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid
5. Tööturg
6. Mobiilsus
7. Kvaliteet

Sotsiaaltöö – tudengid 110

1. 3+2 reform
2. Õppekava sisu ja kulg
3. Õppekorraldus
4. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid
5. Tööturg
6. Mobiilsus
7. Kvaliteet
8. Kommentaar

Sotsiaaltöö – õppejõud 116

1. 3+2 reform
2. Õppekava sisu ja kulg
3. Õppekorraldus
4. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid
5. Tööturg
6. Mobiilsus
7. Kvaliteet
8. Kommentaar

Psühholoogia – tudengid 120

1. 3+2 reform
2. Õppekava sisu ja kulg
3. Õppekorraldus
4. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid
5. Tööturg
6. Mobiilsus
7. Kvaliteet
8. Kommentaar

Psühholoogia – õppejõud 127

1. 3+2 reform
2. Õppekava sisu ja kulg
3. Õppekorraldus
4. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid
5. Tööturg
6. Mobiilsus
7. Kvaliteet
8. Kommentaar

Informaatika – tudengid 135

1. 3+2 reform
2. Õppekava sisu ja kulg
3. Õppekorraldus
4. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid
5. Tööturg
6. Mobiilsus
7. Kvaliteet
8. Kommentaar

Informaatika – õppejõud 141

1. 3+2 reform
2. Õppekava sisu ja kulg
3. Õppekorraldus
4. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid
5. Tööturg
6. Mobiilsus
7. Kvaliteet
8. Kommentaar

Materjalitehnoloogia – tudengid 148

1. 3+2 reform
2. Õppekava sisu ja kulg
3. Õppekorraldus
4. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid
5. Tööturg
6. Mobiilsus
7. Kvaliteet
8. Kommentaar

Materjalitehnoloogia – õppejõud 157

1. 3+2 reform
2. Õppekava sisu ja kulg
3. Õppekorraldus
4. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid
5. Tööturg
6. Mobiilsus
7. Kvaliteet
8. Kommentaar

Elektrotehnika ja energeetika – tudengid 165

1. 3+2 reform
2. Õppekava sisu ja kulg
3. Õppekorraldus
4. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid
5. Tööturg
6. Mobiilsus
7. Kvaliteet
8. Kommentaar

Elektrotehnika ja energeetika – õppejõud 170

1. 3+2 reform
2. Õppekava sisu ja kulg
3. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid
4. Tööturg
5. Mobiilsus
6. Kvaliteet
7. Kommentaar

Maalikunst – tudeng 1 175

1. 3+2 reform
2. Õppekava sisu ja kulg
3. Õppekorraldus
4. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid
5. Tööturg
6. Mobiilsus
7. Kvaliteet

Skulptuur – tudeng 2 179

1. 3+2 reform
2. Õppekava sisu ja kulg
3. Õppekorraldus
4. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid
5. Tööturg
6. Mobiilsus
7. Kvaliteet
8. Kommentaar

Maalikunst – õppejõud	184
1. 3+2 reform	
2. Õppekava sisu ja kulg	
3. Õppekorraldus	
4. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid	
5. Tööturg	
6. Mobiilsus	
7. Kvaliteet	
8. Kommentaar	
II Analüüs ja kommentaarid	191
Sissejuhatavad märkused	191
3+2 reform – „uue“ ja „vana“ õppekava suhetest	191
Õppekava sisu, kulg ja valikud	193
Õppekorraldus	196
Õppejõud, üliõpilased ning õppevahendid	197
Tööturg	199
Üliõpilaste mobiilsus	199
Kvaliteet	200
III Järeldused ja ettepanekud	202
3+2 reform – „uue“ ja „vana“ õppekava suhetest	202
Õppekava sisu, kulg ja valikud	202
Õppekorraldus	203
Õppejõud ning üliõpilased	204
Tööturg	205
Üliõpilaste mobiilsus	205
Kvaliteet	206
Kokkuvõtteks	207
Kasutatud kirjandus	208
Lisad	209
Lisa nr 1.1	üliõpilaste intervjuu alusküsimused
Lisa nr 1.2	õppejõudude intervjuu alusküsimused
Lisa nr 2	Intervjuuküsimuste muudatused.

Sissejuhatus

Eesti ülikoolides on Bologna protsessi raames alates 2002. aastast kasutusele võetud nn 3+2 õppekavad. 2003.a. mais võttis Euroopa Ülikoolide Assotsiatsioon (EUA) vastu Grazi deklaratsiooni, kus rõhutatakse ülikoolide keskset rolli Bologna protsessi edendamises ning räägitakse esimest korda vajadusest välja töötada ühised kvalifikatsiooniraamistikud ning õpiväljundite mõisted Euroopa tasemel.¹ 2003. a. septembris toimunud Berliini kohtumisel Euroopa haridusministrite poolt allkirjastatud kommünikees kutsutakse liikmesriike oma haridussüsteemidele välja töötama võrreldavate kvalifikatsioonide raamistikke, mis peaks kirjeldama kvalifikatsioone töökoormuse, taseme, õpiväljundite, pädevuste ja profiili abil.² Sellest ajast alates on üha rohkem hakatud rõhutama vajadust muuta kõrgkoolide õppekavad väljundipõhiseks ja rahvusvaheliselt võrreldavaks. Seda vajadust väljendatakse järjekindlalt ka käesoleval aastal toimunud Londoni kommünikees, kus kõrgharidusinstituutidele kutsutakse edasi arendama omavahelist partnerlust ja koostööd tööandjatega õpiväljunditele tuginevas õppekavaarenduses.³ Arvestades sellega, et aastaks 2010 peavad kõik meie õppekavad olema vastavuses Euroopa Kvalifikatsiooniraamistikuga, mis kiideti Euroopa haridusministrite heaks Bergenis aastal 2005, seisab kõigil Eesti ülikoolidel ees vastavasisuline ja – eesmärgiline õppekavade arendamine. Selle protsessi paremaks juhtimiseks on Eesti kõiki ülikooli ühendava LÜKKA projekti ("Ülikoolilõpetajate konkurentsivõime tõstmine läbi õppetegevuse kvaliteedi arenduse") õppekavaarenduse alaprojekti raames kavandatud terve rida analüüse ja uuringuid selleks, et õppekavaarendajatel oleks alus, millest lähtudes õppekavasid analüüsida ja muuta. Üheks neist uuringutest on „Õppekavade toimimise (õppekorraldus,

---

¹ Graz Declaration 2003: 9

² Berlin Communiqué 2003: 4

³ London Communiqué 2007: 6

õppemeetodid, paindlikkuse ja mobiilsuse rakendatavus, edasiõppimisvõimalused) uuring” (Õppekavade toimimise uuring).

Õppekavade toimimise uuringu raames viidi 2006. aasta kevadel läbi terve rida gruppintervjuusid bakalaureuse- ja magistriõppe üliõpilastega, õppejõududega ning programmijuhtidega selleks, et leida vastuseid küsimustele, kuidas hindavad üliõpilased ja õppejõud uusi õppekavasid. Kui kõik paistab olevat hästi – siis on hästi! Kui aga kõik nii hästi ei ole, siis on hea, kui tekib ülevaade sellest, mis täpselt on halvasti, milles see väljendub, mida saaks teha olukorra parandamiseks ning kelle ülesandeks võiks olla seda teha. Kuna tudengid ja õppejõud on otseselt seotud õppekavade kohase õppega, oli loomulik küsida nende käest,

- kuidas on rakendunud 3+2 õppekavad, mis nendes toimib ja mis ei toimi,
- kuidas hinnatakse õppekorraldust ja õppemeetodeid,
- kuidas on tagatud info liikumine ja asjakohasus,
- millised on edasiõppimisvõimalused,
- milline on väljund tööturule?
- kas ja kuidas õppekorraldus ja õppekavas toodu soosib üliõpilase liikuvust?

Bologna protsessist kantud 3+2 õppekavade avamisest alates on palju räägitud sellest, et uued 3+2 õppekavad ei toimi ega vasta ei ülikoolide, tööandjate ega tudengite endi ootustele ega vajadustele. Napib aga asjakohast teavet selle kohta, kuidas ja mis täpsemalt on 3+2 õppekavades hästi ja mis halvasti, mis neis on puudu ning mida peaks muutma. Käesolev uuring on üheks esimestest katsetest anda hinnanguid 2002.a. õppekavareformi tulemustele.

Eesmärk

LÜKKA õppekavaarenduse alaprojekti esimese etapi teise analüüsi objektiks on valik viie Eesti avalik-õigusliku ülikooli esimese ja teise astme õppekavadest (3+2), mis on esitatud HTM-i ajavahemikus 2001-2005, avatud alates aastast 2002, mille järgi toimub tasemeõpe bakalaureuse ja magistriõppe astmel ning millele vastuvõtt pole lõpetatud (edaspidi '3+2 õppekavad').

Uuring käsitleb nende õppekavade toimimist läbi õppekorralduse, õppemeetodite, paindlikkuse ja mobiilsuse rakendatavuse, edasiõppimisvõimaluste ning seostatuse tööturu ning laiemalt kogu eesti ühiskonna vajaduste ning ootustega.

Uuringu peamiseks eesmärgiks on välja selgitada, kuidas uuringu aluseks valitud õppekavadega seotud üliõpilased ja õppejõud hindavad nende õppekavade toimimist ning saadud teabe analüüsi ja järelduste põhjal eelduste loomine selleks, et muuta, täiustada, restructureerida õppekavasid, õppekorraldust, õppemeetodeid ning õppekavade sisendit ja väljundit.

Analüüsi koostajate eesmärgiks on saadud teabe analüüsi ja järelduste põhjal eelduste loomine selleks, et muuta, täiustada, restruktureerida õppekavasid, õppekorraldust, õppemeetodeid ning õppekavade sisendit ja väljundit.

Analüüsi peamisteks sihtrühmadeks on LÜKKA ÕKA pilootgrupid, LÜKKA teised alaprojektid, Eesti ülikoolide õppeosakonnad ning õppekavade eest vastutavad inimesed. Kaudselt on sihtrühmaks ka HTM jt kõrghariduse korraldamise eest vastutavad inimesed.

Meetod

Analüüsis kasutatavateks meetoditeks on

- a) väikegrupiintervjuud bakalaureuse- ja magistriõppe üliõpilastega ning õppejõudude ja programmijuhtidega semistruktureeritud ning põhistatud teooriast lähtudes kujundatud küsimuste abil;
- b) transkribeeritud intervjuude põhistatud teooria põhine kvalitatiivne sisuanalüüs.

Põhistatud teooria (grounded theory)

Lühidalt – teooria avastamine andmetest

Meetod, mille rakendamisel luuakse süstemaatilise andmete kogumise ja analüüsiga teoreetiline mudel sotsiaalse nähtuse selgitamiseks. Teooria „põhineb“ kogutud andmetel ja tähelepanekutel ning analüüsi käigus ei kontrollita andmete abil eelnevalt püstitatud teooria kehtivust.

Rakendus ideaalis:

- 1) rööbiti andmete kogumine ning analüüsimine (artiklite läbilugemine);
- 2) analüütiliste koodide ja kategooriate loomine andmete, mitte eelnevalt püstitatud hüpoteeside põhjal (uurimisprobleemi sõnastamine);
- 3) keskmise ulatusega teooriate arendamine, seletamaks käitumist ja protsesse (uuritav probleemi määratlus);
- 4) memode ehk analüütiliste märkmete tegemine, et seletada ning täita kategooriaid – hädavajalik vaheaste andmete kodeerimise ning erimeste mustandite kirjutamise vahel;
- 5) teoreetiline valikuprotseduur - mudeli kontrollimine ja täiustamine, järgneva uurimisprobleemi fikseerimine;
- 6) eelneva uurimisprobleemi kontrollimine, teoreetilise raamistiku ühendamine

Õppekavade toimimisanalüüsi puhul on selle meetodi põhimõtteid rakendatud järgnevalt:

- 1) Andmete kogumise (intervjuude) käigus kogumisinstrumenti (küsimustiku) modifitseerimine vastavalt intervjuude käigus esile kerkinud teemadele.
- 2) Intervjuude analüüsi käigus analüüsimudeli väljatöötamine ning modifitseerimine.

Andmete kogumine ja valim

LÜKKA projekti õppekavaarenduse alaprojekti õppekavade valikulise toimimisanalüüsi kirjeldus ning saavutamise indikaatorid on projektikirjelduses esitatud järgmiselt:

Kirjeldus Õppekavade valikuline toimimine (õppekorraldus, õppemeetodid, paindlikkuse ja mobiilsuse rakendatavus, edasiõppimisvõimalused) analüüs. Analüüsi meetodiks fookusgrupiintervjuud programmi juhtidega, üliõpilastega, õppejõududega.

Saavutamise indikaatorid

Analüüsitud ca 40 õppekava toimimine (õppekorraldus, õppemeetodid, paindlikkuse ja mobiilsuse rakendatavus, edasiõppimisvõimalused), selleks läbi viidud 40 fookusgrupiintervjuud kokku ca 160 osalejaga.

Analüüsitavateks õppekavadeks on Saksa keel, Ajalugu, Ärijuhtimine, Bioloogia ja Füüsika Tartu Ülikoolis, Haridus/kasvatusteadused, Psühholoogia ja Sotsiaaltöö Tallinna Ülikoolis, Informaatika, Elektrotehnika ja energeetika ning Materjalitehnoloogia Tallinna Tehnikaülikoolis, Maalikunst Eesti Kunstiakadeemias ning Põllundus ja loomakasvatus ning Keskkonnakaitse Eesti Maaülikoolis.

Lähtudes projektikirjest plaaniti 40 fookusgrupiintervjuud 15 pilootõppekavapesa kuuluvate õppekavadega seotud programmijuhtide, õppejõudude ning bakalaureuse ja magistriastme üliõpilastega. Õppekavasid oli valikus ca 40 ning osalejaid oli igasse gruppi planeeritud 4 (kaks üliõpilast, üks õppejõud, üks programmijuht).

Fookusgrupiintervjuude kavandamisel küsiti esialgseid soovitusi ekspertidelt. Soovituste alusel telliti hinnang uuringu lähteülesandele ning esialgne hinnapakumine OÜ Socio uuringukeskuselt. Uuringukeskuselt vastuseks saadud hinnangu kohaselt ei ole lähteülesande täitmiseks kavandatud meetodika vastav projekti eesmärkidele, olles liiga kulukas, ajamahukas ning metodoloogiliselt nõrgalt põhjendatud.

Olles analüüsinud OÜ Socio hinnangut ja ettepanekut, jõuti järeldusele, et fookusgrupiintervjuusid ning -analüüsi teha võimalik ei ole. See nõuaks oluliselt rohkem inimesi, rohkem aega ning kindlasti rohkem raha, kui seda projekti eelarves ette nähtud. Pealegi ei ole fookusgrupiintervjuud sellisel kujul (40 intervjuud, 4 liiget grupis) mõttekad. Lahendusena otsustati muuta intervjuude arvu ja meetodikat.

Intervjuumeetodiks valiti põhistatud teooria printsiipidest lähtuv väikegrupi intervjuu. Pilootõppekavapesad olid valitud juba varem. Analüüsi kompaktsust, representatiivsust ning korralduslikku operatiivsust silmas pidades otsustati intervjuud läbi viia

pilootõppekavapesadesse kuuluvate õppekavade üliõpilaste ja õppejõududega. Grupi suuruseks valiti ca 5-10 inimest. Ühtlasi muudeti grupi koosseisu põhimõtteid. Projekti lähtekirje põhjal peaks see olema 2 tudengit (bak+mag), 1 õppejõud ning 1 programmijuht. Selline valik pole parim, kuna meetoodiliselt peaks olema intervjuerimisel homogeenne grupp. Tudengid ei tarvitse rääkida õppejõu kuuldes oma tegelikest probleemidest, samuti ei tarvitse õppejõud rääkida tegelikest muredest üliõpilaste kuuldes. Niisiis otsustati intervjuerida tudengeid ning õppejõude ja programmijuhte eraldi. Kuna programmijuhi amet on rakendatud vaid TÜ-s ning programmijuht osutub tihti õppekavakohase õppega seotud õppejõuks, siis otsustati õppejõud ja programmijuhid liita vastava õppekava üheks grupiks.

Intervjuude arvu formaalne nõue projekti lähtekirjete põhjal nägi ette 20 intervjuud TÜ-s, 10 intervjuud TLÜ-s ning 10 intervjuud TTÜ-s. Vaagiti intervjuude proportsionaalset jaotust juhtivkoolide vahel ning kombineeritud jaotust juhtivkoolide, proportsioonide ja lähtekirje põhjal. Pärast esimesi intervjuusid 19.04.2006 selgus, et üliõpilaste jaotamine kahte gruppi (bakalaureuseastme üliõpilased ning magistriastme üliõpilased) ei ole otstarbekas. Saadud teave kattub ning samas on kavandatud kogus intervjuusid (40) keeruline analüüsida, arvestades projektis ette nähtud inim-, aja- ning rahalisi ressursse. Otsustati korraldada iga õppekava puhul kaks intervjuud. Üks intervjuu bakalaureuse ja magistriastme tudengitega, teine intervjuu õppejõudude ja võimalike programmijuhtidega.

Kokku toimus seega 28 intervjuud, osalejaid oli kokku 141

	Õppejõud		Tudengid	
	Intervjuusid	osalejaid	intervjuusid	osalejaid
TÜ	4	16	5	29
TLÜ	3	14	3	39
TTÜ	3	13	3	9
EMÜ	2	9	2	8
EKA	1	2	2	2
kokku	13	54	15	87

Küsimustik

Väikegrupiintervjuude läbiviimiseks koostati semistruktureeritud küsimustik. Koostamisel lähtuti üle-Euroopalise TUNING projektist, õppekavadokumentide sisuanalüüsist, LÜKKA teiste alaprojektide teemadega seotud küsimustest (praktika, nõustamine, õppejõudude õpetamisoskused, kvaliteet, VÕTA). Õppejõududele ning üliõpilastele koostatud küsimustikes on teatud eripärasid, kuigi küsimustikud üldjoontes kattuvad. Küsimustikud on leitavad lisan nr 1.

Küsimustik jagati 4 ossa:

1. Praeguste õppekavade toimimine, muutmisvajadus

2. Milline on õppekavaarenduse orienteeritus tööturu vajadustele, ning tööandjate kaasamine sellesse?
3. Kui head on õppe paindlikkus, mobiilsus, valikud ning rahvusvaheline võrreldavus?
4. Kokkuvõtteks - kui hea on õppe kvaliteet?

Intervjuude käigus lisandusid küsimustikku uued küsimused, mis tulenesid juba korraldatud intervjuudes esilekerkinud olulistest teemadest. Need muudatused on ära toodud lisas nr 2.

Teostajad, aeg

Intervjuud valmistati ette aprillis 2006 ning viidi läbi alates aprilli teisest poolest kuni maikuu lõpuni 2006. Intervjuude transkribeerimine toimus juunist augustini 2006 ning analüüs ja järelduste koostamine (mis on küll kestnud kavandatust tunduvalt kauem) jäi ajavahemikku september 2006 kuni aprill 2007.

Intervjuude läbiviijateks (Tartu Ülikool - 9, Tallinna Tehnikaülikool - 6, Eesti Maaülikool - 4 intervjuud) olid Tartu Ülikooli Avatud Ülikooli Keskuse projektikoordinaatorid Elis Vengerfeldt ja Allan Kährik, kes pole otseselt seotud õppetööga, kontrolli ega hindamisega. Tallinna Ülikoolis viis Grete Arro läbi kuus intervjuud ning Eesti Kunstiakadeemias viis Maria Goltsman läbi kolm intervjuud.

Allan Kährik teostas uuringuandmete analüüsi 08.2006-04.2007.

Metodoloogilised probleemid

Intervjuudes esilekerkinud küsimused, probleemid ning kiitvad hinnangud jaotuvad järgmiselt:

- üldised probleemid, küsimused ning head asjad, mis on omased kogu eesti kõrgharidusruumile;
- koolile eriomased probleemid, küsimused ning head asjad;
- konkreetsele õppekavale eriomased probleemid, küsimused ning head asjad.

Analüüsis saab välja tuua üldiseid ning koolile eriomaseid probleeme, küsimusi ning häid asju. Konkreetsele õppekavale eriomast saab käsitleda väga põgusalt, kuna analüüsi maht ei võimalda seesugust süvenemist.

Intervjuude analüüsil kerkib probleemina kerkib esile küsimus, mida tegelikult tehakse, kui intervjuusid analüüsitakse ning kuidas need erinevad tegevused omavahel seostuvad. Analüüsi käigus

- a) kuulatakse inimese hinnangut
Näiteks: Õppekava ei lase süveneda, valdkonnaaineid on palju
- b) antakse hinnanguid inimese poolt väljendatule

Näiteks: see on tudengi arvamus, aga ta tegelikult ei saa veel asjalikult midagi arvata, kuna ta pole piisavalt kogenud.

c) tehakse järeldusi inimese poolt väljendatu põhjal

Näiteks: tundub, et teave programmijuhtidest on väike

Võimalik olnuks hinnangud ja järeldused esitada intervjuude sees või vahetult pärast iga intervjuud kuid kuna a) see oleks tinginud palju kordumisi, ning b) see oleks hägustanud piiri intervjuueeritute arvamuste ning analüüsija hinnangute vahel, siis peeti mõttekamaks intervjuud ja järeldused selgemalt eristada. Seepärast on intervjuude analüüs jaotatud kolmeks osaks. Esimeses osas esitatakse kokkuvõtted intervjuudest ning vajadusel ka konkreetse intervjuu kohta käivad kommentaarid. Analüüsi teises osas esitatakse analüüs ja kommentaarid ning kolmandas osas järeldused ja ettepanekud.

Algne plaan oli analüüsida erinevate intervjuudes osalejate mõttekäike – mis põhjustaks nende nõustumise isekeskis ehk siis lahkkelid üksteisest. Analüüsi algfaasis aga selgus, et selliseks süvenemise astmeks pole ei aega ega ressursse. Seega peab analüüsis ja järeldustes loobuma intervjuuosaliste omavaheliste mõtete eristamisest. Võimalik on keskenduda üksnes teemadele ning hinnata, kuivõrd ja mil moel neid on käsitletud intervjuus osalejate poolt sõltumata sellest, kes mida parasjagu ütleb.

Suuresti on keskendutud sellele, mida on intervjuudes öeldud. Huvitav oleks samuti analüüsida seda, mida intervjuudes ei ole öeldud, kuid mis oleks võinud olla teemaks (ülevaate sellest annab intervjuuteemade kajastatuse tabel). Siis võiks ka küsida, kas seepärast ei räägitud sellest, et see pole probleem, või et see on hästi korraldatud või et seda polegi teadvustatud või et see on nii konfliktne, et sellest eelistatakse vaikida.

I Intervjuud

Intervjuude esitamise struktuur järgib üldjoontes küsimustiku neljaosalist struktuuri. Esimese osa suur maht on tinginud terve rea alajaotusi, mis intervjuude analüüsi käigus on sisse toodud ning mille alusel ka intervjuude kokkuvõttes järgnevalt esitatakse. Esitused järgivad alltoodud struktuuri, kõikide teemade puhul kõikides intervjuudes kõigest juttu pole. See, millest ei räägitud, ei leia ka kajastamist intervjuu kokkuvõttes.

Intervjuude struktuuris on järgitud järgmist jaotust:

1. 3+2 reform
  - a. Kuidas sõnastada õppekava üldised eesmärgid?
  - b. Võrdlus vana õppekavaga
  - c. Kas 4 3-ks või 3+2-ks?
  - d. Kas 3+2-ga tuli midagi head, mis peaks jääma?
  - e. Mis 3+2-ga on tulnud halba, mida peab muutma?
  - f. Aga 4+1?
  - g. Bak ja mag seostest
  - h. Hinnang 3+2 reformile
2. Õppekava sisu ja kulg
  - a. Valikud ja õppekava struktuur
  - b. Mida on uues õppekavas liiga palju, mida liiga vähe?
  - c. Suured vooruloengud
  - d. Ainete ja moodulite seostatus
  - e. Ainete kattuvus ja kordused ning lüngad
  - f. Ainemahtude ja punktide ja töökoormuste võrdlus
  - g. Vajadus toetusainete järele õppe alguses
  - h. Üldoskused nn eluks vajalikud oskused
3. õppekorraldus
  - a. Õppekorraldus ja teabe kättesaadavus
  - b. Kas nõustamist on piisavat?
4. õppejõud, üliõpilased, õppevahendid
  - a. Sisseastujate tase

- b. Õppemeetodid/õppejõudude õpetamisoskused
  - c. Hindamine ja tagasiside
  - d. Õppejõudude koostöö
  - e. Milline on hea õppejõud?
  - f. Üliõpilaste toimetulek
  - g. Õppevahendid, nende piisavus
5. Tööturg
- a. Bakalaureuse seotus tööturuga
  - b. Praktikavõimalused
  - c. Kas ja kuidas on tööandjad seotud õppe kujundamisega?
  - d. Oletatav konkurentsivõime Euroopa tööturul
6. Mobiilsus
- a. Tudengiliikuvus ja teave selle kohta
  - b. Ainete arvestamine ning punktide ülekandmine
  - c. Välisõppejõud
  - d. Edasiõppimine – kas oma kool või midagi muud
  - e. Lävendipõhise vastuvõtu kriitika (TÜ)
  - f. Õppejõudude suhtumine teistesse ülikoolidesse
7. Kvaliteet
- a. Mida teha, et õppe kvaliteet tõuseks?
  - b. Mis võiks muutuda 2 aasta jooksul, mis oht, et ei muutu
8. Kommentaarid

Tsitaadid on esitatud kursiivis. Intervjuudes eriliselt rõhutatud tähelepanekud on esitatud suurtähti kasutades.

Saksa keel – tudengid

1. 3+2 reform

Reformiga käsikäes on suurenenud välisõppejõudude osakaal, nendega ei jäägi muud üle, kui saksa keeles rääkida. Teisalt on reform endaga kaasa toonud palju tüütuid korduseid. Esimesel aastal õpitud koratakse järgnevat aastail.

2. Õppekava sisu ja kulg

Mida on uues õppekavas liiga palju, mida liiga vähe?

Põhimõtteliselt võiks küsida, kas midagi peaks olema teisiti? Kui ag midagi peaks olema rohkem, siis on see grammatika. Tegelikult on grammatika osakaal isegi suurenenud, kuid kuna see kordub aastast aastasse, siis üliõpilaste tase tegelikult ei tõuse. Ilmselt peaks rohkem olema ka ajalugu seelks, et mõista keelt ja selle keele

kodukultuuri. Viimaste aastate muudatused ongi ndaga kaasa toonud ajaloo osakaalu kasvu ning nüüd on täielik ajalugu olemas.

Suured vooruloengud

Suured vooruloengud on täiesti mõttekad, kuid see oleneb eelkõige õppejõust, kui tõhusaks need loengud osutuvad. Mõni õppejõud loeb lihtsalt oma materjali ette ning sellel pole mõtet. Eri mõttetut on see lugemine siis, kui õppejõudu tänu loengusaali kehvapoolsele akustikale ka kuulda pole. Loengusaalis on kuni viissada inimest ning kui midagi arusaamatuks jääb, siis on seda raske küsida.

„No mida sa seal küsid, kui seal on mingi 500 inimest, teed ennast lolliks veel...“

Samas panevad õppejõud oma loengumaterjalid internetti ja see on väga hea. Kui õppejõu jutust aru ei saa, siis saab arusaamist korrigeerida materjalide abil. Kui õppejõu esitus on hüplik ning samaaegselt on tema materjalid internetis saadaval, siis pole tudengil põhjust tema loenguse minna. Seepärast on ka osalemine suurtes vooruloengutes tagasihoidlik – keegi ei märka, kui puudud.

Üldoskused nn eluks vajalikud oskused

Kas õpe edendab üldisi pädevusi? Nii ja naa, neid peaks ülikooli alguseks juba olema ka. Pealegi on see edenemine individuaalne. Kes tahab, see edeneb neis oskustes.

3. Õppekorraldus

Õppekorraldus ja teabe kättesaadavus

TÜ kodulehekülge pole loogiline ega navigeeritav. Sisseastujale on see probleem ning ka esimese aasta tudeng ei hooa, mida ta peaks õppima või milliseid valikuid tegema.

„...tudengitele on esimesel aastal nii palju punkte vaja ja nad lihtsalt võtsid ära mingeid aineid, ja alles pärast nad hakkasid mõtlema, et mida nad siis tegelikult tahaksid, aga siis oli juba hilja.“

Õppejõud ei ole uuest süsteemist eriti vaimustatud. Nii ei olnud tudengitel tükk aega teada bakalaureusetööle esitatavad nõudmised ning õppejõud ei osanud anda teavet selle kohta. Teave bakalaureusetöö kohta on praegugi õpingute jooksul olnud segane ja vastuoluline – pole selge, kas tuleb osaoskuste eksam või tuleb esitada bakalaureusetöö.

4. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid

Õppemeetodid/õppejõudude õpetamisoskused

Õppejõudude õpetamine ja õpetamisoskused ulatuvad seinast seinale. Halvaks näiteks võib tuua ühe õppejõu, kelle poolt loengus räägiti ja eksamil küsiti ei kattanud. Sama õppejõud esitas oma asja hüplikult nii, et konspekterida polnud võimalik, ega vallanud ka esinemisoskusi. Õppejõu puhul on oluline isiksus, kõik ei sobigi õppejõududeks.

„No siin meil omas õppetoolis on ka samasuguseid inimesi, et teavad väga palju, aga kahjuks ei sobi nagu õppejõuks.“

Õppemeetodid võiksid õppejõududel olla mitmekesisemad. Välisõppejõud näiteks teevad grupitöid, TÜ õppejõud grupitöid ei tee.

*“...välisõppejõud oli, teeb **grupitööd**. Meie enda õppejõudude poolt pole seda eriti täheldanud, tihtipeale on ikka niimoodi et, noh, rääkida me saame, ja kui sa tahad rääkida, sa saad alati nagu, sellest keegi takistusi ei tee, see on alati teretunud. Aga seda nüüd, et pange nüüd pead kokku ja tehke koos, et seda nagu rohkem nagu saksa õppejõudude puhul pigem tavalisem.“*

Loengute puhul on peamiseks eesmärgiks püüda õppejõust aru saada, seminar aga sunnib kaasa mõtlema ja arutlema. Õppejõud küsib üliõpilase arvamust ning see eeldab aktiivset kaasamõtlemist ja –rääkimist.

Tagasiside ja hindamine

Õppejõud suhtlevad omavahel ning see mõjutab harjutuste ja ülesannete ülesehitust. Samas aga annavad õppejõud liiga vähe tagasisidet nii tehtud vigade kui nende poolsete hindamiskriteeriumide kohta.

Milline on hea õppejõud?

Hea õppejõud suhtub positiivselt küsijatesse ja uudishimulikesse üliõpilastesse ning on huvitatud sellest, et tudeng õpiks ja areneks. Ühtlasi juhendab ta üliõpilast ning suunab teda õigete vastuste poole. Suurepärane oleks ka, kui ta võtaks teha individuaalset tööd üliõpilasega kõnetunnis. Hea õppejõud on suhtleja. Ta arvestab tudengite arvamustega ega pea tudengit endast madalamaks.

5. Tööturg

Bakalaureuse seotus tööturuga

Keelt ülikoolis kolme aastaga küll selgeks ei saa. Magistrantuuristki ei piisa keele täielikuks omandamiseks. Järelikult peab sellel, kes peale kolmeaastast õppimist valmis on, juba maast-madalast midagi erilist olema. See võib olla pidev kokkupuude aktiivse keelekasutusega (satelliittelevisioon, elamine Saksamaal).

Mida need tegema hakkavad, kes ei pääse magistrantuuri? Seda ei oska praegu keegi öelda, eelmine aasta pääsesid õppima kõik, kes soovisid.

Kes ja kus on saksa keele lõpetanu tööandja? Peamiselt on nendeks tõlkefirmad ja firmad, millel on sidemeid või mille peakorter asub Saksamaal. Selliseks tööks on aga tavaliselt tarvis mitte üldist vaid spetsiifilist saksa keelt. Tõlkija erialased ained võiksid olla võimalikud võtta juba 1. õppeaastast alates. Kokkupuudetest tõlkefirmadega on selgunud, et nood küll eeldavad oma tulevaselt töötajalt vähemalt bakalaureusekraadi.

Ülikool ei tee tööandjatega koostööd selleks, et võimaldada oma tudengitele paremat siirdumist tööturule. Ka potentsiaalsed tööandjad ei ole otseselt tundnud huvi õpitava vastu? Kas ülikool peaks olema vahendaja tudengite ja tööandjate vahel? Tudengi initsiatiiv peaks siin olema primaarne, kuid ettevalmistust ja suunamist oleks natuke rohkem vaja.

Osakonna arvates tingib tõsisem huvi keele vastu kindlasti kõrvalmoodulite võtmise samas keeles ja nii soovitatakse tudengitel soojalt kohe kõrvaleriala ka saksa keel valida. Samas on õhus küsimus, et mida selle puhta saksa keelega teha on ning et tarvis oleks ikkagi võtta mingi teine kõrvaleriala. Osakonna soovitus pole ajendatud mitte niivõrd tööturuvajadustest vaid oma huvidest, et kõik oleks koos, et õpe poleks killustunud ja et keelepõhi saaks tugev. Seesugune hoiak on muidugi omane ka teistele osakondadele. Lühidalt võib nentida, et kõrvaleriala valimist ei soosita.

Õpitu ülekandmise igapäevaellu ja töösse saab praktika pinnalt vaadates (üliõpilane on tööl õpetajana) nentida, et osast õpitud asjadest on kasu (mis toimub kaasaegsel haridusmaastikul), osadest aga pole (pedagoogiline suhtlemine). Siin võiks arvesse võtta ka üliõpilase varasemat õppe- ja töökogemust, kuid pedagoogika osakonnas on öeldud, et ained peavad igatahes võetud saama ning oma (germaani-romaani) osakonna hinnang VÕTA-le on, et pole lootagi, et selline arvestamine läbi läheks. Igatahes pole õppejõud sellest uuest süsteemist eriti vaimustatud.

Praktikavõimalused

Kas ja kui palju on praktikat? Praktikat pole – see puudub täielikult. Toimuvad küll vestlusõhtud saksa tudengitega kolmapäeviti, kuid aeg nende pidamiseks pole sobiv. Praktikat võiks põhimõtteliselt korraldada koostöös mõne Saksamaa ülikooliga. Teada on ka, et tudengeid on kutsutud praktikale lihttööd tegema Saksamaale. Selle võimaluse kasutamiseks on aga tarvis olnud ülikoolipoolset kinnitust taotleja tudengistaatuse kohta. Vähemalt ühel juhul on TÜ keeldunud andmast sellist kinnitust. Keeldumiseks toodi tudengite hinnangul hästi absurdsed põhjendus: kartus, et kas tudeng ikka tuleb sügisel tagasi ning otsus, et ülikool ei hakka oma templiga garanteerima, et tudeng ikka tagasi tuleb.

„...meil tuli listi kiri, et otsitakse suveks tööle Eestist just nimelt üliõpilasi, et saab ise valida, et kas sa lähed hotellindusse, toitlustusse midagi sellist... enamvähem ette nähtud 3 suvekuud. Ja see, kes seda asja uuris, kursaõde, mõtles, et võiks, et

seal oli kõik ette antud, kõik nõudmised, et kui sa juba nagunii saksa keelt õpid, et ei ole keeletunnistust ka vaja, ainuke asi oli, et ülikool tunnistab seda, annab avalduse, et jah, see üliõpilane õpib meie koolis ja tuleb sügisel kindlalt tagasi. Et ta ei jää saksamaale immigrandiks vms. ja et kui jõudsime dekanaati ja oma jutu räägitud, siis oli nii, et EI, et Tartu Ülikool ei tee sellise asjaga koostööd, ja et vahendaja jutu järgi nii TTÜ kui teised teevad koostööd ja mitte mingit probleemi pole olnud, et lihtsalt kooli templit on vaja. Ja ei, et me ei anna seda, ja põhimõtteliselt selle taha jäi asi kinni. Et hästi naljakas, et miks saadetakse listi selline tööpakkumine, kui kool seda takistab?!“

6. Mobiilsus

Tudengiliikuvus ja teave selle kohta

Koolisisene liikuvus ehk lisaeriala valik teisest teaduskonnast ei toimi hästi. Õppeajad kattuvad, osakonnad nõuavad enda valikainete valikut ning lõppeks napib teavet valikutest.

„Praktiliselt võimatu on selle uue õppekava järgi mingit korralikku kõrvaleriala teha, seda enam, et enamik osakondi nõuab, et oleks võetud ka nende valikaineid, mis seal oli... mingi 12 ainepunkti eest valikaineid, ja siis on veel mingi eeldusaine, mis tuleb juurde, et magistrisse edasi minna, ja see on nominaalaja jooksul praktiliselt võimatu. Ja seda enam, et algul ei nõustata ka üliõpilasi sellest seisukohast üldse, et kuidas nad peaksid siis valima ja mis neid ees ootab. Meie olime muidugi need esimesed üldse, kes 3+2ga vette hüppasid ja siis oli eriti segane see asi. Jäi selline mulje, et ega nad ise ka ei teadnud, mis seal toimus.“

Tudengite hinnangul on muu põhierialaga inimesele saksa keel lisaerialana palju tõhusam valik. Õppejõud küll on informeeritud ning põhimõtteliselt oskaksid anda soovitusi (kõige pädevam selles on õppetooli koordinaator), kuid nad ei jaga teavet ega lähtu sellest, mis üliõpilasele oleks kasulik. Samas teavad osad õppejõud vähe oma aine kohast, mahust ja seostest teiste ainetega.

Ainete arvestamine ning punktide ülekandmine

Teisest ülikoolist ei ole tavaks võtta mingeid aineid. Samuti on raske välismaalt naasta, kuna kõik nõutavad ained oma koolis tuleb enne ära õiendada. Ainete ülekandmine on keeruline, keeruline on ka ainete võrdsustamine, kuna ainesisud peavad kattuma. Seda on raske saavutada, kuna õppekava ja selle moodulid on jäigad.

„Meil ka 1 kursaõde läks ja et liitub meiega teisel semestril ja nüüd tuli Eestisse tagasi ja siis sai teada, et ei ole võimalik, et mingid asjad jäid tegemata.“

„Kui selle bologna põhimõte oleks, et liituda, et seda ühtlustada, siis see küll absoluutselt ei tööta. Meil ka käis 1 inimene ära, ja tal oli ikka väga raske pärast,

tegi siin topeltkoormusega järgi kõiki asju, ja see ülekandmine oli ka, et osasid asju sai ja osasid ei saanud.“

Siin saaks põhimõtteliste teha ainult seda, et eelnevalt tuleb kooskõlastada teisest ülikoolist võetav aine/moodul, kuna õppekavad ja ained niikuinii 100% ei kattu.

Edasiõppimine – kas oma kool või midagi muud

Peale bakalaureuse lõpetamist oleks mõttekas minna saksamaale kutsekooli. Nii saab saksa keele rohkem selgeks ning siis on ka mingi amet olemas. Kohe peale bakalaureust küll magistrisse ei lähe – väike paus, võib-olla töö on vajalik.

7. Kvaliteet

Suured kvaliteedi tõusu takistav probleemid on välismaal õppimise ja õppimisvõimaluste vähesus ning liiga suured rühmad – suures rühmas ei saa keelt õppida.

„Meil on spetsiifiliselt see ka, et on suured rühmad, et ei saa keelt õppida, et võetakse vastu tasulised inimesed, rühmad on väga suured, ja nagu konveieril käib. Õppejõud kaebavad ise ka selle üle, et kuna tase järjest langeb, saksa keel läheb B keelest C keelde edasi. Seda enam oleks selliseid loenguid ka vaja, kus saaks keelt harjutada ja kõik läbi võtta üksipulgi, aga selleks ei ole üldse võimalust.“

Kõige suurem takistus on aga üliõpilase tahe, motiveeritus. Kui tudeng ei viitsi õppida, pole eriti midagi parata. Muidugi mõni õppejõud motiveerib aga mõni kohe üldse ei motiveeri õppima. Samas on tudengid ise küll rohkem motiveeritud kui varem. Neid kannustab soov minna tööle, vajadus kanda hoolt oma noore pere eest ning tõsine suhtumine oma karjääri.

Kvaliteeti aitaks tõhustada selgem ettekujutus tulevikust. On hea, kui tudeng näeb selgelt erialase töö võimalust. See võimalus toimib tõhusa motivaatorina. Kindlasti on siin kasu ka enamast praktikast.

„Rohkem praktikat v midagi sellist, mida sa saad pärast tööandjale öelda, et jah, ma olen seda teinud. .... Et huvitav, kelle mina tööandaja võtaksin – loomulikult selle, kellel on rohkem praktikat. Et see on tööandja risk ka, võtta sellist alles koolipingist tulnud inimest.“

Bak ja mag võimalused võiksid olla paremini diferentseeritud, et oleks selge, millised on magistri eelised tööturul bakalaureusega võrreldes.

„Ma õpin nüüd saksa keelt ja kirjandust magistriõppes ja ma ei ütleks, et mul oleks palju suuremad eelised bakalaureuse lõpetaja ees. Ma ei saa täiskohaga õpetajaks minna, ja noh, ise olin loll, et valisin selle tee. Isegi saksa professor küsib, et

kirjandust!! Muidugi, talle väga meeldib see, ta ise ka kirjanduse professor, aga et mida sa pärast tegema hakkad?! Ma ei tea.“

Lõpuks vajaks aga kõrghariduse staatus tervikuna mõtestamist. Kui järjest rohkem inimesi omandab kõrgharidust ning samas toonitatakse, et kõrgharitud inimesi pole nii palju tarvis, on siin peidus vastuolu, mis vajab selgitamist.

„Ajakirjanduses ju kogu aeg toonitatakse, et pole nii palju vaja kõrgharidusega inimesi, et nüüd on lävendipõhine vastuvõtt ka, et kõik saavad põhimõtteliselt, kes tahavad. Ja siis ongi, et ilus haridus on olemas, aga edasi?!“

8. Kommentaarid

Üliõpilaste teadlikkus tööturust ja tööandjatest pole suur. Kas osakond (teaduskond) saaks siin midagi ette võtta? Ilmselt programmipõhisele õppele ülemineku ning tööandjate kaasamisega õppearendusse luuakse olukorrad, kus teadlikkuse tase võib hakata tõusma.

Üliõpilaste versioon ülikoolipoolsest keeldumisest anda kinnituskirja tudengistaatuse tõendamiseks tekitab mitmeid küsimusi. Kas võib intervjuus toodust järeldada, et ülikoolil/teaduskonnal/osakonnal puudub ühtne põhimõtete ja tegutsemisjuhiste kogum taolistes olukordades? Kas ülikoolil on olnud varasemaid ebaseaduslikke kogemusi tudengitega, kes siirdusid vastava kinnituskirjaga varustatuna välismaale ning jäidki sinna? Kindlasti oleks väga kurb, kui taolised otsused sõltuksid pelgalt ülikooli töötaja tujust ja huvist vastava juhtumiga tegeleda.

Saksa keel – õppejõud

1. 3+2 reform

Võrdlus vana õppekavaga

Vana õppekavaga võrreldes pole uues peaaegu üldse keeletunde. 3 a lõpetaja kas spetsialiseerub teadusesse magistriastmes või püüab siirduda tööle. Samas ei valda ta tõlgina keelt ning kooliõpetajaks ta samuti ei sobi veel, kuna 3a bakalaureusel ei ole tegelikult veel mitte mingeid pädevusi. Uus bakalaureus ei tähenda spetsialistiharidust. Erialaaineid bakalaureuseastmes eriti pole, need tulevad alles magistriastmes. Peamiselt antakse valdkonnaaineid ning keeleõpetust. Bakalaureusetöögi jaoks ei ole üliõpilastel piisavalt teoreetilist alust, bakalaureuseksam tundub olevat mõistlikum õppeastme lõpetamise vorm.

„Ausalt öeldes 4+2, see oli niisugune nagu esimese Eesti Vabariigi ajal, mõnest tulid eluaegsed üliõpilased, aga see oli üldiselt omamoodi, need olid üldiselt

erinevad. Aga no sisu tasandil, see kõik oli mõnusam. Vahe on sees, kas sul on näiteks 4+2, sa teed bakalaureuse või isegi see 3+2 magistriga on ka vahe sees, millegi pärast, millest see tuleb, ma ei tea.“

Neljaaastane bakalaureuseõpe suruti 3 aasta sisse kokku. Õppeained ei mahu enam ära. Magistriastmes tuli juurde uusi aineid. Samas võib-olla neljaaastane õpe siiski venitati välja viie aasta peale.

„3+2 magistritööd ei saa eriti palju paremad meil tulema, kui vanasti olid nelja aastased bakalaureuse tööd. Järelikult venitasime selle nelja aastase bakalaureuse pikemaks viie aasta peale ja paremat ikka midagi ei saanud.“

Bologna printsiibid võimaldavad ka 4+1skeemil üles ehitatud õppekavu. See võimalus on õppejõududele uudiseks. Ülevalt (ülikooli juhtkonna poolt) ei antud võimalust vaagida 4+1-te. Osakonnas küll otsustati, et 3+2 ei sobi, kuid seda otsust ei võetud kuulda. Põhimõtteliselt sobiks 4+1 rohkem, võimaldades vähemalt keele üliõpilastele selgemaks õpetada.

Kõik bakalaureused ei pääse mag õppesse. Eelmisel aastal seda probleemi ei tulnud – vähesed lõpetasid bakalaureuse ja kohad jäid täitmata. See aasta – kui tuleb konkurss, mis saab neist, kes ei pääse õppima?

Vanade 4-a bakalaureuste probleem. Doktorantuuri eelistatakse teadusmagistreid, seejärel tulevad uued 3+2 magistrid 4 a bakalaureus aga ei saa tasuta magistrantuuri, kuna ta kraad on võrdsustatud mgistrikraadiga. Doktorioppesse kandideerimisel aga ta ilmselt ei suuda kandideerida võrdselt uute magistritega.

„Ja teine asi on, et nad ei tohi kooli üle(?) minna, teadusmagistrisse nad astuda ei tohi, kui nad ka väga tahavad. Nad on sunnitud inimesed, see on probleem täiesti nende jaoks. Meie noored. See tuli välja. Seda ütles meile tütarlaps(?): Tahaksid väga tulla magistriõppesse, aga nad ei saa, neil on see tee nii kinni lõigatud, sest neid ei kvalifitseerita. Nad on ka magistrid, nad on kah, aga samas ei ole ka.“

Hinnang 3+2 reformile

Sotsiaalteadustes oleks selline 3+2 õppekavadel põhinev õppekorraldus ehk hea ja tõhs, kuid klassikalistes humanitaarteadustes on 3+2 süsteem paha. See süsteem pole tegelikult üldse jõudnud toimima hakatagi veel. Jätkuvalt on käsil üleminekuageg koos sellele omaste raskustega. Siia maani on kogu aeg 3+2 ja 4+2 tudengid olnud paralleelselt.

„Me ei tea, mismoodi see tegelikult ükskord iseseisvalt funktsioneerima hakkaks, see 3+2, meil on koguaeg kahtesuguseid tudengeid, kahte sorti õppekavasid. Ja praegu on liiga vara üldse rääkida mingisugusest 3+2 õppe efektiivsusest, selle headest või halbadest külgedest, me ei tea neid.“

Õppekavad tehti kiiresti ja ülevalt antud käsu korras ümber 3+2 süsteemile vastavaks. Keegi neid uusi õppekavu ei tahtnud ning need tehti vaid selleks, et ellu jääda. Jätkunud on nende õppekavade pidev ümbertegemine. Igatahes oli 4+2 tunduvalt parem kui 3+2 ning 4 a bakalaureuseõpe oleks parem, kuna võõrkeele omandamise protsess on vaevaline ning suur osa õppetööst toimub võõrkeeles. Magistriõpe võiks siis kesta 1-2 aastat.

Vana 4 aastane bakalaureuseõpe oli korralik õpe. Sama meelt on uue 3 aastase õppekava alusel õppijad. Nende jaoks on magistrantuur vaid täiendus ning magistriõppe ained on olulised vaid selleks, et koguda nõutaval arvul ainepunkte.

„Kultuuriline taust, minu arust 3+2 toodab poolharitlasi, see on täielik saast tegelikult.“

3+2 idee ja teooria võib-olla väga head, kuid ülikooli bürokraatlik süsteem töötab selle vastu, ka raha kokkuhoid ja piirangud ainepunktide kogumisele töötavad selle vastu. Bürokratia ning raha kokkuhoid järjest suurenevad ning üleõppimise ehk nn lisapunktide tasuliseks tegemine samuti piirab ja takistab 3+2 teostumist. Näiteks akadeemilise puhkuse ajal õpingute maksustamine on suisa rumalus.

„Kas see on ülikooli sisene idee või on see ministeeriumi tasemel. Aga see kes on selle välja mõelnud, see ei anna üldse aru, mis ta on teinud.“

2. Õppekava sisu ja kulg

Valikud ja õppekava struktuur

Kõrvaleriala võtmine mujalt kui oma osakonnast on keeruline. Kursused jooksevad paralleelselt ning ajad kattuvad. Kui aga kas pea- või kõrvaleriala mingi aine jääb tegemata, siis tuleb sellest paras jama. Ainekursuste aegade ühildamist üle ülikooli korraldada ei ole võimalik. Järelikult tuleb ikkagi puududa kas eriala või lisaeriala loenguist. Niisiis on kõrvaleriala valiku võimalus hea, hea on ka sellise valikuvõimaluse eesmärk, aga praktikas see ei toimi.

Kõrvaleriala valik tooks endaga kaasa õppeaja pikenemise, see aga pole soovitatav. Pealegi taotleb osakond õpingute nominaalajaga lõpetamist. Ometi võib kauem õppimine osutada tõhusamaks.

„Tegelikult üldse, see on muidugi see akadeemilise vabaduse jutt, et see on suhteliselt rumal selline ülim bürokraatia, et inimesed peavad maksimaalselt, lühikese aja jooksul ära lõpetama, sest tegelikult kui olla tõesti mingi paar semestrit kauem, inimene saab vanemaks, küpsemaks. Minu enda põhiõpe venis ikka väga pikalt mitmesugustel põhjustel. Ma leian, et ma väljusin sealt oluliselt targemana, kui mingisugune nominaaliga lõpetanud.“

Uus, väga pädevuspõhine valikaine projektikirjutamisest, -haldamisest ja aruandlusest võimaldab omandada üldiseid väga praktilisi eluks vajalikke pädevusi. Õppekava üld- ja ülekantavaid pädevusi aitaks kujundada võimalus võtta erinevaid aineid üle ülikooli. Praegu takistavad seda bürokraatia, rahanappus ja kiirustama sundiv õppekava.

„Praegu on lihtsalt see, et sa teed oma kindlad asjad ära, mujale ei lubata, nende eest maksad ja siis vutt-vutt lõpetad kolme aastaga.“

õppemahtu piirab ka ainepunktide kogumise ülemine piir ühelt poolt ning tudengi enda vähene huvi teiselt poolt

„Aga samas piiratakse ka seda, et sa ei tohi väga palju neid ainepunkte koguda. Ma võib-olla pakuks mõne huvitava kursuse veel, aga noh nad ei tule, sest ma saan nii kui nii need punktid täis, ma ei tohi liiga palju ka võtta. See on huvi puudus. Et mul on punktid täis, milleks mulle veel.“

Keeleõppes oleks kõrvalerialaks loogiliselt teine keel. Inglise keel kõrvalerialana TÜ-s ei toimi, kuna ei haaku kõrvalerialana teiste õppekavadega. Inglise filoloogia võib ja saab olla kõrvalerialaks ainult inglise filoloogia üliõpilastele.

Mida on uues õppekavas liiga palju, mida liiga vähe?

Õppekava on teoreetiline ning täis teoreetilisi aineid. Kuidas siis muuta õppekava? Mis siis saaks kui muuta bak väga praktiliselt orienteerituks? Teoreetilised ained võiks küll asendada praktilistega kuid mida siis teha magistriastmega? Kas see siis enam on jätkusuutlik? Pealegi ei anna ka 3+2 ehk kokku 5 a ülikooliõpet piisavat ettevalmistust doktoriõppeks.

Valdkonnaained olid mõeldud selleks, et õppijad saaks laia põhja alla. See oleks ju hea, kuid need ained võtavad ära liiga suure osa õppeajast ning see on jällegi paha. Pealegi jääb mulje, et valdkonnaaine sisu ei ole teaduskonnas oluline ning loetakse mingeid suvalisi aineid (näiteks mingit usuasja). Teisalt jälle on seda kõike tarvis õppija üldise harituse kujunemiseks. Kuidas saaks näiteks inimene toimida tõlgina, kui ta pole üldharitud?

Ilmselt siiski valdkonnaained on ette valmistatud nõrgalt. Võinuks olla spetsiaalselt välja töötatud valdkonnakursus. On aga nii, et antakse neid kursuseid, mida on niikuinii antud. Need ei tarvitse olla valdkonnaainena relevantset, atraktiivsed ega tõhusad. Ka tudeng ei tarvitse olla valmis sellist ainet võtma. Praegusel kujul on valdkonnaaine seega tihti vähetõhus või isegi lausa kasutu.

3. Õppekorraldus

Õppekorraldus ja teabe kättesaadavus

Kui teadlikud on nii üliõpilased kui ka õppejõud valikutest, mida õppekava võimaldab? Raske öelda, võimalust teavet hankida kindlasti on. Samas teabe liikumisega siiski on probleeme. Õppejõud ei ole asjadega kursis. Ühe lahendusena oleks tarvis uuesti asutada kursusejuhendaja amet.

„Meil on koordinaator, kelle käest nad võivad küsida. Meie üksikud õppejõud ega ei süvene sellesse üksikult.“

Programmiarendamine ning õpitulemuste sõnastamine on küll vajalikud, kuid ei pruugi osutada tõhusaiks. Õppekava teksti tõhusus on kahtlane, paber ei sõida, ikka inimene. Kirja võib panna väga ilusaid asju, mingil hetkel aga peab selle järgi tegutsema – siis võivad tekkida probleemid. Programmijuhi ülesanded ja kompetents on selgusetud

„Igasugune sõnastamine dokumendi tasandil annab väga vähe, annab ainult see, mida me siin omavahel mingisugusel arutelul ütleme, et ah sina teed seda, mina teen seda, me võiks nüüd neid asju koos teha või jälgida seda, mis sina oled enne teinud ja mina olen pärast, ainult niisugune koordineatsioon annab mingisuguse tulemuse.“

4. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid

Õppemeetodid/õppejõudude õpetamisoskused

Õppejõud kasutavad aktiivõppemeetodeid, aga see on midagi eelkõige noortele õppejõududele. Meetoditest olulisem on õpetaja kui kompetentne isiksus.

„Ükskõik, mida sa välja mõtled, õpetajat õppeprotsessis ei asenda mitte miski. Kui õpetaja taga puudub isiksus, kui õpetaja taga puudub kompetents, selles mõttes, et ta oma ainet ei tunne või siis ei tule siit mitte midagi välja.“

Õppemeetodid on pelgalt vahendid, oluline on, et tudengil oleks huvitav. Muidugi on oluline ka see, et tudeng õpiks mõtlema ning iseseisvalt õppima. Siia on aga sünenud üks vastuolu. Õppejõud tahaksid suurendada tudengite iseseisva õppe osakaalu, tudengi tagasisidest iseseisvale tööle aga ilmneb, et tudengite meelest see ei ole hea. Tudengite meelest on õppejõud läinud laisaks ning lasevad ettekandeid teha. Tudengid ootaksid ikka loenguid. Samas ei oska tudengid oma ettekandeid esitada

Õppejõudude koostöö

Mis peaks motiveerima koostööle? Kas raha liikumine erinevate teaduskondade vahel? Kindlasti takistab koostööd punkti/raha jäämine osakonda. Osakonnast ei tohi ainepunkte (ehk raha) välja lubada. Niisiis on koostöö mõeldav vaid teadusprojektide tasemel.

Üliõpilaste toimetulek

Üliõpilased ei tule majanduslikult toime ilma lisateenistusega. Seetõttu lähevad tudengid tööle ning õppetöö lonkab.

5. Tööturg

Bakalaureuse seotus tööturuga

3 a bakalaureus on õppejõudude hinnangul tööturule erialaselt sobimatu

„Ja tööturu jaoks on nad ka täiesti mõttetu produkt...“,

Loomulikult leiavad bakalaureused tööd, kuid mitte erialast. Erialase töö tegemiseks on tarvis palju juurde õppida. 4 a bakalaureus on veel konkurentsivõimeline, aga

„...kolme aastaga ei ole mingit konkurentsivõimet.“ ning *„Meie spetsialiste kolme aastaga ei koolita.“*

Kooli õpetajaks 3 a bakalaureus küll minna ei saa. Turismindusse giidiks taotlemine on samuti kahtlane, vajalik on lisaettevalmistus ning atesteerimine. Ka diplomaadiks bakalaureus vaevalt et sobib, kuna diplomaadi ettevalmistus kindlasti peab olema põhjalikum (poliitikasse muidugi või bakalaureus minna küll, see sõltub partei huvidest).

Erialane õpe on paigutatud magistrantuuri. Muidugi peab ka magister kutsoskusi veel juurde õppima. Õppekavasse võiks valikmoodulina sisse võtta turisminduse. Selle valik sõltub üliõpilase huvist. Osal on see huvi olemas, osal aga pole ning selles huvipuuduses avaldub gümnasisti fenomen – miski ei huvita.

Kokkuvõtteks võib öelda, et tegelikult teave puudub tööturult ning siin on kindlasti vajalik suurem kostöö. Mis bakalaureuse tööturule sisenemisse üldiselt aga kehtib, on see, et ega haridus ühelgi töötajal mööda külgi maha jookse.

“Aga üldiselt on, et mida kõrgem on inimese haridus, seda paremini ta hakkama saab. Peaministergi räägib seda juttu. Kui ta kasvõi kuskil müüjana töötab ja tal on 3 aastat bakalaureust, ta saab ikkagi paremini hakkama, kui põhikooli haridusega müüja.“

Praktikavõimalused

Praktikavõimalused tudengitel puuduvad. Ainus praktika on magistriastmes pedagoogiline praktika. Võrreldes endiste aegadega võib meenutada, et vanasti viieaastases õppes oli olemas ka kirjalik ja koolipraktika.

Praktika on seotud rahaküsimusega – praktikajuhendajate töö vajab tasustamist. Ettevõtte ei taha mingit mitteoskajat end segama ning õpetajate tasustamine tõsine probleem.

Praktika ja teoreetilisemat laadi õppe võiks ühendada läbi vaatluspraktika. Idee on hea, aga mille arvelt see võiks teostuda? Kui praktika eest antakse ainepunkte, siis tuleb mingit ainet vähendada. Selline vaatluspraktika oleks mõeldav, kui vaadelda 3+2 koos, aga kui lõpetatakse bak kraadiga, siis ei ole praktika võimalik. Bakalaureuseõppe erialane osa jääks veelgi väiksemaks. Muidugi kui valdkonnaained ära kaotada, siis saaks nende arvel praktika sisse viia.

6. Mobiilsus

Tudengiliikuvus ja teave selle kohta

Kas ja kuidas soositakse õppekavade võrreldavust ning tudengite liikuvust? Arvatavasti soositakse ikka, takistusi ei tehta. 32 suunaainepunkti on ainus kriteerium (TÜ-s vähemalt). On juhtunud, et minnakse aastaks Tartust Tallinnasse ja vastupidi. Ka aineid kantakse üle küll. Õppeaja pikenedes on kasutatud skeemi: eksmatrikuleerimine ning eksternina lõpetamine juhul kui tudeng on stipendiaadina läinud õppima välismaale.

Liikuvus ja teadlikkus sellest on otseselt seotud tudengi enda huviga vastava teabe vastu. Saksa keelt kõrvalainena võtavad tudengid on paremini motiveeritud.

„Minul on praktilises grammatikas see grupp, kus on kõrvalaine omad, nemad on palju tublimad ja huvilisemad ja teevad oma töid paremini, kui saksa filoloogid.“

Ainete arvestamine ning punktide ülekandmine

Tudengite lähetamine Saksamaale on keeruline bürokraatia mõttes. 3+2 õppekavade üliõpilane tahab lõpetada nominaalajaga ning ei julge Saksamaale (välismaale) minna. Aasta välismaal venitab õppeaja kohe aasta võrra pikemaks, mingeid ained saab kanda üle kuid kõiki ei saa. Akadeemilise puhkusega on seotud omad probleemid. Välismaale siirdujale ei saa õppesisusid ette kirjutada. Kui ta õpib välismaal midagi muud, peab ta siin kauem õppima.

7. Kvaliteet

Õppekaval praegu erilisi kvaliteediprobleeme ei ole. Kuna Tartu Ülikool peab head kvaliteeti andma, siis kvaliteet on hea. Tartu Ülikool on parim koht Saksa filoloogia õppimiseks ning TÜ kasuks otsustatakse teiste ülikoolide ees. Tudengid on rahul ning õpetamine on hea.

„Õpetamise seisukohalt oleme küll kvaliteetsed. Mina ei tea, kes veel paremini õpetaks. (?). Tooge mulle, kes paremini õpetab, mina ei tea, minu arust me õpetame väga hästi.“

Sisseastujate tase võiks tõusta tänu sellele, et üldhariduskoolides võiks olla rohkem saksa keelt.

Stabiilsust on vaja – mitte nii et iga paari aasta tagant on reform. Õppeaeg võiks olla pikem. Tudengitele võiks õppe käigus rakenduda kohustus kas või semestrikski minna õppima Saksamaale kas kuskile kirjastusse või tõlkekeskusesse. Veel rohkem võiks olla häid külalisõppejõude. Videotreeningute osakaal võiks tõusta. Need oleksid siis ühtlasi ka esinemisostkuste koolituseks.

Muutmine üldiselt on pigem selline vaikne evolutsioon. Vaja on asju jooksvalt korrigeerida.

Ajalugu – tudengid

1. 3+2 reform

Kuidas sõnastada õppekava üldised eesmärgid?

Õppekava eesmärgiks on valmistada üliõpilane ette magistriõppesse astumiseks. Iseseisvalt ei ole bakalaureuse õppekavaga midagi peale hakata.

Võrdlus vana õppekavaga

Õppekava on liiga kokku surutud. Nelja-aastane bakalaureus on pigem kokku surutud kolme aasta peale kui välja venitatud viie peale. Õppetempo on liiga suur, paljud üliõpilased ei jõua sellele järgi ning paljud võtavad seetõttu lisa-aasta. Samas on vana bakalaureuse osad ained üle viidud 3+2 magistrantuuri. Kõik bakalaureused aga magistrantuuri ei mahu.

2. Õppekava sisu ja kulg

Mida on uues õppekavas liiga palju, mida liiga vähe?

Õppekavas on liiga palju üldaineid ja sissejuhatavaid aineid. Suured vooruloengud annavad küll mingeid üldteadmisi ja mingit tausta. Nende maht on aga liiga suur. Võimalust praktikaks on vähe – praktikat võiks rohkem olla. Kõik on kokku surutud – lõputöö maht ja teostus, ainepunktid ja nõuded õppele.

Ainete kattuvus ja kordused ning lüngad

Korduseid ja lünki on vähe ning õppejõud üldiselt teavad, mis õppekavas toimub. Seega on õppejõud kursis üksteise õpetamiste ja tegemistega õppekava raames.

„Tavaliselt on just niimoodi, et „ma tean, et teile on sellest juba seal räägitud, järelikult te juba teate seda, lugege sellest konspektist, lähme edasi“ noh et kiiremini saab võtab edasi. Nad pigem teavad kui ei tea. Sellest saab aru, et on ikka kursis.“

Ainemahtude ja punktide ja töökoormuste võrdlus

Enamasti ei ole ainemahud sarnased. Mõni eksam on rasket tööd nõudev, mõni teine eeldab vaid korra konspekti läbi lugemist. Mõni 2 AP aine on sama raske kui 4 AP aine

„Näiteks sissejuhatav aine „Sissejuhatus filosoofiasse“, ma ei tea, mis ta nüüd on, filosoofia areng... kuidagi teisiti on ta nüüd. Aga see on ikka meeletu-meeletu koormus. Kõik kardavad seda igal aastal, et see on nii raske ja pooled kukuvad esimese hooga läbi enam-vähem ja ta annab ainult kaks ainepunkti. Samas võtad mingi teise aine, mis on neljaainepunkiline ja õpid noh, kaks päeva enne ja saad ilusti läbi, saad A isegi. Võib olla see on lihtsalt, filosoofia ongi raske võib-olla, ma ei oska öelda“

Mõne aine puhul on kõik jäänud samaks, ainult ainepunktide arv on muutunud. See võiks viidata tõsiasjale, et õppejõud ise ka täpselt ei tea ainemahtusid ja punkte.

„Aga samas kui mõelda seda vana ja uue õppekava vahe, eks ole – kunagi andis üks aine kolm punkti, nüüd annab neli punkti. Õppemaht on TÄPSELT samaks jäänud. Isegi, saad aru, ma loen vanu konspekte, omaendiste kursakaaslaste konspekte ja täpselt samamoodi lõpeb sama lausega umbes ja noh... mingit vahet ei ole, rohkem raamatuid lugema ei pea kui varem lugesid, aga üks punkt on juures lihtsalt.“

Vajadus toetusainete järele õppe alguses

Eraldi õppeainet, mis vastaks sissejuhatusele ülikooli ei ole. Sissejuhatus ülikooli on korraldatud tuutorite abil. Sissejuhatus erialasse on eelkõige meetodikursus. Ajakasutuse, akadeemilise kirjutamise etc osas võinuks olla midagi, samas pole õppejõududel ühist kokkulepitud alust näiteks akadeemilise kirjutamise jaoks. Erinevad õppejõud tahavad saada kirjatöid erineval kujul. Magistriastme õppekavas on akadeemilise artiklikirjutamise osa.

Üldoskused nn eluks vajalikud oskused

Kirjutamisoskust ei ole otseselt võimalik kusagil harjutada. Õppe jooksul oleks vaja mitme kirjatöö kirjutamist, et neid oskusi lihvida, varasemas õppekavas olla seda võimalust olnud rohkem.

„... tegelikult keegi ei õpeta sulle väga metoodikat, et see osa on täiesti puudulik minu arust. Et selline sissejuhatav mingi metoodiline aine või üldse kuidas aega paremini kasutada, see oleks tegelikult väga, väga vajalik.”

Samas on juhendajaga suheldes võimalik saada head õpetust ka kirjutamiseks, seega:

„Võib-olla see ongi hea, et tõeliselt süviti tegelevad ainega need, kes asja vastu huvi tunnevad ja huvi tundmist näitab ka see, et ta ise läheb ja küsib ja uurib, mitte et talle ei sunnita seda peale, noh võib-olla see ongi hea.”

„Minu arvates see on päris lihtsalt võimalik lihtsaid neid eluks vajalikke kogemusi ühildada nende erialaste teadmistega. Just see, et esined kellegi ees, saad esinemiskogemust, sealsamas usku endasse ja julgust.”

Nende kogemuste omandamine ja refleksioon sõltub suuresti õppejõust ning ajast – ja aega ei ole. Üliõpilane koostab näiteks küll PPT esitluse, aga ette seda kanda ei jõua, kriitikast rääkimata.

3. Õppekorraldus

Õppekorraldus ja teabe kättesaadavus

Tudengeid on palju ning klassid on ülerahvastatud. Aega õppimiseks jääb järjest vähemaks. Vaja oleks ilmselt uut arusaamist õppimise korraldusest ja ajast.

„...et ma ei tea, kuhu see aeg kadunud on. Elu läheb pidevalt kiiremaks ja inimese enda mõtetes jääb aega järjest vähemaks. See eeldaks mõtteviisi muutust.”

Tänu õppeinfosüsteemile (ÕIS) on ainetele ja eksamitele registreerimine ja sooritamine väga range. Selline rangus piirab nii üliõpilase kui õppejõu vabadust.

„See on see kogu ÕIS süsteemi täiustamine, et lisapiirangud, mis on viimastel aastatel sisse tulnud ...et kogu aeg tuleb särk selga tõmmata ja võidelda. Et jälle tahetakse piirata kuidagi üliõpilase õigusi või võimalusi... normaalselt õppida. Jääb selline mulje.”

Dekanaat töötab hästi. Õppejõud muidugi ei tea kõike, kuid soovivad koordinaatori poole pöörduda. ÕIS ongi pigem tudengite kui õppejõudude poolt paremini vastu võetud. Õppejõud kogevad ÕIS-i ahistavamana.

Õppeainete muutumine mahult õppekava keskel on probleem. Ainete ülekandmine ei toimi seetõttu hästi.

„Üks probleem on see, et õppeained kuidagi mahult või vahepeal muutuvad ... isegi 3+2 aasta keskel või noh õppekava keskel. Ja järsku sa avastad ebameeldiva

üllatusena, et see aine ikka ei sobigi su õppekavasse, mille sa oled nagu alguses võtnud, või.”

4. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid

Õppemeetodid/õppejõudude õpetamisoskused

Õppejõudude õpetamismeetoditest rääkides on aktiivõppemeetodeid kasutatud lähiajaloo seminaridena. Neid seminare võiks rohkem olla. Enamus õppest on aga ikkagi loengud ja iseseisev lugemine. On isegi hea, kui loengud ja seminarid on seostatud. Tegelikult on väga hea, kui õppejõud valdavad erinevaid meetodeid ning arendavad ennast ka õppejõuna, mitte pelgalt teadurina.

Milline on hea õppejõud?

Hea õppejõud paneb õpilase mõtlema õpetatava asja üle. Kui tudengil on huvitav, siis ta mõtleb kaasa. Järelikult peab õppejõudu ennast asi huvitama. Ta peaks pidevalt oma erialaga tegelema, see peaks kajastuma tema konspektides. Ta peaks pidevalt end ka õpetajana täiendama

„See ongi see, mis teeb õpetaja ameti, õppejõu ameti väga raskeks. Et see on väga aeganõudev, pidevalt peab mõtlema järgmise päeva peale või kuidas sa seda õpetad või... ja samas sa pead pidevalt ennast ka täiendama. Kui sa suudad need kaks asja täita, siis üldiselt oled sa huvitav õppejõud. Aga kui sa jääd kinni mingitesse oma vanadesse stampidesse, õpetad nii, nagu sa alati oled õpetanud märkamata, et aeg on edasi läinud – on ja uusi õpikuid, on ka uusi lähenemisviise ja sa ei ole neid uurinud, siis sa oledki selline igav ja ka üliõpilaste soov õppida väheneb seeläbi või need tulemused on kehvemad.”

Üliõpilaste toimetulek

Üliõpilaste majanduslik toimetulek on keeruline. Mitmesugused rahalised toetused ei kata vajadusi ning üliõpilased on sunnitud õpingutega rööbiti tööl käima. Akadeemiliste puhkuste arvu kasv ning nominaalajaga lõpetanute arvu kahanemine on otseselt seotud tudengi vajadusega endale elatist teenida.

„Raske on ka see, et üliõpilaste olukord pole just kõige parem, et neid ei toetata majanduslikult väga palju ja see veel halvendab, kuna aega on vähem, täita on palju rohkem, eks ole. Samas pead ka kuskilt nii-öelda kõrvalt elatist teenima. See toobki selle akadeemiliste puhkuste minu arust suht järsu kasvu. Ma ei tea, kas seda on ka kuskil uuritud, aga mulle tundub nii, et inimesed võtavad rohkem akadeemilist puhkust tegelikult ja lõpetavad nominaalajaga vähem.”

Õppevahendid, nende piisavus

Teatud põhiõpikuid napib raamatukogus. Võõrkeelset kirjandust on piisavalt – kui keelt oskad, pole probleemi. Internet on siin samuti tõhusaks abiks.

Millist õpikut oleks vaja? Vaja oleks õppejõudude kollektiivset kompendiumilaadset õpikut, mis põhineks nende loengumaterjalidel. See aga tõstataks teisalt küsimuse, mis saab siis, kui õppejõud vahetub.

„Aga võib-olla... ma ei tea, ma ise unistaks küll sellisest raamatust, mis järgiks täpselt seda õppekava ja neid aineid, mis siin on ajalooa seotud ja oleks isegi õppejõudude poolt kokku pandud. Selline üldine õpik, et kui sa võtad selle lahti, siis asjad seostuvad, saad vaadata, et mis on enne, mis tuleb järgi. Muidu vaata, iga õppejõud ju õpetab ka erinevalt eksle, tal on erinev lähenemisviis asjadele, ta käsitleb materjali erinevalt, kas ... noh mõni on pealiskaudsem, mõni läheb süvitsi. Et see oleks kuidagi nagu kooskõlastatud rohkem. See teeks ka aine jälgimise lihtsamaks.”

5. Tööturg

Bakalaureuse seotus tööturuga

Tööandjateks on arhiivid, muuseumid, koolid. Üldiselt annab ajaloo õppekava läbimine väga laiapõhjalise humanitaarhariduse. Kontaktide sõlmimisel tööandjatega tuleb ise vaeva näha, siis on ka võimalused töö saamiseks. Nõukogudeaegset suunamist ei ole enam.

Erialast tööd leida on raske, kui kogemusi pole. Paljud käivad juba õpingute ajal (erialaselt lähedasel) tööl, valmistades pinda ning omandades kogemusi. Pealegi teenitakse nii endale elamiseks raha.

Praktikavõimalused

Praktikavõimalused olenevad valitud õppesuunast. Arheoloogias on need kindlasti olemas, etnoloogias, arhiivinduses ka (praktilisematel suundadel niisiis). Üldajaloos, lähiajaloo (laiapõhjalistel ja üldistel erialadel) vaevast et on mingi konkreetse praktika võimalust. Kuidas õppekava muuta, et oleks võimalusi erialaseks praktikaks on seotud küsimusega sellest, kes on tööandjaks neile üldisemate suundade lõpetajaile. Ülikool ja suveülikooli kursused on üheks praktiseerimise võimaluseks. Õpetades, grupitööd juhatahes tuleb ka esinemiskogemus.

6. Mobiilsus

Tudengiliikuvus ja teave selle kohta

Võimalus minna välismaale õppima on olemas, kui inimene vaid ise tahab ja viitsib. Teavet on samuti piisavalt, raha (või pigem selle puudumine) võib takistuseks osutada.

„Minu meelest see UT leheküljel on kõik üles nimetatud, et kuna on kandideerimistähtaeg ja mida teha tuleb. Et on küll võimalik...”

Omaette küsimuseks on, millal minna välismaale õppima? Õppeaeg on lühike ning bakalaureuseastmes ehk peale 1. õppeaastat oleks välismaal õppimise periood mõeldav.

„Üldiselt on niimoodi, et sa saad esimesel aastal väga palju üldaineid ja siis on selline paras hetk oma teadmisi veel pisut laiendada ja olla teises keskkonnas, et siis läheb asi süviti oma ainete peale.”

Nominaalajaga õppekava läbimine ning lõpetamine siis aga kindlasti ei oleks võimalik. Ajaliselt ja mahuliselt ained ei kattu õppekavas olevatega ning õppekeele tõttu jääb õppeainete hulk paratamatult väiksemaks normist. Tavaliselt on välismaale õppima minekuks tarvis akadeemilise puhkuse aastat. Tudeng kaotab küll ajas – aga lõppkokkuvõttes ikkagi võidab! Õppekavasid ühitada aga oleks väga-väga keeruline, kuid kas nii seda kui nominaalajaga lõpetamist olekski niiväga tarvis?

„Mina ütleks, et väga ei olegi vaja pingutada, et see annab igal juhul sulle,... see on igal juhul plusspoolel, kui sa käid välismaal õppimas ja oled teises keskkonnas. See on selline huvitav aeg sinu jaoks ja sa õpid asju hoopis teistmoodi vaatama. Mina ütleks, et ei olegi vaja. Las ta siis võtab ühe akadeemilise, kuid kas riigi jaoks on siis tähtis see, et me lõpetame kõik nominaalajaga, kolme aastaga ... või see, et oleme ikkagi pisut haritumad ja maailma näinud, maailmapilt on rohkem avaram ja see, et me oleme kogenud erinevaid võimalusi, kuidas ikkagi välismaal õpitakse, ja seega mina ütlesin, et palju resultatiivsemad.”

Ainete arvestamine ning punktide ülekandmine

Ainepunktide ülekandmine ning sooritatud õpingute arvestamine on paranenud. Suhteliselt palju võetakse arvesse välismaal korjatud punkte. Valik- ja vabaaineid arvestatakse kindlasti, kohustuslike ainete puhul on otsustav sõna õppejõul. Siin aga oleneb ja sõltub kõik jällegi eelkõige õppejõust

„Sa pead minema vastava õppejõu juurde ja rääkima talle, milline oli see programm, mida sa seal õppisid, et kas temale sobib see või ta tahab mingit, ütleme teed mingi lisaasja ja ta annab sulle oma punktid kätte. Et noh annab neid ühildada küll.”

Välisõppejõud

Välisõppejõud vist käivad, aga väga vähe (praegu on üks õppejõud). Bakalaureuseõppes nad ei osale, oma panuse annavad nad magistri- ja doktoriõppes.

Külalisõppejõude käib ka, aga nende loengud on vähekülastatavad. Ilmselt on see tingitud keelebarjäärist. Külalisõppejõud oleks siis hea, kui ta tooks kaasa uudset lähenemist, uut mõõdet. Kui keegi lihtsalt tuleb loengut pidama, siis pole sellisel tulemisel eriti mõtet

7. Kvaliteet

Mingi osa õppekavast võiks olla külalisprofessori hallata, otsustada ja vastutada. See haakuks ühtlasi võõrkeelsete õppekavade loomise vajadusega. Samuti aitaks see ilmselt kaasa võõrkeeleoskuse paranemisele. Võõrkeelte parem oskamine kindlasti on üheks õppe kvaliteedi tõusu eelduseks. See oleks siis ühtlasi ka vastukaaluks tõsiasjale, et keeleoskust ja keeleõppe osakaalu on uues õppekavas kõvasti vähendatud kõvast.

„Keeleoskus on äärmiselt oluline, eriti just ajaloolase jaoks. Nõutakse, et sa kasutaksid võimalikult palju allikmaterjale, et sa loeksid palju just lõputöö osas ja see keele osa on tegelikult uue õppekavaga vähendatud.”

Samas on keeleklassid üliõpilasi täis, kõik soovijad ei pääse kursustele ning keeleõpe valik- või vabaainena on seega raskendatud

Võiks tulla kirjalike tööde kirjutamise kursus. Samuti võiks olla olemas konkreetne kirjalike tööde vormistamise juhend lisaks TÜ kodulehel olevale. See võiks siis olla nn teaduskonnastatud juhend. Õppejõud võiksid aktiivõppe meetodeid laiemalt kasutama hakata.

„Aga mis kindlasti veel kaasa aitaks on, ma usun see, millest me ka rääkisime, see oleneb ka õppejõududest... aktiivõppe suurem kasutamine. Et see loenguvorm ei ole just kõige parem, et tegelikult on just seminar see koht, kus sul tekib asja vastu suurem huvi. Kui sa käid loengus, kuulad ära, siis suurema tõenäosusega ei võta sa raamatut kätte, kui see aine sulle huvi ei paku. Aga seminar on see koht, kus on tegelikult võimalik inimeses suuremat huvi tekitada ja siis ta läheb ise koju ja uurib raamatuid ja täiendavat kirjandust. Pigem ma kardan, et see süsteem toimiks paremini tudengi iseseisva õppimise punktina.”

Õppekavaprotsess on praegu liiga ülevalt-alla suunatud. Tulevikus võiksid kõik osapooled olla kaasatud sellesse protsessi – nii õpetavad õppejõud kui teised õppega seotud osapooled, tudengid kaasa arvatud.

Ja aega võiks kusagilt juurde tekkida, sest seda on nii vähe...

8. Kommentaar

Kindlasti oleks nii vastavate üldoskuste arendamisel kui konkreetsete õppeülesannete täitmisel abi sellest, kui akadeemilise kirjutamise, tööde vormistamise, viitamise jne

juhendmaterjal oleks vastu võetud ja kinnitatud näit teaduskonna tasandil. See oleks siis vastava teaduskonna hea tava, mida järgivad nii tudengid kui õppejõud. Üks üleülikooliline juhend ilmselt ei saa olla piisavalt spetsiifiline, et vastata erinevate valdkondade erinevate suundade erinevate erialade vajadustele, ootustele ja nõudmistele.

Ajalugu – õppejõud

1. 3+2 reform

Kuidas sõnastada õppekava üldised eesmärgid?

Õppekava eesmärki on väga raske sõnastada, kuna õppetoolikeskne mõtteviis, eriala täpsustamatus ning vahendite ühiskatel seda ei võimalda. Teisest küljest teeb õppekava eesmärgi formuleerimise keeruliseks see, et ülikooli struktuurireform (õppetoolide kaotamine) ei haaku õppekavade reformiga.

„Kui ta on ikkagi ühes katlas, ühe eelarvega, umbes kaheksa erineva erialaga, siis ei saa olla ajaloo õppekava. Ja ma arvan, et see on nüüd nagu ülikooli suurim probleem, et osad, et praegu käimasolev reform rõhutab seda, et on vaja suurt jätkusuutlikku mingisugust kümnest praegusest õppetoolist koosnevat seltskonda ja see peab olema siis selline toimiv ja tegus üksus ja siis samas see üksus peab andma mingil ühel erialal pädevat õpet. Selline suur üksus ei saa seda anda.”

Võrdlus vana õppekavaga

Praeguse õppekava mahtu on kärbitud. Varem valikkursusi võimalik rohkem võtta. Kärbitud on ka põhiainetes mahtu. Asjaosalistes on tekkinud arusaam, et õpetatakse mingit üldist kõrgharidust ning selline arusaam annab tunnistust vigasest mõtteviisist.

„... on tekkinud niisugune mõtteviis, et filosoofiateaduskond või humanitaaria peab andma mingisugust laia humanitaarinseneri haridust, et meie eesmärk on mingisuguse üldise kõrghariduse andmine, mille täpsemat sisu keegi nagu ei teagi.”

Sellise õppe tulemuseks on pealiskaudsus. Inimestel tegelikult ei ole süvateadmisi, igast asjast ehk teatakse natuke. Algne mõte oli jagada 3+2 viie aasta peale võrdselt ära, eelarve ja ainepunktide arvestamise tõttu aga suruti 4-aastane õpe pigem kokku 3-e aasta peale. Põhjuski on üpris lihtne – bakalaureuseastmes on rohkem tudengeid ja suuremad loengud ja selle järgi jagatakse raha.

Uute õppekavade raames on hakatud mõtlema, mis tudengist saab peale lõpetamist. See muidugi ei tähenda, et keegi väga tõsiselt mõtleks selle peale, mida tudeng tööturul tegema peaks.

Ajapuudus on üheks õppekavamuutustega kaasnevaks paheks. Varem oli võimalik teha rohkem uurimustöid, praegu on töid vähem ja kiiresti tuleb leida oma teema, mille peale jääda. Viie aastaga on toimunud kolm reformi, õppele seatavad tingimused muutuvad ning on üpris loomulik, et õppejõud on sellest kõigest väsinud ja tudengid on segaduses.

„...osad tudengid, kes on tublimad, alustasid kohe 3+2-ga ja ettevalmistusi tegema ka juba magistriõppeks. Võeti juba erinevaid aineid, aga siis selgus, et kui kolm aastat sai täis, siis tulid juba uued muutused ja neid aineid, mida nemad olid võtnud küll lisaks, sest nad olid lihtsalt väga tublid olnud (ma tean selliseid juhtumeid on mul ka endal tulnud ette) siis neid enam lihtsalt ei olnud.”

Algselt oli magistrantuuri kohti arvestatud ca 75-80% võrreldes bakalaureuseõppe kohtadega. Nüüd on neid kohti jäänud vähemaks. Kes magistrantuuri riigieelarvelisele kohale ei mahu, peab ilmselt minema tasulisse õppesse.

Hinnang 3+2 reformile

Tegelikult on kogu aeg kujundatud tudengites erialaseid pädevusi. Kogu aeg on neis kujundatud ka üldisi pädevusi. Õppetöö ilma nendeta polegi võimalik. Samas pole seda õppekavades välja kirjutatud. See, et see toimib, võib olla pigem meie soovunelm, et see on nii, sest ega seda toimimist pole uuritud ka.

Võiks ju öelda, et uued 3+2 õppekavad on alates 2002. aastast juba 4 aastat toimunud, kuid see pole nii. Põhimõtte 3+2 on toimunud, kuid see ei tähenda veel õppekavasid. Alguses tehti kähku terve rida kastikesi ja öeldi, et see on Bologna TÜ-s. Sellel järgnes kaks aastat õppekavade tegemist ning tegelikult on 3+2 õppekavad ajaloo osakonnas olnud rakendatud vist aasta ainult. Reform on teostunud nn ülevalt alla ning formaalsed raamid, mis ei tarvitse olla parimad, tuleb sisuga alles täita.

Kui heaks arvatakse palju tudengeid loengus, siis see sisuga täitmine ei toimi ning õpetamise kvaliteet langeb.

2. Õppekava sisu ja kulg

Valikud ja õppekava struktuur

Kes määrab ained ja nende järjestuse? Selleks määrajaks on traditsioon, ilma milleta ei saa. Traditsiooni aga kannavad erialainimesed ja tööandjad.

„Mina arvan küll, et siin peaks olema selge koostöö kõigepealt näiteks õpetajate seltsiga, võib-olla veel mõnede ministriumiga, ma pean silmas kasvõi kaitse- või välisministriumiga, kus meie lõpetajaid päris palju töötab, ja küsima sealt nende inimeste käest, et kas ajaloo osakond ja kui palju neile andis, mida peaks olema

natukene teistmoodi – või ka siis tõesti lõpetajate käest otse ja koos nendega tuleks õppekavad teha. Ma arvan, et igal juhul tuleks üle saada sellest, et kuna me oleme väga tublid, siis me teame, mis on õige ja hea...”

Eelduseks on ajaloo kui eriala identiteedi selgitamine. See identiteet on paigast ära ning seepärast ka õppekava sisaldab üleliigset, mida ajaloo õppija ei vaja ning mille asemel õpetajaks õppija vajaks kindlasti midagi muud.

Vajadus toetusainete järele õppe alguses

Toetusainetega õppe alguses on see mure, et mille arvel neid erialakursusi lisada, õppekava maht on niigi suur. Pigem peaks vastav ettevalmistus toimuma olemasolevate kursuste raames.

3. Õppekorraldus

Õppekorraldus ja teabe kättesaadavus

Õpperühmad on liiga suured. Seepärast pole võimalik aktiivne osalemine õppes. Tudeng saab olla vaid vastuvõtjaks.

Eelpool mainitud kiired muutused õppekavaarengus ning õppe kulgemises ja sisus pole hoomatavad. Samas leiavad need kajastamist ÕIS-s. sellisel moel muutub tudengi jaoks mõistetamatu tema jaoks normiks.

4. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid

Hindamine ja tagasiside

Vajalik oleks tagasiside tudengitelt, aga seda pole. Elektrooniline on kehv kasutada. Õige tagasiside peaks olema lõpetajatelt ning tulema kõige varem paar aastat peale lõpetamist.

5. Tööturg

Bakalaureuse seotus tööturuga

Peale bakalaureuseastet õpetajakoolitusse astunud kõik töötavad koolides. Vajadus õpetajate järele on suur ja ainult kasvab. Õppijad peavad selleks tegema lisatööd, rööbiti töötades ja õppides. Samas pole ajaloo erialal eriti selget muud väljundit peale üldhariduskooli.

„Nojah ja teisest küljest ka kui nad näiteks ajalugu lähevad õppima, siis on nad reaalselt täiskasvanud inimesed, kes on ikkagi küpsuseksamid sooritanud ja tunnistused kätte saanud, nad teavad, et mida sellel erialal võiks tegelikult teha ja siin on ju näha, et ega ajaloolastel ju tegelikult väga palju väljundit ei ole, nii et see kool on üks väga oluline väljund, millest paljud on siiski väga huvitatud kas või mõneks ajaks või kasvõi lisaametina, et see motivatsioon tegelikult on tugev jah, isegi kui kohti oli vähem.”

Enne 3+2 reformi oli tööväljund teatud mõttes konkreetsem. Nüüd on aga 3a bakalaureuseastme õppe sisuks nii üldised sissejuhatused, et konkurents teiste bakalaureustega on suur. Samas pole ka institutsioon huvi tundnud tööturuvajaduse väljaselgitamise järele.

Praktikavõimalused

Varem, kui oli vähem tudengeid, oli praktika igati olemas. Praktikast saab tegelikult kenasti sisse põimida 3+2 õppekavadesse. Kui aga lävendipõhine vastuvõtt jätkub, siis tudengite suure arvu tõttu ei ole praktika mõeldav kõigile. Samas pole ka kriteeriume, mille alusel valida neid, kes praktikale pääsevad.

Koolipraktika muidugi on õpetajaks pürgijaile. Praktikaks võib muidugi tinglikult lugeda ka seda, et tudengid lihtsalt töötavad õpingute ajal.

6. Mobiilsus

Tudengiliikuvus ja teave selle kohta

Tudengi informeeritus oma võimalustest ei ole hea. Vastuvõtt toimub humanitaaria valdkonda, mitte otseselt ajaloo erialale. Õpe on seega valdkonnakeskne. Liikuvus ise on üpris hea, võimalusigi on päris palju ning pakutakse päris palju stipendiume.

Õppeastmete vaheline liikuvuse puhul on eeltingimuseks, et ametlikult peab magistriastmele asuja teadma ajalugu. Tegelikult saab ta vastu võetud mõnikord ka ilma sellise taustata. See on kokkuleppe küsimus, kas võtta vastu või ei.

7. Kvaliteet

Õppekava ja eriala identiteet käivad koos ning kui viimane on sõnastamata, pole esimese eesmärk ka paigas. Lahendus tekkinud olukorrale on aga pigem institutsionaal-poliitiline. Samas on kõik senised lahendused olnud nn „ühe puuga” kõigile. See on niisiis TÜ eripära, et ajalugu on koos rahvaluule või arheoloogidega. Oma praegusel kujul pole ajaloo eriala isegi võimalik üles leida TÜ-s.

„Aga ma kardan jah, et selle reformi järel, mis praegu toimub, siis ajaloo eriala kui niisugune kaob, või noh tudengi jaoks ei ole teda siis olemas. Ta on kuskil osakonnas, mingis instituudis ära peidetud mingite õppekavade sisse, aga omaette õppekava või omaette eesmärgistatud õppekava kindlasti enam ei ole siis selle järel.”

Kvaliteeti tõhustaks see, kui õppekava oleks paindlikum ja ingliskeelne. See suurendaks liikuvust ja tõstaks tudengi konkurentsivõimet.

Ilmselt on võimalik sõnastada väga hea õppekava. See oleks siis „nagu mujal maailmas”. Aga kui see väga hea õppekava kaob ära muude õppekavade vahele ja suure struktuuri sisse, siis see õppekava oma ülesannet ei täida ning eesmärki ei saavuta.

„Noh, Tartu ajaloo eriala eelis on minu meelest see suur hirm, et ta ei ole varsti eriala. Õppekavad on seotud erialaga – kui on eriala, siis on õppekava, kui eriala ei ole, siis ei ole. Neid ei saa nagu lahutada.”

8. Kommentaar

Tundub, et osad intervjueeritavad võtavad kas teadlikult või alateadlikult sisse kaitsepositsiooni – nemad on saanud hea hariduse ja nemad annavad seda edasi, väljundipõhise õppekava jutt aga nagu seaks nende pädevuse kahtluse alla. Tegelikult ju keegi ei kahtlegi intervjueeritavate heas hariduses. Siin võib täheldada üpris levinud arusaamist, mille kohaselt kõik senitehtu on valesti olnud ning nüüd tuleb hakata uut moodi tegema. Ilmselt on intervjueeritavatel kogemusi sellise suhtumisega ning sellest ka tingitud vastav kaitsepositsioon.

Lisaks institutsiooni huvidele ja vajadustele tuleb arvestada muude osapoolte huvide ja vajadustega. See on väga hea järeldus ning kui seda ka raske teha on, siis vajaduse teadvustamine ning selle olulisuse mõistmine on juba väga olulised väljundipõhise kontekstis.

Võib küsida, et kui magistriõppe kohti on nii vähe, siis kas on selgitustöö jäänud tegemata või on riikliku koolitustellimusega (RKT) seotud pikaajalised kalkulatsioonid tegemata või on lihtsalt midagi veel viltu, et selline küsimus üles kerkib. Samas osutab see probleem vajadusele läbi mõelda õppe rahastamise põhimõtted.

Majandus – tudengid

1. 3+2 reform

Võrdlus vana õppekavaga

4-aastane õppekava oli kompaktsem (2 suunda), 3-aaastane uus bakalaureuse õppekava on liiga harali (3 suunda). Sellisel viisil teeb õppekava vaatenurga liiga laiaks ega anna alust tööturulasele valikutegemisele. Tudengist ei saa päris spetsialisti üheli kolmest suunast.

Uuele õppekavale heidetakse ette liiga kõrget õpingutempot, samas on oma õpingute (ja õppeaja) eest maksev tasulises õppes olija rahul praeguse tempoga.

2. Õppekava sisu ja kulg

Valikud ja õppekava struktuur

Alusmoodul ning selle valdkonnaained on head ja kasulikud. Need aitavad silmaringi laiendada. Ka see on hea, et valdkonnaained võimaldavad õppida mitut eriala. Nii on võimalik saada ülevaade neist ainetest, et teha hiljem informeeritud valikuid

„Mulle meeldis see alusmoodul alguses pool aastat, saime sotsioloogiat, psühholoogiat, õigust seminarid. Tihtipeale, kui inimene lõpetab astub ülikooli ta on nii noor, et ta ei teagi mis ta tahab. Päris paljud vahetasid eriala peale seda. Saadi aimu sellest, mis tegelikult tahetakse teha.“

Vooruloengud, kus osaleb peaaegu 500 kuulajat on jättnud negatiivse mulje. Neis jääb puudu individuaalsusest, keegi ei tegele tudengiga personaalselt ja lõpuks on keskkoolist saadud niigi laiapõhjaline haridus.

Õppeainete valik ja järgnevus jäävad paiguti segaseks. Õppijale tundub, et õppeaineid on valitud pelgalt augutäiteks või mingitel muudel põhjustel. Neile õppeainetele kuluvat aega võiks pigem kasutada lõputöö koostamiseks.

„Aga ma tahtsin nendest ainetest öelda seda, et teinekord tunniplaani vaadates on selline tunne, et neil ei ole meile nagu mitte midagi anda ja siis mõtlevad, et ah paneme siia mänguteooriat, paneme statistikat ja siis veel neli korda statistikat ja siis käid enam- vähem 2 või 3 semestrit järjest enam-vähem samades ainetes. Sihuke tunne, et õppejõududel ei ole meile nagu midagi enam pakkuda.“

Mida on uues õppekavas liiga palju, mida liiga vähe?

Millised muutused oleksid siis vajalikud bakalaureuse õppeprogrammis? Valikainete moodul peaks laiemaks jääma. Samuti peaks üliõpilastel olema rohkem

valikuvõimalusi ka teistest teaduskondadest. Ainetemahud ning ainete järjekord vajaks samuti läbivaatamist.

„Mina lisaks juurde, et see mis oli viimane uurimismeetodid, sealt võiks võtta natuke materjali ja panna eelmise aasta sotsiaalmajandustatistikale juurde, et siis lisada näiteks üks ainepunkt ja jätta see see semester näiteks see aine lihtsalt ära.”...”Et nagu koondada paari ainet kokku...”

Ainemahtude ja punktide ja töökoormuste võrdlus

Ainemahud pole paigas ainepunktide väärtusega. Osad ained võiksid olla koos.

„Mõni kahene võiks anda neli ja neljane võiks anda kaks.”

Üldoskused nn eluks vajalikud oskused

Turunduse-juhtimise suunal tehakse hästi palju grupitöid ning see teeb õppehuvitavamaks ja arendavamaks. Õppekavale võib aga ette heita seda, et rahvamajanduse suunas on hästi palju aineid, mis mingit suhtlemist ei eelda. Eksami tegemine on muidugi pingutus, kuid tehtu ei seostu praktilise väljundiga. Õpetatakse igivanu meetodeid, mida keegi enam praktikas ei kasuta.

„Mina praegu tunnen, et ma lõpetan ülikooli ära aga ma ei oska mitte midagi. Et mul ei ole nagu ühtegi sellist kooli poolt saadud praktilist teadmist.“

3. Õppekorraldus

Õppekorraldus ja teabe kättesaadavus

Teave õppekavasisestest valikutest on olemas ja leitav kodulehelt ning sissejuhatavatest loengutest. Ka tuutorid on olemas ja usinamad leiavadki nad üles.

Õppekorralduses on puuduseks see, et kolmanda aasta teises pooles kohustuslikke aineid 16 AP. Hinnanguliselt kõige raskemad ained koonduvad seega 3. õppeaasta kevadesse. See teeb raskeks lõputööle keskendumise. Ka lõputöö enda maht ning nõudmised tööle tingivad selle, et paljud üliõpilased ei lõpeta õpinguid nominaalajaga. Samas peaks nominaalajaga lõpetamine ju olema ülikoolhuvides. Lõputöö puhul nõutav lehekülgede arv on küll vähenenud, kuid nõudmised sisule ei ole alanenud

„Mulle tundub, et kui õppejõud on pidanud terve oma elu jooksul hindama neid nelja aastase bakalaureuse töösid, et siis nad ei suuda mitu korda halvemat tööd sama hindega järgmine aasta hinnata, kuigi öeldakse, et see maht on nagu väiksem, et tegelikult ikka tahaks selle lõputöö hästi korraliku teha ja kui enne oli selleks peaaegu terve semester ja nüüd peab seda teiste õppeainete kõrvalt tegema, et see on väga halb minu meelest.“

„Hästi paljudel inimestel jääbki see ainult lõputöö pärast lõpetamata, et ained jõuab ilusti ära, mingit probleemi pole, aga lõputööd tahaks, et tähtis on lõputöö kvaliteet, mitte kvantiteet. Et tahaks selle korralikult teha. Minul isiklikult jääb see kevad näiteks lõpetamata ka, et kuna algab loomulikult kevad ja tööd on vaja teha ja tahaks korralikult õppida ja tahaks niisama ka vaba aega ka veeta, et siis ei taha endale seda stressi nagu tekitada, et ma kirjutan kõik nädalavahetused, kõik õhtupoolikud oma lõputööd. Siis ma lihtsalt otsustasin, et lähen seda teed, et jätan selle järgmisse aastasse.“

Kas nõustamist on piisavat?

Sissejuhatus erialasse on väga suureks abiks. Tuutorite süsteem on abiks. Infobukletid on abiks. Olemas on ka üliõpilasnõustaja, kes teab kõike väga täpselt ning kelle käest on tegelikult väga lihtne nõu küsida, aga inimesed ilmselt ei julge sinna minna. Teaduskondadest saadud halvad kogemused pärsivad nõustaja kasutamist. Ühest halvast kogemusest piisab, et seda üldistada kogu haldus- ja tugistruktuuride töötajatele.

„...et näiteks see on küll, kui dekanaati minna midagi küsima, siis dekanaadis see suhtumine on kuidagi selline halb, et sa lähed sinna ja küsid, et kas see on mulle kohustuslik, siis ütleb et muidugi on. Või noh hästi ülbelt ütlevad sulle.“

„Kui sul juba dekanaadis on selline suhtumine, kuidas sa siis üliõpilasnõustaja juurde julged minna, sa kardadki, et sind sõimatakse läbi seal.“

4. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid

Õppemeetodid/õppejõudude õpetamisoskused

Õppekava raames kasutatavate meetodite valik on hea. Kui aine on igav, sõltub see pigem õppejõust või ainesisust endast. Oluline on õppejõu suhtumine tudengeisse ja nende küsimustesse.

Senisest võiks veel rohkem kasutada seminaritöö vormi koos eelneva ettevalmistuse nõudega.

„Iseenesest kui mingeid meetodeid majandusteaduskonda juurde panna, siis. Mina õppisin aasta filosoofiat ja kui filosoofia osakonnas oli seminar, siis tuli selleks seminariks midagi ettevalmistada, siis sa pidid seal midagi läbi lugema, mis tähendab seda, et sa istusid eelmine õhtu või eelmine nädalavahetus, sa istusid vaikselt selle tekstiga, sul oli nagu aega mõelda selle üle, sul jõudis natukene settida, et kui sa sinna seminari jõudsid, siis tekkis seal mingi diskussioon või hakati rääkima sellest asjast, siis sul nagu oli oma arvamus.“

Samas tundub mõttetu kui õppejõud loeb loengus maha omaenda raamatust. Siis on targem ise lugeda ja loengusse mitte minna, vaid teha selle ajaga miskit mõttekamat.

Uue ja heana on õppemeetodite vallas tulnud grupitööd. Suured õpperühmad jaotatakse gruppidesse, grupijaotust varieeritakse moel, mis laseb tudengitel õppida suhtlema üksteisega. Uutest õppemeetoditest saab nimetada veel iseseisvaid pikemaid kirjalikke uurimistöid. Need edendavad initsiatiivikut, mis on hea ja kasulik tööandjatele. Pealegi oleks kohe bakalaureusetöö kallale asumine väga raske, kursusetööd aitavad valmistuda lõputööks. Hea on ka sissejuhatav kursus uurimustööde tegemisse.

„... kui ma oleks pidanud hakkama kolmandal aastal, kohe alguses bakalaureust kirjutama, et siis see oleks nagu hästi raske olnud, et see aimdus sellest oli hoopis teistsugune, et see kursusetöö tõi selle meile nagu lähemale. Saime aru, et mis me siis tegelikult tegema peame, kuidas see tegelikult käib, kui palju tegelikult mingisugune töövormistamine kasvõi aega võtab ja kuidas kõik peatükid välja näevad. Ja see peaks ka kindlasti alles olema.“

„... me saime koostada sellise väikese mini uurimustöö, mis pidi olema kuni 20 lehekülge siis eksole, siis järgmine semester kirjutasime kursusetöö, mis viis põhimõtteliselt selle edasi, võisid samast asjast kirjutada, mis tegi selle sinu jaoks lihtsamaks ja tööga kvaliteetsemaks ja siis edasi võid ka bakalaureustöö sellest kirjutada, et see on hästi ideaalne meie teaduskonnas, ma ei tea teistel polegi sellist eraldi ainet.“

Kirjalike tööde kirjutamise oskuse areng on seega hästi soodustatud. Bakalaureusetöö teema tuleb valida 3. õppeaasta alguses st töökava ning kontakt juhendajaga pannakse paika piisavat varakult.

Õppejõudude koostöö on nõrk, ei lepita kokku, kes mida loeb. Üht ja sedasama asja kuuldakse kolm-neli korda. Samas eeldavad õppejõud üliõpilastelt teatud teadmisi, mida pole veel. Lõpuks jäävad osad asjad rääkimata ja nii jäävad tudengite teadmistesse lüngad sisse. See kooskõlastamatuse mure on suurem ja laiem, ka teaduskondades ei teata, mida teised teaduskonnad teevad. Koordineerimatus on seega probleemiks.

Milline on hea õppejõud?

Kui õppejõud on nõudlik, siis võib see olla nii hea kui halb. Kui õppejõud on osavõtmatu, siis on see kindlasti halb. Kui õppejõud on üliõpilase tööd tõsiseltvõttev, siis on see hea.

Õppejõud peaks tajuma seda, et ta on üliõpilase teenindaja.

„...tegelikult õppejõud unustavad ühe asja ära, nemad on ikkagi siin, et meid teenindada mingis mõttes.“

Õppevahendid, nende piisavus

Olulised on eestikeelsed õppematerjalid. Erialast asja võõrkeeles on raske õppida. Samuti on oluline on, et õppejõud selgitavad alati võõrkeelseid mõisteid.

5. Tööturg

Bakalaureuse seotus tööturuga

Kolmeaastane bakalaureuseharidus ei kõlba tööturule, nelja-aastane õpe oli palju kabadam. Tööandja ei taha kogemusteta töötajat. Samas aga oleks tarvis edasi õppida töötamise kõrvalt, sest 3-aastane bakalaureus ei anna eriala, vaid on üldine.

„Aga mina näiteks leian, et see kolm aastat annab sulle mingisuguse baasi ja mina isiklikult seda pluss kahte tahaksin võtta siis nagu ikkagi töö ja praktilise tegevuse kõrvalt, selles mõttes, et ma tunnen, et ma olen seda teooriat niivõrd täistuubitud praegust, ma ei saa isegi aru kus üks asi lõpeb ja kus teine algab ja, mis mul siin peas üldse on, et ma ei ütleks, et ma ennast väga enesekindlaks pean.”

Tööandjate ootuseid teada saada pole just kerge. Õppejõud ju pole edukad tööandjad ega tarvitse teada seda, mida tööturul vajatakse ja oodatakse. Samas pole ülikool kutsekool ning peasuund õppes ei tarvitsegi olla tööturule suunatus.

„Aga Tartu Ülikool on akadeemiline kõrgkool, mis tähendabki seda, et teooriat on hästi palju ja nagu tehakse teadust. Sellega peab oskama arvestada sellel hetkel kui sa siia sisse astud selles suhtes ei saa nagu väga palju viriseda.”

Tööturuga peaks olema seotud jätkukoolitus. Sellist jätkukoolitust on vaja ning seda peaks olema võimalik koordineerida ülikooli ja tööturu koostöös.

„Väga palju on selliseid kohti, kus sind koolitatakse veel täiendavalt, et sa oled küll käinud koolis, sellest on küll mingit kasu ka, aga ikkagi sind koolitatakse veel ja veel. Et siinkohal minu arust võiksid küll teha ülikoolid tööandjatega koostööd, et ei oleks niipalju seda lisakoolitust vaja, et seda on vaja kindlasti küll, aga et vähendada seda vajadust. Et ei tekiks mingeid selliseid mõttetuid kulutusi.”

Praktikavõimalused

Õppekavas on praktika 4 AP valikaine. Kool toetab praktika sooritamist, kuid ei aita otsida praktikavõimalusi. Osad ettevõtted samuti ei tunne huvi praktikandi vastu, samas on jällegi ettevõtteid, kes on huvitatud praktikandist. Huvi praktika ja praktikandi vastu peakski olema eelkõige ettevõttele.

„Aga see see tuleviku ülikooli mõte ongi, et ettevõtted otsivad endale inimesi, mitte ülikool ei suuda kõikidele otsida“

6. Mobiilsus

Tudengiliikuvus ja teave selle kohta

Liikuvus TÜ sees on hea, ainuke häda on, et loenguajad kattuvad. Liikuvus Eesti ülikoolide vahel on aga vilets. Aasta teises ülikoolis tähendab seda, et aasta läheb vahelt kaduma.

Ainete arvestamine ning punktide ülekandmine

Ainete ja punktide arvestamine ja ülekandmine ei toimi hästi. Kuna arvestamine on ainekeskne, siis tuleb aineid ümber ja uuesti teha. Ainekeskse arvestamise puhul alati ei vaadata isegi ainesisusid vaid lähtutakse välisest formaadist (aine nimetus, ainemaht).

„Ja minu meelest, et hästi julmalt tehakse ka, nagu öeldakse seal koolis oli see aine ainult 2 ainepunkti aga meile on see 3, sa pead selle uuesti tegema. Et sisulise poole pealt seda üldse ei vaadata seda tegelikult.“

„Isegi vastupidi oli, ühes aines oli meil 3 ainepunkti, TTÜ-s oli 2 ja üks neiu meie kursuselt ei saanud üle kanda, pidi uuesti tegema.“

Samad probleemid on ka rahvusvahelisel tasemel – ei saa aineid üle kanda. Kui soov on lõpetada nominaalajaga, siis on 3 aastat liiga lühike aeg välisõpinguteks. Üliõpilane ei jõua puudujäävaid aineid enam järgi teha.

„... et kui sa siit oled pool aastat eemal olnud ja tuled tagasi, siis praktiliselt enam jälle selle kolme aastaga enam lõpetada ei jõua.“

Ka Erasmuse programmi raames see ei ole võimalik.

„Aga Erasmuse programm on just toodud selle põhimõttega, et kasvõi siia sellesse meie süsteemi, et sa saad ühe semestri ära olla nii, et sa seal õpid seda sama asja endale juurde ja, et see läheb sul siin nagu arvesse, aga tegelikult see päriselus ei ole nii.“

Samas pole välismaale õppima minejate õpe piisavalt hästi korraldatud. Vaja oleks rangemat ja struktureeritumat välisõpingute korraldust.

Akadeemiline puhkus on olnud võimaluseks tasa teha see, mis jääb puudu. Nüüd aga ei taheta enam ka seda võimalust anda. Samas paljud üliõpilased peavad töötama ning nad ei jõua nominaalajaga oma asja valmis.

„Neil on argument, et see on õppeasutus, et see on nagu 3 aastat ja sa õpid siin, et sa ei peagi nagu töötama ja see meenutab mulle nagu konveiermeetodit, et jah järgmine, järgmine, järgmine, minule vähemalt.”

Mis võiks edendada liikuvust? Kindlasti aitaks asja parendada teave ja selle kättesaadavus. Vahe üldhariduskooli ja ülikooli vahel vajaks samuti silumist. Tudengid vajaksid paremat juhendamist selles, kuidas individuaalset tunniplaani koostada ja aineid valida.

„Sõbranna käis paar aastat tagasi eesti filoloogiat õppimas ja siis ta ütles, et ta käis pool aastat vales loengus, et ta ei teadnud, et see on mingi selline loeng kus ta üldse käima ei peaks. Et nii raske oli neid aineid valida, seda tunniplaani endale kokku teha. Meil on see päris hästi lahendatud juba.”

7. Kvaliteet

Õppe kvaliteet oleneb suuresti ainemahtudest. Kui ained on ülepaisutatud, siis jääb ainesisu omandamine puudulikuks.

„See kvaliteet tulebki siin, minu meelest nendest ainemahtudest. Et kui meil on ained nii mahukad, siis me ei jõua ühtegi ainet päris kvaliteetselt ära õppida ja lugeda seda erialast kirjandust sinna juurde.”

Seega peaksid ained ja ainemahud olema võrreldavad ja võrdset koormust nõudvad. See aga ei tarvitse teostuda tänu õppejõudude tahtmatusele ja suutmatusele senitehtut muuta.

„Just nimelt see õppejõudude iseenda inerts, mis iseenesest ma ei saa öelda, et see on halb, aga see lihtsalt on niimoodi, see nagu takistab. Et siis pigem nagu anda rohkem punkte nende ainete eest ja mitte paluda õppejõududel kuskilt mingeid kärpeid teha, kui nad ei ole suutelised neid kärpeid tegema.”

Teine õppe kvaliteedi tõstmise koht on peidus tudengite ja õppejõudude arvu suhtes. Järjest enam süveneb olukord, kus tudengeid on järjest rohkem, õppejõude aga tudengite arvuga võrreldes järjest vähem. Õppejõud peab olema lausa üliinimine, et suuta õpetada, teha teadustööd, juhendada üliõpilasi, hankida rahalisi vahendeid, hallata projektindust jne.

„Minu arust on meie teaduskonnas on see tudengite ja õppejõudude arvus suhe on ka ikkagi väga mööda.”

„Ja meil on väga vähe õppejõude ja väga palju tudengeid.”

„Mina imestan, et kuidas need õppejõud üldse püsti püsivad, selles suhtes, et see on ikka pisut karm koormus mis neile osaks saab.”

„Ei aga teate õppejõududest rääkides. Ise ma ei tahaks minna õppejõuna tööle, sest nad peavad tegema, esiteks õpetama, neil on veel teadustöö ja veel juhendamine ja nad peavad nagu koguaeg oma eriala kaitsma, et sinna saaks raha ja siis nad peavad vaatama, kirjutama projekte, et finantseeritakse neid ja siis nad saavad mingit nirust palka ja siis on neil koguaeg närvid läbi.”

„Ja peavad olema veel head üliõpilastele, neid otsustatakse ka koguaeg, selle järgi kas sa jääd siia ülikooli edasi kui head teadust sa teed ja samas sa pead olema ka hea õppejõud selle kõrvalt.”

Vajalikud tulevikumuutused on muu hulgas seotud ka ainete vajalikkuse ja selle üle otsustamisega. Teatud õppeained on õppekavas vaid seetõttu, et neid lugevale õppejõule on tööd vaja.

„Mina arvan, et õpilased, räägin vaid rahvamajanduse eest, peaksid saama hääletada teatud ainete vastu. Ma tean, et avatud ülikoolis selle tõenäosusteooria hääletati maha, see oli tõesti nii raske, et seda ei ole mõtet, et rahvamajanduses on küll selliseid aineid mida võiks asendada millegi muuga. Et ma ei taha, et mul tuleb jälle matemaatika teaduskonnast mõni mees, kelle ained matemaatika teaduskonnas on vabaained, keegi seal ei käi, sest need on nii nõmedad, siis meil on nad kohustuslikus korras, miks mina pean õppima majandlasena sellist ainet, mida ei taha isegi matemaatiklased ise õppida.”

Kvaliteediga on seotud küsimus, kuidas tagada üliõpilase isiksuse areng? Impersonaalne ning konveiermeetodil õpe seda kindlasti ei soosi.

„Kõik on nagu nii selles bürokraatias ja süsteemis kinni, et see teeb nagu keeruliseks, et see ongi selline konveiermeetod, mida me siin mitu korda välja oleme ka toonud, et sa ei saa tulla ülikooli oma isikupära arendama, kui sa õpid saja üliõpilasega täpselt kõike seda sama, sa peaksid saama rohkem valikuid tegema niimoodi vabamalt.”

Praktika peaks olema üldine ja kohustuslik, kuigi ühiseid aegu praktika korraldamiseks leida on raske. Ülikool võiks rohkem osaleda praktika korraldamises.

„Minul on selline kategooriline idee, et esiteks viia nagu praktika osa kohustuslikuks või näiteks teha viies semester niimoodi, et näiteks esmaspäev on alati päev, kus sa oled näiteks mingis ettevõttes tööl või igapäev mingi paar- kolm tundi.”

„Praktika võiks olla kohustuslik ja kui sa ei leia kuskilt mujalt endale, siis ülikool võiks pakkuda ülikoolis praktikat, osaleda mingites projektides, mida iganes. Ise näevad välja mõtlevad välja sulle töökoha, siis saad siin praktiseerida näiteks. Seda oleks vaja olnud, seda praktiseerimist. Praegu praktikat tehakse põhiliselt suvel, sest muidu teisi võimalusi ei ole praktiliselt ja võib-olla ka see et ühiskondlikud

tööd, igasugused organisatsioonid, et neid rohkem respektieritakse, või see on minu probleem ainult.”

Kvaliteediga on seotud ka bakalaureuse staatus ja roll tööturul. Praegu on bakalaureusekraad sama kaaluga mis kutsekooli tunnistus. Kuidas aga sellist olukorda muuta, ei tea... Staatus küsimus on eotud praktika arendamisega. Tööandja ootab ju, et bakalaureusel oleks mingigi kogemus tööst.

Lõpuks sõltub õppe kvaliteet õppemeetodite arengust ja muutustest. Rohkem tuleb panna rõhku iseseisvale tööle. Loenguid peaks olema vähem, seminare seevastu rohkem.

8. Kommentaar

Kui õppe sidusus on valdavalt probleemiks, siis vähemalt majandusteaduses kogevad üliõpilased õppeprotsessi suhteliselt hästi sidustatuna, eriti mis puutub lõputööni jõudmise korraldusse. Samas on selline kirjalike tööde kavandamine, mis järk-järgult lõputööni viib, üldiselt haruldane. Muidugi saab ka siin asju paremaks teha, täpsustades ning selgemalt sõnastades nõudeid lõputööle nii sisu kui vormistuse osas.

Õppejõud peaks olema ka teenindaja ning üliõpilane on siis järelikult teenindatav (klient). Kõigi 28 intervjuuga võrreldes kohtab sellist ettekujutust ainult käesolevas intervjuus. Selline mõtteviis võib endaga kaasa tuua hoiakute kujunemise, mis seab õppejõule ülesanded ning koormuse, mida too põhimõtteliselt täita ei suuda. Teisalt vabastab sellise mõtteviisi kandja end vastutusest oma õpingute eest.

Üliõpilased soovivad vähem suuri loenguid ning rohkem seminare. Need soovid ei üllata. Muidugi oleks parem, kui sadade loenguliste asemel oleks max 24 seminaris osalejat. Siin aga seavad ressursid väga konkreetsed piirid – kui raha ja inimesi pole, pole võimalik ka olemasolevat olukorda oluliselt muuta.

Majandus – õppejõud

1. 3+2 reform

Kuidas sõnastada õppekava üldised eesmärgid?

Õppekava eesmärgiks on, et tudengil tekiks majanduslik mõttelaad ja mõtteoskus ning analüüsi oskus. Et tudeng on võimeline edasi õppima ja omandama konkreetse vajaliku ükskõik millise käsitöökuse. Ülikooli eesmärk ei ole selle käsitöökuse andmine vaid just valmisoleku kujundamine selle iseseisvaks omandamiseks.

Võrdlus vana õppekavaga

Võrreldes vana 4-aastase bakalaureuseõppekavaga on 2-aastane alusblokk venitatud 3 aasta peale laiali ehk 2+2 venitati 3+2-ks. Lisandus alusmoodul ja lõputöö läks pikemaks. Bakalaureuseastmel lisanduvad erinevate spetsialiseerumiste valikud ja kompleksuse võimaldamine läbi valikute.

„Ma ütleks nii palju juurde, et see valikuvõimaluste pakkumine ongi tegelikult selle Bologna õppekava suur pluss, meil oli ta juba enne olemas, mujal on see teisiti olnud. Sellel on ka miinuseid, aga küllap seda siis küsitakse eelisena.”

Samal ajal on doktoriõppe osa lahjenenud, teadusmagistrist on osad ained toodud alla uude magistrantuuri, osad on viidud üles doktorantuuri. See on küll olnud teadlik asjade kujundamine. Teadusmagistri ained ei mahtunud uude magistrantuuri ja olid ka liiga rasked. Kohustuslikud teadusmagistri ained kantakse doktoriõppesse üle.

„Doktorikava ei saanud ka jääda selliseks, kui tal ei ole enam all teadusmagistrikraadi ettevalmistust, see tahes tahtmata toob doktori latti allapoole.”

Teaduskonnas püütakse eemale liikuda olukorrast, kus on ette antud ajaloolised ained, olemasolevad õppejõud, ning sisemise loogika ja eesmärgistatuse poole. Varem ei ole selleks olnud vajalikke inimesi, nüüd paistab, et tööjõuprobleem võiks hakata lahenema. Igatahes on selline sisemine areng toimunud kogu aeg.

Valikuvõimaluste suurenemine on esimeseks suureks ja heaks muutuseks. Uus ja vajalik on katse katta kogu majandusteaduse põhisuunad. Üldisele alusele tuginevad mõistlikud spetsialiseerumissuunad (funktsionaalsed). Õppekava võimaldab vajalikke erialaseid pädevusi (spetsialistile ja kahel tasandil), aga see oli juba varem ka olemas.

Mis 3+2-ga on tulnud halba, mida peab muutma?

Alusmooduli õpetamine kõigile sotsiaalvaldkonna tudengitele (sotsiaal, majandus ja õigus) ühtemoodi ei toimi. Esiteks vajavad erinevad erialad erinevat alust. Teiseks läheb osadel erialadel õpe edasi kuid teistel ei lähe. See tähendab, et alusainete sisu ja struktuur ei saa olla samasugune kõigile. Tegelikult õpetatakse tudengeid eraldi teatud osades. Lootus suurest raha ja aja kokkuhoiust seega ei täitu. Ka ei mahu kõik tudengid realselt ühte ruumi ära.

„Majandust õppima tulnud tudengile on vaja anda nõ esialgne metodoloogiline baas, kuidas majandusteadust üldse vaadata, ja vaat sellele teisele tudengile tuleb anda üldine arusaam, kuidas ühiskond toimib. Ja need on ikkagi tõeliselt erinevad pädevused. Kui me selle asja arvesse võtame, seda ei saa kohe kuidagimoodi ühes audikas ühete nõuetega õpetada.”

Igal juhul oleks abi väikestest rühmadest ja rühmatöödest, aruteludest, aga see ei toimi - pole ei inimesi ega raha ega aega.

„Aga siin me tuleme küll nüüd sellise küllaltki range piirangu juurde, mida meie siin probleemina näeme, et tegelikult meil ei ole selleks inimesi, et seda kõike teha ja inimesi ei ole meil sellepärast, et meil ei ole raha! Väga lihtne, väga lihtne põhjus.”

Tudengeid on palju ning õppejõudude õppekoormus ületab kordades normaalse ehk ettenähtu. Samas kui aga piirduda riikliku koolitustellimuse ja selleks antava rahaga, siis ei jätku sellest. Järelikult tuleb teaduskonnal teenida lisaks, see aga põhjustab ülekoormatust ning selle kõige kõrvalt pole aega teha teadust. Kui aga teadust ei tee, siis ei anta ka teadusrahasid.

2. Õppekava sisu ja kulg

Valikud ja õppekava struktuur

Valikuvõimalused on 3+2 õppekavareformi tugevuseks. Samas ei saa neid valikuid sellisel kujul rakendada, kuna hea valikuvõimalus on otseselt seotud piisava rahastamisega. Mida rohkem on valiku- ja spetsialiseerumisvõimalusi, seda väiksemaks muutuvad õpperühmad ning seda rohkem on vaja õppejõude.

„No tegelikult on ja me oleme teisipidi sunnitud minema seda teed, et me võtame neid valikuvõimalusi järjest vähemaks. Kui me alguses olime uhked, et meie tudengid saavad valida 6 erineva spetsialiseerumissuuna ja kui me olime need nägemused sellest terviklikust majandusharidusest sinna õppekavasse kirja pannud, siis olukorras, kus me oleme sunnitud oma ressursse kokku tõmbama, siis me peame neid valikuid vähendama, ja see on võimalik ja see meil ilmselt tulebki ette võtta.”

*„Me püüame siin vastu tõrkuda, aga elu sunnib peale. **Lamestama**, ma kasutaks sellist väljendit, haridust.”*

Arvestada tuleb nii tööturuaspekti kui spetsialiseerumisaspektiga. Koostatud on mitmed erinevatele klientidele orienteeritud magistriõppekavad, olemas on ka praktilise orientatsiooniga paralleelne programm rakendusliku suunitlusega. Küsimuseks on pigem, et kes õpetama hakkab. Samas on tarvis rakenduskõrgharidusega uuesti jätkata.

Teiste erialade võtmist ülikoolis ei takistata, küll aga on probleemiks moodulite valik. Kui üliõpilane ei tule toime põhieriala metodoloogilise mooduliga, siis on juhtunud, et see asendatakse mingi muu suunamooduliga, sest nii on lihtsam. See aga alandab õppe kvaliteeti.

Üldoskused nn eluks vajalikud oskused

Õppe käigus tehakse meeskonnatööd, toimuvad rühmatööd ning seminarid. Selliste üldoskuste (funktsionaalne kirjaoskus, suhtlemine jne) peaks toimuma läbi õppeprotsessi, ka õpetamisviisid toetavad seda. Eraldi aina on veel tulemas eesti keeles suuline väljendusoskus ning uurimise ja teadustöö alused. Kursusetööde ja lõputöö puhul esitatakse ranged nõuded ka vormistamisele. Enamus üldoskusi niikuinii omandatakse töö käigus.

3. Õppekorraldus

Bak ja mag seostest

Algselt oli hirm, et magistrantuuri tullakse igalt poolt mujalt ning et TÜ oma bakalaureused jäävad välja. See hirm on osutunud alusetuks. Väljastpoolt tulevad mõned üksikud. Põhjuseks on ilmselt regionaalne aspekt – töö on Tallinnas. Pigem siirduvad inimesed peale bakalaureuseõpinguid tööle ning magistrantuur töö kõrvalt võetakse ette juba Tallinnas.

4. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid

Sisseastujate tase

Sisseastujate tase on väga erinev. Ühed on targad ja teised ei ole nii targad ja kolmandad on suisa rumalad. Ja see vahe ainult kasvab ning rumalate rumalus muutub suuremaks. Seotud on selline tasemevahe vastuvõtul riigieelarvelist, eelarveväliste ehk tasuliste kohtade ning nende kohtadele kandideerinute tasemeerinevustega.

„No see tuletab mulle meelde selle probleemi, mis ei seostu vb üldiselt õppekavaga, vaid sisendiga nõ üliõpilaste näol, meil see ju nüüd muutunud väga heterogeenseks tänu sellele, et osa tuleb läbi tohtu kõrge konkursi vähestele riigieelarvelistele kohtadele ja ülejäänud osa, juba suurem osa siis, riigieelarvevälistele kohtadele, ja hoopis teistsuguste riigieksamitulemustega, ja seda probleemi, kuidas nõ mõistlikult õpetada niivõrd erineva potentsiaaliga inimesi, oleks üks tõsine töö, kui siin mingeid häid lahendusi keegi oskaks pakkuda.”

Seda arvesse võttes on paha, et kadusid ära ka diplomiõppekavad. Need oleks võimaldanud selekteerimist moel, kus andekamate osaks oleks akadeemiline õpe ning vähemanded ja samal ajal rohkem praktilisele tööle orienteeritud üliõpilased oleksid saanud keskenduda diplomiõppele.

„...mõned inimesed oleksid läinud neid kavu õppima ja teised, võimamad, nõ akadeemilisi kavu õppima, see võimalus lõigati 3+2 ära, no meil annab see igal juhul tunda, et peame avatud ülikoolis, kaugõppes, samu nõ akadeemilisi kavu õpetama sisuliselt, et varem õpetasime seal diplomiõppekava, mis oli praktikutele mitmeski mõttes sobivam.”

5. Tööturg

Bakalaureuse seotus tööturuga

Tööturul ei eristata diplomeid. Seega puudub nõudlus magistrikraadiga inimeste järele. Kõrgharidust tõendavast dokumendist piisab.

Tööturuvajadused tuleb ülikoolil ise kujundada.

„Tööturuvajadus tuleb kujundada ise! Tööturul ei ole vajadust! Kui küsida täna ettevõtjate käest, millist liiki tööjõudu nad tahaksid, siis nad ei tea. Mul on isiklik kogemus sel teemal.”

Õppesse peaks kaasama rohkem praktikuid. Samas õpe ongi teoreetiline, üldistav ja võimaluste paljusust loov. See erineb praktilise äritegevuse poole suunatud õppest. Nii on TÜ majanduse õppekava äriimeesteks tahtjate jaoks liiga raske.

„...kui vaadata tudengeid kui meie kliente, siis me saame tõesti ühelt poolt etteheidet selles suhtes, et kui osa tuleb ootustega, kuidas saada heaks äriimeheks ja meie tahame neid õpetada mõtlevaks ühiskonnaliikmeks, siis on käärid vahel.”

Kas nüüd ülikool peaks lati alla laskma ning ennast kohendama äriimeesteks saada tahtjate järgi? Kahe õppe (kraadiõpe ja diplomiõpe) puhul see ei olnud probleem, praegu, ühe bakalaureuseõppe õppekava puhul aga on. Ehk peaks selline äriimeesteks tahtjate koolitamise vajadus endaga kaasa tooma kahe erineva õppekava loomise? Üheks võimaluseks on muidugi see, et õpet antakse avatud ülikoolis ühe ja päevases teise õppekava alusel.

Mil määral vastab bakalaureus tööturu ootustele? Erialast tööd on lõpetajal raske saada, aga seda pole vajagi. Arvestada nende ootustega uidugi tuleks, aga majandusinimesed lähevad igale poole ning nende tööturg on lai – (pangatellerist tippanalüütikuni). Kui aga ametis on tarvis analüüsi- ja sünteesioskust, siis kolmeaastase bakalaureuseõppe lõpetaja nõuetele ei vastagi – ei saagi vastata.

„Kolme aastaga analüüsi- ja sünteesioskust – see on absoluutselt võimatu!”

Bakalaureusetöössegi ei ole võimalik kavandada rohkemat kui erialaste baasteadmistega seonduvat. Parimates töödes on muidugi nii analüüsi kui sünteesi, kehvemates töödes on analüüsigi raske leida.

„Et tõepoolest ei mahu rohkem kui need erialased baasteadmised et ta edasi saaks edasi minna ja analüüsi- ja sünteesioskust, ma arvan, et see meil on üks üsna keskne asi kõigis ainetes.”

6. Mobiilsus

Tudengiliikuvus ja teave selle kohta

Kuidas tudengi valikuid muuta teadlikumateks? Selleks tuleb muuta ülikoolisest rahastamisskeemi. Kui raha jagatakse punktide ja peade järgi, siis ei olda huvitatud, et tudeng võtaks midagi mujalt, kuna see viiks ära raha teaduskonnast/osakonnast/instituudist.

Eelnimetatud rahastamisküsimus mõjutab ka rahvusvahelist liikumist (Erasmus). Välitudengi eest ei maksa mitte keegi, meie tudeng saaks küll minna vastu, aga õppejõudude palk ei tule kusagilt. See muidugi ei tähenda, et osakond välisõpet ebaoluliseks peaks.

„...me püüame neid ajada välismaale, et nad ei jääks siia kopitama, siis väiksesse eesti konnatiiki, aga noh, see praegune rahastamissüsteem, eriti alusõppes, seda kohe kuidagi ei stimuleeri. Kui inimesed ise ajavad oma rahad kuskilt välja ja nad lähevad osad, usinamad, saavad sellega hakkama, aga see eeldaks ka, et siia tullakse, aga selleks oleks vaja mingit teist süsteemi, mida ülikool ei ole siiani suutnud adekvaatselt välja mõelda.”

Õppeastmete vahelise mobiilsuse kohta on vara veel öelda, esimene aasta alles. Kui aga ülikooli rahastamisskeem jääb endiseks, ei soosi see kindlasti liikuvuse edenemist.

„Aga üldiselt seesama finantskeem soosib seda, et iga teaduskond üritab lükata oma bakalaureuselõpetaja oma magistriõppesse. See on nende leib, nad ei ole huvitatud, et sa sealt ära lähed.”

Õppekavade rahvusvahelise võrreldavuse teemani ei jõutud, kuid nimetamist siiski väärib koostöö ühe saksa ülikooliga. See projekt on taaskäivitatud ning võimaldab põhimõtteliselt topeltdiplomi saamist, kui ainult saksa keele oskajaid rohkem oleks.

7. Kvaliteet

Üldiselt valitseb krooniline ajapuudus, pole aega süveneda ja süvenenult asjaga tegeleda. Kui riiklik koolitustellimus ka samaks jääb, siis rahvastiku strateegiline osa väheneb ning väheneb ka potentsiaalivate üliõpilaskandidaatide hulk. Hetkel tasulistel kohtadel õppivad tudengid mahuvad siis eelarvelistele kohtadele, eelarve sattub miinusesse, see toob endaga kaasa koondamise. Lävendipõhine vastuvõtt on näide tudengite lollitamisest ning see solgib teaduskondadevahelised jaotused ja rahastamise.

Kui ka õppeava peaks muutuma paremaks, siis mida tähendab üldse hea õppekava? Kas seda, et õppekava on raske, õppejõud on nõudlikud ning lõpetajad on väga hea

ettevalmistusega või tähendab see seda, et õppekava on populaarne ning sinna tuleb palju tudengeid?

„Tegelikult siin on nagu konflikt on sisse programmeeritud, et kui me räägime kava paremaks tegemisest, kas see tähendab seda, et me tõstame taset ja oleme rahvusvaheliselt rohkem võrreldavad, tunneme ennast hästi v me müüme ennast hästi, laseme lati allapoole?”

Praktiline väljapääs on olemas ja selleks on kaks erineva suunitluse ja raskusastmega õppekava. Akadeemilise suunitlusega õppekava on laiem ja raskem, praktilise suunitlusega õppekava on lihtsam ja kitsam.

„Suur osa nendest, kes on välismaale doktorantuuri läinud, ütlevad, et me ajame liiga kergelt juttu siin, ja samas, need, kes on siin, et liiga rasket, et lähevad ära Tallinnasse.”

8. Kommentaar

Intervjuu käigus võis täheldada teatud vastuolu õppejõudude arvu hindamisel. Ühest küljest on üliõpilaste arv kasvanud ja õppejõududest on puudus, teisalt aga väidetakse, et nüüd on rohkem õppejõude nende vajalike ainete jaoks, mida varem ei saanud kavasse võtta. Õppejõud on siin eriarvamusel. Põhjuses võib olla see, et õppejõudude arv on küll kasvanud ning rohkem erialaseid aineid on kaetud, kuid üliõpilaste arv on kasvanud veel kiiremini ning ühe õppejõu kohta tuleb ikkagi oluliselt rohkem tudengeid kui varem.

Bioloogia – tudengid

1. 3+2 reform

Mis on õppekava eesmärk?

Naljaga pooleks võib öelda, et õppekava mõte on nii bakalaureuse kui magistriastmel lapsi tuupima õpetada. Põhimõtteliselt ei ole siin vahet bakalaureusel ja magistril. Magistriastmes on vähem aega loengus käia, kuna rööbiti õpingutega on vaja tööl käia. Samas eeldab hea magistritöö ka teadustööd ning selleks jääb armetult vähe aega. Ajapuudus iseloomustab kogu õppekava läbimist, otsekui õppekava eesmärk oleks kiirest läbi võtta võimalikult palju aineid nii, et süvenemisest ei saa mingil juhul rääkida.

„Praegu paistab et see 3+2 süsteemi mõte on kõik need nii-öelda poolkohustuslikud või kellegi arvates kasulikud ained, võimalikud palju aineid võimalikult lühikese ajaga läbi võtta, lihtsalt läbi joosta kõikidest nendest asjadest.”

Bakalaureuse õppekava võib ka käsitleda kui üldhariduskooli jätku, kus kõike võetakse läbi laialt kuid pinnapealselt.

„Ühesõnaga, minu arust on 3+2 bakalaureuse mõte olla keskkooli jätkuks sisuliselt, vähemalt loodusteaduste alal, et hästi, hästi laialt võetakse kõike ette, aga samas süvitsi... et miks peaks tõesti geograaf õppima biokeemiat või ..”

Võrdlus vana õppekavaga

Aega ei ole ja ajapuudus on suuresti tingitud sellest, et vana õppekava on kokku surutud 3 aasta peale, kusjuures taset ei taheta alla lasta – ehk siis, et kvantiteet on suurenenud, kuid kvaliteedist soovitakse, et see jääks samaks.

„...seda tingib nüüd põhimõtteliselt see, et üks aasta on kaotsi läinud aga seda taset ei taheta alla lasta ja siis on see õppekava hästi intensiivseks lükatud, ainepunktid on alla toodud, alla lükatud see maht on jäetud samuti sisuliselt samaks.”

Põhimõtteliselt võiks praegust 3+2 õppekava võrrelda vana 5 aastase õppega, kusjuures 3 aastane bakalaureus on põhimõtteliselt sama mis omaaegne lõpetamata kõrgem haridus.

Kas 3+2-ga tuli midagi head, mis peaks jääma?

Uue õppekava puhul kui esimese aasta jooksul selgub, et sai valitud vale eriala, on lihtsam eriala vahetada. Saab võtta lisaeriala AGA see ei lase jällegi vajalikul määral süveneda peaerialasse.

„See on selles mõttes hea, et on võimalik moodulitega niimoodi mängida aga mul see tundub, kui võtta kõrvale majandust või õigusteadust näiteks, siis peaks kogunisti teise bakalaureuse tegema, sellepärast muidu ei jõua kummagagi.. noh.. ... absoluutselt sügavuti minna.”

Hea on ka see, et 3+2 peaks sundima enne õpingute alustamist endale selgeks tegema, kelleks tahetakse saada ja mida selleks teha.

Mis 3+2-ga on tulnud halba, mida peab muutma?

Lävendipõhine vastuvõtt on jama ja lööb segamini õppetegevuse. Kui tudengikandidaat ei saa oma soovitud erialale sisse, siis tuleb ta bioloogiasse lootes ja teades, et sinna saab sisse. Ühes teaduskonnas võetakse vastu oluliselt rohkem tudengeid, loengud ja praktikumid on kõigil ühised. See tähendab suurt arvu tudengeid, mis omakorda tõstab esile küsimuse, kuidas siis praktikume korraldada? Praktikumirühmad aga on piiratud suurusega. Seepärast kannatab õppe kvaliteet, kannatab ka neil, kes on võetud vastu

konkursiga. Sisseastumiskatseid oleks vaja. Praeguse vastuvõtupõhimõtte kohaselt peaks suur osa tudengeid järelikult välja langema, aga mida nad siis tegema peaksid?

„Loengud ja praktikumid kõik on ühised, täpselt sama õppekava aga ainult erineval teaduskonnal, ... ja siis tulebki niimoodi välja, et et seal lävendiga tulevad 100 inimest ja nende praktikumirühmad tuleb ju koostada just selle järgi, et neid on nii palju, et see läheb absurdiks.”

Seda, mis praegu vajaks muutmist, on päris palju. Alusainete blokk ei ole tasakaalus erinevate erialade tudengite jaoks. Lõputööde kirjutamiseks ei ole aega. Praktika on kokku surutud 3 suve asemel 2-le suvele, samas praktikakohti ei jätku. Teisalt ei jätku aega sotsiaalse poole jaoks tudengielus.

Hinnang 3+2 reformile

3+2 sobib sotsiaal- ja humanitaarteadustele, kus on rohkem teooriat, kus ei ole välitöid. Loodusteadustes on vaja aru saada, arusaamiseks on vaja süveneda ning aruaamiseks on vaja praktikat.

2. Õppekava sisu ja kulg

Ainete kattuvus ja kordused ning lüngad

Õppekavad on muutunud, kuid õppejõud pole seda endale ilmselt teadvustanud. Ainete katmises on lüngad. Üks õppejõud eeldab, et asjast räägitakse teises aines etc. Ainete järjekord on samuti sassis.

„Õppejõud tegelikult ei ole kursis, mida meile on õpetatud ja mida meile peaks õpetama, et nad tihtipeale loodavad, et meile on seda õpetatud või samas jälle vastupidi, et hakkavad jälle algusest peale rääkima sama asja.”

Ainemahtude ja punktide võrdlus

Ainemahtude ja ainepunktide tasakaal sõltub õppejõust ja tema isikupärast. Ainemahud ei ole võrreldavad. Seoses 3+2-ga on ained kokku pressitud ja tegelikult ikkagi vastab 2 Ap-le 3-4 Ap töömahule vastav teabehulk.

Kas on vajadus toetusainete järele õppe alguses?

Toetusained leksid ehk vajalikud, kuid nendeks pole lihtsalt aega. Ühte sellist kasutati nn lihtsate punktide saamiseks. Samas aga pole näit akadeemilise kirjutamise õppimise võimalusi õppe käigus. Seega oleks hea, kui mingis kontekstis siiski kirjutama õpetataks.

Oletatav konkurentsivõime eeldaks vastava suunitlusega ettevalmistust, kindlasti ka keelealast. Keeletunde on aga vähe ja õpperühmad on ülepaisutatud (kui keeletunnis on 57 õpilast, siis on selline keeletund üpris mõttetu. Seega on vähemalt üliõpilaste keelealane ettevalmistus nõrk.

„Kui selle euroopa ja selle kõige peale mõeldakse nii palju, siis võiks nagu mingi keeleasi selle juures rohkem olla, või noh näiteks ma saan aru, et kavas on mingi valikaine eriala ingliskeel bioloogidele, aga see on üks kõige mõttetumaid aineid, mis üldse eksisteerib, et sa istud seal...”

Üldoskused nn eluks vajalikud oskused

Üldoskusi polegi või on väga vähe. Seminarid (grupitöö) ja ettekanded (avalik esinemine) on. Projektijuhtimine peaks kindlasti olema õppekavasse planeeritud. Projektijuhtimise oskust vajab bakalaureus kohe kindlasti, kui ta pärast õpinguid kuskile tööle tahab minna.

„Projektijuhtimine peab olema üks asi, mida igas kohas küsitakse, et noh oletame, et on mõni inimene, kes kohe peale bakalaureust tahab tööle minna, ei taha enam edasi ülikoolis olla, ma ei kujutagi, 95% töökohtade nõuetest on projektijuhtimise oskus.”

Õppima oleks küll tarvis inimesi õpetada, kuid seda teevad vähesed õppejõud

3. Õppekorraldus

Kas nõustamist on piisavat?

Teave on olemas, kuid napib praktilist teadmist selle kohta, keda, mida ja kust kohast leida. Süsteemi mõistmine lihtsalt võtab aega. Tuutoritest teatakse et nad on olemas. Alguses, õppima asudes lihtsalt pole huvi ega vajadust nõustamise järele, see vajadus tuleb hiljem.

4. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid

Õppejõudude koostöö

Õppejõud peaksid kindlasti tundma huvi programmi kui terviku vastu. Nad peaksid omavahel suhtlema, koostööd tegema selleks, et vähemalt õppeainete järjekordki oleks enam-vähem loogiline. Ehk vajaksid õppejõud superviisoreid? Kindlasti peaksid nad kokku leppima õppekava raamides ja struktuuris. Sarnased õppekavad (geenitehnoloogia, bioloogia) peaks ühendama. Praegu on geenitehnoloogia õppekava pigem äriprojekt, et rohkem tudengeid tuleks bioloogiat õppima.

„Mina arvan, et sellest piisaks, see asi panna üldraamides paika, piisaks ma ei tea võib-olla igast instituudist 2 või 3 inimest kes oleksid tegelikult piisavad pädevad ära ütleva mida keegi oskab ja mis pädevus instituudis on ja mida keegi suudab rääkida.”

„Näiteks biokeemias on selline inimene, kes tegigi geenitehnoloogia eriala täpselt sellepärast, et oleks nagu selline teine nimi, mis tõmbaks inimesi, et saaks lihtsalt kaks korda rohkem inimesi kui bioloogiat õppima.”

Milline on hea õppejõud?

Hea teadlane ei tarvitse veel olla hea õppejõud. Õpetamise puhul on oluline osa suhtlemisoskustel.

„Seda et töäjõu puudusel on teadurid pandud õpetama, et nad oskavad oma ainet suurepäraselt, nad oskavad ka teadust teha aga noh esinemine ei ole just see kõige parem.”

Hea õppejõud oskab suhelda. Aga lisaks sellele särab heal õppejõul silm ja ta annab otse ja innustunult edasi seda, mis teab. Enamus õppejõude loeb praegu PPT slaididelt maha ning see kaotab huvi õpetatava asja vastu.

Hea õppejõud peaks kindlasti suutma vahet teha eriala peensuste ning edastamist vajava põhiteabe vahel. Liigne detailidesse laskumine on pigem tunnistuseks sellest, et õppejõud ei valda ainet õppejõuna.

„See on siiski väga palju kinni selles, kui palju või kui hästi õppejõud saab aru sellest aineist, kui ta hakkab seal sulle rääkima mingi ma ei tea näiteks, ütleme mingi suva aine geneetika, kui ta hakkab seal mingeid üksikuid geene üles lugema siis, see tähendab seda, et sellel õppejõul pole aimugi millest ta räägib onju.”

Kurb küll, aga õppejõudude suhtumine teistesse ülikoolidesse on tihtipeale arvustav ja üleolev. Hea õppejõud ei arvusta teisi õppejõude ei oma koolis ega väljaspool seda.

„Aga kui aus olla, siis näiteks teaduskonna nõukogus, minu arvates enamik professoreid naeravad teiste ülikoolide üle, mis on täiesti jabur, suhtumine on küllaltki üleolev.”

Samas koostööd ikka tehakse ja sellise suhtumise kõrval on olemas ka teist, positiivset suhtumist.

5. Tööturg

Bakalaureuse seotus tööturuga

Tööturul pole bakalaureusel teha midagi. Tal ei ole vajalikke oskuseid, kutsekooli laborandil on ka oskuseid rohkem. Osasid valikaineid põhiõppesse ümber vahetades saaksid vajalikud oskused paremad, osa aineid on ka puudu, mis aitaksid reaalseid tööülesandeid täita.

Praktikavõimalused

Ülikoolisene praktika on täiesti olemas, kuid väljaspool kooli praktika puudub. Praktika on aga tulemas osadel õppesuundadel, näiteks arengukava koostamise praktika KOV-des. Vaatluspraktikat pole, ka ei peeta seda võimalikuks eriti (laborid on kitsad). Pole ka ühtset arusaama eriala lõpetanute tulevikust.

Tööandjate kaasatusest õppekava väljatöötamisse ei ole teavet. Puudub ka arusaam, mida tegelikult tööandjad vajavad.

6. Mobiilsus

Tudengiliikuvus ja teave selle kohta

Pakkumisi on ja teave liigub, probleem on pigem rahas ja keeles. Muret teeb ka teadmatus sellest, kas ja kuidas aineid üle kantakse. Nimelt ei peeta sellist ülekandmist eriti võimalikuks. Ülekandmine on ainepõhine, kuid kuna ained ei kattu, siis saab neid arvestada heal juhul valik või vabaainetena. Ainepõhist ülekandmist raskendab seegi, et ainenimed ei peegelda ainesisusid.

„See on siis kui mõlemad ülikoolid on teineteise õppekava kinnitanud, mida harilikult ei ole, kui nad on kinnitatud, siis saab aineid üle kanda, ja siis ka arvestatakse õppekava täitmisel, aga muidu nad, parimal juhul nad lähevad sul vaba või valikaineteks, aga siin need kohustuslikud ained tuleb niikuinii kõik uuesti teha.”

Välismaale minemiseks on tarvis võtta akadeemiline. Kindlasti tuleb arvestada ka suviste praktikatega, mis takistavad osalemast mõnes välismaise ülikooli suveülikoolis.

„Äkki ei saa kõiki aineid üle kanda ja siis peab nende eest maksma, ja siis suvepraktikad jäävad näiteks tegemata, ma ise olen mõelnud selle peale, et lähen suveülikooli või mingisse programmi, siis enamasti sõidab suve sisse ja aga suvel on mul niipalju praktikaid, et ma ei saa neid kuskile edasi liikata, mul on ainult kaks suve.”

Välisstudengid ja -õppejõud

Kui grupis on mõni välisüliõpilane, siis on tänu sellele mõned õppeained ingliskeelsed. See on hea taktika õppe võõrkeeles tegemiseks. Välisõppejõudusid on olnud viimase 4 aasta jooksul mõni üksik

Edasiõppimine – kas oma kool või midagi muud

Vaagides edasiõppimisvõimalusi tuleb tõdeda, et enne 3+2 lõppu ei ole mõtet kooli vahetada. Muidugi sõltub see huvist ja spetsialiseerumisest. Samas on TTÜ-s on rohkem praktikat ja seega valmistab TTÜ oma üliõpilased paremini ette tööturu jaoks.

7. Kvaliteet

Õppe kvaliteeti aitaks kindlasti parendada õppejõudude õpetamis- ja kommunikatsioonioskuste edendamine. Kindlasti on vaja ka programmijuhte, kes omaks ülevaadet õppekavast ning vastavast erialast ja selle vajadustest ning kes kogu seda teavet ka adekvaatselt suudaksid edasi anda nii õppejõududele kui üliõpilastele.

„Minu arust võiks erialadel olla eriala kohta olla vähemalt üks vastutav isik, kes nagu teab mis seal erialal ka toimub ja mis sellega nagu juhtuma peaks või kuhu suunduma peaks või et kelle käest nagu küsida, et millega ma tegelesin praegusel hetkel, sest ikka tunned, et seda ei tea eriti keegi, kui nendel õppekavadel, mis on kauem on just selle uue õppekava viga aga minu arust võiks olla keegi kelle käest sihkest asja küsida, kes vastutab selle asja eest natukenegi, et ..kes annaks adekvaatset infot.”

Õppejõudude koostöö peab parmaks saama ning teabevahetuse vajadus ei kao samuti kuskile. Õppejõud peaks olema kursis sellega, mis õppekavas enne teda on toimunud ning mis seal saab toimuma pärast teda.

„Õppejõud kes tuleb oma ainet andma, ta peab nagu olema kursis sellega, mida on samas valdkonnas juba meile eelnevalt õpetatud ja mida meile veel õpetatakse, ja et ta võtaks siis seda ka teadmiseks oma loengutes, et ei tule lihtsalt et nii nüüd meil järgmine nädal hakkab loeng, väga hea, ma räägin siis midagi.”

Lõpuks tuleks tõhusamaks ja rohkemaks teha õppejõu ja tudengi suhtlemist. Suhtlemine ainult ÕIS vahendusel on puudulik ja mitterahuldav. Noortudengite suhtumine õppesse ja omavastutusse peaks olema tõsisem. Auditoriumides ja seminarides võiks olla vähem rahvast – seega rohkem õppejõude. Spetsialiseerumine võiks toimuda ainete tasandil juba bakalaureuseastmes.

8. Kommentaar

Kõnealune õppekava paistab olevat rängalt üle koormatud. Tõenäoliselt käsitletakse 3aastast bakalaureust kui 4 aastast bakalaureust ning nelja-aastane õppekava on kokku surutud kolme aasta sisse, samasugune kokkusurumine ning nõuete mehhaaniline ülekandmine paistab kehtivat ka magistriastme puhul. Teadusmagistri nõuded on kandunud üle uuele 3+2 magistrile. Kas see tõesti on nii, vajaks aga veel täiendavat selgitamist.

Intervjuust jäi kumama vastuolu – ühelt poolt on kõike liiga palju, õppekava on üle paisutatud ning süvenemiseks ei jää aega. Teiselt poolt on aineid puudu. Tundub, et tudengite jaoks ei ole täpselt sõnastatud õppekava eesmärk ning asjakohase ainevaliku põhimõtted ning ainete roll ja ülesanded õppekavas.

Tudengid sooviksid spetsialiseerumist juba bakalaureuseastmes. Et sellist spetsialiseerumist soovitakse ja viidatakse eelmisele õppekavale, kus selline spetsialiseerumine olla olnud võimalik, näitab, et seda praegu kas pole või ei aduta selle olemasolu.

Füüsika – tudengid

1. 3+2 reform

Kuidas sõnastada õppekava üldised eesmärgid?

Bakalaureuseõppe eesmärgiks on õpetada ainet ning anda baasteadmised magistrisse minekuks.

Võrdlus vana õppekavaga

Vana 4 aastane bakalaureuseõppekava oli suurem. Õppeaeg on uues õppekavas surutud kokku ning ained võetakse kiiremini läbi. Uuele bakalaureusele on koos formaalse nimetusega „bakalaureus“ üle kantud ka eelmise bakalaureuse nõuded ja ootused. Ametlikud nõudmised õppeajale ja õppemahtudele ning reaalsed nõudmised on erinevad.

Kuna õppeaega on vähem, teadmiste tase aga ei tohi kukkuda, siis on õppekavasse planeeritud rohkem iseseisvat tööd. Samas ei saa ega jõua aineid põhjalikult õppida. Õppejõudude arvates õpiti vanasti rohkem, aga varem oli suurem rõhk auditoorsel tööl, praegu on iseseisvat tööd rohkem.

Uues õppekavas on paralleelseid aineid palju, need võiks ühendada. Mehhaanikat on aga puudu. Hea asi on füüsika haridusseminar füüsikaõppe probleemide ja lahenduste leidmiseks.

Hinnang 3+2 reformile

3-aastane õpe füüsikas ei toimi ning jääb nõrgaks, 3-aastane õpe võiks toimida humanitaarvaldkonnas. 3 aastaga võib põhimõtteliselt ülikoolis pettuda või leida erialase töö.

Kas õppeaeg 4+1 aastat oleks mõttekam? Võib olla, kui toimuks 4 aastat aineõpet ning seejärel 1 aasta teadusetegemist. Minimaalselt peaks õppeaeg olema 5 aastat, õppekavareformiga on läinud kaotsi üks aasta (4+2 asemele on tulnud 3+2).

3-aastane bakalaureuseõpe ei ole konkreetse asja õpe vaid laia baasi andmine ja ettevalmistus iseseisvaks õppimiseks tulevikus. Selles mõttes on uus bakalaureuseõpe mõeldud olema teatud valmisoleku kujundamiseks ning see oleks hea. Sellise valmisoleku kujundamine aga oleneb väga palju õppejõust.

2. Õppekava sisu ja kulg

On päris loogiline, et õpe järgib klassikalise füüsika ajaloolist järjekorda. Aga ainekulg võiks olla ka teistsugune ja ilmselt oleks sellest kasu mõistmisele, mis tuleb õpingute käigus. Teatud ained võiksid alata varem. Samas tingib üldhariduse keskaste sellise ainejärjestuse ka ülikoolis. Õppe kulg on paika pandud eeldusainetega.

Ainete häirivat kattuvust ei ole. 'Füüsikaline maailmapilt' võimaldas äratundmisrõõmu. Taipamine võib tulla (ja tihti tuleb) hiljem. Suurtest valdkonnaainetest oligi 'füüsikaline maailmapilt' üks selline hilisemat taipamist ettevalmistav aine.

Üldiselt toimib õppekava hästi. Keemia valmistab pisut probleeme, kuna keemikud käsitlesid seminarides asju, mille käsitlemist eeldati ka auditooriumis, füüsikud aga polnud sellest teadlikud. Võiks öelda, et ka keemia tundus algul ajaraiskamine – taipamine tuli hiljem.

Valikud ja õppekava struktuur

Esimesel õppeaastal pole midagi valida. Valikutest ei tea ka midagi, need on olemas, kuidas neid efektiivselt teha, see teadmine tuleb hulga hiljem. Kes tahab saada erialaspetsialistiks, peaks võtma kõik erialamoodulid. Valikute tegemisel võiks abiks olla tuutor.

Ainemahtude ja punktide ja töökoormuste võrdlus

Õppekavad on muutunud, kuid oma konspekte õppejõud sellest hoolimata muutnud ei ole ning õppejõupoolsed nõudmised tudengile on jäänud samaks. Muidugi on raske võtta osa asju ainekavast välja või sisuliselt ümber töötada, lihtsam on kiiremini ja pinnapealsemalt libiseda üle materjali. Seepärast ongi suuremahulisemat ainet palju

lihtsam teha, kui sama ainepunktihulga ulatuses väikeseid aineid. Bakalaureuseastme lõputööst on saanud lõpureferaat, kuid nõudmised lõputööle on endised ja liiga kõrged, vastates vana bakalaureusetöö mahule.

Vajadus toetusainete järele õppe alguses?

Vajalikke toetusaineid õppekavas pole ja see peegeldub tudengite edasijõudmises ja loengukülastamises. Õppimisoskuste puudumine on pigem keskkooli tegemata töö. Ülikoolis peab inimene ise võtma vastutust oma õppimise eest. Teisalt võib öelda, et õppimine on individuaalne, seda ei saagi õpetada.

Üldoskused nn eluks vajalikud oskused

Üldoskusi on õppekavasse kavandatud vähe. Nii eneseväljendusoskuste, koostöö ja grupitöö oskuste tekkimiseks kui seminariõppe kui eelöeldu kujunemiseks hea keskkonna jaoks võiks olla rohkem võimalusi.

Grupitööd samas ikka tehakse eelkõige tudengite enda algatusel. E-õpe ning programmeerimine pakuvad häid grupitöö võimalusi. Kes aga peaks grupitööd korraldama? Kas selleks peaks olema programmijuht?

3. Õppekorraldus

Õppekorraldus ja teabe kättesaadavus

Loengutes osalemine ja selle reguleerimine on korraldatud loengulõpulistele kontrolltöödega ning neist töödest sõltub eksamile pääsemine. Seega annab loeng reaalselt tulemust ning kajastub eksamihindes.

Suured vooruloengud on osa ülikooli kokkuhoiupoliitikast, et palju rahvast korraga suures saalis ära õpetada. Samas ongi alguses ning alusainetes vaja anda teadmisi edasi korraga ja paljudele. Loengute kõrvale aga oleks rohkem tarvis aruteluseminare.

Suurte loengute pahupoolele peab lugema seda, et kuuldavus on suures saalis halb (tehnilised probleemid) ning tegelikult võiksid kõik loengud alata ajaliselt hiljem.

Õppeteabesse puutuvalt tuleb tõdeda, et õppeinfosüsteem ei tööta. Süsteemi idee on küll hea, kuid teostus on vilets.

4. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid

Õppemeetodid/õppejõudude õpetamisoskused

Õppejõude on mitmesuguseid. On häid õppejõude, kes tutvustavad ainet väga mitmekülgset. On kehvi õppejõude, kes on kaksikümne viis aastat ühte ja sedasama juttu rääkinud ning kelle loengus käimine on sisuliselt halvem kui raamatu lugemine.

Õppejõude ei jagu ning olemasolevad õppejõud ei jõua kogu õppe eest hoolt kanda. Füüsika ajalugu ei ole näiteks juba 6-7 aastat enam TÜ-s õpetatud, kuna lihtsalt ei ole inimest, kes seda õpetaks.

Osade õppeainete riistvaraline pool on ajast maas, näiteks arvutiriistvara, mis pärineb 1980-ndatest, ei kõlba enam tänapäevaseks õppeks.

Õppejõudude koostöö

'Füüsikaline maailmapilt' seepärast avati, et õppejõud suhtleksid ning see suhtlemine on õppeaine teinud väga huvitavaks.

Matemaatika õppimine matemaatikateaduskonnas on parem kui füüsika teaduskonnas. Õppejõud on põhjalikumad. Selles mõttes oli 4 a bakalaureuseõpe parem, kuna füüsikud olid kõik aineti matemaatikutega koos ning matemaatika oli natukene tugevam 4+2 kui 3+2 õppes.

Õppevahendid, nende piisavus

Väliskeelset õppekirjandust nagu peaks olema üksjagu. Eestikeelset õppekirjandust oleks aga vaja. Eestikeelseid raamatuid küll on aga kasulikku/kasutatavat on neis vähe. Tudeng saaks õpitud ilma kirjandusetagi põhimõtteliselt, teadustööd aga ilma ingliskeelse materjalita ei tee.

Kõige rohkem oleks tarvis üldfüüsika õpikut (kas omamaist või tõlget). Ideaalis võiks muidugi olemas olla kogu I kursuse kirjandus.

5. Tööturg

Bakalaureuse seotus tööturuga

Bakalaureuseõpe ei anna võimalust erialases mõttes tööturule minekuks – liiga väike osa kogu vajalikust mahub sellesse õppesse. 3 aastat õpet annab üldise baasi, sellega pole tööturul midagi erialast teha. Samas mõni valikaine võib ka bakalaureuseastmes võimaldada töö kogu eluks. Üldiselt aga ei tunne füüsikaga seotud ettevõtted bakalaureuse vastu huvi, vaid ootavad kindlate valdkondade spetsialiste. Ainukesed ettevõtted, kes tegelikult 3 aastase bakalaureuse vastu huvi tunnevad, on IT firmad.

Füüsiku tööturuväljundiks on saada teadlaseks või õpetajaks. Teavet kõrgtehnoloogilistest firmadest napib. Loomisel on projekt, mille vahendusel on tudengitel võimalik saada teavet firmadest, kus neile tööd võiks leiduda ning samuti sellest, kuidas teha oma firma. Kas see projekt käivitub, sõltub suuresti tudengeist endist.

Mida annaks muuta, et ka 3-aastane bakalaureus haakuks töömaastikuga? Eriti ei annagi midagi teha, õpe läheks niimoodi rakenduskõrghariduseks kätte ära. Peale bakalaureust tulebki edasi õppida.

„Kui panna need kaks asja kokku, et sul oleks baasteadmised ja sul oleks rakendusteadmised ehk siis sa oskaksid oma neid baasteadmisi rakendada kuidagi, siis kolm aastat on väga lühike aeg selleks, et seda teha. Sellega tõesti ei jõua sinna.“

Mida teeb see, kes ei pääse edasi magistrantuuri, seda ei tea.

Praktikavõimalused

Praktika ei ole seotud õppekavaga ning selle sooritamine sõltub isiklikust initsiatiivist. 3 aastaga ei tarvitse tudengil tekkida arusaama sihist, konkreetsest füüsikaharust, kuhu minna. Selline arusaam tegelikest probleemidest teaduses võtab rohkem aega.

Vana õppekava võimaldas praktikat, tudengipoolset iseseisvat praktikaotsimist näit laboris. Füüsika Instituudis oleks see praegugi võimalik, kui oleks olemas tudengipoolne huvi. Selle küsimusega tegeletakse, kuid tudeng enamasti FI-sse praktikat tegema ei lähe. Põhjuseks on ajapuudus –vajadus õppida eksameiks ning vajadus käia tööl selleks, et endale elatist teenida.

6. Mobiilsus

Tudengiliikuvus ja teave selle kohta

Liikumisvõimalused erinevate koolide vahel on olemas, kuid neid on raske teostada. Peamiseks põhjuseks on siingi ajapuudus. Kui aga minna mujale õppima terveks semestriks, siis on probleemid varmad tulema. Nimelt jäävad siis tegemata eeldusained ning edasiõppimistee on kinni. Tudengil tuleb võtta akadeemiline puhkus. Välismaale mineku puhul tuleb samuti võtta akadeemiline ja tudeng kaotab sellega aasta. Oleks hea, kui ülikoolid aktsepteeriks üksteise aineid. Tegutsemisliin võiks olla selline, et tudeng eelnevalt arutab õppeprorektori vms inimesega läbi oma õpingud mujal, et tema poolt omandatud teadmisi ja oskusi aktsepteeritaks diplomit väljastavas koolis.

Õppejõud ilmselt teavad nendest erinevatest liikumisvõimalustest, kuid see on pigem tudengite ülesanne ja mure. Selleks on olemas ka üliõpilastalitused (teabe ja nõuannete

saamise koht). Akadeemilises mõttes aga jääb õhku küsimus sellest, kes võiks anda nõu. Ilmselt on õppeprorektor liiga hõivatud inimene. Kas selleks nõustajaks võiks saada programmijuht? Võimalik, kuid programmijuhtide kohta on teavet olnud vähe.

Ainete arvestamine ning punktide ülekandmine

Välismaal tehtud ainete hindamise puhul dekanaadis võetakse õpitud arvesse aga ei asendata aineid teistega. Võrdluseks võib öelda, et erinevalt TÜ-st arvestatakse välismaal (näit Lund'i ülikoolis) küll TÜ-s sooritatud õpinguid. TÜ ja TTÜ vahel on kokku lepitud ühise ainete võrdlustabeli asjus, lisaõpinguid nõutakse aga ikkagi. Näiteks tahtis TÜ bakalaureus astuda TTÜ magistrantuuri ning pidi selleks sooritama lisaõpinguid 20-40 AP ulatuses.

Õppejõud välismaalt

Välismaist päritolu õppejõude ei ole. Mujal on neid palju rohkem.

7. Kvaliteet

Tuleb küsida, kas TÜ tase on rahvusvahelises mõttes piisav? Eesti on ju piiratud ning õppejõududel ja teaduritel vähe kogemusi.

TÜ õppekorraldust ei saa korraldada ühemoodi, kuna eri teaduskondade erialad on selleks liiga erinevad. Võrdne õppeaeg ja võrdne maht ainepunkte eirab neid erinevusi. Füüsika õppeaeg võiks olla pikem ja korraldatud tsükliõppena. Moodulsüsteem ei sobi füüsikasse, see on standardiseerimine ja raamidesse surumine. Muidugi on moodulsüsteem uus asi ja uuel asjal peavad lastehaigused olema.

Samas on olemas füüsikahariduse seminar ning FI initsiatiiv tööturu suhtes, millest on abi kvaliteedi tõusule. Lõpuks aga pole kindel, kas mingit vahelesegamist ongi tarvis, vaid et asi kujuneb ise. Ülevalt poolt tulevad reformid kindlasti ei soodusta asjade kujunemist.

8. Kommentaar

Füüsika puhul võrreldakse jätkuvalt 4-aastast bakalaureust ja 3-aastast bakalaureust omavahel, lähtudes formaalsest nimetusest 'bakalaureus'. Selline võrdlemine on iseenesest loomulik, kuid vajadus teadvustada nende kahe bakalaureuse erinevus on samavõrra olemas

Õppe-ja ainekavadesse peaks püüdma õppemeetoditena kavandada asju nii, et tudengid ise oleksid sunnitud tegema tööd isekeksis, koonduma gruppidesse jne.

Füüsika – õppejõud

1. 3+2 reform

Kuidas sõnastada õppekava üldised eesmärgid?

Õppekava eesmärgiks on võimalikult suure arvu tudengite õpetamine võimalikult väikeste kuludega ja väikeste õpperühmade kaotamine, tudengi ümberspetsialiseerumise võimaldamine õppe esimese kahe aasta jooksul ning tudengite konkurentsivõime tõstmine. Sarnased alusmoodulid ning õppeaja lühenemine 4 aastalt 3-le peaks seda toetama. Samas nenditakse, et eelmine õppekava andis kvaliteetsema hariduse ning põhjalikuma üldettevalmistuse. Ümberspetsialiseerujaid on alati olnud, kuid neid on vähe ning nende ümberspetsialiseerumine ei sõltu niivõrd õppekavast kui õppijast endast. Üks aasta ajavõitu pole aga kellegi jaoks argument. Kolmeaastane õpe muidugi ei võimalda spetsialisti ettevalmistamist ega pole selleks ette nähtudki. Õppekava eesmärgiks on anda üldmulje.

Võrdlus vana õppekavaga

Vana õppekavaga võrreldes tuli uues õppekavas kõike vähendada nii formaalselt kui sisuliselt. Üldained paljudele erialadele pole erialati tasakaalus. Osadele on seda liiga palju, osadele on seda liiga vähe. Samas on ära kaotatud füüsika baaskursus. Hinnata ega võrrelda vana ja uut õppekava aga tegelikult veel ei saa. Kursused on olnud väikesed ning siin on vajalik ajaline distant. Uute õppekavade järgi lõpetajaid ei ole veel (paljudel on lisaks veel sõjaväekohustus).

„Meil võib trehvata niimoodi, et meil on mõnel aastal 20 tudengit, kes lõpetavad on super rühm, aga sellega teha üldistusi õppekavade osas on nonsenss.“

Õppekavareform on olnud formaalne, korralikku jagunemist pole toimunud. Õppekava ei ole kokku surutud, seega ei ole 4 a kokku surutud 3 a peale.

3+2 võiks olla nagu omal ajal 5 a ülikoolikursus – aga see ei ole seda. Auditoorse õppetöö maht on tugevalt vähenenud ajaliselt (laupäeviti pole enam õpet ning kui varem algas õpe kell 8 ning lõppes 16 või 18, siis nüüd on õppe pikkuseks 10-14 või 16) ning muutunud aineliselt (varasemas õppekavas oli palju punaseid aineid, praegusesse on aga juurde tulnud mitmeid uusi asju (infotehnoloogia)).

Kes on tulnud selleks õppima, et saada head haridust (üldfüüsilist), nende jaoks on õppekava igati sobilik. Kes tahavad saada füüsikuks, neile see õppekava ei sobi hästi. Uus õppekava on paindlikum kui varasem, ka valikmoodulid soosivad laiapõhjalist ettevalmistust. Samas valitakse väga harva mõni moodul kusagilt mujalt.

„Ja kuna nüüd on olemas selles uues õppekavas ka valikmoodulid, mida võib võtta ka teistest õppekavadest, selline võimalus on, täiesti legaalne võimalus on olemas, ehkki neid ei ole kasutatud millegipärast, üliharva kui keegi valib endale hoopis mujalt valikmooduli, näiteks kuskilt bioloogiast või kust iganes siis, aga vähemasti selline võimalus on ja miks mitte. Kes tahab saada heaks bioloogiks, tugeva matemaatilise- füüsikalise taustaga nüüd on see võimalus, siis paremini olemas kui ta varem oli. Sellega on see uus kava paindlikumaks tehtud. Aga seda on vähe kasutatud, üli harva, ei tulegi praegu ette.”

Uues õppekavas ei saa millegi kohta öelda, et seda oleks liiga palju. Alates õppekavade avamisest on neid 4-5 korda modifitseeritud. Õpekavaarendus on seega pidev protsess

Hinnang 3+2 reformile

Reformi suhtes ollakse kriitilised, kuid kriitika 3+2 aadressil on osalt tingitud sellest, et keskhariduse tase on alla käinud. Sisseastujate tase langeb – see võib anda vale aluse reformi kriitikale.

„Ütleks seda, et 3+2-e suhtutakse väga kriitiliselt, aga ta põhineb sellele, et keskharidus on allaläänud mingis mõttes füüsikas vähemalt, võrdus, mis vanasti oli see viie aastane, mida ma olen käinud omal ajal ja peaks sama palju andma, väidetavalt sellel ajal saime juba keskkoolis juba oluliselt rohkem, sellest tekib üksjagu probleeme, mida võidakse 3+2 peale ajada.“

Õppekava põhiprobleemideks on liiga suured rühmad, liigne integreerimine ning väikesed ülikoolid ja nende rahamured.

„Põhiprobleem on ikka selles meeletu suurtes rühmades, liigses integreerimises.”

2. Õppekava sisu ja kulg

Valikud ja õppekava struktuur

Bakalaureuseastmel ei peaks üliõpilasel olema eriti palju valikuid. Talle peaks osaks saama üpris konkreetne kohustuslik õpe, mis võimaldab edasi minna reaalaladel. Tudeng lihtsalt ei suuda teha teadlikke valikuid, kohustuslik tsüklil peaks olema ning valikute aeg tuleb hiljem.

Ainete kattuvus ja kordused ning lüngad

Õppeainete dubleerimist on uue õppekavaga juurde tulnud. Varem toimus üks suur kursus korraga, nüüd on see kursus jaotatud osadeks. Üks osa antakse bakalaureuse-,

teine magistriõppes. Sissejuhatused (ning osa õppeaine sisust) kattuvad paratamatult. Igatahes on juurde tulnud tobedat dubleerimist

„Dubleerimist muidugi 3+2, mul on selline tunne, et see on dubleerimist süvendanud, sellepärast, et varasemad mõned sellised suured kursused ja baaskursused teoreetiliselt füüsika põhikursused, mis loeti siis niimoodi üks õppejõud luges järjest ilusti, mis oli vajalik kõik, nüüd on ta jagatud juppideks kõik. Ühte väikest juppi loetakse põhiõppes, teist loetakse magistriõppes ja neid loetakse erinevatel aegadel ja isegi juhtub, et erinevate inimeste poolt, siis paratamatult sissejuhatused on alati dubleerivad. Nii kui kästakse kirjutada pika artikli ja kästakse see kaheks lüüa, siis pärast tuleb pikem kui kahe summa on pikem kui see algne oli. Igal juhul dubleerimist tuleb juurde.“

Ainemahtude ja punktide ja töökoormuste võrdlus

Erinevused ainemahtude ja ainepunktide ja tudengi töökoormuse osas on muidugi olemas. See sõltub suuresti konkreetsest õppejõust – mõni on karm, mõni pole. Õppe mahu normeerimine ja võrreldavaks tegemine sõltub aga suuresti tudengist ning seda reguleerida on väga raske. Siin oleks abi komplekssest kontrollimis- ja hindamissüsteemist, aga selle väljatöötamine sõltub jällegi õppejõu huvist asja vastu. Siis tõstatuks ka küsimus, kas selle süsteemi peaks tegema kohustuslikuks kõigile. Pigem on aga küsimus selles, kuidas saada tudeng õppima järjepidevalt. Siis on võimalik koormused ühtlustada ning nõudmised teha võrreldavaks.

Vajadus toetusainete järele õppe alguses

Vajadus toetusainete järele on olemas ning 3+2 õppekavasse on need ained ka planeeritud. Vastukaja neile pole aga eriti positiivne. Ilmselt on küsimus õppejõus, kes neid aineid õpetab.

Üldoskused nn eluks vajalikud oskused

Eluks vajalikud nn üldoskused on olulised, kuid 3-a bakalaureuseõpe kärbib selliste üldoskuste omandamist. Õppeaineid on palju, tudengeid on palju, seminare ei saa seepärast teha ja needki seminarid, mis veel on, ei toimi eriti hästi.

„Ja kui mul on 30-e inimesega seminar, kus tasemed on erinevad, siis see kujuneb, mitte dialoogiks tudengi ja õppejõu vahel vaid kujuneb monoloogiks. Efektiivne seminar, see on võib-olla kõige kasulikum õppetöö vorm, aga see eeldab väikseid rühmasid, aga see eeldab raha kulu jne. Kõik räägib sellele asjale vastu. Loomulikult seminar on väga oluline asi.“

Enamus eksameid on kirjalikud ning kohta suuliseks eneseväljendamiseks on raske leida. Ja kui kohta leida olekski kergem, siis üliõpilaste suuline eneseväljendusoskus on masendav. Kirjalikud on eksamid aga seepärast, et tudengeid on palju.

Seminar on üldoskuste omandamise kontekstiks väga hea, kuid millegipärast on just 3-a bakalaureusi väga vähe seminarides näha, 4-a bakalaureused osalesid seminaridel tunduvalt usinamalt. Põhjuseks võib olla see, et viimasel aastal oli õppekoormus väiksem. Samas oli bakalaureusetöö maht hoopis teine kui nüüd.

3. Õppekorraldus

Õppekorraldus ja teabe kättesaadavus

Tudengite teadmised õppekavast ja oma võimalustest ning õigustest on head. Valikuvõimalusi neile otseselt tutvustatud ei ole. Seda pole ka peetud tarvilikuks

„Ma ei tea, kas me peame neid eraldi tutvustama. Tudengid teavad õppekava ja oma õigusi ja võimalusi väga hästi. Need on väga harvad juhtumid, kui seal keegi paneb millegagi täiesti puusse. Teatakse ikka päris hästi neid.“

4. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid

Sisseastujate tase

Sisseastujate tase oleks nagu tõusnud, kuid see ei olene õppekavadest vaid tööturu situatsioonist. Pole ju mõtet õppida ala, kus tööturg on täis.

Õppemeetodid/õppejõudude õpetamisoskused

Varem oli auditoorne õppeaeg pikem (loengud, seminarid), nüüd on rohkem iseseisvat õpet ning IT põhised tegevused.

Üheks küsimuseks on loengu kui õpetamismeetodi tõhusus. Üliõpilane on loengus väidetavalt passiivne. Loengu saab aga samuti teha aktiivseks – läbi ootamatute küsimuste esitamise.

Õppes osalemine sõltub suuresti tudengi enda huvist ja aktiivsusest. Ärksamad leiavad ja arutavad ka leitud vigasid õppejõu konspektis. Konspektid on võrgu kaudu kättesaadavad. Samas kipub tudeng arvama, et sellest materjalist piisab ega tule loengusse. Õppejõu kommentaarid jäävad aga sedamoodi puudu.

„No jah, on üks uus probleem tekkinud, vähemalt minul. Mul on..... loengukursus, täielikult powerpointina võrgus, aga seal on valemid, seal on joonised, aga ei ole minu kommentaare, kommentaare on napilt ja siis tudengil tekib arvamus, et nüüd on võrgus kõik olemas ja tal polegi vaja konspekteerida ja siis läheb see kõige olulisem, minu kommentaarid kuivadele valemitele, see läheb kaduma. See on järjekordne niisugune uue aja komme.“

Nüüd võiks küsida, et kas panna slaididele hääl ja pilt ka juurde – kui seda teha, poleks õppejõudu tarviski. Tagasiside õppele jääb siiski puudulikuks ning ka loengusisu peaks muutuma ajas.

Täiendkoolitus on õppejõududele vajalik ja see ka toimib. Vaja on edendada vahetu suhtluse osa auditooriumi ja õppejõu vahel.

Õppejõudude koostöö

Vältimaks auke ja dubleerimist püüavad õppejõud oma asju kooskõlastada. See võtab aega – pole ju tegemist väljakujunenud õppekavaga, kus igäüks teadis, mis tema osale eelnes ning mis järgneb. Juba üksi terminoloogia ühtlustamine on keeruline ja aeganõudev.

Üliõpilaste toimetulek

Enamus üliõpilasi töötab juba bakalaureuseõpingute ajal. Töötatakse eelkõige selleks, et ära elada. Sellisel moel aga ei jää õppimiseks aega, tudengil pole ei aega ega jõudu süveneda õpingutesse.

„kui inimene töötab, siis jääb aasta lõpetamata, siis jääb teine, siis tule perekond, oma asjad peale, siis on jah.....“

„Enamik teisest kursusest peale juba töötavad kuskil ja päris korraliku palgaga numbrid on, mis ei ole väiksemad kui õppejõudude palgad

5. Tööturg

Bakalaureuse seotus tööturuga

Viimase viie aasta jooksul on toimunud hüpe IT vallas. IT raudvara poolne osa on hästi arenenud. Inimene leiab programmeerimisalast tööd ka peal 3 a bakalaureuseõppe läbimist. Bakalaureus sobib muidugi ka müügimeheks, sest isegi müügimees peab teadma, mis tal arvuti kaane all peidus on.

Õppekava peaks võimaldama hea hariduse omandamist ning väljundit tööturule. Võimalikult laiapõhjaline haridus ning erialase töö ettevalmistus on aga teineteisele vasturääkivad. Erialast tööd peab ka defineerima – et mis on tegelikult erialane töö. Lõpuks pole Eesti väiksust arvestades siin lihtsalt turgu erialaseks tegevuseks. Füüsikaõpetaja kutse oleks muidugi üks mõeldav teema, kuid see vajab pikemat ettevalmistust.

„ Ja see on täiesti omaette teema, kuidas nendest rääkida, kes siit välja lähevad ja mis saab. Ei olegi niipalju õpetamise ja õppekavade teema, vaid see on selle eriala spetsiifiline ehk siis sama lugu, et senikaua kui Eestis ei ole kõrgtehnoloogilist

tööstust, senikaua on füüsikute jaoks erialasetöö turg äärmiselt ahtakene, samal ajal seni kaua kui meil ei ole füüsikuid, ei teki siia, ka kõrgtehnoloogilist tööstust. Nokk kinni, saba lahti ja, ja mida teha on see küsimus.”

Euroopa Liidu tasemel on tööturg olemas ning olemas on ka lõpetajate konkurentsivõime. Suurelt jaolt on mindud teadusesse ning see minemine põhines suuresti NSVL-aegsel haridusel. See haridus oli väga hea, kõike anti palju laiemalt ja rohkem.

„...aga see vene aegne haridus, see füüsika haridus oli ikka väga hea. Ta oli hulga täiuslikum, kui see, mis Euroopas anti. Ja kui te vaatate praegu kuskil, mingis Euroopa või ka Ameerika teadusasutusi mõnda artiklite, autorite nimekirja, siis on seal üks vene nimi vähemalt. Venemaal anti kõike haardega, küllaldaselt, (?). Vene keeles mõistate. See oli tüüpiline, raiskav, mitte säästliku arengu(?). Kõike anti küllaga, aga see lubab inimesel minna erinevatesse, see silmaring on laiem, see puudutas puhtalt just reaalinete õpetamist.“

Samas on raske nii, et kaitsed ära kraadi Eestis ja siis lähed välismaale tööle. Tavaliselt minnakse välismaale õppima ja kaitsakse ka kraad seal. Siis asutakse tööle, olles eelnevalt juba loonud vajalikud sidemed.

„ Aga see tähendab seda, et kui nad kusagil olid seelses süsteemis, kaitsesid doktori, jäid sinna, nad otsisid neid kanaleid pidi selle koha, eks ole. Kui kaitssta siin füüsika, ükskõik missugune kraad bakalaureus, magister, doktor Tartus, siis hakata selle baasilt töökohta otsima Euroopasse on oluliselt raskem, sest üks asi on see hariduse tase, teine asi on su sidemed, kus kohal on jne.”

Praktikavõimalused

Võimalusi praktikaks ei ole, kuna see ei mahu õppekavasse. Varasemate õppekavade raamesse mahtus praktika ettevõttes. Tööandjad õppe kujundamisega eriti seotud ei ole, sest tegelikult tööandjaidki pole...

6. Mobiilsus

Tudengiliikuvus ja teave selle kohta

Liikuda saab nii Eesti piires kui välismaale – kõik sõltub tudengi enda initsiatiivist. Muidugi määrab ka raha ära selle, mis võib olla võimalik.

Ainete arvestamine ning punktide ülekandmine

Mujalõpitu ülekandmisega on nii, et mõnda ainet kantakse üle, mõnda ainet ei kanta. Õppeainetel võib olla sama pealkiri, kuid sisu täiesti erinev ja sellisel juhul muidugi ei

kanta ainet ega ainepunkte üle. Reeglina kaotatakse mujal õppides aasta. Ühe aasta võib kauem õppida, akadeemilist puhkust võttes, siis tuleb õpingute eest maksma hakata.

Samas – kui aasta läheb kaduma, siis silmaring jällegi avardub ja see on ju hea. 3 aastaga lõpetavaid tudengeid niikuinii ei ole palju.

„Bakalaureuse ajal nad reeglina kaotavad aasta, erandeid on aga neid.”

Õppeainete ülekantavus eeldaks ühesuguseid programme või vähemalt pädevuste loetelu selleks, et õppekavu võrrelda. Sellist loetelu on tarvis ning seda on ka püütud teha – et mis on see raudvara, mida iga tudeng peaks teadma. Selline programm tuleks koostada ja seda siis järgida, aga muidugi võib see ka liigseks standardiseerimiseks kätte ära minna

7. Kvaliteet

Õppekavad on sisu poolest alles välja kujunemata ning osad õppejõud on samuti puudu. Tudengite tagasiside peaks muutuma tõhusamaks ning vajalik oleks õppejõudude töö ainete uuesti läbimõtlemlisel. Vanad suuremale ainemahule arvestatud loengukonspektid tuleb uuest õppekavast lähtudes läbi töötada

„Mida loetakse, sest kuna on muutuste aeg, siis enne oli meil see nelja aastane bakalaureus ja tihti inimesed võtavad oma konspektid ja loevad sama asja lihtsalt edasi. Aga meil on teistsugune pealkiri ja siis nad võtavad oma vana konspekti ja üritavad seda pealkirjaga kohendada ja teevad väikseid muudatusi, võib-olla vahetavad sissejuhatuse välja hoopis.”

Vajalik on kooskõlastatus kõigi põhiliste kursuste osas - kes loeb mida, millal ja kus. See võtab aega, kuid selline kooskõlastamise protsess on käivitunud ja ega see nüüd nii kaua aega ka ei võta.

„Iseenesest ma väga ei nõustugi, et see võtaks aega. Tegelikult see võtab täpselt niipalju aega, et iga õppejõud peab tekitama oma kommenteeritud programmi, et ta ometi teab, mida ta loeb. Ta loeb seda, tal on kuskil mingi nimekiri olemas mingist 20-st punktist, ta peab sinna iga selle punkti juurde kirjutama 3-e lauset selle kohta mida ta umbes räägib.”

Kindlasti peab olema olemas keegi, kes programmi on endale selgeks mõtelnud, kes teaks uute kursuste avamisel, kuidas need seostuvad olemasolevaga ning kes suudaks võrrelda ja hinnata samanimeliste ainekursuste sisu nii, et uued ainekursused ei kattuks ega tekkiks ka lünki.

Samas liikuvuse probleem ilmselt jääb. Sama pealkirjaga kursused on erinevad ning väga raske on üle kanda nime poolest sarnaseid kuid sisuliselt erinevaid asju. Ideaalne kooskõlastatavus Euroopa tarvis ilmselt ei olegi saavutatav.

„Aga mingisugune üldine programm võiks olla ikka Euroopa raames kah, miks mitte.“

„Minu isiklik kogemus ei ole suur, aga ma tean kolme üsna tunnustatud ülikooli seestpoolt Euroopas ja siis ma olen vaadanud programme, just oma kitsama eriala raames ja seal mida ühe ja sama nimetuse all välja pakutakse erinevad nagu öö ja päev. Vaatad ja imestad, kuidas nemad saavad selle 10 loengu tunniga selgeks, kui mul kulub selleks kaks korda rohkem aega.“

8. Kommentaar

Kahe suuna- ja erialamooduli paigutamine bakalaureuseõppesse peaks võimaldama üliõpilastel paindlikult ja laiapõhjaliselt oma õpinguid kujundada. Ometi on kahe eriala omandamine moodulite valimise abil harv. Miks ei kasutata valikmooduleid, disainimaks endale paindlik ja laiapõhjaline õpe? See küsimus vajaks ehk põhjalikumat analüüsi. Ilmselt on üheks suureks takistuseks õppeaeg ja tunniplaanid, mis kattudes ei võimalda osaleda soovitud eriala ainete loengutes ja seminarides.

Loengute salvestamine ning veebikeskkonda ülesriputamine tundub olevat täiesti tõhus mõte. Seminaris toimub siis arutelu loengu üle, loeng aga peab olema läbi töötatud enne seminari. Osalemine seminaris on hindeline ning mõjutab oluliselt kursuse koondhinnet. Tagasiside loengutele antakse seminarides. Nii oleks võimalik säästa nii õppejõu kui üliõpilase aega, muutes loengupõhise teabeedastuse paindlikumaks.

Ka varem on räägitud nn veneaegse või omaaegse või täpsemalt NSVL-aegse tehnika- ja reaalteadusliku hariduse kõrgest kvaliteedist. Mis põhjustab sellised hinnangud? Mis teeb omaaegse „vene hariduse“ nii heaks, et see on osutunud paremaks läänemaailma koolides antavast? Need küsimused jäävad siin vastamata kuid on kindlasti väärt edasist uurimist.

Põllundus – tudengid

1. 3+2 reform

Kuidas sõnastada õppekava üldised eesmärgid?

Õppekava eesmärgiks on haritud inimesed ning neile erialaseks tööks vajalike teadmiste ja oskuste andmine. Tegelikult seda muidugi ei toimu, kuid see võiks olla õppekava uduseks eesmärgiks. See ei toimu aga, kuna pole praktikat. Õppekavasse on kirja pandud rohkem, kui tegelikult tudengitele antakse ning just praktikaosa on see, mis puudu jääb.

„ÕK järgi nagu jääb siuke mulje, et me saame kohe spetsialistiks ja niimoodi . . . et kõik ained on siuksed, et kohe kõik . . . et saab nuusutada kõike aga süviti millestki mitte midagi ei tea . . . .?”

Võrdlus vana õppekavaga

Varasema 4-a bakalaureuseõppekavaga võrreldes on uus õppekava põhimõtteliselt sama vana 4-aastane õppekava, mis on kokku surutud 3 a peale. Õpe on hästi kitsaks tehtud ning 3 aastat bakalaureuseõpet pole ju kõrgharidus, 5 aastat oleks hea.

„Et me nagu ise mõtlesime, et nii oleks hea kui oleks 5 aastat , ei mingit vahelõpetamist. See 3 aastat kes läheb ütleb, et mul on kõrgharidus, see 3 aastat et tegelikult on see ajuvaba. Et see on liiga lühike aeg.”

2. Õppekava sisu ja kulg

Mida on uues õppekavas liiga palju, mida liiga vähe?

Uues õppekavas on vajaka kõigest, kui mullateadus välja arvata. Et aega on vähe, siis tuleb kõik hästi kiiresti läbi võtta. Liiga vähe on erialast süvenemist ning ka praktikumi osad on suhteliselt kokkusurutud ja kasutatud tudengile. Vajalikku praktilist teadmist ega mõistmist nii ei teki. Liiga vähe on majandusaineid, samas on liiga palju loomakasvatust (kõrvaline aine). Seda õpitakse koos loomakasvatajatega ning õppejõud ei tee vahet agronoomia ja loomakasvatustudengitel.

Ainete kattuvus ja kordused ning lüngad

Ainete kattuvuse ja kordustega probleeme ei ole. Samas on nii bakalaureuse- kui magistriõppekavades samad ainekursused.

Ainemahtude ja punktide ja töökoormuste võrdlus

Ainemahud ja punktid ei ole võrreldavad. Mida väiksem, seda raskem on ainekursus. Õppeaine raskusaste sõltub eelkõige õppejõust ning tema nõudmistest ja suhtumisest.

„Meil on just nii et mingid ühe punkti ja poole punkti ained on just hästi rasked ja nii rasked eksamid, ja siis mingid kolme-nelja punkti ained tulevad nagu njäuh kätte.”

Vajadus toetusainete järele õppe alguses?

Kui iseseisvalt õppima õppimist silmas pidada, siis peaks selline õppima õppimine toimuma gümnaasiumis. Kellel pole olnud võimalust selleks, võiks ja peaks selle saama ülikooli esimesel aastal. Üldiselt on aga nii, et kel huvi on, see õpib. Sama kehtib ka

erialase võõrkeele kohta. Valikainena on need keeled olemas ning kel huvi, saab neid ka õppida.

Üldoskused nn eluks vajalikud oskused

Neid oskuseid arendavaid rühmatöid on hästi vähe. Pisut on abiks ka paaritööd praktikumis.

3. Õppekorraldus

Kas nõustamist on piisavat?

Nõustamise piisavuse kohta pole teadmist - ei teata ka, kas see üldse olemas on. Tuutoreid samuti pole, kuid plaanis on sellise süsteemi käivitamine.

4. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid

Sisseastujate tase

Sisseastujate tase on väga erinev. Tudengite hulgas on sellist suhtumist, et ülikooli peab minema. Haridus(dokument) maksab, tehnikum on totudele ning oluline on olla ülikoolis. Samas võiks tudengil õpet alustades juba selge olla, mida ta tahab, muidu ta avastab õppe käigus, et on vales kohas. Et see nii on, seda näitab ka tudengite suur voolavus.

Õppejõudude huvipuudus õppe vastu võib olla ka vastuseks tudengite ükskõiksusele ja punktide korjamisele.

„Kohutavalt palju oleneb tudengitest, et praegult on üsna pikalt tulnud minu meelest selliseid, kes lihtsalt tahavad oma punkti kätte saada, et teda ei huvita see asi üldse mida ta vaatab, lihtsalt et saaks oma asjaga ühele poole. Ja siis ei ole ka õppejõul eriti initsiatiivi ja tahtmist rabeleda ja midagi huvitavat välja mõelda, ja tuleb ka temal selline suhtumine, siuke minnalaskmise suhtumine.”

Õppekava ise aga nõuab sisseastujalt eelnevat ettevalmistust, ilma milleta ta bakalaureuseõppega hakkama ei saa.

„Need kes on nagu ise varem kokku puutunud selle viljade ja asjadega, see ütleme et selle kolme aastaga ta tõesti teab midagi korralikult, aga see kes tuleb täiesti niimoodi linnalaps, ei ole võilille näinud ega mitte midagi, et see nagu ei saa hakkama selle kolme aastaga.”

Õppemeetodid/õppejõudude õpetamisoskused

Nooremad õppejõud täiendavad ennast pidevalt, osad vanemad õppejõud on aga kinni oma vanas viisis õpetada. Nad on näiteks 20 aastat ühte-sama konsepti ette lugenud, selles muudatusi tegemata.

Õppemeetodite valik muutub üha paremaks ja mitmekesisemaks. Osad õppejõud jagavad materjalid kätte enne loengut ja see on hea. Teisalt selline materjalide loengueelne kättejagamine jällegi ei soodusta aeg-ajalt loengukülastatavust ning see on ju paha. Osad õppejõud jäll nõuavad eksamil oma konsepti sõna-sõnalist ülesütlemist ja see on paha. Samas aga sunnib selline teadmine loengutes väga hoolikalt tähele panema ja see on juba hea.

Rühma- ja grupidööd toimub vähe. Seminarid õppevormina on head. Enne neid tuleb palju õppida ning nende alusel pannakse koondhinne. See sunnib pingutama.

Õppejõudude koostöö

Õppejõudude koostööd arvestades selgub aeg-ajalt, et õppejõud üksteise tegemistest eriti midagi ei tea. Aeg-ajalt saab see probleemiks ka tudengitele. Tudengitele on probleemiks ka see, et mõni õppejõud eeldab tudengilt teadmisi, oskusi ning eelteadmisi, mida tudengil veel pole

Milline on hea õppejõud?

Hea õppejõud oskab suhelda ning huvitavalt ainet edasi anda. Ta suudab panna ennast kuulama (st oskab ennast kehtestada). Hea õppejõud on sõbralik ja arusaaja, inimlikult suhtuv kuid samas erapooletu ega eelista ühtesid tudengeid teistele.

Õppevahendid, nende piisavus

Õppevahendeid on piisavalt, vähemalt pole nende puudumise taha midagi veel toppama jäänud. Võõrkeelset õppekirjandust on ka, aga enamasti saab omakeelsega hakkama. Põhiõpikud on eestikeelsed, ühestki õpikust otseselt puudust ei ole. Vanu õpikuid võiks muidugi kaasajastada.

5. Tööturg

Bakalaureuse seotus tööturuga

Kolm aastat õpinguid pole piisav ei eriala omandamiseks ega erialase töö tegemiseks. See muidugi oleneb pisut ka erialast – mõni eriala ongi kohe eriti laialivalgus. Õppida tuleks aga ikkagi vähemalt 5 aastat, seda enam, et kõik huvitavad ained on magistriastmes ning bakalaureuseastmes erialased ained peaaegu et puuduvad.

„Mina olen aru saanud, et see 3+2 tähendabki lihtsalt, et sa oled kolm ja siis oled kaks aastat VEEL . . .”

Praktika

Praktikat eriti pole, ka vaatluspraktikat mitte.

„Aga selle praktika koha pealt, on öeldud ka, et see ei ole tehnikum, et tehnikumis saad praktilist poolt, et siit tulevad teadlased . . .või ükskõik kes ja . . .”

Praktika saab õppe osaks uuest aastast (2007), kuna siis hakkab tööle süsteem, kus on vaja käia praktikatel ettevõtetes. Selle muutuse on tinginud ühelt poolt tudengite vajadused, teiselt poolt aga õppejõudude vahetus ning see, et uued õppejõud tahavad midagi ära teha.

6. Mobiilsus

Tudengiliikuvus ja teave selle kohta

Tudengiliikuvusest eriti midagi ei teata, kuid arvatavasti see on olemas ning toimiv. Teave sellest võiks olla paremini edastatud tudengitele. Muidugi on neid teavitatud (infopäevad jne), aga tudengil on pea laiali otsas, nii et ikka võiks teavitamist olla rohkem.

Ainete arvestamine ning punktide ülekandmine

Ainete ülekandmise kohta on olemas udune teave, et see toimib koolidevaheliste lepingute alusel. Samas – ega see ülekandmine ikka realselt väga hästi ei toimi küll, kuigi ka tudengid ei tea sellest kõigest eriti midagi. Ülikoolipoolne hoiak on küll selline, et mindagu aga mujale õppima, küll ainete arvestamisega hakkama saadakse.

„Seda punktide arvestamist ei tea vist nagu väga, aga suhtumine on küll selline, et kui teil on võimalik minna – minge aga, see et sul see aine praegu võlgu jääb, noh et ära selle pärast pabista, küll need asjad korda saab.”

Õppejõud välismaalt

Välismaalt tulnud õppejõude pole, kuid teistel erialadel on neid olnud. Vajadust nende järele eriti ei tunnetata, vahelduseks ikka võiks neid olla jah, aga puudust neist eriti tunda ei oska.

Edasiõppimine – kas oma kool või midagi muud

Edasiõppimiseks langeb valik pigem oma koolile. EMÜ on hea ülikool, siin pole ÕIS-i ning õppejõud ja tudengid suhtlevad intensiivselt ja mitmetahuliselt.

*„Siin on just see, et praegu veel, ei ole seda arvutit vahepeal, et sa saad teha ka kolm korda oma eksamit ja niimoodi, ...et õppejõududega saab suhelda . . . . .
.et see on kõige parem minu arust siin”*

7. Kvaliteet

Õppejõud ja nende tase vajab korrigeerimist. On juhtunud, et õppejõud räägib enamuse ajast teemaväliselt juttu. On ka juhtunud, et õppejõud ei ole pädev oma valdkonnas. Õppejõudude õpetamisoskused tahavad samuti edendamist.

Õppekava ülesehitus peaks muutuma, rohkem erialaaineid võiks selles olla ning rohkem erialaaineid võiks asetuda ka esimesele õppeaastale. Sellise õppekava peaks koostama eriala tundev inimene. Praeguse õppekava ainete järjestus ei ole optimaalne, teoreetiliste teadmiste ning nende praktiliste kasutusvaldkondade õppimise vahel on käärid (1. aasta ja 3. aasta). Samuti võiksid mingi fenomeni kõik komponendid olla seostatud.

„Noh ja siis jääbki, et asjast saavad aru need, kes on nagu kogu oma senise elu nagu maal veetnud, eksle, vanemad talunikud, ja on kokku puutunud selle randaalimisega, et need nagu siis lõpuks saavad aru.”

Õppekavasse peaks lisanduma dokumentatsiooni, eriti eurodokumentide, taotluste, projektide lugemise ja kirjutamise oskus. Selleks oleks suurt abi koostööst PRIA-ga. Selline koostöö oleks hea ka õppekavade koostamisel seda enam, et PRIA on üks tööandjatest. Põllumajandusalaste arvutiprogrammide kasutamise oskus võiks samuti tõhustuda.

Kõige selle teostumist võiks takistada õppedirektori vahetus.

8. Kommentaar

Hea õppejõu puhul on tudengite jaoks äärmiselt oluline see, et õppejõud ei eelistaks ühtesid tudengeid teistele. Seda võis tajuda nende reaktsioonist ühe oma kaaslase poolt välja öeldud vastavale arvamusele. Kas tudengitel on seega kogemust sellisest vahetegemisest moel, mis on tugevalt riivanud enamuse õiglustunnet? Seda ei selgu, kuid teisalt võib rahulikult tõdeda, et tudengid on oma õppejõududega üldjoontes rahul.

Huvitav on hinnang õppeinfosüsteemile, mis takistavat tudengi ja õppejõu suhtlemist isiklikul tasandil. See ei pruugi olla täistõsi, kuid üliõpilased vähemalt tajuvad, et õppimine ja õppejõududega suhtlemine kulgevad paremini siis, kui need suhted pole järgalt reglementeeritud ning arvuti vahendatud. On see nii? Kas see tähendaks, et ÕIS on halb, et teavitust on vähe või et tudengid pole piisavalt tasemel? ÕIS-iga seonduv vajaks kindlasti edasist uurimist ja analüüsi.

Käesoleva õppekava puhul tundub, et õppekava tegijad näivad olevat eeldanud seda, et tudengitel on mingisugused algteadmised olemas. Et näiteks põllumajandust õppima tulijad teavad vähemalt seda, mis on randaal, milleks see on ja kuidas see välja näeb. Tudengite jutust jääb tunne, et sellised eeldused täna enam ei kehti. Samas muidugi ei tähenda see, et õppekavas asjade loogiline seostamine oleks midagi ebaolulist. Lihtsalt teatud iseenesestmõistetavad mõisted, asjad ja nähtused on uue põlvkonna tudengite jaoks minetamas oma iseenesestmõistetavust. Nende protsesside ja vastavate põhjuste uurimine ja analüüs aga väljuks käesoleva analüüsi raamest.

Põllundus – õppejõud

1. 3+2 reform

Kuidas sõnastada õppekava üldised eesmärgid?

Õppekava eesmärgiks on koolitada haritud ja elus toime tulevat inimest ning anda tudengile kvaliteetsel moel võimalikult kvaliteetseid teadmisi ja oskusi nii, et need oleksid tudengile erialaselt kõige sobivamad ning millega oleks võimalik konkureerida tööturul.

„Ja me tahaksime teha nii, et see ÕK annaks maksimaalselt sellele tudengile, et kui ta ükskord siit kooliseintest lahti läheb või lahkub, et tal annaks selliseid teadmisi oskusi, nimetame siis pädevusi, millega tal tööturul oleks võimalik konkureerida, oleks konkurentsivõimeline, ja leiaks koha siin päikese all.”

Võrdlus vana õppekavaga

Õppekava eesmärgi täitmiseks on õppekavasid tõsiselt revideeritud. Õppekavajuht tegi küsitlusi tudengite ja õppejõududega. Nende küsitluste kokkuvõttest sai alus õppekavamuudatustele. Teiseks võeti arvesse lõpetajate hinnanguid õppele.

Õppekavaarendus on protsess, õppekava ei saa kunagi päris valmis. Suurim erinevus eelmiste õppekavadega ehk see, et varem määrasid õppejõud ära õppekava sisu, lähtudes oma aimest ja ainemahusoovidest, nüüd arvestati eelkõige üliõpilaste tahte ja vajadustega.

„Mitte nii et, mul on vaja nii ja nii palju tunde et ma saaksin nii ja nii palju kohtasid, nagu vanasti oli, vaid eeskätt sedasi on üles ehitatud see ÕK struktuur et seal oleks meie teadmiste täielik kompetents rakendunud.”

Teine suur erinevus varasemast õppekavast on praktika mahu suurendamine olulisel määral.

Uus õppekava võiks põhimõtteliselt olla ülesehitatud ka 4+1 struktuuri järgides, kuid EV-s on otsustatud kasutada läbivalt 3+2 mudelit. Praegusel hetkel tegelik praktika ja tudengid ütlevad, et 3 a bakalaureus ei ole mitte keegi, 4 aastat õpet annaks hea põhja tööturu jaoks ning 1 aasta veel oleks normaalne magistritöö tegemise aeg

„Kas 3+2 või 4+1 , nii palju kui mina olen oma semude ja kolleegide ja tudengitega arutlenud, see viis see on aamen kirikus, las ta olla, aga 4+1 on suurema tõenäosusega, suurema kasuteguriga kui 3+2.”

3+2 õppe magistriastmeks piisaks ka 1 aastast. Bakalaureuseastmes jõuab 3 aastaga vaid hädavajalikke kutsetöösikusi ja –teadmisi, tarvis aga oleks ka pisut üldharivat ainet, need on nüüd välja roigitud. 3+2 peaks olema tervik, ainult 3 aastat annab küll vaid väga kitsa profiili teadmised.

„See on minu meelest see kolme aastase hariduse üks tõsine probleem, et akadeemilist haridust enam väga juurde sinna ei saa.”

Õppekava selline struktuur on eelkõige raha küsimus 3+2 annab rohkem RKT baasraha kui 4+1. Bakalaureuse koolituse baasraha on 20 000 krooni aastas, magistriõppe puhul on selleks summaks 30 000 krooni aastas.

Kas 3+2-ga tuli midagi head, mis peaks jääma?

Auditoorse töö maht peaks õppekava raames kindlasti vähemalt samaks jääma, mis ta on. Samuti on väga hea interdistsiplinaarsus ja laiapõhjalisus, kitsas süvenemine las jääda doktoriõppesse. Kindlasti ei ei tohi enam madaldada ülikoolide kvaliteedinõudeid.

„Aga kõige olulisem on see, et ülikoolid, . . . noh see kvaliteedilepe on olemas, aga et ülikoolid ühiselt ikkagi ühel meelel, need avalik-õiguslikud ülikoolid oleks, et nad ei laseks latti enam allapoole, ja teeks kõik oma otsused selliselt, et nad ühtselt oleksid ülikoolid . . . et et ei toimu nii, et selle tudengite arvu külgetõmbamise raames hakkame järjest üksteist üle trumpama, et kes rohkem neid tudengeid endale saab ja siis sellega see latt langeb . . . vaat see on asi, mille nimel tasuks nüüd väga mõelda, et kus maani me ikkagi läheme.”

Mis 3+2-ga on tulnud halba, mida peab muutma?

Räägitakse õppe kvaliteedist, tegelikult aga loetakse üksnes raha. Õppejõu ja tudengi vahe suhtlemisel suureneb.

„Kas see on kvaliteet, ja me kõik seda teame ja teha tahame ainult paremaks seda asja, aga me tegelikult loeme raha, see paneb asja paika Järgmine punkt, kõik tudengid ütlevad, et me ei tunne enam õppejõudu, sellepärast et meid pannakse kõik kokku, suured auditooriumid, ühisõpe, on nii?, sada ja rohkem, on nii?, misasi see on , see on raha lugemine.”

Et tudeng ei tunne õppejõudu, sellest kõneleb järgmine humoorikas lugu:

„Tehti ükskord niiviisi, et oli jällegi üks üle Maaülikooli vabaaine ja siis esimene küsimus arvestusel, mille eest ei antud punkte, seisnes neljas pildis, neli naisterahvast, ja kõik olid selle kateedripuldi juures üks ole, üks oli koristajatädi, üks oli professor K, siis oli üks magistrand, üks tudeng või kuidas see oli . . . igatahes neli pilti oli, ja siis need tulid kohale, ja esimesele küsimusele pidid vastama, et kes on siin see professor ja õppejõud, kes tegi teile selle õppetöö – 30% panid mööda, koristaja ja siis üks teine tore tädi oli seal ees, nad panid end ilusti riidesse sel päeval, tehti pilti ja . . .”

Samas, kui tudengite rühm on liiga väike, siis jällegi ei jagu raha ning õpetada ei saa, sest keegi peab ju maksma selle eest.

2. Õppekorraldus

Ainete kattuvus ja kordused ning lüngad

Õppekava struktuur ja proportsioonid on muutunud, et poleks kordamisi ega kattuvusi. Teadvustati probleem, et ühte asja räägitakse mitmes aines ning arvestati sellega uue õppekava kujundamisel.

3. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid

Sisseastujate tase

Sisseastujate tase „on *DRASTILISELT langemas*”. See on niivõrd alla läinud, et ei tohiks enam langeda.. Ainult sisseastujate keeleoskus on läinud paremaks.

Lävendipõhine vastuvõtt TÜ-s madaldab tudengitele esitatavaid nõudeid. Konkurents õppekohtade pärast kaob ning tudengite üldine tase langeb. EMÜ-s on püütud hoida alles sellist sõela, mis rumalamad ikka välja korjab

Õppemeetodid/õppejõudude õpetamisoskused

Mõne õppejõuga ollakse väga rahul, mõnega mitte. Saamatu õppejõu asemele aga ei leia inimest üleöö, see protsess võtab aega. Õnneks on saamatuid õppejõude vähe – 2-3 õppejõudu vahest. EMÜ ankeet ja üliõpilaste arvamused oma õppejõududest on oluliselt paremad kui TÜ-s.

Kõigi õppejõudude kõik konspektid peavad olema tudengitele kättesaadavad. Tudeng analüüsib õppejõupoolse materjali läbi koos õppejõuga. Osad õppejõud on oma materjalid väga põhjalikult ette valmistanud ning kättesaadavaks teinud. Samas ei

väärtustata seda tööd. Teisalt annab see võimaluse sisse seada õppejõudude nn kontrollsüsteemi. Kõnspetidega on seotud ka omandikaitse küsimus.

Seminare, rühmatöid ja aktiivõppe muid viise saab teha piiratud grupiga. Grupid aga paisutatakse tihti üle – 25-le üliõpilasele pannakse juurde 15... Sama toimub praktikarühmadega. See on nn kokkuhoiupoliitika küsimus, õppe kvaliteet aga tänu sellele langeb. Õppejõudude õpetamiskoormus igatahes on suur ning õpetamisele peab ju lisanduma veel teadustöö.

Õppejõudude suhtumine teistesse ülikoolidesse

Õppejõudude suhtumine oma kooli jätab soovida. Rektor ja teadusprorektor halvustavad oma kodukooli (EMÜ), väites et EMÜ teaduspotsiaal, ajakiri ja nii mõndagi veel ei kanna välja. Teiste ülikoolide õppejõud teevad maha teiste ülikoolide õppejõude. Ilmselt on see nii konkurentsi pärast, ning võitlus käib nii tudengite kui , teadusrahade ja RKT pärast.

Õppevahendid, nende piisavus

Õppevahendeid on väga vaja, piisavalt neid kindlasti ei ole. Õppejõudu hinnatakse teadussaavutuste, mitte õppega seotud tööde eest. Sestap pole õppejõud ka huvitatud õppevahendite koostamisest. Õppevahendite puudus on aga „üks tõsisemaid kvaliteeti pidurdavaid probleeme”.

Kaasaegne õppekirjandus võiks olla kombineeritud nii, et osa tekste on tõlgitud, osa on omamaine looming. Kindlasti vajavad sellised tekstid asjatundlikku eelretsenseerimist.

4. Tööturg

Bakalaureuse seotus tööturuga

Õppekava toimib oluliselt paremini, kui on olemas sobiv kontekst potentsiaalse tööturu näol. Varem oli tööturg oli vilets, polnud ka õppekaval perspektiivi. Eurorahade toel on põllumajandus edenenu ja tudengil on tekkinud huvi tulla õppima põllumajandust.

Uus 3-aastane bakalaureus ei vasta isegi lihttöölise kutsestandardile. Lõpetanud lähevad nn kolmandale astmele.

Praktika

Ülikoolidel olid õppebaasid, aga neid pole enam raha üleväl pidada. Nii on vähenenud koolipoolsed praktikavõimalused.

Praktika tegemist raskendab ka 3+2 õppe struktuur, kuna suvi peale 3. õppeaastat jääb suuresti vahele. 5 aastane õpe oleks siin oluliselt parem, kuna praeguse süsteemi juures on ainus võimalus pikaks praktikaks peale bakalaureuseastme 2. õppeaastat.

Praktika saabki olema uute õppekavade tõeline proovikivi. Praktika aeg vajab korraldamist ning samuti on väga oluline hea praktikabaasi leidmine ning juhendajate koolitamine. Mõlemad viimatinimetatud olulised tegevused võivad võtta aastaid aega.

5. Mobiilsus

Tudengiliikuvus ja teave selle kohta

Ülikoolide vahel võiks olla suurem koostöö. Õppejõud võiksid liikuda rohkem ja parimad neist võiksid õpetada parimaid tudengeid. See kõik pole lausa keelatud, aga ... tegelikult on ikka keelatud ka. Nii on TÜ keelanud oma õppejõude mujal õpetada. Tudengid võiks küll grupiti suunata TÜ-sse huvitavat ainet võtma, kuid siin tõuseb üles raha küsimus, sest TÜ poolt esitatav arve on liiga suur.

Võimalusi välismaale õppima minemiseks on piisavalt ning enamus tudengeid neid ka kasutab. Põhiliselt toimub see Erasmuse kaudu.

„Meie ülikooli üliõpilased, võib-olla see on ka mujal ka, olid vähemalt selle eelmise 3+2 süsteemi aegu HÄSTI palju välismaaga seotud, praktiliselt kõik need suved ja mõnelgi juhul võeti akadeemiline, et oldi kuskil välismaal tööl.”

Kui 3 esimest bakalaureuseõppe aastat ei paku tudengile pinget ning kui õppijal puudub motivatsioon, siis 5 aastane õpe (3+2) ei toimi. Loodetud liikumist (teiste kõrgkoolide bakalaureused tulevad EMÜ magistrantuuri) ka pole tekkinud. Teisalt on hea, et sellist liikumist pole. Alusteadmisi siiski on tarvis

„Jumal tänatud, et ta ei ole realiseerunud, sel lihtsal põhjusel, et tore on ju rääkida liikuvusest, aga kujutage nüüd ette, et keegi tuleb aiandust õppima, ja ta ei ole enne Ad ega Bd sellest aiandusest saanud, ja ütelge, mida siis see eriala õppejõud peab tegema, kas ta peab lisakursusi tegema, et neid algteadmisi saada.”

Ainete arvestamine ning punktide ülekandmine

Ainepunktide arvestamise ja ülekandmisega probleeme ei ole.

„See ei ole probleem, see on ülekandesüsteem ja tulevad ja mina panen pitsati alla ja on läbinud (. .) ülikoolis kuskil Ameerikas, . . . ainepunktid, credit points lüüakse ümber, ja see ei ole mingi probleem.”

Õppejõud välismaalt

Välismaalt tulnud õppejõude on teaduskonnas kolm, kogu ülikooli peale kokku enamgi. Eestis tihtipeale pole head spetsialisti, siis on targem maailma tipp kohale tuua. Õpe toimub inglise keeles ja see pole olnud veel probleemiks.

6. Kvaliteet

Peab lootma, et ehk on selleks ajaks kinnistunud praktikabaasid nii, et kool ja baasid moodustaksid nn ühtselt hingava terviku. Sellele lisaks on tarvis teha pisiparandusi õppekavades (nn mõnede tõrvatilkade väljanappimine). Õpevahendid võiksid üha enam olla internetipõhiselt kättesaadavad, võõrkeelsete ainekursuste osakaal koos külalislektoritega võiks tõusta.

Samas tuleb vaadata, et asi ei läheks samas teise äärmusesse ehk liiga veebipõhiseks. Oluline on siiski õppejõu ja üliõpilase vahetu kohtumine.

„Aga peaasi, et kõik ei lähe teise kraavi see e-õpe . . . et kõik hakkab toimuma interneti teel, eksamid, arvestused, et me ei tea enam õpetajaid . . . õppejõud ei pea koolis käima, v-o kuskilt sealt officist saadab ja kontrollib . . . ja ja ta ei näe tudengit ja jumala eest, et me Maaülikoolis ei peaks rääkima, et 30% on auditoorset ja 70% on iseseisvat tööd.”

Tudengite iseseisev töö võiks samuti muutuda tõhusamaks ja tulemuslikumaks.

7. Kommentaar

Lävendipõhine vastuvõtt madaldab vastuvõetute taset ning tõmbab alla ülikoolis toimuva õppe kvaliteedi. See on EMÜ esindajate hinnang naaberkooli vastuvõtupoliitikale. Siin tuleb kindlasti arvestada kahe poolega: esiteks on muidugi probleemiks kvaliteedilangus, mis on tingitud tudengite taseme langusest ja liiga suurtest õpperühmadest, teisalt aga ei saa välistada konkurentsist ja naaberkooli atraktiivsusest tingitud muret ja ehk kadedustki selle üle, et naaber oma võtetega võimalikult suurt osa üliõpilaskandidaatidest endale püüab haarata.

Intervjuu käigus rõhutati üpris palju tudengite arvamusel arvestamist. Loomulikult on see hea ja vajalik, kuid mitmekordne rõhutamine jättis õhku küsimuse, kas sellel moel ehk püütakse jätta soovitud muljet ja olla vastavuses õppekavaarenduse eelduste ja ootustega.

Õppejõudude kriitika küsimus nii oma kooli kui teiste koolide aadressil on oluline küsimus, millel pole lihtsaid käsitusi ega lahendusi. Esiteks pole igasugune kriitika ülesehitav, nagu see pole ka alati lammutav. Teiseks näib pigem olevat nii, et kõik kritiseerivad kõiki ning püüavad ehk selle valgusel ise paremad näida – küll enamasti

varjatult ning vaid hääletoonist, väljaütlemata mõtetest, pilkudest ja vaikusest aimatavalt on see midagi, mis iseloomustab pigem enamust koole ja õppejõudusid.

Keskkonnakaitse – tudengid

1. 3+2 reform

Kuidas sõnastada õppekava üldised eesmärgid?

Bakalaureuseõppekava eesmärgiks on, et üliõpilane võiks saada keskkonnakaitse alghariduse ning ülevaade kõigist keskkonnakaitsega seotud asjadest. See ei tähenda reaalseid spetsialistiteadmisi.

„See on see, et sa tead võib-olla, kust sa midagi pead otsima või kuhu suunda sa pead mingi teatud teemalt minema, et nagu sellest teemast midagi tead, et mingit sellist kindlust küll ei ole.”

Suures osas on õppekava eesmärgiks ikkagi silmaringi laiendamine, maailmavaate kujunemine ning harituse alused. Selles perspektiivis on üldained vajalikud, kuid need võiksid olla rohkem seostatud eriala ja selle ainetega.

Uue õppeainena on tulnud kursus ‚Teadustöö kirjutamine’. On hea, et saab teada, kuidas peaks kirjutama teaduslikku teksti. See kursus võiks olla varem ning sellega seoses peaks iga õppeaasta lõpus olema mingi suurem kirjatöö.

2. Õppekava sisu ja kulg

Mida on uues õppekavas liiga palju, mida liiga vähe?

Erialaseid aineid on õppekavas vähe. Mingeid mõttetu üldaineid on aga hästi palju. Neid üldaineid ei ole kellelegi vaja, neid antakse liiga suures mahus ning need on kui jäänukid uues õppekavas.

Uue õppekava I versioonis oli praktikat liiga vähe. EMÜ puhul on küll tegemist ülikooli ja akadeemilise õppega, kuid praktikata päris ei saa. Praktikad on esimeste aastate jooksul kokku paar-kolm päeva. Uue õppekava II versioonis on tudengite ettepanekul praktika maht suurenenud ning teatud ainete (näit tehniline joonestamine) maht on vähenenud. Tehnilise joonestamise asemel võiks üldsegi olla AutoCad'i kursus.

Ainete kattuvus ja kordused ning lüngad

Õppeainete kattuvust, kordusi ja lünkasid ei ole palju. Mõned ainekursused ehk kogu õppekava kohta peidavad endas mõningaid kattuvusi ning õppeaja vaeleavestusi. Igatahes on selles küsimuses asjad aiva paremaks läinud.

Ainemahtude ja punktide ja töökoormuste võrdlus

Töökoormus ainemahud ning nende eest saadav ainepunktiarv on erinevad. On raskeid väikeseid ja kergeid mahukaid aineid etc. Näiteks tehniline joonestamine on väike aga väga aeganõudev õppeaine.

vajadus toetusainete järele õppe alguses?

Erialakeel oli õppeainena esimesel õppeaastal. Erialane keeleõpe võiks toimuda väiksemas mahus igal õppeaastal, sest keel vajab pidevat tegelemist selleks, et see püsiks elav.

„Esimesel aastal jääb seda kindlasti väheks. Esimene aasta sa tuled gümnaasiumist, sul on inglise keel suus. Kui sa vahepeal nagu mingites projektides ei osale ja midagi aktiivset ei tee, siis see keel kaob ikkagi natukene ära.”

Õppimisoskused peaksid selgeks saama juba enne ülikooli. Üliõpilane pole enam õpilane. Ta peab ise suutma võtta vastutust oma õppimise eest.

Üldoskused nn eluks vajalikud oskused

Üldoskusi õppekava raames eriti ei edendata. „Prantsuse projekt” on siin erandiks, see aga on pigem tudengite enda initsiatiivil asutatud ning selle raames edenevad osalejate juhioskused, meeskonnatöö oskused ning projektikirjutamise oskused.

3. Õppekorraldus

Õppekorraldus ja teabe kättesaadavus

ÕIS kui selline ülikoolis puudub, aga midagi sellelaolist peaks olema. Mõnikord teave liigub edasi suust suhu meetodil ning mõnikord teave ei liigu üldse. Üks ühtne süsteem oleks vajalik teabe levimiseks ja kättesaadavuseks.

Valikainete valimise kord on arusaamatu – et kes valib ja mida. Vabaained jooksevad tunniplaaniga kokku nii, et neid ei saa võtta.

4. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid

Õppemeetodid/õppejõudude õpetamisoskused

Õppejõudude õpetamismeetodid ja suhtumine on erinevad. Mõned lihtsalt loevad oma powerpointi maha, teised on palju paremad ja teevad näiteks grupitöid.

„...ta on teinud grupitöid ja muid selliseid asju, et sa ei istu just loengus, vaid sa teed ka midagi seal, hakkad nagu mõtlema asjast.”

Millegi pähe õppimine ja eksamil vastamine pole eriti efektiivne õppimiseks. Sellised faktiteadmised ei tarvitse kinnistuda, eriti kui eesmärgiks on pigem eksamil hea sooritus kui vastava aine hea omandamine. Samas on selline õppimiskäsitlus pärit üldhariduskoolist ning osadel tudengitel see jääbki nii ka ülikoolis. Oluline on ometi oskus teavet leida, interpreteerida, seda seostada ja hinnata

„Keskkonna, mis... seireandmed... sul on kõik olemas, sa ei pea teadma neid, saad need internetiga kätte. Oluline on see, et sa pead neid oskama kasutada, sa pead neid analüüsima, sa pead oskama nendega midagi teha.”

Õuesõppe temaatika on tõusnud päevakorda. Oleks ju tore õues õppida asju, mis õues ongi. Kontsentreerumisega väljaspool õpperuume on muidugi olukord seinast seinale ühed ütlevad, et õues on hea, teised jälle arvavad, et tähelepanu õues hajub laiali. Õppejõud on õuesõppe suhtes positiivselt meelestatud.

Milline on hea õppejõud?

Hea õppejõud on see, kes räägib huvitavalt.

„Mitte nii, et räägib kolm aastat ühest ja samast asjast, et sa kuuled endast vanematelt, et: „Ah te kuulete seda meiegi oleme juba kuulnud ja mida enne meid on kuulnud“, et siis nagu...”

Inimese suhtumine kumab läbi tema tegemisest, kui asi teda ennast huvitab, siis ongi hea. Niisiis peab õppejõud ise oma aine vastu huvi tundma. Õppejõud peab ise huvi tundma ka selle aine õpetamise vastu

„... tema ikka nagu hästi õpetas, et ta oli nagu... ta on tõeline nagu ise nagu hästi entusiast ja talle ise nagu hullult pakub huvi ja selgelt me saime... seda juba praktikana me käisime nagu mahetaludes käisime ekskursioonidel, kus meile näidati, räägiti, et mis seal nagu toimub. Et noh selge see õppejõud ise ta korraldas seda, ta oli ise nii vaimustuses kõigest sellest asjast, et see tegi selle aine palju huvitavamaks.”

Õppejõud peaks ühtlasi huvituma sellest, et tudeng kuuleb parimat võimalikku. Selleks peaks ta vajadusel kaasama õppesse nii tööandjaid, erialaspetsialiste kui teiste huvirühmade esindajaid.

„Ja kuidas meil see ainekorraldus oli, et kas ta ise kaks-kolm loengut pidas ja edasi laskis spetsialiste rääkida konkreetselt alalt, et kes rääkis taimekaitsest, kes loomapidamisest, et see oli nagu hästi hea. Et see oli üks parimaid aineid, mis meil oli.”

Õppevahendid, nende piisavus

Võõrkeelsed õppevahendid on põhimõtteliselt olemas. Neid kasutatakse aga tagasihoidlikult ja harva, kuna omakeelsetki on piisavalt palju ning seda on loomulikult kergem kasutada. Õppejõud võiksid korraldada mõne kursuse või töö nii, et üliõpilased on sunnitud kasutama ingliskeelset kirjandust.

Samas on igal õppeaastal nii, et 1-2 õppeainet on ilma igasuguse õppekirjanduseta. Kui mõelda selle peale, millist õpikut eestikeelsena vaja oleks, siis on selleks nullastikuteemaline õpik.

5. Tööturg

Bakalaureuse seotus tööturuga

Tööandjad ootavad vastset ülikoolilõpetanult pealehakkamist ja initsiatiivi. Nad ei eeldagi, et õpitakse ametit ülikoolis, pigem, et õpitakse õppima ja õpitud mõistma.

„No nii palju kui mina olen aru saanud, siis see ongi niimoodi., et kui sa lähed mingile tööle, siis nii või teisiti sa kohaned sellega. Et sa ei saa, sa õpid üldaineid, sa ei õpi konkreetseks ... sa ei õpi keskkonnainspektoriks koolis paratamatult. Sa lähed tööle, sa niikuinii pead kohe hakkama uusi asju õppima, et selle... just oodataksegi seda, et sa suudad neid uusi väljakutseid vastu võtta, suudad nendega kohaneda.”

Peale bakalaureuseastme lõpetamist töökohti olemas veel pole. Küllap tööandja eelistab 4+2 õppekava lõpetanud inimesi.

„Aga see on noh nii palju kui sa oled kuulnud, ükskõik mis erialalt inimesed räägivad, et kui keegi küsib, et kas sa lähed edasi õppima, siis ma ütlesin, et ma ei tea – et mine ikka, et see 3+2 ei ole mitte midagi. Seda räägivad inimesed, kes ei õpi enam, aga kes töötavad nagu. Et see on selline üleüldine arvamus juba, et see 3+2 on nõ lõpetamata kõrgharidus. Et kui ta näeb, et keegi on 4+2, siis...”

Tööandjate tagasiside õppekavaarendusse otseselt puudub. Otseselt pole arvestatud ka erinevate tööandjate vajadustega õppekavades. Võimalik on nn kaudne tagasiside läbi vilistlastelt saadava teabe.

„See tuleb võib-olla nii, kui keegi lõpetanu läheb kuhugi firmasse tööle ja ta jääb kooliga kontakti. No neid ikka on. Vaat niimoodi tuleb see tagasiside.”

Praktikavõimalused

Vanas 4+2 süsteemis oli peale kolmandat õppeaastat erialapraktika, siis välispraktika. Tudeng ise pidi selleks otsima võimaluse. Praeguses süsteemis pole sellist mahtu ega võimalust. Samas saab see tudeng, kes tahab, ka piisavalt praktilist kogemust hankida.

6. Mobiilsus

Tudengiliikuvus ja teave selle kohta

Välismaale õppima on kavas minna küll, paljud üliõpilased ju käivad. Eelkõige on välisõpingud kavandatud magistriõppesse. Teave on olemas kooli kodulehel ja on ka kontakt, kelle poole pöörduda. See kontakt toimib päris hästi. Osadel erialadel on välisõpe levinud, osadel mitte.

Ainete võtmine teistest ülikoolidest on keeruline. ÕIS on tundmatu ning õppeainetele registreerumine keerukas.

„Ja selleks, et seda ainet võtta, ma pean käima vist mingis dekanaadis või kus iganes, et ma ei tunne seda süsteemi, et minule kui teise ülikooli õpilasele, tudengile on see nagu hästi raske. Et kui mul on kiire ka, et mingid asjad teha, siis mul ei ole aega selleks, sellesse süveneda.”

Ainete arvestamine ning punktide ülekandmine

Õppeainete arvestamise ja ainepunktide ülekandmisega erilisi raskusi ega muresid pole. Enamasti on võimalik üle kanda kõike, mida vaja.

Edasiõppimine – kas oma kool või midagi muud

Osad üliõpilased kavatsevad jätkata magistriastmel EMÜ-s. Osade tudengite puhul võib see sõltuda tulevasest elukohast (et kas EMÜ Tartus või TTÜ Tallinnas).

7. Kvaliteet

Väikesed muudatused toimuvad pidevalt ning need sõltuvad nii õppejõududest kui tudengitest. Kui tudeng pole huvitatud, siis asi ei toimi. Kui tudeng on huvitatud, siis vajab ta julgustust.

„... kui inimesel endal on huvi, siis see juba on üks nagu see asi, mis tõstab kvaliteeti. Et ta õpib teistmoodi, aga noh siis ongi see, et õppejõud peab nagu seda tähele panema, ta peab seda julgustama.”

Tudengite arv auditoriumis on kvaliteedi tõusu oluliseks teguriks. Seminar, kus õppejõud näeb tudengit on eelistatavam. Kui tudengeid palju, siis õppejõud ei märka huvitatut ega saa teda suunata ega julgustada ka.

„Aga sellevõrra on seminarid ikkagi palju paremad, et seal õppejõud näeb, kellele ta õpetab ja ta näeb, kellele tal on mõtet õpetada. Ja siis ta teab ka edasi suunata. Õeldakse, et kui auditoriumist kasvõi üks inimene võtab vastu selle, mida õpetaja annab, siis see on juba asja ette läinud. Aga kui õppejõud isegi ei näe seda inimest, siis ... see on ju õppejõu enda tagasiside ka.”

Keskonnakaitse – õppejõud

1. 3+2 reform

Kuidas sõnastada õppekava üldised eesmärgid?

Nii bakalaureuse- kui magistriõppekava eesmärgiks on anda teadmisi ja oskusi. Erinevus on selle andmise sügavuses ja põhjalikkuses – magistriastmes on eesmärgiks anda süvendatud teadmisi ja oskusi. Magistritasemel on juurde toodud teadusuuringute pool, bakalaureuseastmel on seda ääretult vähe.

Võrdlus vana õppekavaga

Õppekavad on just uuendatud, vana (4+2) õppekava lõpeb ja uus algab sügisel. Maastikuarhitektuuri puhul on arvestatud üle-Euroopalist kutsestandardit. Siin on peidus vastuolu, kuna eurostandard rõhutab asju, mis Eestis pole aktuaalsed.

„Ja see on tegelikult suur selline vastuolu, et ühelt poolt on nagu ette antud, et kui me orienteeruksime Eesti turule ainult, me peaksime õpetama ainult planeerimist või planeeringu tegemist tudengitel. See on ainuke asi, mis Eestis müüb. Kui vaadata nüüd Euroopa tasandil, siis on seal väga palju muid asju – loovused ja kutseoskuseid on tunduvalt rohkem, seal on ääretult suur selline ... et kui me tahaksime vastata Euroopa standarditele – me tegimegi oma õppetöö või õppekava ümber, et vastata Euroopa tasandile – siis tegelikult nad Eestis ei pruugi nii edukad

olla. Et Eestis peaks õpetama ainult planeeringu tegemist, et järgmised viis aastat edukad olla.”

Varasemad bakalaureuseõppeastme neli aastat tehti kolmeks. Otseselt nelja õppeaastat kolmeks kokku ei surutud. Kõige lihtsam viis oli lihtsalt mõned ained välja visata, tegelikult aga jäid väga paljud asjad katmata. Samas on nii bakalaureuse- kui magistriõppes vaja teatud terviklikkust seda enam, et mag õppese tulevad ka inimesed nõ väljastpoolt.

„Nii ja naa, mõned asjad ilmselt visati pigem välja. Et siin on see probleem, et ühtepidi on muidugi kena teda viieks aastaks võib-olla venitada aga tegelikkuses kui nüüd inimene lõpetab kolme aastaga bakalaureusekraadiga, siis see eeldab, et tal on tegelikult teatud oskused sellel erialal, et ei saa päris niimoodi, et ma näiteks mingit asja õpetan hoopis magistriastmes. Ja tegelikult peab kaks korda õpetama – õpetama bakalaureuseastmes teatud asjad ära ja siis magistriõppes hakkad otsast peale. Nojah, teisel tasemel aga teist korda jälle.”

Osad baasteadmised olid varem katmata, uues õppekavas vaadati need läbi ja üritati ära katta. IT valdkonda on hakatud rohkem tähtsustama. Õppekavasse on tulnud ka uued suunad (keskkonnajandus), mida selles varem polnud.

Uute 3+2 õppekavade teine ring

Uued õppekavad avati 2002, nende esimene hindamine ja muutmine on nüüdseks juba tehtud. Esimestes 3+2 õppekavades oli praktikate osa ääretult väike, seda on suurendatud bakalaureuseastmes. Uuest õppekavas on teatud üldoskuste ja valdkondlike pädevuste (arvutioskused, akadeemiline kirjutamisoskus) osa suurendatud, osade üldainete maht aga vähenes.

Esimeses 3a bakalaureuseõppekavas katmata jäänud valdkonnad said kaetud. Selle kõige juures oli ääretult oluline tudengite tagasiside ning nende hinnang esimesele 3+2 õppekavale oli negatiivne. Esimene 3+2 õppekava oli ehitatud üles õppejõududest lähtuvalt - vaadati, millised õppejõud on olemas, ning millised on ajalooliselt olnud õppeained. Siin toimus liikumine rohkem praktilisuse ja selle poole, millist valmisolekut on lõpetajal tarvis töajuturule minekuks.

„Tegelikult Bologna üks eesmärgi oligi ju 3-aastaseid spetsialiste valmistada, et võimalikult vara saaks inimene minna tööle, et oleks valmisolek töajuturule minekuks ja see oli meil kindlasti sellel esimesel etapil täitmata, et nad ei olnud mitte kuskilt otsast küpsed ja me nüüd natukene püüdsime suurendada nende valmisolekut, aga kindlasti nagu ... mulle räägib, et nad on ikkagi veel poolik produkt, et nad on kindlasti tunduvalt paremini valmis kui selle varasema õppekava osas, aga teatud valdkonnad ja aspektid on noh - lihtsalt ei ole antud mahus võimalik õpetada.”

Võimalust korraldada õpe ja õppekava vastavalt 4+1 põhimõtetele pole eriti arutatud.

„See kõik on millegi pärast läinud 3+2-e peale, ei ole ka aru saanud, miks, aga see on kuskilt niimoodi ette...”

Kõnealusel erialal (maastikuarhitektuur) on põhjamaades õpe jätkuvalt korraldatud vastavalt 4+2 põhimõttele. Tegelikult 4+1 oleks tunduvalt parem.

„Teatud erialad vajaksid seda 4+1-te pigem kui 3+2-te ja näiteks maastikuarhitektuur oleks üks selline, et me kindlasti pooldaks 4+1-e pigem.”

2. Õppekava sisu ja kulg

Vajadus toetusainete järele õppe alguses?

Toetusainete vajadus sõltub erialast ja sisseastujate tasemest. Sellist tasandusõpet oma üliõpilaste suhtes ei vajata. Üliõpilaste sissejuhatamine üliõpesse on tehtud ülesandeks tuutoritele. Erandiks on õppeainena eesti keel soovijatele.

Üldoskused nn eluks vajalikud oskused

Üldoskuste ehk nn eluks vajalike oskustega on uues õppekavas igati arvestatud. IT oskused on absoluutselt eluks vajalikud, nagu on vajalikud ka sellised üldpädevused nagu valmisolek meeskonnatööks, valmisolek suhtlemiseks avalikkusega jms. Eelkõige on nendega arvestatud magistriastmel ning osade pädevuste jaoks on kavandatud eraldi kursused. Siin võib näitena esile tuua projektikirjutamise ja juhtimise. Samas on bakalaureuseastmel sellist üldpädevuste kujundamist vähem, kuna see oleks vähendanud baasainemahtu.

3. Õppekorraldus

Õppekorraldus ja teabe kättesaadavus

Hetkel on ülikoolis käsil üleminekuperiood. ÕIS-i pole veel ning ka kodulehed on üleminekufaasis seoses struktuurireformiga. ÕIS on keeruline omandada, aga see süsteem on vajalik siis, kui tudengeid on palju. ÕIS vähendab küll õppejõudude ja tudengite suhtlemist, samas tagab see usaldusväärse ja ülevaatliku teabe tudengi töödest.

„Et seetõttu, et need rühmad muutuvad suuremaks, siis tegelikult õppejõu ja üliõpilase kontaktid jäävad kohe väiksemaks.”

4. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid

Sisseastujate tase

Kõnealune eriala on väga kõrge konkursiga sisseastumisel, teiste erialade puhul on tase erinev, kindlasti ebaühtlasem. Probleemid võivad tekkida eelkõige siis, kui ühel kursusel on koos erinevate erialade tudengid.

Õppemeetodid/õppejõudude õpetamisoskused

Tudengid soovivad mitmekesisemaid õpetamismeetodeid, mõned vanemad õppejõud on ainult loengu ja referaadi küljes kinni. Seega on vajadus õppejõudude täiendkoolituse järele igati olemas.

Erinevatel õppeaastatel erinevate tudengitega tuleb kasutada erinevaid meetodeid. Selline meetodivalik on loominguiline tegevus.

„Et see on imelik, aga aastati tuleb vaadata tudengeid ja õpetada erinevalt. Erinevad aastad vajavad, see on hämmastav, erinevat lähenemist. Mõned saavad ainult loenguga, mõned saad ilusti kohapeal grupitööd tegema panna, mõned ei tööta kohapeal. Terve aastakäik, näiteks see aasta esimene kursus – no ei ole võimelised töötama kohapeal. Kaks aastat eespool – väga hästi töötasid, tegid grupitööd, ettekandeid, referaate.”

Õppevahendid, nende piisavus

Võõrkeelset õppekirjandust pisut on, aga eelistatud on omakeelsed õppevahendid. Igas õppeaines on kaks-kolm juhtivat õpikut raamatukogus, samas on keskkonnakaitse valdkonnas õpikulaadseid raamatuid küllaltki vähe. Sestap võib nentida, et eestikeelset kirjandust on vähe, puuduolevateks põhiõpikuteks on keskkonnamajandust ning keskkonnakorraldust käsitlevad õpikud, mille vastu võiks huvi olla laiemgi kui pelgalt EMÜ-s.

5. Tööturg

Bakalaureuse seotus tööturuga

3-aastase bakalaureuseõppekava lõpetanu ei löö tööturul läbi.

„Kolmeaastane haridus on andnud nüüd need, kes tööturule suunduvad, siis aasta pärast aina imesta, kust neid leida võib, aga mitte keskkonnakaitse alalt. Nad ei löö seal läbi selle kolmega.”

Seotuse kohta laiemalt ei oska veel midagi täpsemat öelda, kuna lõpetajaid on olnud liiga vähe. Samas on enamus lõpetanutest edasi läinud õppima magistrantuuri. Paar

inimest ei lõpeta bakalaureuse õppekava, kuna juba töötavad. Seega võiks ju öelda, et nad on küll konkurentsivõimelised.

6. Mobiilsus

Tudengiliikuvus ja teave selle kohta

Liikuvus kooli sees enamuses valdkondades või vähemalt selle suure valdkonna sees on täiesti olemas ja toimib. Liikuda võib vist üpris vabalt. Vabaainete jaoks on eraldi 1-2 pärastlõunat nädalas. Ilmselt valik- ja vabaained kattuvad, seega tuleb liikuvusele ette väline paratamatu piir. Magistrisse hoopis teisele erialale võib astuda küll, see on täiesti vaba.

Liikuvust EMÜ ja teiste ülikoolide vahel on küllalt vähe. Lepingud on teiste koolidega sõlmitud ning nendest tulenevaid võimalusi võiks rohkem kasutada, samas hakkavad õppeajakavad paratamatult kattuma.

Välismaale õppima minemise võimalusi kasutatakse palju eriti magistriastmes ja see on väga tore.

Ainete arvestamine ning punktide ülekandmine

Õppeainete ning ainepunktide ülekandmisega probleeme pole. Vajadusel muudetakse tudengi õppekava. Teise võimalusena tehakse asendus ettekirjutatud ja reaalse kursuse vahel.

„Kaks võimalust, et noh... tuleb see asendusmaatriks teha, et me oleme kõik arvestanud. Me peame muidugi osa asju, mis tal siin tegemata jäi, tema õppeprogrammist maha võtma, aga me oleme teinud üleminekumaatriksi ja mõnikord oleme ka asendanud just nimelt, et ütleme, et antud kursus asendab seda kursust... üle kanda, et meil ei ole siin mingit probleemi olnud.”

Välismaale siirdumise puhul toimub nn eelnev kokkuleppimine õpitava osas ning tudengit nõustatakse soovitud ainete osas.

Välisõppejõud

Välisõppejõududest osaleb õppes kolm, päris palju õpet inglise keeles ning sellega saadakse kenasti hakkama.

7. Kvaliteet

HTM ja riikliku koolitustellimuse valdkond ei haaku EMÜ-sisese jaotusega. HTM järgi on keskkond üks tervikvaldkond, EMÜ puhul on osa keskkonda käsitlevat õpet mujal ja

keskkonnaõppe all on asju, mis sinna ei kuulu. Selline olukord takistab erialase õppekava kujundamist-arendamist. Seega tuleks siin luua seosed ja kord, et õppe kvaliteet edeneks.

Kas pädevuste kajastamine on killuke eurokeelt või tõsiseltvõetav sisuline protsess? Vastusest sellele küsimusele sõltub ka vähemalt osaliselt reformi edenemine. Õppekava kvaliteedi peaks aga tagama rahvusvaheline akrediteering vastavalt kutseorganisatsioonilt.

3+2 õppestruktuur ei tarvitse ikka kõigile erialadele sobida. Paljudel erialadel on oma kutsenõuded.

Arendamist vajavad õppepraktikate baaside võrk ning tuutorluse süsteem. Siin on tõhusat abi olnud ühest 4-5 aastasest projektist, mille jooksul iga nädal on üks rootsi praktik õppekava raames tudengeid juhendamas. Peab lootma, et see projekt jätkub.

„Iga nädal on üks rootsi praktik siin – maastikuarhitekt – ja juhendab tudengeid ja see on kestnud viis aastat juba. Ja nüüd see programm lõpeb ära ja me tahaksime samasugust tuutorluse kursust viia ka Eestis sisse. Aga kahjuks INNOVE meie taotlust ei toetanud esimene kord, me taotlesime raha INNOVE'lt aga nad leidsid, et see ei ole vajalik või ma ei osk öelda... et noh meil on viieaastane kogemus ja see ülihästi töötab, et nad tulevad kaheks päevaks siia ja siis kõik tudengid saavad oma projekti või, ükskõik kas on siis tegemist mingi aineprojektiga või kursuseprojektiga või lõpuprojektiga, minna ja küsida nõu, et kas need lahendused on head või halvad ja ... et sellist asja tahaks.”

Edendamist vajab kindlasti õppetehniline baas koos asise tarkvaraga. Ka õppejõudude tase võiks tõusta.

Üheks suureks kvaliteediküsimuseks on vastuvõetute arvu kasv ning kooli muutumine koolikonveieriks. Kui suudetakse hoida lahendust, mille kohaselt ei võeta vastu nii palju, kui on tahtjaid, vaid järgitakse eelnevalt kehtestatud ülemist normi, siis on hea.

8. Kommentaar

Käesolevas intervjuus tuleb esile konflikt rahvusvahelise ning Eesti enda tööturu ja selle nõudmiste vahel. Õppekava rahvusvaheline võrreldavus võib seega kaasa tuua olukorra, kus hea rahvusvahelisel tasemel õppekava ei sobi hästi andma sisendit Eesti tööturule. Teisisõnu öeldes satuvad euroopalikud püsiväärtused ning Eesti noore ühiskonna väärtused konflikti.

Üldiste pädevuste/valmisolekute või nn eluks vajalike üldoskuste puhul peaks selliste üldoskuste või pädevuste arengut toetama ja soodustama pigem läbi õppetegevuste kujundamise. Siin on pigem tegemist kujundamisvajaduse teadvustamise ja vastavate tegevuste teadliku planeerimisega õppes. Tundub aga, et käesoleva õppekava puhul on

neid valmisolekuid käsitletud kui eraldi aineid, mida tuleb õpetada. See ei tarvitse osutada optimaalseks ega tõhusaks viisiks. Jällegi – neist üldoskustest võiks rääkida kui ...näiteks noodilugemisoskusest, mida interpret vajab igasuguse muusika esitamisel, kuid mis edeneb peale teatud aluste omandamist pigem muu õppe käigus.

Kasvatusteadus – tudengid

1. 3+2 reform

Kuidas sõnastada õppekava üldised eesmärgid?

Õppekava eesmärgiks on anda mitmekülgsete oskustega, avara silmaringiga ning lastega arvestav kolme aine õpetaja.

„Meie õppekava peaks suutma meist teha avara silmaringiga inimesi, kes suudeks suhelda, anda lastele seda, mida neil on vaja.”

Võrdlus vana õppekavaga

Varasema õppekavaga ei ole võrdlus võimalik, kuna seda õppekava polegi olnud 4+2 süsteemis. Sestap on ka praegune õppekava hea sellisena, nagu see on.

2. Õppekava sisu ja kulg

Valikud ja õppekava struktuur

Valikaineid on keeruline valida, kuna valikloengute ajad kattuvad sageli põhiainetega. Valikud erialal on fikseeritud, kaks spetsialiseerumist toimub bakalaureuses, kolmas magistris. Valikud on teada, osadele rakenduvad ka sisseastumiskatsed.

Mida on uues õppekavas liiga palju, mida liiga vähe?

3-aastase bakalaureuseõppe raames on ainult vaatluspraktika, sisulist praktikat aga ei ole. Samas didaktika tuleb alles magistriõppes aga magistriõppesse kõik ei tule. Pole ka eriti loogiline ega mõistlik, et tudengid peavad uuesti sisse astuma magistrantuuri selleks, et oma poolikut haridusteed lõpuni käia.

3+2 õppekavade raames on kõik üldained, mida haritud inimene peab läbima, topitud lühikesele ajale ning jäävad seetõttu pinnapealseks. Mingeid asju (st õppeaineid) võiks püüda natuke hajutada.

Inimeseõpetuse erialal võeti osasid aineid liiga põhjalikult, samas osale tudengitest see jälle meeldis. Ladinakeelsed terminid tundusid olevat liiast, samas osa tudengitest oli

väga rahul. Samas võib öelda, et inimeseõpetuse suund õppekavas on hästi üles ehitatud.

Spetsialiseerumine (inimeseõpetus) võiks alata kõigil alles teisel aastal, inglise keel võiks sattuda esimesele aastale. Ka bakalaureuseastmes võiks anda didaktikat niipalju, et lõpetaja saaks kooli tööle minna.

Ainete kattuvus ja kordused ning lüngad

Magistrantuuri esimene kursus kordab suuresti seda, mis bakalaureuseõppes oli. Ei ole sisulist nüansierinevustki! Juba bakalaureuses on kordused sees. Õppejõud ka ei tea, et tudengid on juba saanud mingit asja ning pedagoogika ajalugu kuulavad tudengid magistriõppes juba kolmandat korda.

Erinevate psühholoogia valdkonna loengute osas tuli samuti kordusi sisse. Räägiti samadest asjadest ning käsitleti samu teooriaid eri nurga alt.

Õppekava on samas tervik ning isegi selles leiduvad kordused on õppekava huvides. Kui õppes tuleb ikka ja jälle sama teema, siis see toimub nagu spiraalina, kus järgmine, kõrgem või sügavam aste vaatab teemale teisest vaatenurgast. See ei ole kordus, vaid luuakse mingi baas ning õppekava ongi just nii läbi mõeldud.

Ainemahtude ja punktide ja töökoormuste võrdlus

Töökoormused ei ole võrreldavad ning õppeaineid omavahel võrrelda ei saa.

„Ei ole absoluutselt! Mõne 2 AP aine raames rabad end oimetuks, teine on 4 AP - käid kohal ja saad tulemuse kätte.”

Vajadus toetusainete järele õppe alguses?

Toetusaineid õppima õppimiseks tarvis pole, õppima peaksid inimesed olema õppinud juba keskkoolis. Akadeemilise kirjutamise ja uurimistöö teostamise õpetus võiks samas olla.

Võõrkeeltest võiks olla vene keel. Vene keel on nimelt väga oluliseks vahendiks tööturul edukalt toimimiseks. Gümnaasiumiharidusest jääb siin aga vajaka.

Üldoskused nn eluks vajalikud oskused

Üldoskustele ehk eluks vajalikele oskustele otseselt keskendutud pole. Esikohal on pigem teadmiste andmine. Samas on näiteks psühholoogia andnud üldteadmist ja mõistmist. Kitsamad ained peavadki konkreetseid olema ning üldoskuste edendamise sõltub õppejõust – mõne õppejõu loengud on silmaringi avardavad ja kaasahaaravad.

3. Õppekorraldus

Õppekorraldus ja teabe kättesaadavus

Õppekorraldus mõnikord logiseb, tudengid tulevad loengusse, aga õppejõudu pole. Asjaajajalt saab aeg-ajalt rohkem teavet, kui parajasti vaja on. Seda teavet aga, mida küsid, tihti ei saa (asjaajaja on küll väga abivalmis, kuid ei valda piisaval määral ei teavet ega selle edastamist). Osad üliõpilased on sellise teabejagamisega ilmselt rahul, osad jälle ei ole.

Kaugõppe võimalus suletakse sellel õppekaval ning see on rumal tegu. Kõik ei lähe kohe magistrisse ning kui nad hiljem tahavad töö kõrvalt magistriastmes edasi õppida, siis sobiks kaugõpe hästi. Pealegi ei võeta kohe pärast bakalaureust võib-olla kõiki magistriõppesse vastugi.

4. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid

Õppemeetodid/õppejõudude õpetamisoskused

Õppejõud kasutavad erinevaid õppemeetodeid, kuigi neid võiks olla rohkem ja mitmekesisemaid. Täiendkoolitust vajaksid õppejõud küll, eriti mis puudutab eneseväljendusoskust ning oskust kaasata üliõpilasi.

„Räägivad, et peame koolis suutma tunni huvitavaks teha, aga ise nad seda ei tee.”

Tagasiside

Tagasisidet antakse niipalju kui jõutakse, aga seda on vähe. Enamasti saadakse tulemused teada teadetetahvli pealt. Mõni õppejõud aga ei jõua isegi kirjalikke tõid läbi lugeda.

Milline on hea õppejõud?

Hea õppejõud on eelkõige juhendaja.

„Avastaksime koos, aga samas ta teab juba, mida tahab rääkida, aitab suunata.”

Tal peab olema naljasoon. Meetoditega pole tarvis üle pingutada, aga hea esinemisoskus peab õppejõul olema.

„Samas loengus ei pea olema niipalju mängu – piisab sellest, kui kõne on hea, pausid, häälemuutused sobival kohal etc – jääd lihtsalt kuulama – seda peaks õppima!”

Ja muidugi peab õppejõud ise õpetatava asja vastu huvi tundma.

Õppevahendid, nende piisavus

Raamatukogus on õppevahendite ja -materjali kättesaadavus vilets. Enamasti on olemas vaid üks eksemplar kohustuslikku teavikut. Eestikeelseid õppevahendeid pole piisavalt

5. Tööturg

Bakalaureuse seotus tööturuga

Bakalaureusetasemel on seotust tööturuga täiesti vähe. Magistriõppes toimub tegelikult kaks aastat ettevalmistust kooli minekuks ning ka magistritasemest jääb väheks. Samas on üldhariduskoolides õpetajaid nii palju puudu, et isegi kui haridus on lõpetamata, öeldakse, et tule ainult.

Võiks ju olla nii, et pärast bakalaureuseõpinguid on võimalik tööle minna ja hiljem magistriõppesse astuda.

6. Mobiilsus

Tudengiliikuvus ja teave selle kohta

Praegune õppekorraldus ei soosi liikumist, kuigi teavet muudest õppimisvõimalustest on. Eelkõige on need võimalused seotud Soomega.

„Pigem on nii, et õppekava ei luba eriti ringi liikuda.”

Välisõppejõud

Teistel erialadel on välisõppejõude, kuid kõnealuses erialas ei ole. Neid võiks olla rohkem.

Edasiõppimine – kas oma kool või midagi muud

Edasiõppimise kohast ei oska veel midagi kindlat öelda, kuid ilmselt jätkuks see oma koolis. Samas, mida teha 3-aastase bakalaureusekraadiga? Sestap on küllap targem edasi õppida ning jätkata oma koolis.

7. Kvaliteet

Muutused ja takistused vajavad analüüsi. Seda ei saa teha keegi väljastpoolt. Vaja oleks sisehindamist, milles osalevad reaalselt õpet kogenud inimesed

„Oht on see, et meie teame, mis võiks teisti olla, aga inimene väljastpoolt ei näe, kuidas sisuliselt asi toimub, ei saa aru. Üks inimene võiks käia 3+2 aastat loengus kaasas ja näha toimuvat sisuliselt.”

8. Kommentaar

Intervjuu käigus jäi vägisi mulje, et õppekavaga on kõik korras ja muuta seda vaja ei ole, kuigi eespool oli juttu kitsaskohtadest ja muutmisvajadustest. Kas see on tingitud soovist jätta teise (ehk isegi konkureeriva) ülikooli esindajatele head muljet?

Kasvatusteadus – õppejõud

1. 3+2 reform

Kuidas sõnastada õppekava üldised eesmärgid?

Õppekava eesmärgiks on põhikooli mitme aine õpetajate ettevalmistamine ning eesti koolide, eriti väikeste koolide varustamine õpetajatega, kes on võimelised õpetama mitut ainet, kuna muidu on nende koormus liiga väike.

Võrdlus vana õppekavaga

Eelmist 4-aastast õppekava ei olnudki, kuna kõnealune õppekava avati kohe 3+2-na. Teiste ainete puhul on uute õppekavade näol tegemist pigem väljavenitatud viieaastase õppega (3+2). Õpetajakoolitus on kokku surutud, aga aine õppimine välja venitatud. Kui varem hakkas õpetajakoolitus 2. kursusest, siis nüüd on see lükatud 4.-5. õppeaastasse.

Kas 3+2-ga tuli midagi head, mis peaks jääma?

Tänu sellele õppekavale said õppejõud endale esmakordselt isiklikud õpilased. Õppekava võimaldab ka valikuvõimaluse andmise üliõpilasele, juurde on tulnud loodusteaduste suund juures.

Valikud on see hea, mis on tulnud, võimalus, et tudengid saaksid valida. Valikuvõimalused võiksid veelgi suurened, kuid üliõpilaste arv seab siin oma piirangud.

„Aga kui rühmad on liiga väikesed, ei saa valikuid avada

Mis 3+2-ga on tulnud halba, mida peab muutma?

Uue süsteemi põhipuuduseks on õppe vägivaldne jagamine 3+2 süsteemiks. Ühtegi selget eelist 3+2 süsteemil ei ole. Tudengil ei ole selles süsteemis kasvuvõimalust, kuid õpetajakutse eeldab suuremat küpsust, mis nõuab pikemat õpet.

„Õpetajaks ei õpita, vaid kasvatakse.”

Hinnang 3+2 reformile

Standardid muutuvad pidevalt ning seetõttu ei saa eriti tõsiselt suhtuda sellistesse seadustesse ja ümberkorraldustesse. Kõnealune õppekava võiks igatahes jääda selliseks, nagu see on.

„Parim asi on see, et mõnda aega on õppekava selline, nagu see on, et saame seda arendada, et ei hakataks seda kohe jälle radikaalselt muutma. Väga raske on midagi otsustada, kui sisu ja vorm kogu aeg muutuvad.“

2. Õppekava sisu ja kulg

Valikud ja õppekava struktuur

Võimalikud valikud ei mahu õppekavasse ära. Valikainete valiku alus on vale – aineid ei valita sisuliselt, vaid selle järgi, kas aine sobib ajakavasse. Ei tehta selliseid valikuid, mis toetaksid eriala. Vabaained ei toeta samuti sageli õppekava. Võib tõdeda, et valikuvõimalused on isegi suuremad kui üliõpilase sisemine valmidus teadlikult valida.

„Sisuliselt on valikute küsimus seotud tunniplaani koostamise võimalustega, õpperühmade suurusega; kui saaks rahun toimida, küllap ka valikud muutuksid mõistlikumaks. Integreeritud õpe, viieaastane koolitus saaks midagi ära teha ses osas – pikem aeg võimaldaks rohkem valikuid.“

Mida on uues õppekavas liiga palju, mida liiga vähe?

Uues õppekavas on vähe seoste tekitamise võimalusi teoreetiliste ja praktiliste teadmise vahel. Võiks olla rohkem võimalusi minna koos üliõpilastega kooli, saada kontakti tulevaste õpilastega ning osaleda praktikumides (ehk nii näha kui näidata, kuidas abstraktsed ideed aitavad lahendada praktilisi probleeme).

Praktika on õppekava raames suhteliselt hästi korraldatud. Eelpraktika toimub kahes etapis. Draamaõpe on uue õppekava üheks suureks plussiks (see on suure õppekavas - aineõpetaja koolituses)

Ainete ja moodulite seostatus

Ained ja moodulid on väga hästi seostatud, selle nimel on tehtud väga palju koostööd. Õppekava koostades mõeldi terviku peale, juhuslikke asju ei ole sinna sisse pandud. Mõnikord olid õppekava koostajad küll eri arvamusel ses osas, mis järjekorras peaksid ained olema, aga selles osas käib töö edasi.

Ainete kattuvus ja kordused ning lüngad

Koostöös õppejõududega peaksid dubleerivad osad õppekavas olema kadunud. Samas osasid asju dubleeritakse meelega, et tähtsustada ja süvendada vastavaid teadmisi. Pigem räägitaksegi ühtesid ja samu asju, kuid see on integreerimine, mitte dubleerimine.

Ainemahtude ja punktide ja töökoormuste võrdlus

Töökoormus erinevates ainetes ei ole kindlasti võrreldav. Tundub, et pigem teeb iga õppejõud ise normid. Siin oleks ehk vaja arutada ja milleski kokku leppida.

Samas on oluline erinevus selles, kas tudeng loeb ja refereerib või õpitud lisaks ka rakendab. See tingib paratamatult erineva töökoormuse ning erinevad ainemahud.

„Samas - ainete olemus on erinev, osa asju peab õppima, osadest lihtsalt aru saama. Ei saagi äkki ühtlustada lehekülgede arvu järgi?“

Vajadus toetusainete järele õppe alguses?

Mingi sissejuhatav valikaine peaks õppe alguses olema. Kunagi oli selleks „ülikoolis õppimine“, aga seda ainet ei tahetud. Akadeemilise kirjutamise kursus on olemas, selle maht võiks olla suurem.

Võõrkeeltest õpib ca ¾ tudengitest valikainena inglise keelt ning võõrkeeletest on kohustuslik. Võõrkeele omandamine on suur töö, see ei saagi põhistuudiumi hulka mahtuda. Keeletasemega võib üldiselt rahul olla.

Üldoskused nn eluks vajalikud oskused

Need oskused võiksid olla õppekava osaks, kuid ei ole. Samas toimetulekstrateegiad nagu on, suhtlemisoskus, silmaring, arvutikasutus nagu on. Õiguse alused tuleks kohustuslikuks teha, muidu ei saa lõpetanu tööturul hakkama

Sotsioloogia võiks ka olla õppekavas ning tudengid võiksid saada ülevaate, kuidas ühiskond kui selline funktsioneerib. Õpetajakoolituse läbinud saavad ilmselt paremini elus hakkama (kohusetunne, vastutus, kella tundmine).

3. Õppekorraldus

Õppekorraldus ja teabe kättesaadavus

Info liigub hästi.

„Minu arvates liigub info väga hästi – hoitakse tudengitel silma peal – asjaajaja on kuri, korralik ja täpne.“

Süsteem toimib nii, et kellelegi rühmast antakse info edasi personaalselt, kes edastab teistele. Eriti tähtis info läheb otse rühmavanemale ning tudengite seas on head kontaktisikud. Teabevahetus meilitsi ning listide vahendusel on aga ebausaldusväärne.

4. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid

Õppemeetodid/õppejõudude õpetamisoskused

Õppemeetoditest on loengud, seminarid ja rühmatööd traditsioonilised. Rühmatööd on palju (sellele lisaks veel PowerPoint, filmid ja videosalvestused). Osade ainete seminarides on õppejõud isegi mitmekesi, ka eksameid teevad õppejõud koos etc. Puhtaid loenguid polegi, pigem on tegemist diskussioonide ja rühmatöödega. Tööde juhendamine väikese grupi puhul toimub grupis.

Õppejõududele on olnud palju koolitusi, kui midagi soovida, siis võiks õppejõududel olla rohkem tehnilisi oskuseid.

Hindamine ja tagasiside

Tudengite jaoks on tavahindeks A. Kui hinne jääb alla selle, siis oleks nagu midagi viltu. Õppeprotsessikeskset tagasisidet peaks olema rohkem (ka hoiakutele ja käitumisele).

„Probleem on selles, et inimesed on harjunud saama hinnet A. Kui nad on alla A sooritanud, siis arvavad, et midagi on korrast ära.“

Üliõpilaste toimetulek

Osa tudengeid käib tööl ning on väga hõivatud, ilmselt püüavad nad tegelda hädavajalike asjadega

Õppevahendid, nende piisavus

Õppekirjanduse vallas võiks mõningate trükiste puhul olla võimalusi paljundada neid kirjastuses. Osad õppevahendeid on olemas ka elektrooniliselt. Kindlasti ei saa öelda, et

õppekirjandust ei ole. Tallinnas on ikka võimalik kõik asjad kätte saada, maainimese jaoks on teabe kättesaamine muidugi probleemiks.

5. Tööturg

Bakalaureuse seotus tööturuga

Paljud tudengid töötavad juba õppimise kõrvalt koolis. Nemad saavad konkreetset valiku teha oma töökohast lähtuvalt. Nendega on ka kergem töötada, kuna neil on kogemusi.

Erialast tööd bakalaureus teoreetiliselt saada ei peaks. Bakalaureus nimelt ei vasta nõuetele (kuigi õppekava ise vastab vägagi tööturu vajadustele ning on saanud väga kiitvat tagasisidet tööandjalt). Töökohti on praegu aga rohkem kui lõpetajaid ning õpetajakoolituse puhul ei tarvitse koolid reegleid järgida. Tööle on võetud inimesi, kellel on ainult 3 a bakalaureust. Koolid ei saa tegelikult aru, mis on uuel ja vanal bakalaureusel vahet. Põhiprobleemiks on, et ei saada aru, mis vahe on teaduskraadil ja akadeemiliste õpingute kvalifikatsiooni näitaval kraadil. Tööandja teeb üheaastase lepingu sellega, kel pole kvalifikatsiooni. Nii saab ka bakalaureus ikkagi erialast tööd ja veel ka head palka.

„Just tööandjad ongi need, kes panevad suuresti mängureeglid paika. Samas küsimus, kas meil on õigusriik, ühesed seadused; või on tööandja iseenda otsustaja, palkab, keda tahab. Seegi võib olla põhjus, miks inimesed ei väärtusta õppimist; koolijuht võib maksta palka niipalju kui tahab; paindlikkus on moraalses mõttes suur probleem. Kui õpetajaid ei ole võtta, siis maksan palju, olgu kvalifikatsioon olemas või mitte.“

Abiõpetaja süsteemi on natuke juurutatud. Kui on tegemist rikka omavalitsusega, siis võiks bakalaureus minna tööle abiõpetajaks. Palk samas oleks temal äärmiselt madal.

Õppekava selleks igatahes muutma ei pea, et bakalaureus saaks tööd.

Praktikavõimalused

Õppejõud võiksid olla rohkem koos üliõpilastega koolis ja teha seal praktilist tööd. See eeldab praktikakooli olemasolu ning seda paistab olevat lähimal ajal võimalik saada. Praktika puhul on pigem probleemiks, et see ei mahuks õppekavasse. Praktikatingimused on igal juhul varasemaga võrreldes head.

6. Mobiilsus

Tudengiliikuvus ja teave selle kohta

Tartu ja Tallinna vahel on tudengiliikuvus hea. Õppima aga saab minna ka välismaale. Samas on õppekava algselt kunstlikult jagatud 3+2-ks ning üliõpilane, kes bakalaureuse lõpetab, ei saa mujale minna kui tulla oma kooli magistrisse. Seda enam, et tegelikult pole õige, et ta saab pääsu tööturule pärast 3 aastat õpinguid.

Ainete arvestamine ning punktide ülekandmine

Ühest koolist on teise üle tulnud küll ning varasemaid õpinguid arvestatakse.

Välisõppejõud

Vajaliku kvalifikatsiooniga välisõppejõude ei ole. Välismaal on lihtsalt teistsugune haridussüsteem ning meie oma ei haaku sellega. Olemasolevad välisõppejõud loevad vabaaine tasemel.

7. Kvaliteet

Õpiväljundeid saab planeerida, lähtudes nii kooli, tudengite kui tööturu vajadustest ja ootustest. Kõik loetletud aspektid on vajalikud ning neid ei peaks vastandama. Igal juhul peaks tudengil olema väljund tööturule. Üliõpilaste soovide ja ootuste puhul arvestatakse nii rahvusvahelist praktikat kui välismudeleid. Juba vahetusüliõpilaste süsteem eeldab seda.

Olemasolevate võimaluste arvestamine eeldab seda, et õppeainete analüüsimine toimub kõikide õppejõudude koostöös, kus igaüks võtab arvesse vastavaid pädevusi, lähtudes oma ainest. Samuti jälgitakse, kas kutsekvalifikatsiooni nõuetest lähtuvalt on kvalifikatsioon kaetud.

Kvaliteedi tõstmiseks tuleb edendada vene tudengite eesti keele oskust. Samuti tuleb leida paindlikke lahendusi probleemile, mis seisneb selles, et tudengid töötavad ja see takistab neil keskendumast õppele.

„Saame aru, et üliõpilased käivad tööl – raskendav on see, et õppetöö ei ole prioriteet, vaid vabandatakse ennast tööga. See on vastutustunde, küpsuse küsimus.“

Õppeaeg võiks olla paindlikum ning tunniplaanid peaksid olema paindlikumad. Õppeprogramm ei peaks olema ajaliselt rangelt fikseeritud.

„Ei peaks olema kuupäevaliselt ette kirjutatud õppeprogramm - kuupäevadega seotus ei ole päris õige. Õpetajakoolituse spetsiifika on see, et õpe toimub

diskussiooni vormis, koostöös, rühmatöös, situatsioonide läbimängimises. Ei ole retsepte, kuidas käituda.“

Samas peaks õpe olema integreeritud 5-aastane õpe, see soodustaks paindlikkust. Algselt oligi see õppekava viieaastane ning nüüd peaks muutma kõrgharidusstandardit nii, et oleks võimalik integreeritud õppele üle minna.

Sotsiaaltöö – tudengid

1. 3+2 reform

Kuidas sõnastada õppekava üldised eesmärgid?

Sotsiaaltöö õppekava eesmärgiks on sotsiaaltöö spetsialisti koolitamine, kes oskab orienteeruda oma erialases töös, on ühiskonnapädev, tunneb eesti sotsiaalsüsteemi ning kes ühtlasi tunneb väga hästi teoreetilist baasi. Seega on õppekavas olulised silmaringi laiendamine ja kohanemisvõimelisus, mitmekülgsus ning oskus hakata nägema ühiskonna vajadusi.

Võrdlus vana õppekavaga

Vana õppekavaga võrreldes on uues õppekavas teooria ja praktika seos nõrk. Praktikad võiks olla rohkem ja see võiks toimuda erinevates asutustes. 3-aastane bakalaureus on ehk lõpetamata kõrgharidus. Varasema bakalaureuse 4 aastane õpe on kokku surutud 3 aastale, ainepunktid ei ole tasakaalus ning tekkinud on ajapuudus. Varasem 4+2 õpe oli selles mõttes parem.

„Õppejõud tahaks anda, meie tahaks ka, aga ajast jääb puudu. Seepärast 4+2 oligi parem. Meil on kõigest ülevaade, aga selleks ta jääbki.“

Õppekavareformi käigus on õppesse sisse toodud kogemus-refleksioon mudel osades ainetes, mis on väga hea.

„Eriti hea – „Eesti hoolekande süsteem“ esimesel aastal, käiakse kohapeal. Oled hiljem loengus, tead neid kohti. Ei tohiks seda ajaliselt nihutada. Olemas raam, mille sisse teadmised lähevad, kohaned üldmuljega. See tekitab huvi praktika jaoks, toimub võrgustiku arendamine.“

Samas on valikuvõimalusi vähe ja see on halb. Tõelisi valikuid võiks olla rohkem, kuna praegused valikained on pigem tudengite eest ette ära valitud.

„Valikaineid on nii vähe, saab ju uurida. Küsimus tekiks siis, kui vabaaineid oleks rohkem, siis tekiks see küsimus. Kui on ainult paar vabaainet vaja võtta, leiad need probleemitult. Kui rohkem, küll uuriks ise. Ajaliselt ei sobi paljud asjad ka.”

2. Õppekava sisu ja kulg

Ained ja moodulid on seostatud hästi. Need on seostatud kohe nii hästi, et lausa liiga hästi (ained kattuvad).

Mida on uues õppekavas liiga palju, mida liiga vähe?.

Üldained ning teaduloomelane ettevalmistus on õppekavas head, napib oma eriala spetsiifilistest ainetest, mis võiksid alata kohe 1. kursusel. Üliõpilasel on liiga vähe võimalust valida endale meelepäraseid ja vajalikke õppeaineid.

Õppekavas võiks rohkem olla aineid, mis on vajalikud, kuid mis puuduvad või on olemas ebapiisavas mahus. Eelkõige kehtib see interpersonaalseid oskusi arendavate ainete kohta.

„Isiklikult tahaks rohkem nõustamist, psühholoogilist külge, teraapiaid, kriisiabi – neid ei saa juurde ka valida. Konkreetseid võttes tahaks õppida.”

Grupitöid võiks planeerida pikemalt – näiteks nii, et terve kursuse jooksul töötab koos sama grupp. Õppejõud võiksid olla julgemad inimesi läbisegi paigutama. Praegu sattuvad ikka samad inimesed gruppi ühte ja samasse gruppi.

„Rohkem võiks olla seda, et eri alade spetsialistid tuleks meile rääkima, mida nad igapäevases töös teevad.”

Õppekavas võiks olla tugevam praktiline pool, millesse võiks mahtuda mitu erinevat praktikat. Ülevaade süsteemist saab küll hea, aga klienditöö pool jääb puudulikuks. Samas on teoreetiline ettevalmistus vajalik ja küllap hiljem praktikat saab.

„Asi on ajapuuduses, aga ma eelistaksin teooriat, kuna minnes praktikasse, ma võin oma teooriat rakendada. Samas teooriat individuaalselt ei saa õppida. Me praegu ei tea, kas me saame hakkama või mitte. Samas olen näinud, et sellised asjad on kasuks, mida õpitakse teoreetiliselt enne selgeks. Et selle osaga on tegelikult praegu hästi.”

Selleks, et näha haridust tervikuna, oleks vajalik võimalus teha bakalaureuse ja magistri vahel erialast tööd.

Ainemahtude ja punktide ja töökoormuste võrdlus

Töökoormus 1 AP (1 AP = 40 tundi üliõpilase tööd) ei ole erinevates ainetes võrreldav. Kõige suurema töömahuga ained on tavaliselt 2 AP või 1,5 AP. Eri ainetes esitatakse erinevad nõudmised.

Vajadus toetusainete järele õppe alguses?

Vajatakse oskust õppida iseseisvalt, kuna praegu ei suudeta iseseisvalt tekstidega tööd teha. Kirjutamisoskust on samuti kindlasti vaja. Pigem peaks see olema mitte eraldi ainenäht vaid osa akadeemilise kultuuri kujundamisest. Igal tudengil võiks olla individuaalne juhendaja, kes hakkab teda juhendama ning kelle poole ta saab soovi korral pöörduda.

Võõrkeeleskused peaksid saama edendatud. Praktiline vene keel peaks saama kohustuslikuks. Vähemalt üks erialane võõrkeel peaks kuuluma igasse õppekavasse. Vene keelt on tarvis tulevase töö mõttes, teadustöö pärast oleks vaja inglise keelt.

Üldoskused nn eluks vajalikud oskused

Üldoskuste arendamisega ei ole lood eriti hästi. Avaliku esinemise oskus on nõrk. Ettekannete tegemist on vähe. Need oskused kujuneksid diskussioonides, aga töö on pigem ühesuunaline.

„Seda arendaks see, kui oleks erialast vaba arutelu – praegu antakse lühikese ajaga palju teooriat – tudengid ei saa midagi vastu anda. Palju on selliseid loenguid, kus ei oskagi midagi öelda.”

3. Õppekorraldus

Õppekorraldus ja teabe kättesaadavus

Osakonna töökorraldus on hea. Info liigub hästi ning sekretär on väga hea nõustaja. Loengute osas pole õppejõududepoolse infoga nii hästi. Loengumaterjalid ei ole üleval veebis ning eriti lepingulistelt õppejõududelt neid ei saa. Samas on osad tudengid väga rahul, et nii on, nagu on. Teisalt on see ainespetsiifiline - osa asju ei ole vaja lugeda, osa on. Õppejõudude vastuvõtutajad ei sobi üldse loenguaegadega. Akadeemilise kultuurina võiks olla vabakuulamist. Kui üliõpilasel on huvi, siis käiks ja kuulaks.

4. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid

Õppemeetodid/õppejõudude õpetamisoskused

Üldiselt on õppejõudude õpetamisoskused head. Grupitööd on palju. Võiks olla muid meetode, interaktiivseid, kui selleks on aega vähe. Samas mõni õppejõud on selline, kes terve loengu istub ja loeb. Teisalt jällegi oleneb kõik õppejõu isiksusest, igauks ei ole lavatüüp. Õppejõudude oskusi ja kogemusi ei saa nõuda nendelt, kes tulevad väljast ülikooli lepinguliselt õpetama.

Tagasiside ja hindamine

Tagasisidet antakse vähe. Hindamine on pigem õppejõu subjektiivne hindamine. Seepärast ongi tarvis rohkem tagasisidet.

„Kas oli hea, adekvaatne erialane tekst, seda ei saa kunagi teada. Mitte ühegi töö kohta ei saa tagasisidet!!! Tagasi ka ei saa... Sama on kirjalike eksamitega – ei ole võimalik õppejõuga kontakti saada. Ainuke koht, kus tagasisidet saab, on ettekannete puhul. Kasvõi lühike paragrahv töö lõpus, märkus oleks abiks. Kasvõi alla joonida. Siis võin pärast õppejõult küsida, kui huvitab.”

Milline on hea õppejõud?

Hea õppejõud on tark, arenemisvõimeline ja tudengit austav ning temast huvituv. Ta võiks olla tudengi jaoks vanemaks ja targemaks partneriks ning kaasõppijaks.

„Hästi tore oleks, kui oleks kaasõppija – avatud, kui tuleme uute ideedega, et ta suudaks midagi uut sellest võtta. Teadust luua sellest, kui tuleb loengust uusi innovaatilisi mõtteid. Samas tahaks näha, et ta on targem ☺, meeldiks näha partnerina. Samas teadmised peaks olema objektiivsed. Vastastikune respekt igal juhul, see jääb – aga võrdne partnerlus. Vastastikune vastutulek. Koostöö – võiks olla näha, et nad on huvitatud sellest, et meist saavad spetsialistid. Elaksid meile kaasa.”

Õppevahendid, nende piisavus

Raamatute puudus on suur ja rohkem võiks neid olla küll. Vajalikud õpikud pole kättesaadavad. Kõige suurem puudus on sotsiaalteaduste teadustööde kirjutamise põhjalikust õpikust, millele saaks ka viidata. Vähemalt õppekirjandus võiks olla raamatukogus olemas vähemalt 5 eksemplari.

Õppejõud tavaliselt paljundavad tudengitele materjale või ütlevad, kust neid saab. Püsiõppejõududele oleks tarvis uusi tehnilisi vahendeid ning suuremaid ja paremaid tööruume.

5. Tööturg

Bakalaureuse seotus tööturuga

Alguses on töö pigem vabatahtlik, heategevuslik ning mõeldud kogemuste omandamiseks. Samas pole eriti töökohti ja samas oodatakse inimeselt väga suurt töökust. Töövõimalust oleks kindlasti vaja.

„Peaks olema võimalus minna – vanus on selline – kui oled otse gümnaasiumist, pärast bakalaureuse lõppu peaks olema võimalus hakata tööd tegema.”

Praktikavõimalused

Praktikamahu suurendamine on küsitav. Pigem peaks soositama koostööd mingi asutusega, kus saaks vabatahtlikuna töötada. Samas otsivad asutused endale täisajaga töötajaid – ja siis jääksid õpingud pooleli

Kas ja kuidas on tööandjad seotud õppe kujundamisega?

Tööandjad on õppe kujundamisega seotud, aga mitte komplekselt, ei ole seda igal õppesuunal. Kriminaalhooldus näiteks on väga selgelt ja konkreetselt korraldatud. Samamoodi võiks olla erinevaid teisi suundi.

6. Mobiilsus

Tudengiliikuvus ja teave selle kohta

Igasugune teave on olemas ja leitav. Ise tuleb vaeva ka näha

Ainete arvestamine ning punktide ülekandmine

Õppida on võimalik, kuid ainete ülekandmisega on raskusi. Seega ei soosita eriti mujal õppimist.

Välisõppejõud

Välisõppejõudusid on umbes 5% või natuke rohkem siiski võib-olla. Kuna sotsiaaltöö ajalugu Eestis on lühike, pole kohapeal spetsialiste. Muidugi võiks see olla ka läbimõeldum, et kes tuleb ja mida loeb. Rohkem võiks olla inglisekeelseid lektoreid (Soome õppejõudu läbi tõlke kuulata on väga keeruline).

Edasiõppimine – kas oma kool või midagi muud

Edasiõppimiseks võiks olla pigem oma kool. Teiste koolide valikut takistavad erinevad õppekavad ning rahalised põhjused.

„Sotsiaaltöö osakonda läheks ainult siin – Tartus on teine õppekava, teine ettevalmistus, teine põhi. Palju tööd tuleks teha vahe tasatamiseks. Nad on sügavuti sotsioloogiasse, sotsiaalpoliitikasse läinud. See ahvatleb välismaale magistrisse. Rahalised jms põhjused takistavad.”

7. Kvaliteet

Õppe kvaliteedi tõstmiseks tuleb leida õppevahendeid, eriti raamatuid ning püüelda tasuta õppe poole

„Praegu õpib enamus tasuta, aga kui peaks maksma hariduse eest, siis see segab.”

Valikainete küsimus võiks muutuda ning ainete valimine võiks edeneda. Samuti võiks edeneda praktika korraldus. Praktika raames võiks kujuneda võrgustik tööturusidemetest ning ülikool võiks toetada suhete tekkimist töökohtadega.

Juhendamist ning teadustöö tegemise õpetust võiks olla olemas rohkem, samuti rohkem tagasisidet õppele.

Oht on aga järjepidevuse puudumisele ning ehk ka olemasoleva säilitamise vajadusele viidates, kuid pigem harjumusest ja mugavusest jätkata endisel moel. Osalt on inimesed ka tüdinud sellest, et kogu aeg on käimas reform, soovitakse ning igatsetakse järjepidevust.

8. Kommentaar

Ilmselt on õppimisel ning tasandusainete vajaduse puhul üheks probleemiks ka hoiakute puudumine/testsugused hoiakud ja väärtused. Inimestel ei ole harjumust ega suutmist tekstidega (raamatutega) tööd teha.

Mingi praktikabaas oleks kindlasti vajalik. Samuti võiks vaagida kokkulepete sõlmimist ülikooli ja asutuste vahel mitme õppija osakoormusega rakendamise suhtes või kuidas iganes kokkuleppeliselt nii, et paralleelselt õpingutega tekkiks praktiline kogemus.

Tasulise ja tasuta õppe küsimus sõltub erialast ning mingi ühtne lahendus siin võimalik ei ole. Ilmselt tuleb lähtuda tööturu vajadustest ning ühiskonna vajadustest. Ühiskonnale vajalikud kuid alatasustatud ametid, kutsed, erialad peaksid saama soodustatud muudel viisidel kaasa arvatud tasuta õpe või läbimõeldud ja süsteemne stipendiumiprogramm.

Sotsiaaltöö – õppejõud

1. 3+2 reform

Kuidas sõnastada õppekava üldised eesmärgid?

Õppekava eesmärgiks on kujundada terve kompleks pädevusi, millest peaks kujunema sotsiaaltöötaja professionaalsuse ehk pädevuse alus – et ta tunneks oma tööd ning saaks tööturul hakkama.

Võrdlus vana õppekavaga

Eelmise õppekava raames sai süveneda ja eriala arenes. 3+2 bakalaureuseõppe tulekuga vähenes erialaste ainete maht, 4-a aastane õpe suruti kokku 3-e aasta sisse. Samas on 4-aastane bakalaureus välja venitatud 3+2 peale, kuid magistri tase on madalam, kui vana bakalaureuse tase.

Erialaõppe raames on lisaerialade omandamine pärsitud.

„Võrreldes teiste riikidega on väga vähe süveneda võimalik. Uus reform veelgi „huvitavam” genereerib lihtsalt laia silmaringiga inimesi.”

4-aastane õpe oli tervik. Olemas olid nii lisaerialad kui praktikad, sellisel moel läbitud väljaõppega võis sotsiaaltöötajaks minna. Praegu on see täiesti võimatu. Tudeng pole läbinud praktikat. Samas kui terviklik õppekava hakkida ära kolmeks ja kaheks, siis peab kolm aastat moodustama mingi terviku ning magistriastmes tuleb hakata algusest. Parem oleks integreeritud 5-aastane õpe.

3+2 õppekavadega ei ole tulnud mitte midagi head, mis peaks alles jääma. Hea on see, mis oli olemas varem.

„Hea on see, mis on vanast kavast alles jäänud. Mis õnnestus päästa, toppida teiste ainete alla; hea on see, et kohati on järjepidevus olemas, aga õppekava tervikuna on kadunud.”

2. Õppekava sisu ja kulg

Mida on uues õppekavas liiga palju, mida liiga vähe?

Õppekavas on liiga palju üldaineid, erialaaineid on vähe. Üldained on kindlasti vajalikud, aga erialaained on ka kindlasti vajalik

„Üks haritud inimene peabki ülikoolist tulema, aga kolme aastasse ei ole võimalik seda programmi kokku panna. Üldained on head, aga eriala kannatab.”

Kirjalikke suuri töid on vähem.

Ainete kattuvus ja kordused ning lüngad

Õppeainete kattuvuse ohtu pole. Need peavadki pisut kattuma. Õppejõud lepivad omavahel kokku ainesisud, et poleks tarbetuid kattuvusi. Reformi käigus on pigem siduvaid ühisosasid väemaks jäänud.

Vajadus toetusainete järele õppe alguses

Võiks olla koolitus akadeemilises kirjutamises, samas peaks akadeemilise kirjutamise oskus tulema keskkoolist.

Vene keele õpe on väga oluline, aga see ei pea õppekavas olema. Soovijad võivad alati minna keeltekooli. Vene keel võiks siiski samas olla tugiaine, kui tudengid sellest puudust tunnevad – reaalsus on, et nad peavad seda keelt oskama.

3. Õppekorraldus

Õppekorraldus ja teabe kättesaadavus

Osakonna tasandil kõik toimib, koordinaatorid ja teised vajalikud inimesed on olemas. Probleemid on ülikooli tasandil, süsteemimuutused toovad endaga kaasa toimiva osakonnamudeli lagunemise.

Ruumide ja tehnika korraldus on probleemide allikaks, ruumid on tihti sassis tänu kehvale koordineerimisele. Kuna õppeks vajalik tehnika on avalik, siis on probleeme selle kättesaadavuse ja töökorras olekuga.

4. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid

Õppemeetodid/õppejõudude õpetamisoskused

Õpetamismeetodid sõltuvad ruumidest ja ajast ja ainemahust. Õppeainete mahtu tuleks kõvasti tõsta selleks, et saaks varieerida õppemeetodeid. Õpetamisoskused tulevad õpetamise protsessi käigus, aga tihti seab aeg piirid enesetäiendamise võimalustele.

Hindamine ja tagasiside

Endine hindamissüsteem on igal juhul parem. Normaaljaotus on jama, arusaamatu ja mõttetu süsteem. Õppejõud peaks olema see, kes otsustab, milliste kriteeriumide järgi ta hindab.

Tudengid võiksid ja peaksid kindlasti saada tagasisidet. Õppekorraldus võib seda mitte soosida (ainekursus toimub kevadel ning sügisel ei huvitu keegi enam tagasisidest).

Õppevahendid, nende piisavus

Õppevahendeid ei ole piisavalt. Vana maja võiks ka saada statsionaarsed videokahurid igasse ruumi. Eestikeelseid õpikuid pole olemaski, õppejõud ise produtseerivad õppematerjale. Kõige suurem on puudus baasõpikutest.

5. Tööturg

Bakalaureuse seotus tööturuga

Praeguste ainete kogumi puhul ei kujuta ette, et ainult selle põhjal tööturule saaks minna. 3 aastat ei anna sotsiaaltöötaja pädevust. Samas nõuab tööturg väiksemat kvalifikatsiooni, kui praegu antakse (iseigi bakalaureusekraadist väiksemat).

„Meie erialal – meie tõstame pädevuse kõrgemale kui tööandja oskab hinnata... Peaks tööandjaid koolitama, mis asi on sotsiaaltöötaja, sotsiaalnõunik jne.”

Samas 3a bakalaureus ei peaks saama erialast tööd – sellest ei piisa sotsiaaltöötaja kutseks. Õpe peaks olema 5-aastane, siis poleks probleemi.

Praktikavõimalused

Varem oli kogu 5 aasta jooksul praktikat enam-vähem piisavalt. 3 aastaga ei ole seda absoluutselt mitte, kuna pädevust 3 aastaga tagada ei saa. Karjääriplaneerimisel oli varem loogiliseks jätkuks töö jätkamine endisel praktikakohal.

Kas ja kuidas on tööandjad seotud õppe kujundamisega?

Õpiväljundeid saaks planeerida tööturu vajadustest lähtuvalt. Elu muutub ning muutustega tuleb olla kursis. Tööturust üksi aga ei piisa, kuna arvestada tuleb ka kutsestandardi nõuetega ning selles kirjapandud pädevustega. Tööandjal ei tarvitse kusjuures olla selget ettekujutust vajalikest nõuetest sotsiaaltöötaja pädevustele.

„Kui meie ainult tööandja ootustega arvestaksime, siis võiksime lati veelgi alla lasta. Oluline, et oleksid truualamlik, õiges parteis ja vait. Hariduse kvaliteet ei pruugi olla seotud tööandja vajadustega.”

6. Mobiilsus

Tudengiliikuvus ja teave selle kohta

Varem oli välismaale saada väga keeruline, nüüd on see palju lihtsam tänu valiklisaerialale, mille arvelt välismaal aineid võtta. Aineid on kokkuleppel võimalik asendada ning üle kanda. Seega arvestatakse mujal sooritatud õpinguid. Siin on kindlasti vajalik üliõpilase nõustamine selles, mida valida, et valitu toetaks erialast õpet. Samas tuleb aga olla tähelepanelik, et ei valitaks liiga suures mahus õppeaineid, kuna nn üleõppimine on nn karistatav.

Välisõppejõud

Välisõppejõudusid on õpetamas ning tudengid on sellega rahul.

„Väga palju on, rahul ollakse, tudengid isegi enam ei jaksa ☺ on rahul, kiidavad ka. Liikuvust on, see on positiivne. See on Bologna suur pluss.”

7. Kvaliteet

Õppekava peaks olema 5-aastane – see tõstaks õppe kvaliteeti. Õpetamistingimused peaksid olema paremad st ruumid (ja ruumide tõhus õhutamine) ning tehnilised vahendid (ja nende töökorras olemine) edendaksid õppe kvaliteeti. Õppejõudude palgatingimused ja töökoormus vajavad samuti tõhustamist.

„Palgast peaks rääkima – välismaalastele huvitav teada, et 300 EUR on ülikooli lektori palk. Välisõppejõud minestavad meie palkade ja meie ruumipuuduse peale.”

Õppekavade väljundipõhiseks muutmist võiks takistada aeg või pigem selle puudumine, küllap raha ja tehnilised vahendid ka. Õppejõudude suur töökoormus, ruumipuudus ning pidev ebastabiilsus samuti ei soodusta kvaliteedi tõusu. Lõppkokkuvõtteks võib nentida, et kvaliteedi tõusu takistab 3+2 süsteem tervikuna.

„Ükskõik milliste kolleegidega räägime – keegi pole 3+2 süsteemiga rahul ja ometi kõik teevad. Pole olnud ühtegi kolleegi, kes oleks rahul – kui kõik on rahulolematud, miks me teeme?”

8. Kommentaar

Intervjuus kumab läbi vastuolu – ühelt poolt on õppejõududel arusaam, et bakalaureuseõpe peaks andma erialase ettevalmistuse, teiselt poolt aga peaks seda tegema pigem bakalaureuse- ja magistriõpe koos. Kas on aru saadud reformi mõttest? Näib, et uuele bakalaureusele omistatakse vana bakalaureuse nõuded ja mahud ja siis kurdetakse, et 3a bakalaureus ei ole piisavalt erialakeskne ja tasemel.

Küsimust üldiste eluks vajalike oskuste kohta ilmselt ei mõistetud, vähemalt ei olnud intervjueeritute vastused sellele küsimusele mõistetavad. Õppejõudude endi üldiseid oskusi vaagides võiksid ja peaksid protsessijuhtimise ja meeskonnatöö koolitused ka ülikoolide õppejõududele lausa poolkohustuslikud olema. Kui sellistel koolitustel edukas osalemine koos tagasisidega tudengitelt annab tunda palgalehel ning akadeemilis-pedagoogilise karjääri kujunemisel, vast siis hakkavad asjad muutuma.

ECTS-ga kaasnev normaaljaotuse abil väljenduv hinnete ülekandmise/hindamise süsteem pole selge vaid tekitab segadust, pahameelt ja vastuseisu. Samas jääb tunne, et seda süsteemi kas pole mõistetud või on seda selgitatud puudulikult nii, et on tekkinud müüdid selle süsteemi toimimisest, millel poel alust tegelikus hariduselus.

Ideaalis olevad vajadused ja ootused ning reaalne tööolu võib olla üpris erinev. Ülikoolipoolne perspektiiv eeldab tunduvalt kõrgemat valmisolekut, kui seda ootavad võimalikud tööandjad. See võib tähendada õppekava ning õppeainete eesmärkide haakumatust tegelike vajadustega ühiskonnas. See võib aga olla ka puuduliku sotsiaaltöö kontseptsiooni kasutamise tagajärg otsustamistasanditel vms. Kui sotsiaaltöö on võrdsustatud hoolekandega, pole ka imestada, et ei eeldatagi põetajalt suurt teoreetilist baasi, vaid pigem konkreetseid oskusi kutsekeskhariduslikul tasemel.

Viimane huvitav vastuolu seisneb intervjuu alguses antud hinnangus, mille kohaselt Bologna reformiga ei ole kaasnenud midagi head. Intervjuu edenedes siiski koorub esile tõsiasi, et vähemalt välisõppejõud on Bologna protsessi suureks plussiks.

Psühholoogia – tudengid

1. 3+2 reform

Kuidas sõnastada õppekava üldised eesmärgid?

Õppekava eesmärgiks on bakalaureuseastmes anda alusteadmised ning sissejuhatus psühholoogiasse ning spetsialiseerumine magistriastmes. See peaks tekitama huvi edasiõppeks nii, et õpetatu saab hakkama ükskõik millisel inimestega kokkupuutumist eeldaval töökohal ning suudab teostada ennast psühholoogina.

Võrdlus vana õppekavaga

Praegune 3+2 on tegelikult sama, mis varasem 4 aastane õppekava, kuigi sellest halvem. Vähe on 3+2-s seda, mida 4-aastane ei ole saanud.

Iseseisva töö mahu suurenemine on hea, üliõpilane saab ise aju otsida ja teha. Tundub, et loengu mahtu on vähem kui vanal kaval oli. See aga ei tarvitse ainult hea olla – kui palju suudab tudeng ise töötada... Ainete kattumist on küll päris palju. Samas on see

jällegi hea – erinevad õppejõud räägivad samast asjast erinevalt. Õppekava plussideks on head õppejõud Aaro Toomela, Pulver. Mitmekesisus õppeainete osas on samuti pluss.

Hea on väiksem loengute maht, kuna osad tudengid käivad tööl. Teatud õppejõud on nii head, et nad kindlasti peavad jääma. Aktiivõppemeetodid (grupitööd, kaasusanalüüsid, lisaerialade praktika) on samuti väga head ja vajalikud. Hea ja vajalik on ka pidev hindamine.

„Lastekaitstes oli nii, et osades ainetes eksamit ei olnud - kodutööd, kohalkäimine, tundides kirjalikud ülesanded. Andis palju rohkem.”

Bakalaureuseastmes praegu spetsialiseerumisi ei olegi, need lihtsalt ei mahu. Halb on see seepärast, et paljud piirduvadki ju bakalaureusega. Miks nad seda teevad? Kuna diplom on ju käes. Ja äkki ei olnud eriala valik õnnestunud, siis lähevad nad mujale õppima eriti siis, kui gümnaasiumist on otse tulnud. Paljud mõtlevad, et vahepeal võiks tööle minna ja siis uuesti õppima.

Hinnang 3+2 reformile

3a õpe on liiga lühike ning süvenemisevõimalusi on vähe.

„Kolmeaastane õpe on liiga konveier, aetakse inimesed kiiresti ainetest läbi, kuigi ta areneb kogu ülikooli aja jooksul; võib-olla alles kolmandaks aastaks saab aru, mis suund on talle sellel erialal oluline. Kolmandal aastal on liiga hilja aru saada, mis värk on. 3- aastane bakalaureus on läbitormamine.”

„Seosed hakkavas alles hiljem tulema; ei mäleta, mis esimesel räägiti, aga nüüd küsitakse, kas teile on seda ja seda õpetatud. Asjad ei ole jõudnud pealiskaudselt läbi kihutades kinnistuda. Vana kavaga oli see võimalus.”

2. Õppekava sisu ja kulg

Mida on uues õppekavas liiga palju, mida liiga vähe?

Üldaineid on liiga palju esimesel aastal. Sissejuhatus psühholoogiasse ja ülevaade psühholoogiast on sarnased. Koolipsühholoogia ja pedagoogiline psühholoogia võiks ka koos olla. Inimeseõpetuse suunal võiks ka psühholoogia ajalugu olla. Teisalt polnud majandust jne nii väga selles mahus vaja.

Peaaineid on liiga palju kolmandal aastal, liiga palju on ka sotsiaalpsühholoogiat. Uues õppekavas pole psühholoogidel anatoomiat.

Vabaaineid on liiga vähe. Teave nende kohta on raskesti leitav.

Liiga vähe on tõsist teadust. Kui me räägime meetoditest, võiks olla matemaatikat rohkem.

Andmeanalüüs võiks olla kolmandal kursusel, siis on seminaritööd kirjutama hakates need asjad värskelt meeles, praegu on kõik meelest läinud, mis teisel kursusel oli. Kuulmispsühholoogia tugineb paljuski füüsikale – põnev, aga raske, sest ei mäleta füüsikat keskkoolist.

Inimeseõpetuse suunal on esmaabi on hästi palju, mitmes aines tuleb sama teema käsitlemisele. Osa sellest aimest võiks välja visata, seda on liiga palju. Samas võimaldas aine mahukus selles valdkonnas arenemist. Psühholoogidel pole esmaabi üldse õppekavas.

Psühholoogia ajalugu võiks pikem olla! See on kahe aasta kursus ning liiga suur maht jääb poole aasta peale. Siin võiks olla olemas ka suur ja põhjalik õpik, mille järgi õppida.

Arvutiõpetusel ei olnud mõtet ning see aine tuleks eemaldada õppekavast. Alguses öeldi, et on test ja kui see sooritada tulemuslikult, siis ei pea arvutiõpetust võtma. Paljud üliõpilased arvasid, et test on raske ja võtsid kohe ainet ega teinudki testi, test aga oli väga algeline. Niisiis on selle ainekursuse puhul tegemist ainepunktide raiskamisega. Selle arvelt võiks kasvõi SPSS-i olla rohkem, kasvõi vabatahtlikult. Andmeanalüüsi praktiline pool oleks võinud asjalikum olla. Küsimuste korral ei saanud sisulisi vastuseid.

Puuduolevatest õppeainetest võiks kohustusliku või valikainena õppekavas olla teaduslik inglise keel. Erialast terminoloogiat tuleb õppida ning vanas 4+2 õppekavas selline õppeaine oli.

Praktikat võiks olla rohkem. Võiks olla kaks erinevat praktikat, kahes erinevas valdkonnas nii, nagu oli vana õppekava ajal – kaks korda kuu aega erinevates organisatsioonides. Samas on praktika küsimusega nii ja naa, tegemist on siiski akadeemilise haridusega.

Ainete ja moodulite seostatus

Õppekava on laialivalguy, 3-4 punktsed ained killustavad õppekava. Konkreetsust vähe. Muidugi on see samas kasulikuks väljakutseks tudengile, kes peab seosed ise üles leidma.

Üldainetes oleks võinud olla nagu eriseminar – mitu asja koos ühe aine sees, väiksemad blokid – majandus, poliitika, sotsioloogia näiteks koos etc.

Ainete kattuvus ja kordused ning lüngad

Osade ainete puhul on kattuvust ja kordamist olemas.

Ainemahtude ja punktide ja töökoormuste võrdlus

Ainemahud, - punktid ja töökoormus ei ole võrreldavad, ilmselt täielikku võrdsust ei saagi olla. Lihtne loengus käimine on mugav, samas iseseisvad tööd annavad rohkem alust üliõpilase arengule.

„Ühe aine eest saab hästi palju punkte – tunne, et jõe lihtsalt saab punktid kätte. Oli juhtum, kus 3+2 ja 4+2 tudengid olid samas loengus ja ühed said 4 ja teised 2 AP.”

Vajadus toetusainete järele õppe alguses

Õpioskused peaksid gümnaasiumis omandama. Valikainetena võiks õppekavas olla akadeemiline kirjutamine, ajakasutus, uurimistöö kirjutamine ning erialakeeleõpe. Kindlasti peaks keeleõppes olema võõrkeele erialane terminoloogia. See oli 4+2-s ning uues õppekavas peaks see olema veel põhjalikum.

Üldoskused nn eluks vajalikud oskused

Teoreetiliste loengute käigus ei saa neid oskusi omandada. Praktika käigus on neid omandatud. Selleks on aga vaja praktikat.

3. Õppekorraldus

Õppekorraldus ja teabe kättesaadavus

Valikud on võimalikud, teavet nendest aga saaks teha paremaks. Selleks on vajalik ainete sisu kirjelduste ülesriputamine interneti. Tuutorid võiksid samuti olla abiks valikute tegemisel

„Mõtled, et see on üks asi, aga on hoopis teine. Ainekaardi järgi ei saa aru.”

Teave liigub üldiselt väga hästi, osade arvates ei liigu muidugi. Teistest osakondadest vabaainete võtmiseks aga on õppeteave raskesti kättesaadav. Vaja oleks süsteemi, kus näeks tunniplaan ja see süsteem võiks olla veebibpõhine

Kas nõustamist on piisavat?

Nõustamist on üldjoontes piisavalt. Motivatsioonikõnesid võiks olla, õppejõud võiks üliõpilast innustada, püüda teda kinni hoida. Mõned õppejõud aga mõjuvad ükskõiksena. Keegi, näiteks tuutorid võiks tegeleda tudengiga personaalsel moel.

4. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid

Õppemeetodid/õppejõudude õpetamisoskused

Vooruloengud on mõttetud. Õppemeetodite osas on osadel kursustel valik suur, osade ainete puhul on aga tavaks pelgalt loengud. See sõltub nii õppejõust kui aineist ja selle loogikast. Loovat lähenemist ning aktiivõppe meetodeid võiks muidugi olla senisest enam. Olla võiks ka õppekülastusi, üldse võiks praktilist tegevust olla rohkem ka loengus, grupid jne. Kui õppematerjal oleks ette antud, siis võimaldaks eelnevalt sellega tutvumine diskussiooni rohkem. Selleks aga on vaja väiksemaid gruppe. Dialoogi võiks õppes rohkem olla. Kui õppejõud tuleb ja loeb materjali lihtsalt ette, ei ole see hea.

Seega vajaksid osad õppejõud kindlasti täiendkoolitust (aja ja õppe planeerimine näiteks)

Tagasiside ja hindamine

Eksamid ja järeleksamid vajaksid põhjalikumat läbimõtlemist. Praegu nõuavad osad õppejõud lihtsalt konspekti sõna-sõnalist ülesütlemist. Hindamiskriteeriumid peaksid olema kindlaksmääratud piiridega.

Eksami kohta võiks üliõpilased saada tagasisidet. See tähendab, et nad võiksid saada näha oma töösid ning eksamiküsimuste vastuste üle võiks toimuda arutelu. Esitluste ja grupidööde korral aga võiks tagasiside toimuda kohapeal vahetult peale esitlust.

Õppevahendid, nende piisavus

Probleemid õppevahendite piisavusega on alguses vooruloengute ja suurte gruppidega. Hiljem on vähem muret, kuna tudengeid on vähem ja raamatuid on rohkem saadaval. Palju on paljundamist mis maksab, õppevahendid aga võiksid kõik olla tasuta.

Eestikeelseid õppevahendeid ei ole piisavalt. Samas on vene ja inglise keeles kõik olemas ja tõlkimine võtab aega... Üks põhjalik psühholoogia baasõpik võiks olemas olla küll.

Samuti võiks olla olemas leksikon psühholoogia sõnavara ning erialaste mõistete kohta.

5. Tööturg

Puudu on ainekursus, kuhu praktikuid saaks igal aastal kutsuda loenguid lugema. Selline aine peaks olema, mis annaks ettekujutust, kuhu edasi õppima või tööle minna. 4+2 bakalaureuses oli selliseks õppeaineks „Erivajadustega inimeste kohtlemine”, kus eri valdkondade praktikud käisid rääkimas ning midagi sellist on tarvis ka uues õppekavas.

Bakalaureuse seotus tööturuga

Õpitakse töö käigus ning õiged töövõtted omanduvad samuti töö käigus. Taust selleks (üldteadmised, akadeemiline haridus) peavad aga enne käes olema. Samas tööandja nõuab kogemust, kuid bakalaureusel seda pole.

„Ei saa tööle, kuna kõik tööandjad nõuavad kogemust. Kust ma saan kogemust? 3+2 bakalaureusest on vähe, et tööle minna.”

Erialast tööd bakalaureus saama ei peaks. Töö, mida ta teha saaks, võiks olla seotud erialaga nii, et tal oleks võimalik saada kogemusi magistritasemel õpingute jätkamiseks

„Tahaks küll tööd saada, näiteks mõne eriala spetsialisti juurde assistendiks, oleks ka lihtsam magistris õppida, mingi eluline kogemus oleks olemas.”

Igatahes võiks töö saamiseks olla suurem vabadus õppimisel ja ainete valikul, ühtlasi võiks üliõpilasel olla võimalus üle õppida ilma lisa maksmata.

Praktikavõimalused

Õppekava võimaldab vähe praktikat ning seda peaks kindlasti olema rohkem. Näiteks inimeseõpetuse suunal ei ole praktikat bakalaureuseõppes üldse olemaski ega ka mitte ette nähtud.

Kas ja kuidas on tööandjad seotud õppe kujundamisega?

Õppekavaarendusse on kaasatud erialaliidud, kes teevad kutsestandardeid, millest õppekava koostajad juhinduvad.

6. Mobiilsus

Tudengiliikuvus ja teave selle kohta

Tudengil on liikuda võimalik küll ning teave selle kohta on olemas, õppekava aga selliseid valikuid ei soosi.

Ainete arvestamine ning punktide ülekandmine

Punktide ülekandmine nominaalajaga lõpetamise raames on keeruline.

Välisõppejõud

Välisõppejõudusid on aga vähe. Kindlasti on nad väga vajalikud.

Edasiõppimine – kas oma kool või midagi muud

Edasiõppimise plaanid on kindlad, aga teha võiks seda pisut hiljem. Peale magistriõpet on kindlasti vaja erialast kogemust. Peale bakalaureuseõpet on samuti vaja seetmist, kogemusi. Pärast mõneajalist pausi aga õpiks kindlasti edasi. Doktorantuuri võiks minna välismaale, magistrantuuri võiks minna Tallinnasse või Tartusse.

7. Kvaliteet

Õppe nõrkadeks kohtadeks on liiga suured loengud (osalejate suur arv) ning liiga pealiskaudne 3+2 õppekava. Põhjustatud on see lävendipõhisest vastuvõtust, kus liiga palju inimesi võetakse ülikooli vastu ning kui on palju üliõpilasi, siis ei saa kõigiga kuigi personaalselt tegelda. Samuti hirmutab õppijat lai eriala, kuna pole teadmist, mida õpituga teha.

Liikuvus bakalaureusest magistrantuuri võiks olla paindlikum. See tähendaks teatud õppeainete sisude revideerimist.

„Mõnede ainete sisu võiks üle vaadata. NN ja kolm eri ainet. Sama tekst”

Kvaliteeti aitaks edendada terviku rõhutamine, ainete suurem sidustus ning tööturuga arvestamise tõhustamine õppekavaarenduses.

Õppe kvaliteet tõuseks kindlasti siis, kui pöördutaks tagasi vana 4+2 õppekava juurde.

„Oleks hea, kui 4+2 tuleks tagasi, palju pooldajaid. Tundub, et 3+2 magistriga ei saa doktorisse minna, liiga lahja. Ei kujuta seda ette.”

Alternatiivina võiks olla mitte 3+2, vaid 5-aastane õpe. Siis oleks see sisukam ja terviklikum ning õppija saaks päris hariduse kätte. Suvaliselt sisseastumist vähendaks see ka, kui teatakse, et seotakse ennast 5 aastaks. Selline õpe suurendaks liikuvust bakalaureuse ja magistriastme vahel ning praktika-aasta teeks õppe sisuliselt 6 aastaseks.

„Tšehhis üle-euroopalisel psühholoogiatudengite konverentsil ka räägiti – 6-aastane õpe peab olema, 5 aastat õpet pluss üks aasta superviseeritud praktikat. Oleks meil ka nii!”

Bürokraatia, reformide läbimõtlematus ning teadmatu rakendamine ning oma vigade eitamine aga kindlasti ei aita kaasa õppe kvaliteedi tõusule.

„Üks asi, mida tihti muutuste puhul tehakse: visatakse kõik minema ja alustatakse otsast peale. Kuigi vana toimib.”

„Oht on see, et pole julgust tunnistada, et tehti valesti. Samas suurema hulga õppekavade puhul võib-olla 3+2 toimib.”

8. Kommentaar

Intervjueeritute poolt nimetatud põhjused esialgu bakalaureusekraadiga piirdumiseks on igati head. Nii võimalus õpingute vahel töötada kui erialavahetuse võimaldamine on 3+2 aastase õppe mõtteks olnud küll. Samas on siin vastuolu sooviga pöörduda tagasi 4+2 õppe või 5 aastase õppe juurde, mis sellist erialavahetust ei võimalda. Sisuliselt kuueaastane õppekava koos praktika-aastaga oleks huvitavaks lahenduseks, kus õpe koosneks üld- ja erialasest ettevalmistusest (3+2) ning kutse- ja ametialasest ettevalmistusest (1a), kuid ka see ei oleks parimaks lahenduseks eelkõige seetõttu, et teooria, praktika ja refleksioon osutuksid sellisel juhul lahutatuks üksteisest.

Suureks küsimuseks kõnealuse õppekava puhul ongi töökogemuse omandamine moel, mis võimaldaks sellist kogemust integreerida õppesse, ilmseks vastuseks on praktika ümberkorraldamine moel, mis võimaldab kogemuse omandamist reaalses töökeskkonnas õppega paralleelselt.

Psühholoogia – õppejõud

1. 3+2 reform

Kuidas sõnastada õppekava üldised eesmärgid?

Õppekava eesmärgiks on üldiste süsteemsete teadmiste andmine, mis on tööks ebavajalikud.

„Eesmärgid – üldised süsteemsed teadmised, millega ei ole professionaalses töös midagi peale hakata.”

Õppekava eesmärk ei ole seotud hoiakute kujundamisega, võib olla toimub selle raames mingite oskuste kujundamine. Õppekava eesmärgiks võiks olla kutseidentiteedi kujundamine ning kindlasti peaks see olema riiklikult ja rahvusvaheliselt tunnustatud, andma aluse tööturul konkureerimiseks ja ettevalmistuse õpetajakutse omandamiseks ning üldse edasisteks õpinguteks.

Õppekava raames peaks toimuma õppija üldine kujunemine – psühholoogiakesksete ning üldinimlike väärtuste kujunemine.

Võrdlus vana õppekavaga

Teaduspõhisust ja süsteemsust napib, õppimine on lihtsaks läinud ja õppekava on kerge läbida. Suur hulk eri erialade inimesi tutvub psühholoogiaga ning eriala propageerimise mõttes on antud 3+2 skeem suurepärase, edendades üldise psühholoogiaalase mõistmise levikut ning stimuleerides iseseisvat mõtlemist ja töötegemist.

Õppekavas on palju kordamist ja kattuvust, samuti on vähenenud õppemahud ning õppekava on kokkusurutud ja pinnapealne. Valikainete valik on tehtud sunniviisiliseks ehk siis teisisõnu võiks vabadust valimisel olla rohkem. Teisalt on uus õppekava 1/3 mahus vaba ning erialale on selles jäetud vähe ruumi.

Teadustöö tegemise oskus on halvenenud ning 3+2 õppekava järgi on ettevalmistus doktoriõppeks puudulik. Üldiseid teadmisi antakse palju, erialaseid aga liiga vähe ning ettevalmistust kindlasti ei edenda bakalaureuse- ja magistriõppe käsitlemine lahus teineteisest.

Ainekursused on tehtud liiga mahukaks ning nende maht peaks muutuma taas väikeseks. Õppeaine maht võiks sõltuda sisust, mitte kokkulepitud standardsest 3 AP mahust.

„Kui, siis see idee võiks kaduda, et kursused peavad olema hirmus mahukad – värdkursused, mille puhul on mahu pärast pandud asju kokku, mis sisuliselt pole koos. Kursus olgu nii väike, nagu vaja.“

Varasemat 4-aastast õppekava pole ei kokku surutud 3 aastasse ega välja venitatud 3+2 peale. Bakalaureuseastme praegune tase on varasemast oluliselt nõrgem ning pigem on 3+2 võrreldav omaaegse neljaaastase bakalaureusega. Tegelikult on 3+2 magister isegi nõrgem kui omaaegne neli. Põhjuseks võib-olla reform ise, võib-olla aga prioriteetide teisenemine ja töö elatise teenimiseks. Samas aga võib 3+2 õppekavas näha ka kokkusurumise efekti. Reform tehti kiiresti ära ning ainuke võimalus selleks oli võtta vana õppekava ning teha see kolmeseks. Optimaalseks õppekavamahuks oleks aga pigem 4+1.

„Erinevusi on – pigem on kokkusurumise efekt ja mitte ainult psühholoogias. Põhjuseks, et reform tehti mõttetult kiiresti – ei olnud muud varianti, kui võtta vana ja teha see kolmeseks.“

2. Õppekava sisu ja kulg

Valikud ja õppekava struktuur

Võiks olla nii, et esimesel aastal valik- ega vabaaineid pole. Alguses õpitakse kohustuslikus korras baas alla ning alles seejärel on võimalik hakata valima. Valikuid peaks üldse vähem olema ning praegu on vabaainete osakaal õppekavas liiga suur. Kui

valikuid õppekavasse planeerida, siis peaksid need olema ette antud eriala spetsialistide poolt.

Bakalaureuseõppes võiks üldiseid asju olla pool ja erialaseid asju pool. Igatahes peaks diplom vastama standardile.

Mida on uues õppekavas liiga palju, mida liiga vähe?

3+2 õppekavas on süvenemisevõimalusi on liiga vähe ning selline olukord on tekkinud kõrvalainete arvel.

„Kõrvalasju on liiga palju, püüame toota keevitajaid. Suur proportsioon kõrvalasju. Selle asemel võiks olla rohkem süvendatust.“

Erialased ained võiksid tulla juba bakalaureuseastme algusest alates.

„Bakalaureusastmes võiks olla rohkem spetsialiseerumise aineid, kohe algusest peale toetaks seda, mis neist lõpus saab.“

Nn „pehmeid“ aineid on proportsionaalselt liiga palju. Keskendutakse suhtlemisele kuid kehaga seotud poolt jääb vajaka. Samas on vajaka sotsioloogiast ning eriti võimalusest luua sidemeid sotsioloogiliste protsessidega

„Üks asi – sotsiaalseid „pehmeid“ asju on äkki liiga palju. Ühelt poolt keha, aga ka üldse igasugune mõõdetav osa psühholoogias on vajaka – suhtlemine, sotsiaal, mis domineerib – mitte väga range värk. Kuidas on tajuga? Geneetikat tahaks, aga pole õppejõudu. Ingliskeelne antropoloogia on suubunud EHI-sse – võiks võtta antropoloogi. Neuroanatomia ja füsioloogia olid vanas kavas olemas, mahtusid ära.“

Sissejuhatavate tegevuste kontsentreerimine esimesele pooleteisele aastale viib eriala sisu lagunemisele, ähmastumisele ja nii ei ole enam võimalik väita, et tegemist on erialase ettevalmistusega. Praegune õppekava spetsialistiks küll kujuneda ei võimalda, pigem on 3+2 bakalaureuseõpe üldkultuuriliste teadmiste andmiseks.

Kokkuvõtlikult saab nentida, et 3+2 süsteemi Bologna idee psühholoogia eriala mõttes ei tööta, kuna Bologna deklaratsioonist on võetud 3+2 süsteem kui ainus võimalus ning see ei vasta tõele.

Ainete ja moodulite seostatus

Ained ja moodulid omavahel eriti seostatud pole. Samuti puudub ülevaade sellest, mida erinevad õppejõud õpetavad.

Ainete kattuvus ja kordused ning lüngad

Ainete kattuvuste ja lünkadega probleeme ei ole. Aeg-ajalt peavadki ühed ained teisi järgmisel tasemel dubleerima. Käsitletavad teemad kattuvad, aga õppeained küll ei kattu. Suurte valikuvõimaluste ning vähese õppejõududevahelise suhtlemise korral ikka ained aeg ajalt kattuvad üleliigselt. Samas pole ainetevahelist integratsiooni.

Ainemahtude ja punktide ja töökoormuste võrdlus

Ühest küljest on ainemahud ja töökoormused võrreldavad küll. Akadeemilise vabaduse printsiip aga tingib ühtsete reeglite puudumise, kuna õppejõul on vabadus koostada õppeaine vastavalt oma tingimustele.

„Võrreldavad on nad küll. Eri õppejõud annavad eri tingimused – see käib akadeemilise vabaduse alla. Ained on sisuliselt nii erinevad, ei saa olla ühtseid reegleid.”

Vajadus toetusainete järele õppe alguses

Õpioskused oleks toetusainena hea mõte, kuid karta on, et seda ei võeta tõsiselt. Samas eraldi kursust selleks ei oleks vaja, neid oskuseid tasuks silmas pidada muude asjade kõrval. Parim selleks oleks nõustamissüsteem õppe alguses (väike kursus ehk).

Erialast inglise keelt oleks küll vaja, aga ka see peaks olema korraldatud kuidagi testmoodi kui õppekavas oleva eraldi kursuse kaudu.

Üldoskused nn eluks vajalikud oskused

Loodetavasti üliõpilased ikka õpivad neid, akadeemilist mõtteviisi näiteks. Samas pole see ülikooli ülesanne ning ega ülikoolis sellele ei keskenduta ka.

„See ei ole ülikooli ülesanne. See oleks kas hoolduskodu või järeleaitamiskeskus. Ülikool on akadeemilise tegevuse jaoks. Suhtlemist siin ei õpetata.”

3. Õppekorraldus

Õppekorraldus ja teabe kättesaadavus

Teabe kättesaadavusega õppekorraldusest pole mingeid probleeme. Rohkem infot polekski tarvis.

Kas nõustamist on piisavat?

Nõustamisest rääkides võiks olla saadaval teavet sellest, mis on karjääriplaneerimine. Nõustaja isiklik suhe tudengiga oleks parimaks lahenduseks. See eeldab muidugi pädevat nõustajat.

4. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid

Õppemeetodid/õppejõudude õpetamisoskused

Üldiselt ei tea õppejõud üksteise õpetamisest suurt midagi. õppemeetode kasutatakse täiesti seinast sein.

„Need, mida ma kasutan, nendest on kasu. Vähe olen teinud kaasuse analüüsi; nõuab natuke rohkem sisseelamist. Tudengid peavad ise kaasuse leidma ja analüüsima ja ette kandma – seda olen ka teinud, väga hea.”

„Ei pea olema tilulilu, meetod lähtub kursuse eesmärgist ja põhimõttest; ei meeldi meeskonnatöö, näen selles õppejõu taseme puudujäike, kes asendab õppetöö aja diskussioonidega. Teadusliku mõtteviisi arendamine ei tähenda isikliku arvamuse esitamist.”

„Probleemipõhine on hästi huvitav. Tehakse vähe. Diskussioone peetakse. Rühmatööd tehakse palju. Aga kõik oleneb ainst – rohkem rakendusliku suunitlusega võimalik. Psühholoogia ajaloos seda ei ole. Väitlust ei kasutata eriti – oleks huvitav! Meeskonnatöö – mingi ülesanne lahendada meeskonnale; loositakse meetod, selle meetodiga lahendada etc. Ideekaart – kui mingit uut teemat hakkad võtma, siis kõigepealt ideestik ilma teadmisteta; mõistekaart, mõisted paigas. Ideekaart – näiteks sellise töövaldkonna kohta nagu koolipsühholoog – mida see idee endas kätkeb, mis on olulised kategooriad, mida peaks avama. Neid peab auditooriumis koos tegema. Ajurünnakud on head. Ise osalemine jääb meelde.”

Õppejõudude koolitus on mõttetu ning teostamatu. Õppejõudu tuleks koolitada küll. Õppejõududel oleks tarvis omandada esitlusmetoodikat.

„Õppejõudu ei saa koolitada. Õppejõud võivad olla väga erineva stiiliga, igal juhul peab oskama häälestuda sellisele keelele, mis on arusaadav. Pedagoogilisi oskusi ei saagi üles lugeda, see on individuaalne. Seda ei saa õppida.”

„Võiks koolitada! Tahaksin. Pedagoogilisi oskusi on vaja, aga peaksid olema asjakohaselt antud, ei raiskaks su aega, edastatud hästi, praktik annaks – oskaks nimesid nimetada, kes võiksid õpetada. Nii pedagoogilise kui sisulise poole pealt. Aitaks luua ühtsust kollektiivis....”

Õppejõu ja tudengi vahelised suhted võivad lähtuda kaasõppija mudelist. Õppejõud võiks olla juhendaja. Samas peaks õpetaja ja õpilase suhe olema subjekt-objekt suhe. Peaks säilima distants õppejõu ja üliõpilase vahel.

„Ikka väga palju on õpetaja rolli. Nii palju on juhendamist, mis puutub töödesse. Kaasõppimist – kui on viitsimist mingi kursuse raames mingit uut asja uurida – kui on määramatust teemades sees.”

„Kaasõppijaks – see ei ole kutsekool. Kunagi ei saa nii olla, aga saab olla selline suhete muster, mis on omane väikestele ülikoolidele - inimeste rühmad, kes üksteist tunnevad. Arengu toetamine ja kiirendaja, mitte aga õpetaja. Õpetaja – see oleks objektne suhe, üks kõrgem, teine madalam.”

„Tudeng ei pruugi näha õppejõudu selles rollis, mida õppejõud arvab, et teda peaks nägema. Teise poole ootused ei pruugi olla samad. Ei saa olla kloun, ei saa olla emotsioonitu. Tuleks ikka rõhutada akadeemilisuse poolt, õpikeskkonda, kus on kindlad reeglid; praktilised oskused tulevad kutsekoolist. Inimlikkus peab olema. Aga pigem võiks olla külm suhe, jäikus.”

„Ikka vast juhendaja. „Kaasteeline”, nagu Kross. Alguses on kõik udune, aga lõpetamisel on eneseteadlik.”

Hindamine ja tagasiside

Hindamine oleks tarbetu siis, kui tudengil oleks sisemine huvi õppida, siis piisaks tagasisidest. Tagasisidet tahaks anda rohkem, see on oluline, aga ei jõua.

Kindlasti ei ole hindamine objektiivne. Hindamine on objektiivne, kui hindajal endal on hindamiskriteeriumid selgeks tehtud.

Õppevahendid, nende piisavus

Õppevahendite kättesaadavusega on nii ja naa – ühe jaoks on olemas, teise jaoks pole. Eriti võiks rohkem olla audiovisuaalseid vahendeid. Tehniline riistvara on vana ja kulunud.

Eestikeelset õppekirjandust ei ole piisavalt, kuid sellist õppekirjandust polegi vaja. Võõrkeelsed testid peavad niikuinii olema ja sestap pole eestikeelsed tekstid ka eriti olulised.

„Ei tunne puudust, erialases mõttes tuleb orienteeruda inglise keelele, ei näe vajadust eestikeelsete õpikute järele.”

5. Tööturg

Bakalaureuse seotus tööturuga

Põhimõtteliselt ei ole bakalaureusekraadiga võimalik minna tööturule. Samas puudub tegelik teadmine sellest, kuidas bakalaureuse õppekavad tööturu ootustele vastavad. Bakalaureuse tase aga ei ole ei erialaselt ega sotsiaalselt valmis tööks inimestega. Erialast tööd bakalaureus igatahes saada ei peaks.

Üks võimalus bakalaureuse tööturuga sidumiseks on minna tagasi pikema õppe peale. Peaks olema lisaks 3+2-le veel vähemalt 1 aasta jätkukoolitust erialaühingu juures. Teiseks võimaluseks on bakalaureuse õppekava täitmine ainult kohustuslike ainetega, millele lisandub vanusepiirang ja stažeerimisaeg.

Praktikavõimalused

Praktikavõimalusi on üliõpilastel piisavalt ning praktika maht on väga hea.

Kas ja kuidas on tööandjad seotud õppe kujundamisega?

Tööandjad tööturu esindajatena ning tööturu vajadustest lähtudes õppekava kujundama ei peaks. Õppekava hakkaks sellisel juhul sõltuma tööjõuturu vajadustest. Pigem peaks õpe suunama ja määrama tööturu vajadusi. Silmas peaks tööturgu muidugi pidama ning eks sellega ju arvestatakse ikka.

„Ei pea olema sõltuv tööturu vajadusest, mitte vähemalt täiel määral. Ülikool ütleb, mis ühiskonnal vaja on. Tööjõuturgu tasub silmas pidada, aga see ei ole poliitikute sabassõrkimine, ka mitte majanduspoliitikast ei pea sõltuma. Lähtudes teaduspõhisest maailmast tuleb toota seda, mis on tulemas; mis on vajalik.”

6. Mobiilsus

Tudengiliikuvus ja teave selle kohta

Praegune õppekava ei takista tudengiliikuvust. Olemasolevate võimaluste piires on valikuid kuhjaga. Teadlikkus neist valikutest pole aga kõrge ning õustamist vajaks nii tudengid kui õppejõud.

Välisõppejõud

Välisõppejõude on, aga vähe. Raha ja motivatsioon (või pigem selle puudumine) on kaheks takistavaks teguriks.

7. Kvaliteet

Üliõpilaste soovide ja hinnangute arvestamine vajab reservatsioone, kuna üliõpilased ei oska veel hinnata õppeaine sisu ning saavad hinnata vaid aine esitamise viisi. Ülikooli lõpetanud saavad hinnata, mida oli vaja ja millest oli kasu, aga vaja on mingit distantsi ajas. Kohe peale õppe lõpetamist oleks sellised hinnangud liiga emotsionaalselt kallutatud. Üldiselt aga ei saa keegi peale erialaõppejõudude osaleda õppekava kvaliteedi edendamises.

„Ei. Õppekava defineerib eriala. Erialainimesed on kompetentsed väitma, mis on eriala. Rahuloluhinnangud koolituse osas ei ole kvaliteedinäitaja, spetsid teavad ise.”

Kvaliteeti edendaks heade õppejõudude arvu kasv ning konkurentsi teke. Tarvis oleks võimalusi lasta inimestel spetsialiseeruda, mitte killustada neid paljude asjade vahel.

Pidevate reformidega peaks nüüd pidama väikese pausi ning kinnitama ühised rahvusvahelistele nõuetele vastavad kriteeriumid õppejõu professionile ning töötasule.

Vajalik oleks õppegruppide suuruse kahandamine ning individuaalsem lähenemine õppele. Samuti on otstarbekas kohustuslike ainete osakaalu taassuurendamine nii, et tekiksid grupid, mis toetaksid oma liikmeid ega laseks tudengeil ringi ulpida.

Pädevused peaksid olema hästi kirjeldatud nii, et nende abil väljenduks laia profiiliga erialaspetsialisti pädevus. Kindlasti on üheks oluliseks pädevuseks teadusliku mõtlemise suutlikkus.

„Kui lähtuda sellest, et ülikool on teadusmõistetes mõtlemisele suunatud – see ongi peamine pädevus. Ülikool peab andma aparaadi, mis on võimeline analüüsima konkreetseid olukordi ja rakendama oma teadmisi.”

Kvaliteedi kasv sõltub ka õppejõu võimalustest ennast täiendada, teabest täiendõppe kohta ning võimalustest selles osaleda (aeg, koht, asendused).

Samas ei ole pädevuspõhisus kvaliteedi edendamisel aktuaalne.

„Meie ei jälgi pädevuspõhist õpet – meil on akadeemiliste teadmiste põhine. Ei lähtu sellest pädevuspõhisusest.”

Kvaliteedi edendamiseks tuleks siiski uurida töajuturгу, et teada saada, millised siis on tegelikud vajadused ning milles nähakse probleeme. Ülikool võiks tagasi muutuda juhendajakesksemaks ning teaduspõhisemaks. See on see, mis on haridust andev.

Kvaliteedi tõusu ohustab teaduskonna väiksus, kuna vajalik on teatud kriitiline mass teadlasi ning põlve otsas teadust ei tee. Tudengite arvu ja taseme kahanemine ning sisemised konfliktid teaduskonnas samuti ei soodusta õppe edenemist. Lõpuks aga on

inimeste inertsus see, mis kõige olulisemalt mõjutab arenguid ja sellega seotud kvaliteeditõusu.

„...iga olemasolev olukord on kellelegi kasulik, ollakse sisse elanud, saadakse tulu, iga muutus tekitab protesti.”

8. Kommentaar

Intervjueeritel puudub üksmeel õppekava eesmärkide ja ka iseenda identiteedi osas. Igal õppejõul on oma arvamus, mis osaliselt välistab teise õppejõu arvamuse.. Kindlasti jääb väljakutseks see, kuidas suudavad õppejõud oma tööd ühildada nii sisu kui vormi poolest.

Õppeaine mahu puhul kas ei taheta mõista sarnase mahuga ainete mõtet, või ei osata mõista... Tõenäoliselt on 3 AP ainemahu standardiks võtmise mõte ainemahu hilisemas teistdamises 5 ECTS-ks, et moduleerimine oleks kohe võimalik. Seda ühtsete ainemahtude ideed tuleb ilmselt veel ja veel selgitada.

Intervjuu käigus süvenes tunne, et osade õppejõudude vastuseis väljundipõhisusele ning tööturuga arvestamisele on tingitud millestki muust, kui nende poolt väljendatud teguritest. See võib nimelt olla protest selle vastu, et väljundit ja rakendatavust on üle rõhutatud ning otsekui mõista antud, et siiani on kõik olnud paha ja nüüd tuleb kõik teha ümber ja uueks ja heaks. Teisalt võib paratamatu rõhuasetuste muutus väljundipõhises lähenemises olla tajutav ka ohuna mitte ainult enda identiteedile õppejõuna, vaid ka akadeemilisele teadmusele kui sellisele üldse.

Informaatika – tudengid

1. 3+2 reform

Kuidas sõnastada õppekava üldised eesmärgid?

Õppekava eesmärgiks on anda hästi põhjalikud erialased teadmised, et lõpetanul oleks suutlikkus teha erialast tööd ning et temas oles tekkinud vastav mõistmine.

Võrdlus vana õppekavaga

Vana 4 aastane õppekava on pigem kokku surutud 3 aasta sisse. Kõik käib hästi kiiresti ning ruttu minnakse edasi.

2. Õppekava sisu ja kulg

Valikud ja õppekava struktuur

Tudengid koostavad oma õppekava ise. Neil on muu hulgas võimalus võtta juba varem õppeaineid, mis loogiliselt peaks tulema hiljem. Samas on kohustuslikke aineid bakalaureuseastmel 117,5 AP ning vabaaineid on 2,5 AP.

Valikuvõimalusi võiks õppekava raames olla rohkem ning need võiksid toimuda osade üldainete arvel, mis on üleliigsed. Niisiis vajavad ka ainemahud korrigeerimist, vabaainete osakaalu võiks suurendada ning erialaga mitteseotud ainete mahtu võiks vähendada.

Mida on uues õppekavas liiga palju, mida liiga vähe?

Uues õppekavas on liiga palju füüsikat, mida antakse liiga süvendatult ja põhjalikult. Erialaaineid võiks algusest peale juba olla rohkem. Muid probleeme polegi. Üldiselt on õppekava hea.

Ainete kattuvus ja kordused ning lüngad

Ainete kattuvus ei ole probleemiks ning õppejõud üldiselt teavad, mis toimub. Lüngad on pigem keskhariduse ja ülihariduse vahel. Gümnaasiumiastme väljund ei sobi bakalaureuseastme sisendiks, kuigi matemaatika täienduskursus just selle lõhe katmiseks oligi.

„No see näiteks oli, et keskkoolis enam integreerimist ei õpetata, aga füüsikas oli esimene semester harjutustunnis vaja osata integreerida juba. Ja matemaatilises analüüsis tuli see alles kusagil veerandi lõpupoole, semestri lõpupoole.”

Ainemahtude ja punktide ja töökoormuste võrdlus

Ainemahtudele ja –punktidele vastav töökoormus ei ole võrreldav. Mõni õppeaine on lihtne, mõni (näiteks füüsika) on väga raske.

Vajadus toetusainete järele õppe alguses

Vajadusel võiks õppe alguses olla tasandusained, mis ilmselt sõltuvad õppekava kaupa vastavatest nõudmistest õppekava raames (näiteks programmeerimine). Need õppeained võiks olla vabaained.

Õppima õppimise kursuse järele vajadust pole. Vajadus oleks olemas ehk siis, kui õppimisse on tulnud pikemaajalisem vahe.

Võõrkeeleõpe võiks ja peaks toimuma kohe esimesest õppeaastast, et see pole praegu kättesaadav, on eelkõige õppekorralduslik probleem.

Üldoskused nn eluks vajalikud oskused

Õppekava toetab üldoskuste nende omandamist/saavutamist ning õppima õpetatakse õppekava raames ka.

3. Õppekorraldus

Õppekorraldus ja teabe kättesaadavus

Õppekorraldusliku teabe asjus võib tõdeda, et internetis on kõik olemas ning vajaliku teabe kättesaadavus pole probleem. Toimuvad infotunnid, kus jagatakse teavet õppest ja eksamitest. Alati saab nõu küsida kantseleist ning oluline teave on leitav ka stendidel. Kui sellest ei piisa, saab alati küsida õppejõududelt, kõik vajalikud telefoninumbrid ja kontaktandmed selleks on olemas.

Kas nõustamist on piisavat?

Teavet tudenginõustamisest ei ole. Tuutorid olid sügisel olemas, kuid praegu pole neid näha. Olemas on tipika foorum ning seal saab abi ja hüva nõu.

4. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid

Sisseastujate tase

Toetavate vabaainete küsimus on seotud sisseastujate erineva tasemega. Paljud sisseastujad on eelnevalt õppinud erialaseid ja üldaineid, paljud aga peavad alustama algusest. Järelikult on tarvis tasandusaineid ehk võimalusi tõsta ning ühtlustada esmakursuslaste taset.

Õppemeetodid/õppejõudude õpetamisioskused

Õppejõud kasutavad mitmeid erinevaid õppemeetodeid: esitlusi, grupitöid, ettekandeid. Peamiseks õppemeetodiks on loeng. Paaris üksikus aines on olnud muid meetodeid kasutusel, seda eriti väljendusoskuse kursusel.

Hindamine ja tagasiside

Halva õppejõu kohta tagasiside andmise võimalust pole. Üliõpilase arvamust ei pruugita võtta tõsiselt eriti siis, kui see on vastuolus õppejõu arvamusega.

„Ei tea kas nagu, noh mina kui õpilane, kas kui ma lähen seda kellelegi ütleva, et kas mind nagu tõsiselt võetakse, sest ikkagi peetakse nagu õppejõudusid tähtsamateks kui õpilasi. Et kui ma nüüd läheksin kantseleisse selle probleemiga, ma arvan, et ma tulen sama probleemiga välja tagasi.”

Tagasiside õppe kohta on võimalik veebi vahendusel. Samas on õhus küsimus, et paljud õppejõud äkki ei tahagi tagasisidet, et nad leiavad, et teevad kõike õigesti.

„Sest mõni õppejõud on tõesti selline, et noh minul on ainult õigus, et kuidas teil saab üldse õigus olla, et te olete ju nii lollid, onju. Ja noh... ma arvan, et ta ei võtakski kuulda sellist asja umbes, et nüüd tulevad õpilased ütlema talle, et kuule, sa teed midagi valesti. Et ta ei ole võimeline seda tunnistama endale.”

Samas on tagasisidet õppejõu kohta siiski võimalik anda

Milline on hea õppejõud?

Hea õppejõud järgib üldiseid reegleid ega kehtesta oma reegleid ei distsipliini ega hindamise vallas. Osad õppejõud aga kehtestavad oma reeglid (ja järelikult pole head õppejõud)

„Aga mis mind näiteks üldse häirib on see, et paljud õppejõud ise teevad omale reegleid, et näiteks üks õppejõud, kuigi on lubatud see 15 min hilineda, üks õppejõud ütleb, et kui kaks minutit hiljaks jääd, et siis umbes ära tule ja noh täiesti niimoodi ... ja teine asi on see, mis on, et õpilasel peab olema võimalus kaks korda teha eksamit aga ühes aines meil on ainult üks kord võimalik teha ja kui sa sealt läbi kukud, saad alles sügisel uuesti teha, et see, et igatiüks nagu teeb oma reegleid, et milleks siis need reeglid üldse on kehtestatud?”

Ehk oleks ülikoolil tarvis mingeid järelevaatajaid, kes õpet kontrolliks ning õppejõududele õppe kohta ettekirjutusi teeks.

„Võib-olla mingid järelevaatajad, kes mõnikord natuke kontrolliks, mis toimub ja teeksid märkusi õppejõududele.”

Hea õppejõud tajub oma võimete piire ega võta endale liiga suurt õpetamiskoormust. Ta on huumorimeelega, hea suhtleja, kes oskab kuulata ning arvestab ka tudengite arvamusega. Hea õppejõud kujundab auditooriumis meeldiva õhkkonna.

„Selline hea suhtleja peab olema ja kuulama, oskama kuulata ka tudengite arvamust küsida, selline, kellega tekkib selline meeldiv õhkkond, et saad ise rääkida ja kuulad tema juttu ja ... et jah ei oleks seda, et suur ja võimas õpetaja on ees ja istud vaikselt ja kuulad, et ei julge liigutada.”

Hea õppejõud oskab hästi oma ainet, tunneb esitlusviise, oskab teha oma aine huvitavaks, valdab IT jm elektroonilisi abivahendeid. Osad õppejõud peaksid juurde õppima nii sellist erinevate õppevahendite ja -meetodite kasutamist kui ka õppeaine loogilist ja struktureeritud esitamist.

„...kõik see info, mis ta tahab nagu välja öelda, mis tal öelda on, mida ta peab edasi andma. Et see jõuaks hästi selgelt ja põhjalikult õpilasteni. Paljudel on kindlasti oma arusaam sellest, mida ta üldse õpetab. Et see, kuidas tema sellest aru saab, ei pruugi õpilasele arusaadav olla.”

Õppevahendid, nende piisavus

Enamus õppekirjandusest on üldjoontes olemas ning kättesaadav.

5. Tööturg

Bakalaureuse seotus tööturuga

Bakalaureuseõppe lõpetanu peaks saama erialast tööd ja saab ka, kuigi tööturul eelistatakse loomulikult 3+2 magistreid. Sestap ei õpi paljud enam edasi peale bakalaureuseastme läbimist.

Suurimateks tööandjateks Eestis on Hansapank (pangandus), kõrgkoolid, Eesti Toll ning mitmesugused firmad.

Praktikavõimalused

Praktikavõimalused on olemas. Üliõpilane peab endale ise praktikakoha otsima, kuid TTÜ karjäärikeskuse kaudu kutsutakse tudengeid pidevalt praktikale. Millal praktikat teha, seda saab ise määrata. Täpsem ettekujutus aga puudub sellest, kuidas praktikaga kõik käib.

Kas ja kuidas on tööandjad seotud õppe kujundamisega?

Tööandjad peaksid olema seotud õppe kujundamisega, aga ei tea, kas on.

6. Mobiilsus

Tudengiliikuvus ja teave selle kohta

Eriti ei tea, nagu midagi oleks kuulnud, aga kuna midagi mujal õppinud veel ei ole ning ka vajadust selle järele ka veel pole olnud, siis ei oska eriti midagi ütelda. Otseselt teavet liikuvuse kohta ka nagu ei ole kuulnud ega näinud. Selline teave võiks olla kättesaadav infotundides.

Välisõppejõud

Välisõppejõududest ei tea intervjuueeritud eriti midagi.

Edasiõppimine – kas oma kool või midagi muud

Edasiõppimiseks on eelistatum ikka oma kool. TÜ informaatikas on rohkem õpet, üliõpilaste koormus on suurem ning õppeaeg mahukam. Kui peale bakalaureuseõpet pakutaks võimalust magistriõppeks välismaal, siis ühed kasutaksid ka seda võimalust, teised mitte.

7. Kvaliteet

Õppekavadega seotud inimesed võiksid külastada loenguid, et saada teavet selle kohta, mida oleks vaja muuta õppekavades.

„Ma arvan, et nad peaksid ise käima loengutes ja jälgima seda, mis toimub ja kuidas see toimub, et siis saaks nagu ettekujutust, et mis tegelikult on ja siis selle põhjal midagi muuta, kui on üldse plaanis midagi muuta. Et sealt on näha, mida on vaja muuta. Sest noh ette võib kirjutada kõike, aga kui seda ei rakendata, siis ei ole sellest kasu. Ei rakendata tundides ma mõtlen.”

Erialase praktika maht õppekavas peaks olema vähemalt kolm kuud. Kvaliteeti edendaks ka suurem seotus oma kooliga, pikem õppepäev või midagi umbes sellist.

8. Kommentaar

Intervjueeritute poolt räägitus on peidus vastuolu seoses õppekava koostamise ning tudengipoolsete valikutega. Väited et õppekava koostatakse ise ning et õppekava kohustuslik osa on 98% ei ole omavahel haakuvad. Näib, et õppekava tudengipoolne koostamine ikkagi on müüt ning et tudengite teadlikkus valikutest on väike?

Intervjueeritute puhul kerkib üles küsimus, et miks ja millest on tingitud tudengite hirm, et nende hääl ei loe, et õppejõud on nende arvamuse suhtes ükskõiksed, et õppejõud on arrogantsed? Kas ja kui siis millised on olnud need negatiivsed kogemused ning kuidas on nendes olukordades käitunud ja tegutsenud erinevad osapooled? Tudengites endis tundub olevat paras segadus, tagasisidet saab anda ja ei saa anda ka, kusjuures nende esimene hinnang on negatiivne ja siis selgub vaikselt, et asjad polegi nii hullud. Kas siin võivad avalduda hoopis gümnaasiumiastmest jäänud eelarvamused?

Informaatika – õppejõud

1. 3+2 reform

Kuidas sõnastada õppekava üldised eesmärgid

Õppekava kolmeaastase osa eesmärgiks on teatud baasteadmiste, esmaste erialaste oskuste ning praktiliste oskuste andmine. Magistriõppekava eesmärgiks on süvateadmiste, süvaoskuste andmine erialade kontekstis. Erialaste teadmiste iga on väga lühike, järelkult on suur vajadus õppimisoskuste järele ning seega tuleb kolme aasta jooksul õpetada üliõpilane õppima nii, et ta oskaks iseseisvalt edasi jätkata.

Võrdlus vana õppekavaga

Tänu vaheetapile (3+2) saab tudeng otsustada peale bakalaureuseastet, kas tal on targem minna tööle ja jätkata omal käel õppimist või astuda magistrantuuri. Sellist võimalust varem ei olnud. Seega on uue 3+2 õppekava raames suurem vabadus valida magistriastmel kitsam spetsialiseerumine.

Kui küsida, kas võiks olla nii, et 4 aastat on kokku surutud 3 aasta peale, siis nii see ei ole. Kunagi on selline viga tehtud, kus 5 aastat suruti kokku 4 aasta sisse.

Õppekava aluskontseptsioon on seatud paika 1990-ndate keskpaigast. Õppejõud on ka head praktikud. Samas on siiani kõige paremaks osutunud 4 a diplomiõppe kava, milles ettekirjutused olid väiksemad ning rohkem oli erialaaineid.

Hinnang 3+2 reformile

4a bakalaureuseõpe teeb inimese tunduvalt täiskasvanumaks, küpsemaks kui 3 a bakalaureuseõpe. 4 a õpet + praktika + töökogemus andis hea aluse magistrantuuriks.

„4 pluss 2 oli kuidagi väga loomulik, et inimene õppis neli aastat, ta sai juba küllaltki terviklikuks isikuks, ja siis tal tööle ja siis ta sai veel praktikat, ja siis ta otsustas tulla magistrantuuri, sest siis ta oli juba täielik kujunenud inimene ja siis need kes näiteks magistrisse tulid ja mul on just see magistri seminar ja siis need on kohe huvitavad isiksused, nad on juhtkohtades meie noh IT tööstuses ja nad on tugevad ja nad teevad ja arendavad just oma teadmisi, mis nad on praktikas juba vahepeal saanud ja õppetöös.”

Selles mõttes on 3+2 õpe mõeldud tervikuna, et enamus lõpetaks magistritena. Tundub aga, et lahkutakse peale 3 aastat ega tarvitseta enam tagasi tulla.

2. Õppekava sisu ja kulg

Valikud ja õppekava struktuur

Õppekava koostamisel on väga suur osa ettekirjutusel, mille alusel pannakse kokku kogu koolile ühtne üld- ja alusõppeainete blokk. See moodustab ca 40 % õppe mahust (40-50 AP). Valikuvõimalused vähenevad esimese 3 õppeaasta jooksul – neid eriti polegi, on minimaalne vajalik baas. Peamine valikute ja erialase spetsialiseerumise aeg on magistriõpe.

„...esimese kolme aasta jooksul peavad olema kokku pandud sellised ained, mille tegemine annab siiski mingi haridustaseme, et enne sai neid aineid niimoodi võib-olla vabamalt õppekavas paika panna, on ainetel teatav loogiline järjestus, see tähendab seda, et kolme aasta piires kui on kokku lepitud ained kogu ülikoolis õpitud siis meil seda valikuvõimalust on ainult see, et millised ained meil mahuvad sinna ära ilma milleta pole näiteks mõtet informaatikuna lõpetada ülikooli, mis tähendab seda et mänguruum on kolme aasta jooksul ikka päris väike...”

Samas kuna 3 a bakalaureuseõppe käigus on valikud pea olematud ning õppida tuleb etteantud aineid, jääb vajaka tudengite iseotsustamisest ja täiskasvanustumisest.

Suured vooruloengud

Suured vooruloengud on otstarbekad majanduslikus mõttes. Erilisi probleeme nendega ei ole, kõik materjalid on samuti elektrooniliselt kättesaadavad.

Ainete kattuvus ja kordused ning lüngad

Teatud kokkulangevused erinevate õppeainete vahel on olemas tahes-tahtmata. Kattuvust on ca 20 % ning teatud kattuvus peabki olema. Alati võiks rohkem teada, mida teine õppejõud teeb, aga vähemalt eriala sees seda teatakse ning õppetooli sees pidevalt arutatakse õpet.

„Õppekava arengus tegelikult me plaanime ka uut kvaliteeti selles osas, et vertikaalselt läbi aja oleme kõik paika pannud mis aineid mida millal loetakse, mis järjestuses, ja praegu me oleme sellises staadiumis mus me hakkame juba neid horisontaals neid siduma, et üks aine toodab teiste ainete jaoks samamoodi ja tekib sisemine seotus nende ainete tasandil juba sama aasta keskel nende ainete tasandil.”

Samas on õpetamine eriala olemusest tingituna suuresti projektipõhine. Seeläbi tekib seosteloomine ja eriala tervikuks sidumine.

„Meil on kogu aeg olnud see projektipõhine õpetamine, et see olla praktikaga rohkem seotud ja siis ja tekibki täpselt niimoodi et erinevates ainetes nad tegelikult teevad erinevaid külgi sellest samast projektist ja nii nagu öeldi ta lõpuks võib-olla

kujuneb ka diplomitööks eksle, ja sellest siis tekibki nende ainete vahel päris ilus seostatus”

Ainemahtude ja punktide ja töökoormuste võrdlus

3 a bakalaureuse lõputöödele esitatavad nõuded on suuresti samad, mis 4 a bak töödele. Ainemahud ning ainepunktide ja töökoormuse vahekorrad on enam-vähem paigas.

„...eriti ei mõtle et see tudeng üks aasta vähem õppinud ja need lõputöö nõuded on ka enam-vähem samad, noh vanast harjumusest nõutakse umbes samapalju kui 4aasta dipl..lõputöö ja need viimase aasta lõputööd on kolme aasta kohta päris päris head, nii et selles, viimasel semestril tuleb neil päris tublist vaeva näha, et oma ained lõpetada ja lõputöö kirja panna.”

Mõned tudengid ongi mõnes aines tublimad ja mõnes teises jälle viletsamad. Mõni aine annabki punkte kergemini ja mõni teine jälle raskemini kätte. Lõpuks selgub, et mõni raske aine (matemaatika näiteks) oli väga hea ja kasulik.

Üldoskused nn eluks vajalikud oskused

Üldoskuste edendamiseks on üldõppe osas selleks teatud ained (väljendus- ja kirjutamisioskused). Üldiselt aga eraldi aineid pole, oskused lahustuvad erinevates ainetes. See on siis pigem meetodiline küsimus õpetamisel. Mitmesugused projektid ja juhtimisained on magistriastmes, bakalaureuseõppes pole selleks ruumi, kuna baasteadmisi tuleb anda.

Õppekavadest jääb vajaka just suhtlemise ja äri pool.

„...mida me ei anna, ütleme niimoodi on just, õppekavas on puudus, peab mõtlema kuidas neid sisse viia, on eelkõige suhtlemise ja äri pool, üks asi on hea spetsilist, teine asi ta peab ka presenteerima ja teiste inimestega suhtlema, töövõtjatega, siis see on ka üks meie õppekavade nõrku kohti.”

3. Õppekorraldus

Õppekorraldus ja teabe kättesaadavus

Ametlik üldpilt õppekorraldusest puudub, kuid ainekaardid on olemas. Tudeng saab üldpildi kätte küll kui tahab.

Kas nõustamist on piisavat?

Nõustamist silmas pidades on karjääriteenistus olemas, kuid tagasisidestamata.

4. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid

Õppemeetodid/õppejõudude õpetamisoskused

Õppejõududele on õpetama õpetamist kindlasti vaja rohkem. Instinktiivsetest teadmistest selle kohta, kuidas õigesti teha, ei piisa. Siin võiks toimuda koostöö ülikoolide vahel. Magistrantuuri õppekavas peaks olema kõrgkoolipedagoogika osa. Praegu toimuvad iga-aastased täiendkoolitused (3-4 päeva) õpetamise praktika vallas koos TLÜ-ga. Õppejõud saavad ka tudengitelt tagasisidet ning enesekriitilised õppejõud saavad ja oskavad sellest leida vajalikku teavet. Niisiis arvestavad head õppejõud tudengite tagasisidega. Mõni õppejõud muidugi ei arvesta, aga kui õppejõud ennast ei paranda siis leitakse tema puhul mingi muu asjakohane lahendus.

Milline on hea õppejõud?

Hea on see õppejõud, kelle õpilasel on väga häbi siis, kui ta ainet ei oska. Selline õppejõud teeb oma tööd kogu oma hingega. Tal on teadmised ning ta oskab neid teadmisi hästi edasi anda. Hea õppejõud tahab õpetada mitte pelgalt palga pärast, vaid kutsumusest. Ta oskab ainet huvitavalt ja haaravalt esitada ning arendab ennast pidevalt.

5. Tööturg

Bakalaureuse seotus tööturuga

Bakalaureus saaks programmeerijana tööturul erialases mõttes tööd küll. Tööandjatel muidugi on erinevad ootused ja nõudmised. Tööjõupuudus on aga nii suur, et tudengid võetakse otse koolipingist ära. Programmeerimise või tehnilisema poole peal bakalaureus tööta küll ei jää.

3 aastane õpe annab baasteadmised tööturule minekuks, süvateadmised tulevad magistritasemel. 3 a bakalaureus aga ei löö tööturul läbi.

„...me tunnetame üsna teravalt seda, et kolme aastase baasharidusega nad ei löö läbi, viie aastaga on kaks aastat on juurde saanud siis erinevus on nagu öö ja päev.”

Kuid ometi ei mõtle tudengid pikaajaliselt ette ega planeeri oma karjääri. Sellise pika perspektiivi nägemisoskuse puudumine on õppekavade nõrgaks küljeks. Sellist mõtlemist ei soosi ka tööturg.

„...praegu on tunne et väga kõik oskavad, tulevad et saada see haridus kätte, selle peale nad ei mõtle kaua, nad ei plaani oma karjääri viis aastat ette, 10 aastat ette, kui selline mõtlemine omaseks saab, siis ma arvan et see toimimine oleks hoopis

teistsugune, see on meie õppekavade nõrk kül, me ei õpeta neid mõtlema, tööturg ka ei soosi.”

Praktikavõimalused

Praktikat on õppekavasse kavandatud 3 AP. Kui tudeng töötab erialasel tööl, võib ta oma töö arvestada praktikaks ning 70-80% tudengitest töötab juba erialasel tööl. Igatahes saavad nad erialast praktikat piisavalt.

Mida võiks kavandada ja soovitada , on portfoolio tegemine ja pikemaajalisem karjääriplaneerimine. Tudeng on saanud praktikas kogemuse, mida tal tarvis on. Seejärel saab ta tulla ning magistriastmes oma valikutega kujundada endale vajaliku õppekava.

„Elu on näidanud tegelikult seda et kui ta (tudeng) nüüd praktikast tuleb siis ta omab kõiki, teab väga hästi, mida ta juurde õpib ja see tugev seotus praktikaga ja erialase karjääriga konkreetsel töökohal eksle, sunnib teda teatud valikut tegema.”

Kas ja kuidas on tööandjad seotud õppe kujundamisega?

Tööturu esindajad on esindatud nii teaduskonna nõukogus, instituudi nõukogus kui ka õppekavade komisjonides. Kõik õppekavad saavad hinnangu sealt poolt. Iga aasta on kohtumisi tööandjatega (ca 10 erineva tööandjaga). Niisiis püütakse õppekavade koostamisel ja rakendamisel arvestada tööandja vajadustega, mis osalt seisnevad väga konkreetsetes nõudmistes, teisalt aga soovis saada väga universaalset spetsialisti.

„Tööandja tahab saada innovaatiliselt mõtlevat universaalset spetsialisti.”

6. Mobiilsus

Tudengiliikuvus ja teave selle kohta

Teave liikumisvõimaluste kohta liigub tudengite vahel väga hästi. Tudengite nõustamine just portfoolio põhjal oleks ka hea, saaks vastavalt tulevikuplaanidele soovitada seda, mida vaja õppida seal (ka välismaa) kus on seda kõige mõttekam õppida. Samas on välismaal õppijaid vähe (max 5 %).

Õppekava soosib liikuvust. Tudeng muidugi ei saa stiihiliselt valida, ta peab oma valiku kooskõlastama ning tema akadeemiline juhendaja peab andma oma nõusoleku. Ilma nõusolekuta ei saa, ja ei minda teise kooli õppima ka.

Igatahes on väga hea, kui tudeng võtab ühe semestri, kasvõi ühe ainegi välismaa ülikoolist. Õppe esimesel astmel pole see ehk väga oluline, kindlasti aga on see oluline magistriastmes ja peaks olema kohustuslik doktoriastmes.

Õppekava otseselt liikuvust ei takista, liikuvust takistavad teised tegurid. Kui 80% üliõpilastest töötab, siis on raske minna ära õppima ning see on töötamise varjuküljeks õppimise ajal.

„Siin juba mainitud ka kui 80% juba töötab siis on tal elusihit juba väga paika pandud siis ta enam isegi ei saa, ta peab oma suhtlemisest, heast töökohast loobuma, ja ei tea millest veel, võib-olla see ongi üks meie puudusi, et nad ikkagi niipalju töötavad juba, selle õppimise kõrval ja siis nad ei saa nad on nagu juba seotud.”

Ainete arvestamine ning punktide ülekandmine

Õppeainete arvestamise ning ainepunktide ülekandmisega ei tohiks tekkida probleeme, kuna teave Eestis on selle kohta piisav.

7. Kvaliteet

Küsimuseks on, kuidas suurendada bakalaureuseõppe läbitavust. Alusõppe nõuded on karmid ning 20-30% 1.-2. aasta jooksul katkestanutest teeb seda liiga suure õppekoormuse tõttu. Osalt on see tingitud elumuutusest, kus keskkoolist ülikooli tulles tabab tudengit suur vabadus. Üheks võimaluseks on suurendada bakalaureuseastme erialaõpingute osa ning tõsta osa üldasju magistriastmesse. See ehk motiveerib tudengit rohkem õppima ja pingutama.

Õppekava ei takista arengut ega kvaliteeti. Selle tõusul on takistuseks pigem muud ehk välised tegurid. Nii on kvaliteedi küsimus üht otsa pidi kinni tudengi teadlikkuse tõusus ning vastutuse võtmises oma õppimise eest. Selleks tuleb tudengile näidata ja selgitada võimalikke õppekava läbimise teid. Teisalt sunnib eriala kiire areng õppejõude pidevalt ennast täiendama.

Kvaliteeditagamisel on oluline arvestada meie oma Leo Vahandu pärandiga – kolmikuga, mis õppetöö edukaks teeb. Nendeks on õpetamine ise, mis on maailmatasemel ja korralik. Teiseks on vajalik korralik seos praktikaga ning mitte lihtsalt praktika, vaid just innovaatilise praktikaga ja see tähendab, et kolmandaks peab teadus olema arenenud. Selle kõige läbi tudeng kasvab ja arenebki.

„...ja kui need kolmikud nagu töötavad siis ja praegu kogu kõik kes me siin lava taga oleme, oleme läbi selle kolmiku just siia ka professoriteks saanud, just tänu sellele et olime tudengid, siis juba võeti meid juba sinna praktikagruppi ühesõnaga kus me tegime lepinguid sealt saime kogemusi, nägime kuidas vanemad kolleegid töötasid, siis samal ajal tegime ka teadust et olla, mitte teadust ei teinud,

tudengitena ei teinud teadust, tegime seal praktikagrupis ja samal ajal ja hiljem oli nagu loomulik tee, et me jäime sinna teadust tegema ja niimoodi nagu see areng toimus ja eks see mudel ei ole ennast ammendanud, ja ma arvan et seepeakski niimoodi jätkuma, ja me püüame ka nii teha, et meil on just need, et loomulikult on teadus ja õppetöö tihedalt seotud aga samal ajal oleme teeme ka selliseid praktilisi töid koos tudengitega, kus meil .. ja sealt meilt tulebki see järelkasv meil ongi nii et uued inimesed noored tulevad peale, läbi teaduse ja läbi selle praktika.”

Õppekava alused, kontseptsioon ja üldine raam on paigas ja toimib. Üliõpilane peaks selle raames saavutama suutlikkuse iseseisvalt edasi õppida.

„Meie ei õpeta väga konkreetseid asju väga konkreetseid tehnoloogiaid, vaid me õpetame just eelkõige mõtlema, see tähendab seda, kui tal see mõtteriim ja raamid on käes ta võib minna ükskõik kuhu ja ise edasi õppida sügavamalt”

Algusjärgus on koostöö tööandjatega nii, et nemad tellivad teatud mooduli, mille sisuks on neile erivajalik aine. Siinkohas on nõrk side tööstusega ja nõrk tööstus üldse oluliseks kvaliteedi kasvu piduriks.

IT magistriõppesse võiks tulla rohkem tudengeid. Siis tekkiks võimalus hinnata eelnevat õpet ja õpetajate tööd. Seejärel võiksid eesti lõpetajad minna massiliselt välismaale tööle ning see annaks omakorda tagasisidet meie õppe kvaliteedile.

„Niipalju kui meil praegu seda tagasisidet on, see on olnud väga positiivne, mäletan 98 aasta lõpetajad, 8 vene poissi läksid Ameerikasse, IT firmadesse, kahtekolme IT firmasse ja löid seal tugevalt läbi, olid seal teistest üle selle poolest et meie ettevalmistus on laiem, et me orienteerume seal, kus teistel on lüngad, meie kvaliteet on selle tõttu parem et meie mõtlemisruum teadmiste ruum on laiem.”

Kvaliteet sõltub ka teaduse ja teaduspõhise õppe ja tootmise suuremas mahus rahastamisest. Infotehnoloogia on isegi ilma rahata hästi arenenud, kui palju parem siis kõik, kaasa arvatud õppekava võiks saada koos finantseerimise kasvuga.

Õppekava arendusele ja üldse haridusele võib negatiivselt mõjuda see, et ressurss on piiratud ja raha ei taheta välja anda. IT osa teistes õppekavades on vähendatud ning teised erialad ei telli IT koolitust spetsialistidel vaid loevad-pusivad ise ja ikka selleks, et raha endale jääks. IT õpetamine aga on seotud innovaatilise erilise mõtteviisiga. Kui mitte IT inimene seda õpetab, siis see tulevikku suunatud, avatud mõtteviis ei tarvitse omanduda.

„IT taust, see ei ole ainult tehniline teadmine vaid ka mõtlemine ja sellega surutakse see mõtlemine, tahame või taha kõik, tähendab et see pole lihtsalt arvuti kasutamine, mehhaniline vaid teatud mõtteviis, innovaatiline mõtteviis, et kui me nüüid vaatame, et need ained surutakse õppekavast välja, siis see innovaatika jääb saamata.”

8. Kommentaar

Ainemahtude ja –punktide ja töökoormuse võrdlemises leidub vastuolu. Kui otse küsida, siis ütlevad intervjueeritavad, et jah – mahud on paigas, kuid muu jutu sees selgub, et 3a bakalaureuse lõputöö nõudmised on samad mis 4 a bakalaureusele ning see kindlasti ei viita paigasolevatele õppemahtudele.

Bakalaureuse tööturuvõimaluste analüüsis on intervjueeritute jutus leida ebakõla. Ühest küljest arvatakse, et erialase töö leidmine pole probleemiks, teisalt aga arvatakse, et nad ei löö tööturul läbi. Ilmselt peetakse silmas seda, et bakalaureus saab küll tööd, kuid pikas perspektiivis on magistriõppe läbinu oluliselt konkurentsivõimelisem ning seega bakalaureusest siiski ei piisa.

Kui tudengil on võimalus oma erialases ametis töötamine lihtviisiliselt praktikaks arvestada, siis tähendab see, et praktikat tegelikult ei toimu. Muidugi sõltub sellise hinnangu andmine praktika mõistmisest ning defineerimisest. Praktikaga peaks aga kindlasti kaasnema erialase kogemuse analüüs ning refleksioon akadeemilise õppe kontekstis. Töötamise lihtviisiline arvestamine praktikaks ei tarvitse sellist võimalust toetada. Praktikakogemus on aga väga oluline informeeritud valikute tegemisel, mis omakorda veelgi õigustab mõtet bakalaureuseastme valikute piiramisest ning rõhuasetusest praktikale ja selle süsteemsele korraldamisele vähemalt osades erialades.

Lõpuks tuleb tõdeda, et ka siin on ülikoolisisesed rahastamisskeemid õppekvaliteeti pärssivad, ebaõiged ja muidu pahad või vähemalt kogetakse olevat sellised. Ehk tuleks kas selgitada, restruktureerida või reformida õppe rahastamine ülikoolides või vähemalt intensiivsemalt selgitada, miks just sellised rahastamisskeemid on antud oludes parimateks lahendusteks.

Materjalitehnoloogia – tudengid

1. 3+2 reform

Kuidas sõnastada õppekava üldised eesmärgid?

Õppekava eesmärgiks on anda laiapõhjaline haridus, üldine ettevalmistus ja baas, olla keskkooli jätkuks ning anda sissejuhatus kõigesse, ühtlasi anda veidi aimu erialast nii, et kui see ei meeldi, siis saaks eriala vahetada magistriastmes. Eriala andmine on magistriõppekava eesmärgiks.

„Et . . . mina olen jah aru saanud et õppekava eesmärk on bakalaureuses valmistada ette inimesed , see on nagu nii universaalne et siis sa saad nagu . . .kuna sa oled nagu . . . saanud juba natuke aimu mis on su eriala viimasel semestril, et siis sa saad otsustada et ah see ei olegi üldse see, mida ma tahan õppida, et sul

on nagu võimalik minna ükskõik kuhu mujale et . . . siinsamas geeniteaduskonnas teisedki õppekavad et inimesed avastasid siin viimasel semestril et ahah et see ongi siis see eriala, et seda ma küll õppida ei taha, ja läksid magistrantuuri mujale, et kuna see on nagu niivõrd siukene alusõpe siis see võimaldab manööverdada nagu siin ülikooli piires nagu lihtsamalt aga ka terve eesti ja ma ei tea mingil määral ilmselt ka euroopa piires.”

Võrdlus vana õppekavaga

Varasema 5-a õppekava erialaõpingud algasid juba 2. kursusel. Seega ka pärast 3 aastat on juba erialaaineid jõutud seedida. See oli väga hea praktika tegemise jaoks, sest kui erialast midagi ei tea, on praktikat raske teha. Seega on vahe uue ja vana õppekava vahel eelkõige selles, et vanas õppekavas olid erialaained ja üldained paralleelselt. Uues õppekavas on esmalt üldained (bakalaureuseaste) ja siis peaaugjalikult eriala (magistriaste).

Varakult erialaõppega alustanuil on hiljem raskem, sest neil pole sama tugevat üldpõhja, kui 3-aastastel bakalaureustel, kes magistriõppes õpivad eriala. 3+2 bakalaureuse alusõpe on põhjalikum.

„See uus ÕK noh et see kuulub sinna alusõpete alla et ei minda nagu kiiresti eriala peale, et siis ma olen nagu avastanud et nendel on nagu väga raske pärast neid erialaaineid õppida või mis nagu kuidagimoodi on nagu erialaga seotud, sest et nad ei ole seda tugevat seda keemia põhja saanud, et kui ma olen nendega rääkinud, et sul on veel siuke keemia ja selline keemia, et siis ma saan aru küll, et sul on nagu palju lihtsam neid erialaaineid teha.”

Seega peaks tulevikus kindlasti alles jääma see tugeva aluspõhja loomine hilisemateks erialaõpinguteks.

3-aastases bakalaureuseõppes on palju seoseid majandusega nii bakalaureuse- kui magistritasemel nii tööstusse minejaile (turundus, ökonoomika, ettevõtetus), kui ka teadusesse suundujaile (akadeemilised oskused, innovatsioon). Selline majandusalane ettevalmistus peaks samuti kindlasti jääma ka tulevikus, eriti kuna see on oluline ka üldise silmaringi jaoks oluline.

„Jah et neid (majandusaineid) kindlasti ei tohiks ära kaotada , sa lihtsalt ei saa õppida kolm aastat järjest keemiat ja matemaatikat, et see nagu laiendab tunduvalt rohkem silmaringi, et ma kohe tundsin, kuidas ma sain pooltest sõnadest rohkem aru ajalehes kui ma teadsin mis selle taga on , et ikkagi et ma olen aru saanud et meist nagu koolitatakse , et see on ka nagu ÕK eesmärk, et koolitatakse mingeid ettevõtte või selle tootmisharu juhte, et siis sul peab olema ka seal nagu mingi orienteerumisvõimalus.”

Probleemina saab esile tuua selle, et paljud üliõpilased katkestavad, kuna arvavad, et magistriõppes jätkub selline üldõpe. Seega võiksid eriala ained siiski alata kiiremini.

Nii ja naa tajutakse seda, kas varasem bakalaureuseõpe on kokku surutud 3 aasta sisse või välja venitatud 5 aasta peale. Pigem siiski arvatakse, et 3+2 on tagasiminekuks 5 aastasele õppele. Vaheetapp ehk bakalaureuseastme lõpetamine pole eriti oluline.

„Selles olin ma kindel, et kolme aastaga, ma siin küll midagi ei saavuta, seda teadsin algusest peale, kui tulin uuele õppekavale õppima. . . Mina olen sellest aru saanud, et kunagi oli ju viie aasta õpe aga siis arvati, et teeks selle kõik nelja aastaga ära ja siis suruti see nelja aasta sisse, ja siis paljud said aru, et see nelja aasta õpe pandi nüüd hoopis kolmele aastale, et kuidas me nii jõuame, juba kolme aastaga selle viie aasta õppe omandada, aga see on nagu minu arust vale arusaam, et tegelikult nüüd mindi tagasi selle viie aasta õppe peale, et mina olen sellest nüüdmoodi aru saanud.”

Hinnang 3+2 reformile

Reformi tulemusena tehtud 3+2 õppekavad ei soosi doktoriõpet.

„Minu arust üks suur miinus 3 pluss 2 õppekaval ongi see, et see ei soosi doktorantuuri jäämist, kui ma nüüd doktorantuuri seisukohalt võtan, ma ei tea kas mina oleksin doktorantuuri jäänud kui oleksin pidanud kohe peale viiendat aastat minema. Doktoritööl on nii suured teaduslikud nõuded ja sellel 3 pluss 2-ll pole mingit teadust tegelikult ja siis tuled doktorantuuri ja nelja aastaga peavad sul artiklid koos olema, nii et see tundub minu jaoks natuke kõhe aga eks elu näitab.”

2. Õppekava sisu ja kulg

Valikud ja õppekava struktuur

Keemia ja informaatika algavad liiga hilja (magistriastme 2. semestril). Samas teise eriala inimestel on informaatika juba 1. kursusel. See õppeaine, kus õpetatakse, kust leida andmebaase, võiks olla oluliselt varem.

Matemaatika ja füüsika kursused ei ühildu.

„Füüsika näiteks hakkas esimesel semestril aga meil oli nüüdmoodi, et matemaatiline analüüs oli esimesel semestril, ja füüsika hakkas teisel, et matemaatilises analüüsis õpid neid osatuletisi, ja füüsika praktikumid on põhimõtteliselt kõik osatuletistega ja asjadega et kuidas . . . et seda ei ole võimalik paralleelselt õppida sest et sa ei ole jõudnud matemaatikas nii kaugemale, aga juba nõutakse sult laboris või praktika aruannetes seda kõrgemat matemaatikat...”

Valikainete mahud AP-des ning ettenähtud valikainete kogumahud ei haaku. Kui on ette nähtud 3 AP valikaineid, siis osad (näit 1 AP kursused) ei sobi, kuna valikainete liitmisel saadavad punktid ei vasta ettenähtud punktide arvule.

„Ma arvan, et kes neid õppekavasid nagu koostab, ise ei ole niimoodi neid punkte liitma pidanud tudengina ja siis nad nagu ei jälgi.”

Üliõpilaste valikute alused ei ole alati aineoloogikast lähtuvad. Valitakse neid õppeaineid, mis annavad paremini kokkuminevaid punkte. Samas on valikud võimalikud, võimalikud on ka eraldi kokkulepped. Üliõpilane peab ise aktiivne olema.

Kindel, pikalt planeeritud ja kokku lepitud tunniplaan ja ajakava on olulised eeldused valikute tegemise hõlbustamiseks. Näiteks võib kuulutada välja ainekursuse, mida veel pole, ning kui sellele registreerub üle viie üliõpilase, siis saab ainekursuse ka avada. See muudab ka tudengid aktiivsemaks.

„Ühe asjana on õppejõud teinud seda, et iga semestri alguses nad panevad iga dekanaadi stendile kuulutused, kuulutavad välja sellised ja sellised ained. Just need ained, mida tunniplaanis üldse pole ja siis lähed rääkima ja ta ütleb ahaa, et sa oled juba teine inimene, ma vaatan kui paljud mul siia deklareerivad ja kui saab üle viie siis ma teen seda. Ka kui sa jubedalt tahad seda ainet, siis käid ja otsid ise need viis inimest üles.”

Mida on uues õppekavas liiga palju, mida liiga vähe?

Õppekavas on Informaatika 1 ja 2, mida õpetatakse väljaspool eriala. Informaatika 1-l on veel mõtet, kuna selles õpetatakse arvutit kasutama. Informaatika 2 on aga mõttetu, kuna tudengeid pole vaja programme kirjutama õpetada. Vaevalt et keegi ise hakkab programmeerida pusima. Selleks kasutatakse spetsialisti abi. Samas võib ikkagi programmeerimise õppimisest olla mingit kasu, tänu sellele oskab inimene paremini ja täpsemalt tellida spetsialistilt vastavat teenust.

Õppekavas peaks olema rohkem nn suhtlemisaineid.

„Komisjon tuleb kokku ja otsustab ära mis on vajalik või siis tööturult et inimesed tulevad annavad nõu. Kui ma käisin ettevõttes intervjuud tegemas, siis rääkisid need ettevõtted ka mis neil puudu jäi, et suhtlemispsühholoogiat oleks võinud olla ja selliseid eluks vajalikke aineid. Võiks olla list üleval kust saaks võtta ja vaadata kust teaduskonnast.”

Ainete kattuvus ja kordused ning lüngad

Kattuvusi õppeainete vahel on, kuid see on pigem hea. Õpitu jääb sellisel moel paremini meelde.

Ainemahtude ja punktide ja töökoormuste võrdlus

Erinevused ainemahtude, -punktide ja töökoormuse vahel on olemas. Mahukamad ained tunduvad kergemad. Nõudmised erinevad aineti.

„... selles mõttes et mõni nagu eeldab et kogu vaba aeg selle ühe õppeaine õppimiseks nagu kulukski aga ... aga ma ei kujuta ette et seda nüüd väga palju muuta saab, sest kes kui palju kodus õpib seda ei saa nagu hästi mõõta ka.”

Vajadus toetusainete järele õppe alguses

Vajadus toetusainete järele on olemas ning olemas on ka ained. Õpingukorraldus on esimene aine, mis vaja läbida ning see õppeaine on väga kasulik.

„Enne seda õpingukorraldust ma ei suutnud isegi oma tunniplaani lugeda, ma ei leidnud isegi oma erialagi üles.”

Toetusaineteks on ka terve rida inseneriaineid, nagu joonestamine, insenerigraafika, ehituse alused. Võõrkeeleõpet oleks tarvis õppe alguses. Välisõppejõudude ja välistudengitega on keeleprobleem esimene, mis tekib. Bakalaureuseastmes võiks inglise keelt rohkem õpetada. Praegu on keeleõppe korraldus vilets ning eriti vilets on testide alusel gruppidesse jaotamine/ligipääs õppele.

Üldoskused nn eluks vajalikud oskused

Vabaainetes on võimalusi küll valida selliseid üldoskusi arendavaid aineid. Raskusi on küll valikute ja aegade sobivakstegemisega, aga mitmesuguseid häid valikuid on olemas küll. Töölalane õigus näiteks on väga kasulik, kuigi see oleks võinud olla pigem magistriastmes. Tulevikus võiks see õppeaine olla kahes osas nii bakalaureuse kui magistriastmes.

Ettevõttes eeldatakse, et inimene õpib selgeks ameti, ülikooli põhiline suund aga peaks olema õppima õpetamine.

„Tegelikult see ülikooli põhiline suund peaks olema just see, et inimene oskab ise edasi õppida sest ega kõike ei jõua ju selle viie aasta jooksul ju niikuinii mitte mingil juhul selgeks õpetada, selles mõttes et ta põhimõtteliselt annab nagu suunad kätte.”

Üldoskuste (näit esinemisoskused) omandamine on integreeritud mitmetesse õppeainetesse. Magistriastmes on päris paljudes ainekursustes tarvis oma õppetulemuste ettekandmist IT vahendeid kasutades (PPT esitlused). Ehk võiks seda ka bakalaureuseastmes juba olla rohkem?

3. Õppekorraldus

Õppekorraldus ja teabe kättesaadavus

Teavet õppekava kohta anti kohe õppe alguses. Nädal aega enne õppe algust toimus koolitus, kus selgitati õppekava ja vastavat terminoloogiat ning õpperutiini. Teave on tegelikult kõik olemas, ise tuleb otsida, siis saab kõik kätte. Kodulehe arendamine on üheks teabesaamisvõimaluseks ning see on vajalik ka tudengi valikute teadlikumaks ja sidusamaks tegemisel.

Kas nõustamist on piisavat?

Keegi vist ei oskagi anda üliõpilasele nõu selleks, et ta saaks oma õppekava koostada vastavalt oma vajadustele ning ootustele. Selline nõustaja võiks olla küll olemas. Lisaks õppekavakoostamisele võiks ta nõustada ka praktika tegemist. Õppejõud ise ei tarvitse ega mõnikord ka suuda teada ega mõista, kuidas neid asju korraldada. Uus süsteem vajab esimestal aastatel häälestamist ning tudengite kõrval peaks ka õppejõude juhendama õppekava alal.

„Kõige hullem ongi see kui koguaeg muudetakse neid süsteeme. Õppejõud ka ei tea enam mismoodi need asjad käivad, tudengitele tehakse õpingukorraldus, kus kõik räägitakse ära aga õppejõududele ei ole tehtud õpingukorraldust, ja siis ei teagi.”

4. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid

Õppemeetodid/õppejõudude õpetamisoskused

Õppejõudude kvaliteet (õpetamisoskused jne) ulatub äärmusest äärmusesse. Osad õppejõud on väga head (toovad loengutes näited ning annavad selgitusi), osad ei ole head (esitavad vaid kuiva teooriat). Vajalik oleks täiendkoolitus kõrgkoolipedagoogikas.

Samas on veel tegureid, millest õpetamine sõltub. Koolituse õppejõududele on tegelikult ka, aga vanem inimene ehk ei omanda enam uusi asju nii kergesti. Õppejõudude valik on kesine st puudub konkurents ametisse. Palgad on neil ka madalad...

Tagasiside ja hindamine

Tagasiside andmine sõltub õppejõust. Mõni teeb seda, mõni aga lükkab selle määramata ajaks edasi. Suuline tagasiside eksamil toimib väga hästi.

Õppejõudude koostöö

Õppejõud ikka suhtlevad ja teavad, mis teine teeb. Koostööd võiks muidugi olla rohkem. Võiks olla grupid, kus ka õppejõud on mitmekesi õpetamas ja juhendamas. Võiks olla projekte, nagu varasema 5-a õppe jooksul, eelkõige mitme aine koosprojekte, milles osalevad nii üliõpilased kui õppejõud.

„Võib-olla ongi hea kui on mitme aine kompleksne projekt, et iga siis see õppejõud vaatab just seda enda osa samast projektist, et see nagu isegi seob neid õppeaineid palju paremini omavahel nagu kokku.”

Milline on hea õppejõud?

Hea õppejõud on suhtlemisoskustega õppejõud, kes oskab ja tahab üliõpilastele oma teadmisi edasi anda. Kindlasti on hea õppejõu puhul vajalik õpetamise ja hindamise ühtsus, et poleks nii, et õppejõud räägib loengus ühte ja siis kontrolltöösse tuleb hoopis midagi muud. Selliseid viimatikirjeldatud õppejõudusid pole õnneks palju.

Üliõpilaste toimetulek

Oleks hea, kui õpingutega paralleelselt saaks töötada ja teha seda pigem erialasel töö.

„Et mina arvaks jälle niimoodi et võiks alguses olla eriala ka et siis sa juba tead, sellepärast ega üliõpilasel on vaja tööl ka käia ja raha teenida, et eluaeg õppida ei saa vanemate kulul kogu aeg elada, et tahaks nagu kiiremalt sellest erialast aru saada.”

5. Tööturg

Bakalaureuse seotus tööturuga

Bakalaureusel puudub konkreetne väljund tööturule.

„Et meile on nagu selgeks tehtud et me saame laiapõhjalise hariduse, selline eesmärk on, aga samas nagu selle haridusega konkreetselt kuhugi tööle minna ei ole võimalik, et ma räägin nagu bakalaureusest.”

3-aastane bakalaureus ei anna erialast ettevalmistust ning päris erialast tööd ei ole tal võimalik teha. Tööandjad jällegi ei tee vahet uuel ja vanal bakalaureusel ning vajavad pigem oskustöölisi. Euroopa tööturul (saksamaa näitel) vajatakse jälle teistsuguseid teadmisi ja oskusi. Seal oodatakse inimeselt teadmusel ja kõrgtehnoloogial rajanevaid pädevusi. Eestis on nendega vähe midagi ette võtta.

Edasiõppimine doktorantuuris tundub seepärast suhteliselt mõttetu. Liiga kõrge haridustase pole hea. Doktorantuur on ehk neile, kes tahavad teha akadeemilist karjääri, tööle minnes on ohutum, kui kraadid on madalamad. Kui haridus on liiga kõrge, siis ei võeta inimest lihtsalt tööle.

Praktikavõimalused

Praktikat on õppekavas küll ja võiks veel rohkem olla. Samas ei taha tööandjad praktikante, kuna need ei oska veel midagi teha. Ettevõtetes koolitusega ametis olevad inimesed on koondatud ning praeguseks on tekkinud olukord, kus ettevõtteid ei taha töötajaid koolitada, vaid tahavad, et inimene valmis töötajana kohe oskaks juba kõike.

„Keegi pole huvitatud et töötajat välja koolitada, kõik ütlevad et me tahame ma ei tea milliseid inimesi saada ... et ega nagu niimoodi väga palju et me võtame tudengid ja õpetame neid välja, et seda nagu ise tegelikult ei tahaks et see nõuab neilt ressursi, ja nõukogude ajal oli igal pool õpetuse peale spetsiaalne inimene ettevõtetes aga nüüd on need kõik ära koondatud, sest keegi ei saa aru milleks, et neid nii väga on väga lihtne koondada, et siis on jah natukene siuke probleem et ühest küljest ettevõtteid ei taha ise kedagi koolitada aga teisest küljest jälle tahaks et kõik kõike oskavad.”

Praktikajuhendamine pole seega eriti tõhus. Kui aga pole praktikavõimalusi ettevõtetes, ei saa tekkida ka ettekujutust, mis seal üldse toimub.

Õppe käigus võiks toimuda ekskursioone ettevõtetesse ning need õppekäigud võiksid olla õppekavasse sisse kirjutatud. Praegu on külastused paigutatud magistriõppe 2. aastasse, kuid võiks olla varem. Sellised külastused võiksid olla sihtfinantseeritud kooli eelarvest.

„Seoses selle praktikakoha otsimisega ma käisin ühe ettevõtte, sattusin selle juhiga rääkima, see oligi Hiiumaal ja siis ta ütles mulle et ahah, ahah ma jälle ei teadnud mitte midagi mida ma tegema pean, ja siis ta ütles mulle et siin sul küll tööd ei ole, et mul on siin üks mehhaanik ja üks tädi kes pakib neid tooteid nagu kasti, et sa vist ei taha kumbagi asendada ja siis ütles et kas sa oled üldse näinud et miuke see meil näeb välja see ruum, ma ütlesin et ei ole ja siis ta näitas mulle, ja siis kui ma sügisel läksin kooli ja hakkasin õppima oma kolme materjali mul oli kohe ettekujutus sest ma olin nagu paari seadet näinud, et see nagu noh annab nii palju juurde aga millegipärast on see täiesti välja jäetud.”

Teisalt on osad ettevõtteid väga rõõmsad ekskursioonide üle, osad on aga vastumeelsed. Samas peaks huvi tekitamine tudengis ju olema ettevõtte huvides.

„Ja ma oskan siin omast kohast ettevõtetega suhtlemisel öelda veel ka et ettevõtteid on väga erinevad selles suhtes, et ma tean et puidutööstuses näiteks ettevõtteid on nii vastutulelikud et nad maksavad bussi kinni ja mina käisin ühel ekskursioonil kaasas, et nad andsid isegi lausa süüa nendele kes neil sinna ekskursioonile tulid, et olid mingisugused salat ja värvid, ja samas on ma tean et tekstiilitööstuses, vähemalt see Pärnu Linavabrik oli küll, et laske neil ainult ukse vahelt natuke, et ärge neid sinna masinate vahele laske ütles see kes oli seal neil see direktor, et ärge neid sinna uksest sisse laske, et ukse pealt vaatavad, et noh selles mõttes et see on kah siuke kahe otsaga et noh et sõltub ka sellest tööstusest, et mõni tahab lasta

ekskursioonile aga mõni kohe kardab noh et ukse vahelt, et selles mõttes et sinna ei sa ka nagu kool parata, aga vähemalt peaks nagu üritama jah.”

6. Mobiilsus

Tudengiliikuvus ja teave selle kohta

Õppekavavahelist liikuvust moel, et ühe eriala bakalaureuse lõpetanu siirdub teise eriala magistriõppesse ei ole võimalik rakendada. Samas pole piiratud tudengi võimalusi mõnest teisest õppekavast aineid võtta. Ainete ja ainepunktide ülekandmine on kokkuleppeline, kuid igatahes võimalik. Kui nõutavate ainepunktide arv on täis, siis tuleb lisapunktide eest muidugi maksta. Varem võis riigieelarvelise tudengina õpingute ajal võtta mis iganes aineid kuipalju iganes - võis omandada kasvõi kaks eriala korraga.

Samaaegselt erinevates ülikoolides õppida on keeruline ja raske. Ajakavad ja tunniplaanid ei ühildu. Aeg ja selle puudumine ongi peamiseks mobiilsust piiravaks teguriks.

Välisõppejõud

Välisõppejõude pole olnud, aga neid võiks olla. See motiveeriks üliõpilast, avardaks tema silmaringi ning ta omandaks vastava õppeaine paremini.

Edasiõppimine – kas oma kool või midagi muud

Edasiõppimiseks ei ole põhjust kooli vahetada. Vanemad on siin enne õppinud ja seega on tegemist otsekui perekonnatraditsiooniga. Siia lisandub huvi eriala rakendusaspektide vastu (materjalitehnoloogia – õmblemine).

7. Kvaliteet

Uue õppekava rakendamise esimene aasta ongi kõige keerulisem, õpe peab esmalt häälestuma.

„Et minu meelest alati see kes on esimene, on kõige raskem, sest õppejõud ise ka ei kujuta ette, kui palju nad mingis aines midagi jõuavad rääkida ja alles mingi kolmandaks aastaks hakkab asi settima ja siis teine asi mõnda asja tahaks juba ette ära teha aga tunniplaanis veel ei olegi selliseid aineid ja igasugused sellised probleemid.”

Peamine oht õppe kvaliteedile on rahapuudus, raha paneb päris palju piire paika. Ülikooli palgad on madalad ning missioonitunne ei tarvitse kesta igavesti. Õppejõud võiksid olla seotud erialase tööpõlluga või vähemalt olla kursis seal toimuvaga. Abi oleks ka inimeste kaasamisest väljastpoolt ning õppekäikudest töökohtadesse.

„Minu arust just tuleks keegi tööstusest kaasata ja mõni üksik loeng teha pikema loengusarja sees mingi paar loengut pidama sees, ühte teemat rääkima, see on minu meelest ka päris huvitav. Ekskursioonid on head, kui sa ikka näed seda masinat ise, kui sa näed mitte kellegi joonistatud pilti.”

Õppejõud võiksid olla kursis ka ülikooli eluga. Praktika, töölased välislektorid, ekskursioonid võiks kajastuda õppekavas. Seda kajastumist peaks keegi ka kontrollima.

8. Kommentaar

Käesolevas ning eelmises intervjuu (Informaatika – õppejõud) väljaõeldu vahel on vastuolu, mis võib olla tingitud kas sisulistest erinevustest või puudustest kommunikatsioonis. Nimelt on IT õppejõud rahuolematud, et nendele ei anta enam piisavalt ruumi IT asjaga teisi õppekavasid aidata, samas käesoleva õppekava tudengid kogevad IT aineid suhteliselt tarbetuna.

Intervjueeritute jutust koorub välja soov mingit laadi tudengite foorumi või kodulehe järele, kus nad saaks rääkida milline õppejõud on hea, milline ainekursus on põnev, milline igav jne. omaette küsimuseks on see, kas sellise kodulehe või foorumi algatamine on ülikooli, õppejõudude või tudengite endi teha ning kas midagi sellist juba olemas pole. Viimasel juhul oleks küsimus pigem vastavasisulise teabe puudumises.

Eelkõige tööturuga seonduv tööalase õiguse ainekursus peaks intervjueeritute arvates olema magistriastmes. Vahepeal jõuab oluline teave ju vananeda ning ununeda. Samas on suurepärane, et tööalase õiguse ainekursus on bakalaureuseastme lõpus ning toetab bakalaureuse sisenemist tööturule. Kes tahab minna tööle, saab sellekski ettevalmistust.

Õppejõudude koostööst rääkides teevad intervjueeritud põhimõtteliselt ettepaneku, et mitmed erinevad ained oleks koondatud ühte blokki (mida võib ka mooduliks nimetada) ning et õppejõud kollektiivselt ja rõõmsas koostöös seda blokki/moodulit ka õpetaksid.

Materjalitehnoloogia – õppejõud

1. 3+2 reform

Kuidas sõnastada õppekava üldised eesmärgid?

Bakalaureuseaste on üldiste aluste õpetamiseks, mille käigus antakse üldised teadmised materjalidest. Magistriaste on konkreetsete erialaste tehnoloogiate ja inseneriettevalmistuse kohaks.

Võrdlus vana õppekavaga

Võrreldes eelmise 4 aastase bakalaureuseõppekavaga on 3+2 õppekavadega pöördutud tagasi viie aasta juurde ning see on hea – on jälle rohkem aega õpetada. Taas on võimalik anda laiapõhjaline alusõpe ja põhiõpe ning korralikult õpetada matemaatikat, füüsikat ja keemiat.

Omal ajal suruti 5-aastane õpe kokku 4-le aastale. 4-aastane diplomiõpe hakkas lõpuks isegi toimima, kuid õppe kvaliteet langes. Nüüd on 3+2=5a jälle tagasi, kuid samas kvaliteet ei ole enam see. Vahe 3 ja 2 vahel tingib, et paljud lahkuvad bakalaureusediplomiga. Selle põhjuseks on majanduslik ja sotsiaalne toimetulek. Ja tööandja on hädas, kuna ülikoolist tulijate haridustase on oodatust madalam.

”Tehti 3+2, formaalselt võttes on see sama mis viis, nii et kõik need vahepealsed etapid on nonsens ja mõttetus, nii et oleme tagasi viieaastase õppe juures, aga siinjuures osati seda ikkagi niivõrd ära rikkuda, et kolmeaastane õpe sisuliselt on praegu vaheetapp, millega üliõpilane läheb ära ja loodab, et tema saab tööstuses hakkama, ta ei saa hakkama, ta ei oska mitte midagi, ta on 3-4 APd kuulunud eriala aineid ja see on lõpetamata kõrgharidus mis vana malli järgi, noh kõik ju teavad, . . . aga paljud lähvad ära ja ei tule magistriõppesse ja põhjuseks on seesama, mis professor X ütles – mul on diplom käes, mul on vaja perekonda, mul on vaja autot, mul on vaja maja ja tööstus võtab ja siis kurdab et nad ei oska mitte midagi, eksle.”

Hinnang 3+2 reformile

3+2 õppekava on paindlikum ning rohkem avatud väljastpoolt tulijatele. Rakenduskõrgkoolide ja teiste ülikoolide bakalaureuseastme lõpetanud tulevad siia magistrantuuri.

Samas isegi magistriõppest ei piisa erialaseks ettevalmistuseks

”Kolm tähtsamat tööstusharu eestis, ja kõik kurdavad et spetsialistid ei ole tasemel, nad ei tea mitte midagi, nad ei oska midagi, neid ei saa isegi kolme aasta jooksul praktikale võtta, sest mis ta siin ettevõttes teeb, vaatab ainult pealt, käib nagu ekskursioonil, eksle, no see on nonsens ja mõttetus eksle.”

Praeguste (3+2) õppekavade kõige suurem puudujääk seisneb selles, et kavad on akadeemilise õppe kesksed ning neis pole määratletud inseneriettevalmistus. Antavad kraadid (bakalaureus, magister) pole inseneriettevalmistuseks piisavad ning vajalik oleks põhjalik järelõpe. Põhiprobleem seisneb akadeemilise ja erialase õppe vastuolus. Praegu pole eristatud ega määratletud ei akadeemiline haridus, kutseõpe, õppe eesmärk ega õppe väljund ehk see, kuhu lõpetanud lähevad ja mida teevad.

Õppe side praktikaga on nõrk. Integreeritud õppe puhul oleks kolmanda aasta järel suur tööstuspraktika, praegu aga on üks suur võimalus praktikaks ära võetud ning ülejäänud

praktikamaht on suhteliselt väike (peale magistriõppe 1. aastat). Praktiliste tööde osakaal õppekavades väheneb, nagu väheneb ka laborite osakaal.

2. Õppekava sisu ja kulg

Ainemahtude ja punktide ja töökoormuste võrdlus

Ainemahtude, -punktide ning töökoormuse suhe on erinev. See sõltub palju õppejõu nõudlikkusest. Mõned õppejõud annavad täpse teabe selle kohta, kui palju millist õpet on tulemas ning kui palju selleks aega on arvestatud. Üldiselt püütakse tagada olukord, kus oleks selge, milline on ainemaht ja selleks vajalik töömaht ja vormid

„Mina küll alati loengute algul räägin täpselt kui palju seda mahtu on , kui palju seda siis kaetud on loengute ja laboritega ja harjutustundidega, ja kui palju siis iseseisvaks tööks jääb, ja siis ma vaatan küll, et paljud justkui muigavad selle peale, et see on neile kuidagi üllatus . . . nagu ise teha siis kodus.”

Vajadus toetusainete järele õppe alguses

Toetusained õppe alguses on olemas. Lisaks tuuakse õppekavasse tagasi sissejuhatus erialasse, et tudengil kohe alguses saaks selgeks, mida ta õppima on tulnud. See on ühtlasi vajalik selleks, et tudeng kinnistada eriala ja vastava õppetooli juurde.

Üldoskused nn eluks vajalikud oskused

Üldiste oskuste kujundamise-omandamise küsimus on suuresti seotud õppejõuga. Õppejõud on ja peab suutma olla see kujundaja.

”Teate see on üks niisugune valus küsimus, see on suures osas kinni ülikooli ühes põhitalas, ja see põhitala mis ülikool püsti hoiab on õppejõu isiksuse küsimus, vaat õppejõud peab olema isiksus kes suudab luua niisukese no atmosfääri, et peale valemite ja masina osade räägitakse ka eetilistest küsimustest, ja tal on võimalik sellest rääkida, sest ta suudab üliõpilaste ees seista ja seda rääkida.”

3. Õppekorraldus

Õppekorraldus ja teabe kättesaadavus

Õppekorraldus on hea ning tunniplaan on toimiv. Selle koostamisel arvestatakse nii õppejõudude kui üliõpilastega. Kui õppeaine on välja kuulutatud, siis see ka algab. Kui aine on õppekavas, siis see toimub. Niisiis on pigem küsimus tudengis, et kas ta käib ja osaleb õppes. Ja ilmselt paljud ei osale piisavalt. Loengute küllastamine pole kohustuslik, kuid õppeks ettenähtud aeg sellest ei vähene. Seepärast on nominaalajaga lõpetamisele rõhumine hea. See sunnib tudengit tööle. Ilmselt on tarvis ka selgemalt

fikseerida nõuded üliõpilastele, et vabadus õppe planeerimisel saaks enda kõrvale ka vastutuse omaenda õppe eest.

”Just see vabaduse tunnetus et sind iga moment ei kontrollita, et ei kirjutata üles, oled sa tunnis või ei ole, emale ei kirjutata et sa täna puudusid, vaat see tekitab niisuguse vale arusaamise, et ma võin vabalt käia et see enese vastutuse tunde kasvatamine oli siiaaani natukene kehv, ja tahame või mitte, me räägime küll, et nad on täiskasvanud inimesed aga mingil määral delikaatsel moel tuleb seda ikkagi selgeks teha, mängureeglid tuleb selgeks teha, lähed tööle, seletatakse sulle, et hommikul kell üheksa hakkab tööpäev, jääd hiljaks, võetakse preemia maha, eksole, nii umbes sama tuleks meil ka teha, miks me häbeneme avalikustada oma nõudeid . . . üliõpilaste nõudeid . . . üliõpilas – mis meil see valitsus on, kui agressiivsed nad on mida kõik peame meie tegema, aga nii kui nende poole pöördud, et tehke teie nüüd seda ja käige loengul ja õppige – tõrge, eksole me oleme pahad.”

4. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid

Sisseastujate tase

Sisseastujate tase on nõrk. Gümnaasiumiõppe taset tuleb tõsta, aga sellest minnakse mööda. Gümnaasiumis ei tekki iseseisva vastutustundliku õppimise harjumust. Tänu nõrgale tasemele pikeneb tegelik õppeaeg ülikoolis ja paljud ei lõpeta õppekava. Samas tööstus nõuab insenere igal aastal.

Õppemeetodid/õppejõudude õpetamisoskused

Järjest suurenev e-õppe pealesurumine pole hea. See vähendab üliõpilase ja õppejõu vahetu kontakti võimalust. Üliõpilases ei kujune õppejõu isiku mõjul teatud üldoskusi.

”See kontakti küsimus on minu meelest väga oluline ja seda küll ülikoolist välja visata ei tohiks, sest et õpetamine on ikkagi suhtlemine ja sellega ei kaasne ainult selle teadmise edasiandmine, et kaks korda kaks on neli, vaid just see et see eetika küsimus, et kuidas suhtumine ja mismoodi.”

Samas kuna kõik õppejõud pole suutelised suhtlema vabalt, siis on e-õpe ju hea võimalus neile õppejõududele kvaliteetselt õpetada. Õppejõud peaksid saama pedagoogikaalase väljaõppe. See väljaõpe on varem olnud, kuid on nüüdseks unarusse jäänud. Samas pole õppejõudude pädevuse (ka pedagoogilise pädevuse) hindamine üldse tavaline teiste õppejõudude poolt. See tuleb välja akrediteerimisel.

Õppejõudusid hinnatakse ka tagasisides tudengite poolt. Tudengid on üldjoontes õppejõududega rahul. Muutunud õpetamise tingimustest tulenevalt on õppejõududele vaja täiendkoolitust. Nende ettevalmistus pärineb eelnenud aegadest, IT alane ettevalmistus on nõrk. Kuna teabe omandamise viisid on muutunud (kõrvade asemel

pigem silmad), siis peaks loengud asenduma millegi muuga. Pealegi väheneb loengu efekt, kui tudeng käib tool ega tule loengusse.

”...kombineerida e-õpet ja kontaktõpet, silmi-kõrvu nii edasi eksole, kõike seda vaat niisuguses osas on ilmselt vaja täiendkoolitust küll ja see metoodika eksole peaks arvestama, küsimus on kas on vaja nii palju loenguid, . . . võib-olla ei ole vaja, aga siis tuleks seda tööd mis on nüüd õppejõud ettevalmistanud ja üliõpilase jaoks teinud eksole, et selle aine läbitöötanud, talle ette valmistanud, et niisugustes tingimustes läheks peale üliõpilasele eksole, aga see tuleks siis väärtustada ja see tuleks... ressursside jaotuse juures peaks see minema arvesse aga mitte nii, et noh kontakttunnid, sest praegu kui arvestame kontakttundides, siis noh peetakse need kontakttunnid, ja aga v-o ei ole seda vaja nii palju.”

Tagasiside ja hindamine

Väljundipõhise hindamise puhul on väga raske tuvastada kas õpilases on kujunenud soovitud hoiakud. Selliste väljundite olemasolu selgub hiljem, tagasiside ja tööandjate kaudu.

Õppejõudude koostöö

Õppejõudude koostöö toimub ning vajalikud asjad kooskõlastatakse. Võimalikku kattuvust silmas pidades on aga kordamine samuti hea, pealegi toimub see erinevatest vaatevinklitest. Täpselt sama asja kordamist ei ole. Selleks pole aega ning seda aitavad välistada õppeainete laiendatud kaardid.

On ka püütud üldainete õppejõududele anda soovitusi aine erialaga sidumiseks läbi näite ja ülesandevaliku. Seda peaks olema muidugi rohkem ning üldainete õppejõud on valmis. Erialainimestel napib jõudu ja aega.

Milline on hea õppejõud?

Hea õppejõud peab eelkõige olema isiksus. Tal peab olema selline isiksuse eripära

”Õppejõud peab olema samaaegselt karm aga ikkagi populaarne.”

Õppevahendid, nende piisavus

Esile on tõusnud huvi töövihikulaadsete õppevahendite järele. See muidugi viib iseseisvast mõtlemisest jälle kaugemale. Praktikumide korraldamine on kallid ja seega vähenemas. Kui kohalkäimine on takistatud näiteks tudengi töölkäimisest, siis vähendab see praktikumide arvu veelgi.

5. Tööturg

Bakalaureuse seotus tööturuga

Erialaseks tööks bakalaureus küll ei sobi. Ehk sobib ta müügimeheks, kuigi siis on tal vaja muidugi suhtlemisoskuseid jms.

Praktikavõimalused

Praktikavõimaluste suurendamiseks peaks erialase ettevalmistuse rohkem laiali laotama-jaotama. Psühholoogiliselt on vajalik, et erialane ettevalmistus hakkaks varem. See kinnistaks õppija erialaga paremini. Osa üldaineid peaks suunama magistriastmesse. Süsteem tuleks teha paindlikumaks.

”Mina arvan niimoodi, et peaks rohkem laiali laotama erialase ettevalmistuse, nii nagu professor X ütles, et kolmas aasta peaks juba olema niisugune, kus on juba erialast ettevalmistust piisavalt palju sees ja ja sel juhul oleksid nad suutelised siis ka ettevõttes midagi rohkem ära tegema ja praktiliselt ka asja eest olema, siis praegu on meil ainult õppepraktika esimesel kursusel – või mitte esimesel kursusel vaid noh bakalaureuseõppes, ja see on vähe, see on vähe, nii et mina näeksin ette niisugust asja, et loobuda sellest rangest jaotusest, et kolm aastat on siis üldõpe ja kaks aastat on erialaõpe, kui me tahame et kolmeaastane lõpetaja tööstuses midagi teeks, et see peaks nagu jaotuma eksole, et teatud asju mis üldõppes on võimalik ka magistriõppes õpetada eksole ja neljandal aastal – sinna kanda, ja neljanda aasta aineid erialaaineid tuua kolmandale aastale, et teha see paindlikumaks see süsteem.”

Kas ja kuidas on tööandjad seotud õppe kujundamisega?

TTÜ-s on vastav teenistus õppeosakonnas kus intervjueritakse värskeid lõpetanuid (kes on töötanud umbes aasta). Küsitakse nende esimesi niiöelda arvamusi selle kohta, mis on õppes hästi, mis jäi puudu, kuidas nad on liikunud, kuidas tööandja neid vastu võttis, missugused nõudmised neile töökohas esitati, keelteoskuse vajadus, arvutikasutusoskused jne.

Ettevõtteid on samuti süstemaatiliselt intervjueritud ning toimub koostöö ettevõtjatega. Näiteks konkreetselt puidutöötlemise õppetooli juures on ettevõtete nõukoda, neil on tihedad sidemed puutööliduga (ettevõtjate esindusega). Õppetooli juhataja on liidu juhatause liige. Tagasiside õppele ja kutsevajadustele on hea ja konstruktiivne. Sarnane organisatsioon on eesti plastmasside ühing, sinnagi kuuluvad õppejõudude ja ettevõtete esindajad.

6. Mobiilsus

Tudengiliikuvus ja teave selle kohta

Oma kooli (TTÜ) sees ei ole üliõpilastel esimese kahe aasta jooksul probleemi eriala vahetamisega õppesuunal. Kolmandaks aastaks peaks ikkagi olema selge, kas eriala sobib. Aktiivsemad tudengid otsivad võimalusi ja liiguvad ka koolide vahel nii Eestis kui välismaal. Probleemiks on siin see, et paljud tudengid juba töötavad ega taha töökohta kaotada. Seega on raske leida kandidaate välismaaõpinguiks.

Ainete arvestamine ning punktide ülekanndmine

Õppeainete arvestamiseks ning ainepunktide ülekanndmiseks on olemas oma süsteem, mis toimib dekanaadi kaudu. Alustuseks peab õpitu vastama õppekavale mis tähendab, et õppeained peavad siiski kuidagi seostuma ja haakuma. Vastupidisel juhul ei saa õpitud arvestada ning siis tuleb õppekava täita tagantjärele. Vähemalt Erasmuse programmi raames toimub õppelepingu sõlmimine enne õpingutele siirdumist. Selles on fikseeritud kindlad õppeained ja nende mahud. See leping peab olema kooskõlastatud TTÜ juhendajaga. Siis on ka ülekanndmine ja arvestamine igati võimalikud.

Kui õppe esimene aste (kutsediplom, bakalaureusekraad) ei sobi hästi magistriõppega kokku, siis tehakse õppekavade võrdlus ning otsustatakse tasandusõppeained. Liiga palju valikuid võib ju endaga hoopis kaasa tuua selle, et süsteemselt ei ole eriti midagi omandatud ja õpe on jäänud kaootiliseks. Erinevate ülikoolide õppekavad ei saagi samas olla täiesti sarnased. See halvaks mitmekesisuse.

”Tundub et praegu on kuskil noh ühesõnaga pääsenud vallale natukene liiga suur vaimustus selle eesmärgistatuse detailiseerimise kohta, ma olen kuulnud niisuguseid mõtteid et noh soovitatakse näiteks ÕKs igasuguseid moodulsüsteeme rakendada jne ja seal oleks siis mingid alameesmärgid tähendab et vaat kui me nüüd matemaatikat ja füüsikat õpime et siis sealt kooruvad välja mingisugused eesmärgid jne nii et parem oleks igal juhul vist rõhk asetada sellele sisulistele momentidele sellepärast et ülikoolide autonoomia tähendab see mitmekesisus see on ka üks euroopa ülikoolide alustalasid eksle et ega kunagi täpselt samaselt ei ole tähendab tal on mingisugune tähendab oma niisugune eripära on igal ülikoolil ja igal õppejõul, nii et nad tegelikult on ikka ülekanntavad mitte võetavad seal üks-ühele nii et seda kui palju seal neid kokkulangevusi on ja missugune on see ideoloogia olnud ja eesmärgid – aineprogramm võiks olla kättesaadav siis.”

7. Kvaliteet

Kvaliteedi kindlustamise teoreetiline pool ning tegelik elu on omavahel konfliktis. Kvaliteedi formaalne pool on tasemel, igapäevaelu aga määrab õppe kvaliteedi tegelikult. See igapäevaelu hõlmab näiteks tudengite töötamist, mis takistab õpet või

tudengite sotsiaalse infrastruktuuri nõrkust. See sotsiaalse infrastruktuuri küsimus pole otseselt ülikoolide teha ega otsustada, kuid ometi vajaks loomist üks tõhus stipendiumisüsteem. Sisuliseks kvaliteediküsimuseks ongi, kuidas vähendada vahet tegeliku elu ja kõrgete eesmärkide vahel.

Kogu kvaliteeditagamise ja arendustegevuse eesmärgiks võiks ülikoolis olla mõtlemisvõime arendamine. Üliõpilane peab aru saama, et ta on tulnud ülikooli õppima.

Kindlasti peab jääma arusaam, et mõned asjad ikka tuleb pähe õppida ja kõik. Selline tuumik on olemas pea igas aines. Tuleb lihtsalt omandada mingi teadmiste raudvara, mis oleks siis aluseks nii uue teabe otsimisele kui mõtlemisele.

”Noh siin üks suure autoriteedi üks loosung oli siin kunagi et tuupimine põlu alla , ma olen täiesti põhimõtteliselt tuupimise vastu, aga midagi peab ikka jääma ka peaaegu tuupimisega pähe, võib ju niisuguse näite tuua, et kui ühtegi sõna ei tea peast, siis ei räägi ju ühtegi keelt ka.”

Mõttekas oleks erialaainete toomine juba bakalaureuseastmel jõulisemalt õppesse ning kindlasti oleks tarvis rohkem praktikat ning seotust erialaga, et ka keset üldõpet oleks üliõpilasel mingigi arusaam, milleks see kõik hea on.

8. Kommentaar

Intervjueeritavate mõtted e-õppest väärivad tähelepanu. Kui õppejõud pole tasemel isiksuse ja suhtlejana, siis ehk suurem rõhk e-õppele oleks sellise õppejõu puhul tõepoolest parem lahendus. Kes on aga see, kes sellise hinnangu ja otsuse langetab? Kuidas kujundada olukorda, et enim vahetut kokkupuutumist on tudengil selleks kõige sobivamate õppejõududega ning need interpersonaalselt saamatamad ongi rohkem distantsil?

Intervjueeritavad loodavad välisele hindamisele (akrediteerimine) seoses hinnangute langetamise ja otsuste tegemisega õppejõudude õpetamisoskuste osas. Akrediteerimine aga ei vasta küsimusele, milline on õppejõudude pedagoogilise hakkamasaamise tase ning mis vajaks parandamist ja muutmist. Ka ei ole akrediteerimise käigus võimalik kontrollida õppejõudude tegelikke õpetamisoskusi ja –valmidust.

Õppejõudude töö kontakttunnipõhine arvestus on iganenud ning tuleb asendada millegi paremaga – parema tööarvestussüsteemiga. Õppe individualiseerumisel ning IT vahendite kaasamisel õppesse ei hõlma kontaktundidega arvestatav kõiki õppe vorme (mis võivad olla väga ajamahukad, eriti arvestades hindamise muutumist kokkuvõtvast rohkem kujundavaks).

Tuleb nõustuda intervjueeritute väitega, et hoiakuid on õpiväljunditena hinnata väga raske. Kui oskusi ja teadmisi on võimalik mõõta ja hinnata otse, siis hoiakute mõõtmine

on keeruline ja nende hindamine võiks tõepoolest toimuda pigem läbi lõpetanute tagasiside ning tööandjate tagasiside, kes hindavad lõpetanute pädevust. Kaudselt saab siis sellistest hinnangutest ka hinnang õppekavale ning õppejõule, kelle ülesandeks on valmistada soodne keskkond vastavate hoiakute kujunemiseks ning võimalusel ka ise neid hoiakuid kehastada.

Ülikoolis kujundamist vajavate hoiakute hulka kuulub kindlasti ka mõistmine, et üliõpilasel on nii õigused kui kohustused, nii vabadus kui vastutus oma õpingute, erialavaliku jne eest.

Elektrotehnika ja energeetika – tudengid

1. 3+2 reform

Kuidas sõnastada õppekava üldised eesmärgid?

Õppekava eesmärgiks on erialaste põhiteadmiste andmine ning seeläbi üldise teoreetilise baasi loomine.

Võrdlus vana õppekavaga

Varasema magistriõppega võrreldes, kus tudeng ise endale õppeained valis ning kus vabadust oli rohkem, on praeguses magistris tunniplaan suuresti ette antud. Enam ei ole nii palju vabadust ning kuna paljud üliõpilased käivad tööl, on õppimise ja töö ühitamine keeruline.

Uues õppekavas on suurendatud alusainete mahtu. Alusained on vajalikud, kuigi rasked. Rasked alusained õpetavad mõtlema. Õpitakse mitte ülesandeid lahendama vaid eelkõige mõtlema. Seega võiks üldist füüsikat, matemaatilist analüüsi, elektrotehnikat isegi rohkem olla.

Samas aga võib küsida, kas ja miks on vaja samas nii palju matemaatilist analüüsi? Ja milleks on vaja filosoofiat. Mingit ainet tehes võib tunduda, et seda pole vaja, aga pärast mõistad, milleks seegi hea oli.

2. Õppekava sisu ja kulg

Ainete kattuvus ja kordused ning lüngad

Õppeainete vahel ei ole liigset kordamist ega lünki. Meeldetuletused ja seostamised on pigem head. Üliõpilasel ongi muidu juba meelest läinud see, millest juttu tehti.

Ainemahtude ja punktide ja töökoormuste võrdlus

Ainemahud, -punktid ja töökoormus on enam-vähem tasakaalus. Mahukama aine puhul on tööd rohkem ja niisama ei jaga ainepunkte keegi. Tasakaalus on ka kodused ehk iseseisvad ülesanded.

Vajadus toetusainete järele õppe alguses

Vajadus toetusainete järele on olemas ning ka vastavad õppeained on olemas. Õpingukorraldus oli esimeseks selliseks õppeaineiks. Üldine tehniline inglise keel näiteks on teine selline hästi õpetatud aine, mida õpetatakse ka magistriastmel.

Üldoskused nn eluks vajalikud oskused

Eraldi õppeaineid selliste oskuste omandamiseks ei ole. Elus läbi löömise ainet ei ole õppekavasse veel võetud. Jõudumööda tegeletakse nende oskustega teiste ainete raames.

Õppimismeetode võiks keegi õpetada. Keegi võiks õpetada ka seda, kuidas õppida ja kirjalikke töid vormistada ning kuidas esineda ja neid oma töid ette kanda.

„Ma tean küll et see on väga keskkoolilik, et tudeng peaks juba selge olema, aga õppejõud võiksid küll natukene rääkida ka sellest et kuidas ikkagi mingi referaat või ettekanne peaks toimima, ja kuidas peaks käima mingisugune grupitöö, kuidas seda teha efektiivsemaks seda grupitööd, sest me teeme referaate, me teeme ettekandeid, ja grupitööd ka, aga keegi ei ütle kuidas see võiks käia, efektiivsemalt, nii palju kui oma mõistusega teame.“

3. Õppekorraldus

Praktika ja erialaainete ajad ei ole kooskõlas. Erialased ained algavad alles 3. aastal. Peale 2. aastat on praktikale minek seepärast pisut mõttetu. Samas ei saa ka alusaineid edasi lükata.

Kas nõustamist on piisavat?

Nõustamist on piisavalt. Olemas on ka inimene, kes aitab tudengil leida inimest, kes teda saaks aidata. Üliõpilasnõukogu ja dekanaadi suhted ja koostöö on head. Vanemate kursuste tudengid nõustavad nooremaid, tuutoriprojekt toimib täiesti edukalt.

Ka õppejõud nõustavad üliõpilasi.

4. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid

Õppemeetodid/õppejõudude õpetamisoskused

Õppejõud on toredad ja neil on palju häid kogemusi. Nad kasutavad õpetamisel erinevaid meetode – muidugi alati võiks rohkem. Loeng aga samuti pole paha. Loengus saab ja peab üliõpilane kaasa töötama. Alati ei saa õppejõudu süüdistada, kui tudeng on laisk.

„Loogiline oleks see, ja eeldatav ja oodatav, et õpilane konspekteerib, mõtleb kaasa, töötab mõttes läbi selle ja siis kindlasti kodus mõtleb läbi selle loengu, ma saa aru, et... ei see on see, mida tudeng võiks ju teha absoluutselt, aga mida näiteks laisk energeetikateaduskonna tudeng tihtipeale ei tee, ja siis süüdistab õppejõudu, et õppejõud oli halb... et tema ei käinud loengus kohal ja ei konspekteerinud, ja nüüid oli õppejõud halb, et temal pahasti läks.“

Milline on hea õppejõud?

Hea õppejõud suudab oma aine teha huvitavaks. Ta suudab hoida üliõpilase tähelepanu, toob huvitavaid ja elulisi näiteid ning suhtleb auditooriumiga. On hea, kui õppejõud on seotud õpetatava asja tegeliku kasutamise/rakendamise, siis oskab ta esile tuua seda, mida tegelikult on tarvis teada ja osata.

Õppevahendid, nende piisavus

Osad õpikud on moraalselt vananenud (NLVL aegsed). Kaasaegseid omakeelseid õppevahendeid on ikkagi tarvis. Inglisekeelseid on olemas, kuid neid on vähe ja need on väga kallid.

5. Tööturg

Bakalaureuse seotus tööturuga

Põhimõtteliselt annab bakalaureuseõpe põhja. Magistriõppesse tuleb minna selleks, et neid asju õppida, mida tööle vaja läheb. Õppejõudude arvamus on, et bakalaureusest ei piisa töötegemiseks. Samas inimesed juba töötavad bakalaureuseõpingute ajal ja saavad tööga hakkama. Nii saavad nad ka erialast kogemust, mis on väga hea.

„Samas on ju need kes praegugi käivad esimesel teisel aastal kuskil ABBs või ... ja nemad ilmselt seal vaikselt töötavad ennast üles...et mida varem sa teed algust... umbes mingi pisemate asjadega seda rohkem sa juurde õpid koolist juurde ja nii see läheb, kui sa ootad nagu kooli lõpuni, siis sa hakkad nagu kusagilt elektrifirma alumistest otstest peale ikkagi.“

Selline töölkäimine takistab samas õppimist ja ehk oleks tudengil mõttekam kool lõpetada ja siis alles tööle minna.

„Selles suhtes mina arvan et õigem oleks ikkagi see kool ära lõpetada ja siis nagu tööle minna, okey sa alustad ütleme alt aga vähemalt sul on üks etapp möödas aga sa ei pea tegelema mitme asjaga korraga.“

Magistriõppes käib juba enamuse üliõpilasi samaaegselt erialasel tööl. Eriti hea oleks, kui tööandja soosiks sellist töölkäimist paindlikuma tööajagraafikuga. Praegu on päevase õppe korral kasutusel erikokkulepped tööandjaga ning poole kohaga töö.

Praktikavõimalused

Praktika pool õppes on ehk pisut nõrgem ning praktikavõimaluse otsib üliõpilane enamjaolt ise. Praktika 9 nädalat tehakse tavaliselt ära suvel. Kooli poolt on ette nähud erialane (töö-)praktika, firma poolt pannakse paika praktika eesmärk, mis kajastub kahepoolses lepingus üliõpilase ja tööandja vahel. Praktika tagasiside teostub blanketi vormis, millele tööandja alla kirjutab ning teaduskonnapoolne praktikakuraator kontrollib selle üle.

Sellises vormis ei ole praktikat võimalik õppeprotsessi paremini integreerida. Vastasel juhul peaks ülikool praktikale suunama ning ette kirjutama, mida praktikal peab tegema.

Ühest küljest võiks ülikool rohkem teha praktika korraldamiseks, teisalt pole tööandja eriti huvitatud praktikandist. See on tööandjale lisakulu ja lisatöö

„No aga siis see tööandja ei... praegu nad isegi ju ei taha mingisugust praktikanti oma tiiva alla võtta , sest lisakulutused ja lisajamad, vaata siis sa suunad kellegi seda pagana tudengit kantseldama, et milleks neile veel lisatööd organiseerida.“

Praktikakohast saab tihti praktikandi edaspidine töökoht.

„... et see praktika aeg ütleme siis ongi et paljud kes on praktikale läinud mingisse töökohta töötavad seal edasi pärast seda, siis ongi, et läheb sujuvalt üle juba et poole kohaga näiteks jäädki tööle sinna.“

6. Mobiilsus

Tudengiliikuvus ja teave selle kohta

Võimalusi liikumiseks on, inimesed käivad ka ning kõik ei peagi minema välismaale. Kui välismaale õppima minna ei taheta, siis on see tingitud pigem huvipuudusest või ka pakkumise vähesest atraktiivsusest. Välismaise õppe kohta teave igatahes liigub (stendid, listid).

Eestiseselt teiste koolide kohta teave puudub. Õppejõud seda liikuvuse asja eriti oluliseks ei pea, vähemalt ei räägi sellest. Teiste koolide õppeaineid ja ainepunkte aga saab küll üle kanda.

Välisõppejõud

Välisõppejõudusid on olnud ning see on kindlasti olnud huvitav kogemus. Ingliskeelne õpe ja eksam on kasuks erialase ja üldise sõnavara arendamisele, ühtlasi tekib võimalus kogeda, kuidas teise kooli õppejõud oma ainet annab. Eksamite ja õppekirjanduse lugemise võimalus võiks siiski olla ka neil, kes on õppinud saksa vms keelt.

Edasiõppimine – kas oma kool või midagi muud

Edasiõppimise puhul on eelistuseks õpe Eestis ning pigem oma koolis (TTÜ) kuna see on üks hea kool.

7. Kvaliteet

Õpe kvaliteeti aitaks parandada rohkem raha. Siis oleks võimalik kool varustada uuemate ja paremate õppevahenditega. See tähendaks paremat ja kaasaegsemat laborisisustust ning ühtlasi paremaid võimalusi õppejõududele üliõpilaste õpetamiseks.

Kvaliteet sõltub ka õppejõudude õpetamisviiside muutumisest. Õppejõudude konspektid võiksid ühtlasi paremini kättesaadavad olla ning nende põhjal võiksid toimuda seminarid ja grupitööd. Samuti võiks rohkem kättesaadav olla teave uuest teaduskirjandusest ja perioodikast. Õppejõud võiks rohkem viidata ja toetada vastavate teavikute leidmist.

Osade õppeainete nõ populaarteaduslikumaks tegemine ning nende seostamine tänapäevaga aitaks samuti tõsta õppe kvaliteeti.

8. Kommentaar

Arusaam tõhusast ja integreeritud praktikast ning koostöö kooli ja tööandja vahel vajab läbimõtlemist ja teadlikku kujundamist. Kaudselt on see seotud kogu õppe ümberkujundamisega. Olukord, kus õpe algab, loengud kestavad, lõpus loed ja õpid ja siis teed eksami ei ole alati efektiivne. Mõttekam oleks, kui õppejõud annab oma konspektid kätte kohe õppetsükli alguses ning täiendab neid seminarides, tudengid aga on lugenud igaks seminariks mingi osa ning ette valmistanud omapoolsed arutelud ja harjutustööd.

Elektrotehnika ja energeetika – õppejõud

1. 3+2 reform

Kuidas sõnastada õppekava üldised eesmärgid?

Õppekava eesmärgiks on aidata inimesel saada arenemis- ja õppimisvõimeliseks ning valmistada inimene ette nii, et ta suudaks tööturul läbi lüüa. Kõige olulisem on ju, et inimene saaks tööd insenerina. Hea on, kui ta saab tööd juba õppimise ajal ning veel parem, kui ta saab tööd peale õppimist. Samasugune eesmärk oli õppekaval ka 20 aastat tagasi, 3+2 struktuur on lihtsalt sinna sisse tehtud. Lõppeesmärgiks on ikkagi inseneri väljakoolitamine.

Õppekaval on ka üldharivad eesmärgid, mille tarbeks on üldosa õpeained (ka sotsiaal- ja humanitaarvallast) selleks, et insener „ei oleks kuivik“.

3+2 õppekavade kaudsemaks eesmärgiks on võimaluse andmine eriala vahetamiseks, millega on seotud ka võimalus vahetada ülikooli (õpiränne). Niisiis annab bakalaureuseõppekava laiema põhja ning alles 3+2 aasta läbides omandab üliõpilane erialase ettevalmistuse.

Võrdlus vana õppekavaga

Õpe on põhimõtteliselt pikenenud 4 aastalt 5-le ja see on hea. 4-aastase õppe maht ja kvaliteet olid liiga madalal tasemel.

„Kõigepealt ütleks niimoodi, et see 3+2 on kokku viis ja vot see rahuldab väga nii-öelda insenere. Insenere ei rahuldanud nelja aastane õpe. Olen teinud ka analüüsi selle kohta, et kui see ajalugu nõ veneaegne viis aastat, siis tuli eestiaegne viis aastat, siis tuli neli aastat ja selle nelja aastaga maht kohe langes ja meie ütleme sellega, et kui maht langes, siis sellega ka kvaliteet langes. Ja seetõttu on nii, et meie oleme selle 3+2-ga rahul.“

Kui mujal on oht, et üliõpilane lõpetab õpingud peale bakalaureusekraadi saamist, siis antud õppekava puhul pole seda, et 3-aastane bakalaureus läheb ära ja jääb ära.

„Ma ei oska praegu kohe muud rõhutada, kui et ennem nad läksid nelja-aastastena ära, enamus ja üksikud magistrisse, siis nüüd nad lähevad viieaastase õppega ära. Kusjuures siia maani me ei ole veel täheldanud, et need kolmeaastased lähevad ära ja jäävad ära. Et need, kes kolm aastat on saanud kätte, need on ka kõik tulnud.“

Varem oli magistriõppe õppetöaja arvestamine õppejõududele kaootiline. Mag õpet nähti eelkõige individuaalse tegevusena. Nüüd on selge, et 3+2 mag on seotud auditoorse õppega. Seega on õppekorraldus läbipaistvam ja korrastatud ning see on hea nii õppejõududele tööaja arvestamisel kui tudengitele koosõppe ja koostöö jaoks.

„Selles suhtes on, et kui nüüd see asi on korrastunud, tõesti meil on viieaastane õpe, seda akadeemilist kraadi ja raha arvutatakse kõike selle viie aasta järgi, siis see süsteem on korrastunud, täpselt tead on, mis on magistrantuur, mis on bakalaureuseõpe.“

Probleem on esile kerkinud vana bakalaureuseõppe tudengitega. Jääb tunne, et 4+2 bakalaureuseõppesse astunuid on petetud. 4-aastane bakalaureus on praegusel hetkel üks vigane variant ning 4-aastase bakalaureuseõppe tudengitel oleks mõttekas taotleda enda üleviimist 3+2 bakalaureuseõppesse. Nimelt pole vanal (4 aastat) bakalaureusel võimalust magistrantuuri astuda muidu kui tasulisele õppekohale, vana (4+2) magistriõpet aga enam pole. Formaalselt on küll vana bakalaureus ja uus magister võrdsustatud, vaadatakse aga paberit ja eelistatakse magistreid bakalaureustele. Samas on ikkagi mõttekas kiiresti üle minna vanalt süsteemilt uuele. 2008. aastal peaks lõpetama viimane 4+2 bakalaureus.

2. Õppekava sisu ja kulg

Ainemahtude ja punktide ja töökoormuste võrdlus

Lõputöö mahuga 5 AP ja projektid mahuga 1 AP on omavahel tasakaalust väljas. Projektid on mahukamad ning need tuleks ümber korraldada.

3-aastase bakalaureuse õppeaeg on lühike. Nõuded lõputööle (ja muidu ka) on pigem jäänud samaks, mis 4-aastase bakalaureuse puhul. Küllap selle on oma roll selles, et üliõpilased ei lõpeta enamuses nominaalajaga, vaid et neil läheb 3,5 – 4 ja rohkemgi aastat 3-aastase bakalaureuseõppe peale.

„No nõutakse liiga palju selle 5 punkti eest, see on mõttemall, vana bakalaureus – läheme tagasi... see on probleem, et me nõuame nendelt nii, nagu vana 4+2 ja nimi on ikka sama bakalaureusetöö, võinuks olla ükstaskõik missugune teine sõna, kasvõi.“

Õppekava sisu ja kulg

Õppekavas jagunevad ained klassikalisteks ja arenevateks. Osade ainete sisu on suhteliselt sama läbi aegade. Loodusseadused lihtsalt ei muutu nii kiiresti. Osad ained aga muutuvad kiiresti. Kogu tehnika muutub ja see muudab ainesisusid ning eeldab õppejõudude pidevat teadlikku enesearendamist.

Üldoskused nn eluks vajalikud oskused

Erinevad ained võimaldavad erineval moel üldoskusi arendada. Õppes toimuvad grupitööd, laborid (ja aruanded), rollimängud. Väliskogemus annab muidugi palju võimalusi selleks, nagu ka üliõpilaste ja üliõpilasnõukogu aktiivsus ja tegemised.

Õppes võiks üldoskuste arendamist muidugi olla rohkem, eriti kui arvestada, et tudengite õppealane koostöö on vähenenud, kuna pole enam kursuseõpet.

3. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid

Sisseastujate tase

Sisseastujate tase ei ole kõrge. Õppeaega jääb väheseks eelkõige sisseastujate tagasihoidlike võimete tõttu. Lihtsalt kõnealune eriala ei ole nii populaarne.

Õppevahendid, nende piisavus

Väga suuri probleeme õppevahenditega ei ole, samas kõige kaasaegsemaid seadmeid niikuinii osta ei jõua. Edasilikumiseks on siin kaks võimalust. Vajalik oleks tõhusam koostöö tööandjatega ning õpe võiks toimuda näiteks tehaselaboris. Teise võimalusena võiks ehk kokku panna üldlabori, mis on ühine mitmetele erialadele. Erinevad erialad rendivad ruumi ja seadmeid ja tehnilist personali. Igatahes võiks tudeng õppimise jooksul vähemalt ära näha tehnika ja teaduse viimase sõna ja seda ka pisut katsuda saada.

4. Tööturg

Bakalaureuse seotus tööturuga

Erinevus vana ja uue bakalaureuse vahel on veel arusaadav teaduskonnas, tööturul ei ole sellist arusaamist üldse. Ülikool võiks anda volitatud inseneri kutset, mitte ainult bakalaureuse- ja magistrikraadi.

Eriala pole populaarne, kuid tööpuudust samuti pole. Erialase töö tegemisega alustatakse juba bakalaureuseõpingute ajal.

„Tähendab, kui tahtmist on, ta töötab, tema need saadud teadmised, õppeained, mis antud bakalaureuses, et ta seal soojustrassi soojuskadu suudab natukene arvutada ja ta võetakse sinna tööle, ta saab palka ja siis õpib edasi ja see aeg läheb pikemaks. See, et meil konkurssi ei ole, ei tähenda, et seda tööturul vaja ei ole. Vastupidi, ma arvan, et meie eriala lõpetanud saavad võib-olla rohkem tööd, kui kusagil mujal, erialast tööd just.”

Kolmeaastane bakalaureus võiks olla tööturul, aga ei peaks tegelikult, sest õppe eesmärgiks on siiski 3+2 magister, mis vastaks inseneri ettevalmistusele. Samas leiavad bakalaureused tööd täiesti vabalt ja saavad ilmselt hakkama ka.

„Seda tähendab jah, et osa ametnikke arvab küll, et saaks nagu kusagile tööturule minna. Meie ise oleme arvanud, et insener peab olema, vaat siis on viisa. Ja kolmas

asi on see, et isegi kui ei arva, on nad kuidagi tööturule saanud. Tähendab – sisuliselt nagu ei vastaks, aga on näha, et töötavad...“

Praktikavõimalused

Õppes on palju loenguid, aga praktikume on vähe. Praktika osa väike, kuna selleks pole piisavalt vahendeid (maksavad palju).

Praktika-alasest koostööst ettevõtetega saab tuua hea näite koostööst Iru elektrijaamaga. Üliõpiastel on seal labori tegemise võimalus, mis muidugi eeldab nende ja õppejõudude aktiivsust.

Samas võimaldab õppekava praktikat küll ja piisavalt. Õppekülastused on olemas ning need toimuvad ka välismaale (näiteks Soome aatomielektrijaama).

Kas ja kuidas on tööandjad seotud õppe kujundamisega?

Õppekaval peab olema kooskõlastus eriala esindajate poolt. See on sisse kirjutatud õppekava raamistikku. Peamised tööandjad teevad oma ettepanekuid ning neid arvestatakse õppekava kujundamisel. Tulevikus peavadki tööandjate esindajad olema õppekavakomisjonis. Ka tagasiside on arvestatud läbi õppekavakomisjoni.

5. Mobiilsus

Tudengiliikuvus ja teave selle kohta

3+2 õppekava ei sisalda tegelikult head aega välismaale minekuks. Hea aeg oleks 3. õppeaasta, kuid siis on vaja bakalaureuseaste lõpetada. Lõpetamine ning magistriastmesse sisseastumine teevad üliõpilase staatuse ebakindlaks, kuna tudeng on teadmatutes oma edasiõppimisvõimalusest.

„Kui see oleks olnud ilma selle vaheta 3+2, siis ma läheksin kolmandal aastal, see kolmas aasta oleks just õige välismaale minekuks, aga siis ma lõpetan bakalaureuse ja magistrtrit pole veel alustanud.“

Rahvusvaheliste suhete osakond vahendab nii veebipõhiselt kui muul moel teavet õppimisvõimalustest välismaal (näit Euroliidu programmid Archimedes, Leonardo). Osad tudengid otsivad ise endale igasuguseid huvitavaid kohti õppimiseks. Probleemiks on pigem tahtjate vähesus. Takistuseks võivad siin olla nii töökoha kaotuse kartus või juba loodud suhted.

Eestisisene liikuvus ülikoolide vahel toimib samuti. Võetakse õppeaineid teistes ülikoolides, arveldamine käib läbi avatud ülikoolide vastastikkuse maksmise. 4+2-lt

üleminek 3+2-le ei ole tekitanud muutusi – võeti varem aineid teistest koolidest, võetakse ka edasi. Selles asjas ei ole mingit kvalitatiivset muutust toimunud.

Ainete arvestamine ning punktide ülekandmine

Välismaal õpitud ained vaadatakse läbi lähtuvalt ainete vastavusest õppekavale. See on õppekavakomisjoni teema. Paljud välismaal õpitud ained lähevad vabaõppe alla, kuna need ei vasta õppekavas esitatud ainetele. Siis saab vabaõppeaineid liiga palju. Natukene võiks selline arvestamine olla leebem, teistsuguse lahendusena võiks vabaõppe osa õppekavas olla suurem

Ainete ülekandmine ja arvestamine on erinevates teaduskondades erinev. Osades teaduskondades arvestatakse õpet paindlikumalt. Võimalik on ka kokkulepe enne välismaale minekut, kus eelnevalt lepatakse kokku, mis aineid üliõpilane võtab ning kuidas neid aineid arvestatakse.

„Peale selle meil on see õppeosakond on välja töötanud välismaale minekuks. Et enne kui ta sinna läheb, annan mina allkirja või vastav institutsioon annab allkirja, et ma arvestan neid aineid ära. Et ta teab, et need ained tulevad juba sinna sisse niimoodi.“

Samas on just bakalaureuseastmes mitmed suured õppeained sellised, et nendes käsitletav temaatika on väga oluline ning tuleb kindlasti omandada. Magistriastme ained on juba piisavalt kitsalt erialased ning siin võib asendusi teha kergemini.

Enamasti on kõigil, kes on semestri õppinud välismaal, tulnud lisaks üks semester. Nende õppeaeg seega pikeneb. Pikenemine on tingitud sellestki, et välismaal õppides jääb omandatu maht väiksemaks. 1 semester välismaal on mahuliselt vähem kui 1 semester oma koolis.

„Kel on lugemata, kes ei ole ikkagi saanud seda 15 Ap vaid 8 ... kas on olnud keeleprobleem või intensiivsus või mingi muu lugu seal välismaal olnud – kui ta on välismaale läinud, siis on üks semester tal lünk.“

Seepärast oleks parim aeg välisõppeks magistriastme 2. aasta sügis. Teadmistest olulisemad on selle õppe kaudu omandatud kontaktid ning samuti üldpädevuste treenimine (keel, meeskonnatöö, iseseisvus).

6. Kvaliteet

3+2 õppe võiks insenerialadel ehitajate eeskujul integreerida 5-aastaseks õppeks ning spetsialiseerumine 1. kursuse lõpus on liiga vara.

Kvaliteeti tõstaks eriala kaasajastamine läbi imagoloogilise reformi ning ebapopulaarsete erialanimetuste kujundamine populaarsemateks.

Õppejõudude palgad võiksid tõusta nii, et õppejõud saaksid tegeleda põhitööga ega peaks otsima muid äraelamisvõimalusi.

7. Kommentaar

Selles intervjuus kerkib valusalt esile 4-aastase bakalaureuse probleem, mis vähemalt mõnda aega on ka 3+2 õppekavade probleemiks. Kuidas oleks võimalik varasemat õpikogemust ehk siis 4-aastast bakalaureuseõpet arvestada ning sujuvalt 3+2-te integreerida? See küsimus on seda aktuaalsem, kui arvestada, et mõnda aega vähemalt ei ole bakalaureus formaalselt magistri kõrval konkurentsivõimeline, kuna tööandja ei tee vahet uue ja vana kraadi vahel.

Intervjuus üles kerkinud üldlaborite mõte tundub vähemalt väljastpoolt vaatajale väga hea, arvestades teaduskondade ja õppekavadevahelist koostööd, ressursside optimaalsemat kasutamist ning õpikeskkonna ja –vahendite kaasajastamist. See kõik on lõpuks kasuks õppe kvaliteedi kasvule. Ja veidi on isegi kummaline, et sellise idee vaagimine ja läbitöötamine pole seni leidnud teostust. Koostöö on siin jätkuvalt võtmesõnaks.

Õppe pikenemine tänu välimaal õppimisele on kahe otsaga nähtus. Ühelt poolt on selge, et õppeaja ja õpiväljundite arvestamine teeks õpitu ülekandmise lihtsamaks. Teisalt on õppemaht tänu võrkeelsele õppele välismaal tihti väiksem kui kodukoolis. Seega paratamatult peaks õppekava ka väljundipõhise võrdlemise puhul pikenema. Ehk peaks hoopis mõtlema selle peale, et nõue nominaalajaga lõpetada ning administratiivsed ja rahalised vahendid üliõpilase selleks sundimiseks ei ole otstarbekad ega taga hariduse kvaliteedi tõusu.

Maalikunst – tudeng 1

1. 3+2 reform

Kuidas sõnastada õppekava üldised eesmärgid?

Õppekava eesmärgiks on anda igakülgne humanitaariharidus kunsti vallas.

Võrdlus vana õppekavaga

4-aastane bakalaureuseõpe on muutunud 3+2 aastaseks bakalaureuse- ja magistriõppeks.

2. Õppekava sisu ja kulg

Õppekava struktuur on enam-vähem balansis ja sobiv. Erinevad õppeained ning moodulid võiks olla rohkem seotud nii, et rõhk oleks rohkem interdistsiplinaarsuse peal.

Ainete kattuvus ja kordused ning lüngad

Erinevate õppeainete sisud võivad kattuda. See ei ole halb ega segav.

„Väga ei dubleeri, aga iseenesest mingi osaline kattumine on isegi hea. See on positiivne.“

Ainemahtude ja punktide ja töökoormuste võrdlus

Ainemahtude, -punktide ja töökoormuse võrdluses on asjad tasakaalus. Praegune olukord sobib täiesti.

Vajadus toetusainete järele õppe alguses

Üliõpilased vajavad õpet alustades toetusaineid. Kindlasti on neil tarvis akadeemilise kirjutamise oskust. Samuti vajavad nad mingit muud nõustamist, mis ei pea tingimata olema eraldi ainetena, kuid mis peaks ometi olema õppekava raames. Vajadus võõrkeelte õpetamise järele on kindlasti suur. Praegu on vastav õpe olemas rahuldaval tasemel ning võõrkeeleõpe võiks kindlasti jääda õppekavasse.

Üldoskused nn eluks vajalikud oskused

Üldoskuste arendamisele võiks kindlasti rohkem ruumi olla, see võiks alata juba esimesest kursusest. Käsitlemist vajaksid küsimused, kuidas kirjutada taotlusi ja avaldusi või kuidas suhelda galeristidega, kriitikutega ja kas või kunstikogujatega. Sellist üldoskuste arendamist on muidugi praegu ka, aga see tuleb alles kolmanda kursuse raames.

3. Õppekorraldus

Õppekorraldus ja teabe kättesaadavus

Selgust õppekava valikuvõimalustes ei ole tudengite seas just palju. Rohkem infot juba kohe alguses, näiteks nädal aega anda võimalikult palju infot, aitaks paremini panna kokku kolmeaastast õppeplaani.

Õppekavaarenduse abil saaks info liikumist parandada ning ka nõustamist paremaks teha.

Praegu nõustamise pool eriti hästi ei toimi. Üliõpilased ei tea väga täpselt, mis on nende võimalused. Nad ei oska koostada oma õppekavu, planeerida valikaineid jne. Olemasolevat lühikest õppeaega saaks nõustamise abil paremini kasutada.

Spetsiaalse nõustaja juures on info liikumine väga tõhus ja adekvaatne, oma osakonnas võiks see olla parem, kuigi see on paranenud viimase 3 aasta jooksul.

4. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid

Õppemeetodid/õppejõudude õpetamisoskused

Õppejõud kasutavad erinevaid õpetamismeetode üsna vähe. Rohkem võiks olla vestlust, diskussiooni. Kindlasti võiks vestlust olla rohkem kui ainult hindamistel või nii, et üliõpilane läheb isiklikult õppejõu käest midagi küsima.

Kord või kaks nädalas võiks õpe olla korraldatud nii, et kõik tulevad oma töödega kohale ning siis arutletakse nende üle. Tähtis on panna just õpilasi avaldama arvamust teiste õpilaste töö kohta, kusjuures selline meetod on iseenesest hästi arendav.

Õppejõudude ja tudengite vahelistes suhetes on nii juhendamist kui kaasaõppimist. Õppejõududele võiks õpetada seda, kuidas kaasata üliõpilasi diskussiooni nii, et toimuks kahepoolne dialoog. Arendada tuleks just suhtluspoolt.

Hindamine ja tagasiside

Hindamiskriteeriumitest siiani ei ole aru saanud, nii võiksid need olla läbipaistvamad. Hindeid ei tasuks ära kaotada, vaid selgem võiks olla see, miks ja mille eest üliõpilane konkreetse hinde said. Osad õppejõud muidugi annavad tagasisidet ise, osad vastavad üliõpilase küsimuse peale.

Õppevahendid, nende piisavus

Õppevahendeid ei ole piisavalt eriti maali osakonnas. Eestikeelsed kunstiajalood on puudu. Teisalt on eestikeelseid õppematerjale põhimõtteliselt piisavalt ning väliskeelsed materjalid on samuti mitmes mõttes head ja arendavad.

5. Tööturg

Bakalaureuse seotus tööturuga

„Õppekava on püüdnud tööturu nõudmistele vastavaks teha, aga seda võiks olla rohkem algusest peale. Kolm aastat on nii lühike aeg, et oleks hea viia kohe tudengeid kokku mingite inimestega, kes on selle sfääri sees. See teeks üliõpilastele selgeks, mida neil on vaja õppida ja teha.“

3-aastase õppekava lõpetaja ei peaks saama erialast tööd siis, kui ta ainult koolis on käinud. Põhimõtteliselt võiks ta olla valmis iseseisvaks toimimiseks tööturul siis, kui ta on ise piisavalt palju iseseisvalt tööd teinud, sest ainult koolist ja selles tehtavast ei piisa.

Õppekava võiks selleks sisaldada praktilist õpetust ja nõuandeid selle kohta, kuidas kirjutada projekte, taotleda raha, teha näitusi ning arvutis oma portfoliio. See peaks jaotuma läbi kogu õppekava, mitte ainult 3. aastasse. Galeristide ja teiste kunstisfääriga seotud inimestega võiks kohtuda varem, kolmandal aastal on see juba pisut hilja.

Praktikavõimalused

Erialast praktikat oli kolme aasta jooksul üsna piisavas mahus. Muidugi võiks praktikat alati rohkem olla.

6. Mobiilsus

Tudengiliikuvus ja teave selle kohta

Teoreetiliselt peaks õppekava tudengiliikuvust soosima, praktiliselt on see üsna keeruline. Üliõpilane saab küll minna erinevatesse koolidesse, aga selle mineku tehniline pool on kohutavalt keeruline. Kui mineku tingimusi väga põhjalikult endale selgeks ei tee, siis võivad tulla mingid probleemid. Tihti on nii, et ei saa punkte üle kantud ning erialade vahel liikumine on ka keeruliseks tehtud.

Välismaal õppimise võimalused on olemas ning teavet selle kohta saab ikka, kui ise uurida ja käia välissuhete osakonnas.

Edasiõppimine – kas oma kool või midagi muud

Kindlasti peaks jätkama õpinguid järgmises õppeastmes, sest kolm aastat kooli on liiga vähe. Selleks on muidugi oluline täpselt teada, mida teha kahe magistriaasta jooksul. Õppimise jätkamine aga oleks kõige mõttekam mitte kohe, vaid teatud aja, kas aasta või kahe pärast, sest info vajab aega seedimiseks. Kindlasti võiks võimalusel mingi osa aega või ka kogu aja välismaal praktiseerida.

7. Kvaliteet

Õppe kvaliteedi edenemist takistab see, et ei vahetata õppejõudusid piisavalt tihedalt. Kui üliõpilasel on keegi, kellega ta haakub, siis saab ta hästi intensiivselt tööd teha ning siis on isegi poolest aastast meeletult abi.

Seega edendaks õppe kvaliteeti suurem õppejõudude mobiilsus ja vahelduvus nii, et oleks rohkem valikut ning et kool ja koolis toimuv õpe ei oleks sumbunud, vaid liikuv ja uuenev. Kindlasti oleks ka üliõpilastele tarvis anda kohe õppe alguses rohkem infot nende valikuvõimalustest, et oleks selge, mida nad selle kolme aasta jooksul teha saavad ning et nad saaksid võta sellest viimast.

Skulptuur – tudeng 2

1. 3+2 reform

Võrdlus vana õppekavaga

Uus 3+2 õppekava on nn väljavenitatud endine 4-aastane bakalaureuseõppekava, aga see ei toimi sellisena. Alguses reklaamiti, et 80% bakalaureustest läheb magistrantuuri, tegelikult on vastuvõtukomisjoni suhtumine selline, nagu toimuks jätkuvalt 4+2 õpe. Väga raske on saada magistrantuuri, kuid 3 aastat bakalaureuseõpet jääb lühikeseks.

2. Õppekava sisu ja kulg

Valikud ja õppekava struktuur

Valikainete valimise süsteem ei ole paindlik ja on seevastu liiga „sportlik“. Kehtib põhimõte, et kes ees, see mees. Osad valikained jällegi ei huvita kedagi ega pole ka vajalikud.

Mida on uues õppekavas liiga palju, mida liiga vähe?

Uues bakalaureuseõppekavas läbib joonistamine tervet õppekava. See hoiab mõtlemise ja käe soojana, annab stabiilsuse, turvatunde ning aitab mõtelda. Ülejäänud ained võiksid olla projektipõhised. Praegu on nii, et üliõpilane teeb pikka aega mingit tööd ja siis tuleb mingi hindamine, kuid asju võiks teha intensiivsemalt st lühema ajaperioodi jooksul.

„Kui see oleks projektipõhine, siis läheks sama aja kulu, aga lühema ajaperioodi sees – nädala või kaks. Ja siis sa näed selle tulemuse, ja kõik saavad värskelt seda

hinnata, saad aru, mis sa oled teinud, mis mitte. Aga kui see venib, siis tihtilugu sa hakkad ise ka vähem tegema, kuid sa ei märka, et sa vähem või aeglasemalt teed.“

„Näiteks, nagu meil tehti näituse projekte, mis olid täiesti omaette ja toimusid meisterklasside nädalate jooksul. See andis palju tõhusama tulemuse, sa nägid kohe, mis sa tegid, mis sul puudu jäi, see oli kontsentreeritum. Aga kui on aasta peale jagatud, siis tundub see jooksmisena ja järsku tundub, et tulemust ei ole.“

Arvutigraafika või veebigraafika tundides tutvustatakse tohtus koguses algastme programme. Mingil põhjusel tundub, et see jääb väga poolikuks, palju asju võetakse ette pinnapealselt, lühikese ajaga ja poolikult.

Sissejuhatuses võiks olla suhtluspsühholoogia.

„Tunni idee on selles, et inimesele antakse teema, mille ta peaks auditooriumi ees ette kandma – peab sõna võtma ja kaitsma selle teema isegi siis, kui inimene sellest teemast midagi ei tea. Siin sa õpid ennast väljendada, mõtlema ja kiiresti reageerima isegi siis, kui sa kardad, kui sa ei tea midagi sellest teemast. See just võikski algõppe sees olla, kuna kogu meie eriala peabki põhinema sellel, et me peame esinema. Me peame kaitsma oma töö. See on selline tund mida meil ei ole, ja see on kriitika, mida meile ette heidetakse, et me ei oska rääkida või kaitsta.“

Klassikalist modelleerimist võiks olla vähem, sest klassikaline skulptuur on kallis ning küsimuseks jääb ühtlasi, et kes on sihtgrupp.

Ainete kattuvus ja kordused ning lüngad

Lisaaained (kultuuriajalugu, esteetika, filosoofia) puutuvad paratamatult kokku. Tegemist pole täpselt samade loengutega, ometi samad nimed korduvad ning tekitab tervikpilt ja see on hea.

„Hakkab tulema tervik pilt. Osaline kattuvus on hea, kuna killustatud maailmapildis on raske orienteeruda. Ma arvan et selline kattuvus on oluline.“

Ainemahtude ja punktide ja töökoormuste võrdlus

Ainemahtude, -punktide ja töökoormuse võrdlemine on väga subjektiivne ning tasakaalus see ei ole. Füüsiline töö ei ole raamatu lugemisega võrreldav, tegevuste kiirused on erinevad ning nendega kaasneb erinevat laadi väsimus. Kuulata (loengus) on kergem, kui luua või mõni tekst ise läbi lugeda.

Vajadus toetusainete järele õppe alguses

Üliõpilane ilmselt vajaks selliseid toetusaineid, suhtlemisoskusi oleks kindlasti tarvis arendada.

Võõrkeelte õpetamise järele õppekava raames on vajadus olemas, kuid selle õppe korraldus võiks olla läbimõeldum. Nimelt ei saavuta nõrgem grupp erialaseks tegevuseks vajalikku keeletaset.

Üldoskused nn eluks vajalikud oskused

Õppija üldiste eluks vajalike oskuste ja vilumuste arendamine on olemas ja hea. Tööturu aspektist lähtudes võiks organiseerimisvõime arendamist olla rohkem.

3. Õppekorraldus

Õppekorraldus ja teabe kättesaadavus

Teabe liikumine ja kättesaadavus on viimasel ajal paranenud ning selles on olnud kesksel kohal sekretäri töö. Otsesuhtlemist õppejõudude ja üliõpilaste vahel on saanud rohkem ning tänu sellele on infokadu väiksem.

4. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid

Õppemeetodid/õppejõudude õpetamisoskused

Ühisprojektide tegemine osutus meetodina lisaks klassikalistele (loeng, individuaalne juhendamine) väga tõhusateks. Ühised arutelud on ka väga head.

„Kui on tunnid, siis on töö privaatne (4-5 inimest tunnis) ja sa ei tule selle peale, et sa võiksid rohkem tähelepanu pöörata teisele. Aga just see aasta meil tulid uued õppejõud, kes siis katsetasid ühisprojektide tegemist. Ma arvan, et see andis palju kiiremini oma vigadest aru saada ja samas terve grupp aitas kaasa. Üksikud koostööprojektid on väga kasulikud. Ja ka ühisnäituste ettevalmistamise protsessil pannakse ka kogu grupp tööle. Arutelud on ka väga kasulikud.”

Õppejõudude õpetamisoskuste edendamise suhtes peab esmalt küsima, kas kunsti on üldse võimalik õpetada. Teiseks tuleb endale tunnistada, et osad õppejõud pole pedagoogid. Kolmandaks peab arvestama õppejõudude väsimuse kui väga oluline teemaga. Samas aga peaks õppejõud kindlasti suutma mõista üliõpilast ning aitama tal sõnastada oma probleeme.

„Aga ikkagi pedagoogi suhtumine ja tähelepanu osutumine on väga tähtis. Isikliku suhtumise puhul peab ikkagi aru saama, et üliõpilane ei tea seda, mida teab pedagoog, ja kui inimene ei tea, siis ta ei ole selles süüdi.”

Hindamine ja tagasiside

Hindamiskriteeriumid pole selged. Ei saa hästi aru, mida hinnatakse, kas seda, et jõudsid asja tähtjaks valmis või seda, kuidas hindaja asjast aru saab. Tagasisidet antakse vähe ning põhiliseks sõnumiks üliõpilastele on: „järgmine kord peate jõudma rohkem”. Tagasiside on mõnikord liiga üldsõnaline, hea õppejõud aga on täpselt sõnastanud selle, mida ja miks ta hindab

„Hinne ei ütle midagi, aga sul on meeles, mida pedagoog ütles. Konstrukttiivne ja aus kriitika on palju parem.”

Õppevahendid, nende piisavus

Õppevahendeid ei ole piisavalt. Ruumid on olemas, tööriistu lisandub pisitasa, aga see pole kaugeltki küllalt. Eestikeelseid õppevahendeid napib veelgi enam. Kes üldse võtaks koostada eestikeelset õppevahendit? Seda enam, et erialane suhtlus ja diskussioon käib inglise keeles.

Eesti keeles oleks enim vaja kaasaegset kunstikriitikat või materjali kunstnike loomingu kirjeldustest.

5. Tööturg

Bakalaureuse seotus tööturuga

Bakalaureuse seosed tööturuga on keerulised ja segased. Mis üldse on tööturg? Õppekava läbinu kohe kindlasti ei ole valmis osalema riiklikult rahastatud konkurssidel ja näitustel keset suurt konkurentsi.

See, kas 3-aastase õppekava lõpetaja peaks saama erialast tööd, sõltub lõpetaja aktiivsusest ja eelteadmistest ning oskustest. Otse keskkoolist tulnud ja bakalaureuseõppekava läbinu küll ei saa. Erialane töö eeldab teistsugust suhtumist ning suhtumine ei muutu üleöö. Õppeaeg on selleks liiga lühike.

„Skulptuur nõuab väga palju ruumilist mõtlemist, vabad kunstid aga mängulist mõtlemist, ja kui inimene on harjunud keskkoolis kohustusi täita, siis see ei lähe nii kiiresti üle. Ja kes on see inimene, kes muudab sellist suhtumist. Ja kui esimesel aastal sa läbid kohustuslikud baasained, siis põhimõtteliselt sa tiksud keskkooli teemal ja kui tuleb teine aasta siis sa laiutad käsi – mis nüüd toimub? Siis saad pihta ja juba lõpetad.”

Bakalaureuse- ja magistriõppe vahel oleks mõttekas aeg korraks maha võtta (näiteks akadeemilise puhkuse abil). Kui magistriõpe jätkub kooliskeemi ehk kohustusliku magistriõppe ainekava järgi, siis ei saa sellise õppe kaudu ka magister valmis erialaseks tööks.

Projektipõhist õppetööd on vaja selleks, et valmistada lõpetaja ette erialase töö saamiseks. Projektid on kaasatud ühiskondliku ürituse raamidesse ning sedasi tuleb tunded ja muidugi ka kogemused. Lisaks on tarvis koolisiseseid konkursse ning aktiivset osalemist kõiksugu konkurssides ja projektides.

Praktikavõimalused

Praktikavõimalused on olemas ning praktikat võimaldavad praktikanädalad, suvepraktikad ning projektid, mida ise läbi teha ja ellu viia.

Kas ja kuidas on tööandjad seotud õppe kujundamisega?

Tööandjat kui sellist kõnealusel erialal raske leida. Tudengite suvepraktika tulemuste realiseerimine ostu-müügi lepingutega on küll teatud mõttes tagasisideks tööandjalt, kuid selline tegevus on projektipõhine või ajutine.

6. Mobiilsus

Tudengiliikuvus ja teave selle kohta

Õpirände kohta liigub teavet küll, vaja on ise aktiivne olla. Suur osa teabest tuleb läbi interneti, samas on olukord väga kirju. Liikuvuse aluseks saavad eelkõige olla õppejõudude isiklikud kontaktid, kuna kooli üldkoordinaator ei tarvitse teada vahetusvõimalustest ja nende sobivusest. Läbi õppejõudude isiklike kontaktide saaks liikuvust edendada küll. Alata tuleks väikestest projektidest.

Ainete arvestamine ning punktide ülekandmine

Ainete ning ainepunktide ülekandmine on alati seotud riskiga, et kõike ei saa üle kanda.

Edasiõppimine – kas oma kool või midagi muud

Edasiõppimiseks on parimaks valikuks oma praegune kool ja seda eriti siis, kui õpe muutub projektikeskseks.

„Jah, magistrantuuris, kuna on lootust, et programm muutub projektikeskseks. Kui see nii ei ole, kui jääb kooliõppe moodi, siis sellel ei ole mõtet.”

Samuti võib vaagida võimalust minna vahetusüliõpilaseks ja seejärel oma kooli tagasi tulla.

7. Kvaliteet

Õppe kvaliteedi tõusu takistab konflikt vana ja uue õppekava vahel. Kvaliteedi tõusule aga viitaks see, kui tudeng suudaks kandideerida ükskõik millise ülikooli tudengiks maailmas.

Kvaliteeti aitaks parendada õppekava sotsiaalse väljundi täpsustumine. Varem oli selleks väljundiks riigitellimus, kuid nüüd peaks selgitama, millist ja kui suurt vajadust on kõnealuse eriala järele. Kui selgub, et on tarvidus taolise eriala järele, siis saab rääkida nii koostööst ja projektidest ning ühtlasi neid projekte ise algatada. Üliõpilane peab aga muidugi ise ka kindlasti nutikas olema.

8. Kommentaar

Intervjuus väljendatud imestus paljude arvutiprogrammide liiga pinnapealse ja lühikese tutvustamise osas on õigustatud. Kui üks programm on põhjalikult omandatud, annab see aluse järgmiste programmide sama põhjalikuks omandamiseks ning pigem oleks mõttekas võtta ja üks asi põhjalikult selgeks teha, võttes oma tegevuse aluseks maksimumi, et millestki võiks teada kõike ja kõigest võiks teada midagi.

Maalikunst – õppejõud

1. 3+2 reform

Kuidas sõnastada õppekava üldised eesmärgid?

Kunstiõppekava eesmärgiks on õpetada kõiki Eestis võimalikke õpetatavaid vabade kunstide erialasi ehk siis graafikat, maali, skulptuuri, interdistsiplinaarseid kunste ning joonistamist. Maalikunsti puhul on õppekava eesmärgiks harida inimesi, et neist saaksid rahvusvaheliselt konkurentsivõimelised kunstiloojad, sellele lisandub akadeemilise järelkasvu kasvatamine ning inimestes analüüsivõime ning eneserefleksiooni kujundamine.

Õppe lõpetanu peaks olema kunstnik või õpetaja või ka keegi muu, aga kindlasti peaks tast saama loov inimene, kes kohaneb ühiskonnas paremini mitteleovast.

„Muidugi me võime rääkida ka sellest, kes siis saavad neist, kes ei saa õpetajateks ega kunstnikuks, – neist saavad loomulikult loovad inimesed ja nad kohanevad suure tõenäosusega ühiskonnasse palju paremini, kui mitteleovad inimesed. Kogu see eesmärk on kohanemise võime. Loovuse üks omadus on ju kohanemise võime ja see aitab neid integreeruda ellu päris sujuvalt nagu praktika on näidanud, tänaval ei ole õnneks meie koolilõpetajaid niimoodi näha – see on väga hea.“

Võrdlus vana õppekavaga

3+2 põhiliseks veaks on see, et õppekava on hästi kokku kompresseritud ega mahuta piisavalt erialaaineid. Ilmselt on 4-aastane õpe kokku surutud 3 a peale ning kiirustades kapatakse süvenemata ja seedimata läbi selle kolme aasta. Pealegi on kolm aastat tegelikult üsna väike aeg kunstnikule küpsemiseks.

„Me ootame väga varaküpseid inimesi, sellepärast, et kui inimene on pikkema küpsemisega, siis ta ei saa lihtsalt endale jalgu alla peale kolme aastat. Aeglasemaga taibuga inimene lõpetab kolmaset ära ja ta veel nii palju ei jaga ka asja, et ta saaks nüüd magistrantuuri. Siis tema valikuks ongi kohaneda ühiskonnas, nagu ma ennem ütlesingi. Aga võib olla ta õidepuhkemisaeg on natuke hilisem ja jääb magistri ja bakalaureuse vahel.“

Teisalt aga on veel vara anda hinnanguid uuele õppekavale. 3-aastased lõpetajad paistavad päris head, nii et võib-olla isegi asi toimib. Õppekava raames on olemas püüd panna inimest mõtlema nii enne kui tegemise ajal kui pärast. Eelmise õppekava omaaegsed üldained ei aidanud seda saavutada, kuna teooria ja praktika ei ühendunud. Uues õppekavas tuli teooriaaineid küll juurde, kuid teooria ja praktika proportsioonid muutusid. Rohkem on tänapäevast kunstiteooriat.

Uue õppekava struktuur ja ülesehitus (proportsionaalne jaotumine, valik- ja vabaainete osakaal) on samuti head. Ka valikuid on uues õppekavas piisavalt. Praktikast saab inimene ise teha, aga teooriat peab talle keegi tark koolis õpetama. Kuna kunstis on kõik erialad omavahel seotud, siis on püütud leida õppekavas nii palju kokkupuuteid kui võimalik.

Hinnang 3+2 reformile

Kunstiõppes ei ole 3+2 kasulik. Ülikoolis oleks võinud kaaluda mingisugust võimalust, et õpet saaks korraldada 4+2 baasil, kuna ka 4+1, mis kusagil siin ja seal toimib, ei anna eriti head tulemust. Üks aasta magistrit oleks täiesti mõttetu.

Põhimõtteliselt saab muidugi igas süsteemis õpetada ning 3+2 on ka mõeldav. See esitab vana süsteemiga harjunud õppejõududele väga suured nõudmised ning tekitab üleminekuajal väga palju pingeid, kuna mitte keegi ei tea, kuidas seda teha

3+2 võeti küll vastu, aga keegi ei tea, kuidas see toimima peaks, kõik katsetavad. Kui inimesed hakkavad sellesse süsteemi uskuma, siis asi toimib.

„Praegust me suuresti toodame segadusse ajatud inimesi, nad saavad mingi info kätte, aga nad ei jõua selle läbi seedida. Mis siin kooli ajal peab jõudma teha? Mida saaks teha nii lühikese ajaga - kolme aastaga? Kas anda inimestele hästi palju infot? Ega nad seda seedida ei jõua, lihtsalt toppime ta infot täis, ja siis resultaati tuleb hiljem. Samas me mingisugust resultaati juba nendelt ka ootame, seda enam, et kui inimesed magistraatuuri ei jõua minna, siis jääbki neile selline

segane mälestus mingist hästi tihedast ajast kus räägiti hästi palju asju aga nad ei jõudnud mingisuguse kokkuvõtenni.“

Mingi kokkuvõtenni jõudmine on väga oluline selleks, et näha, millised on omandatud hariduse puudujäägid ning mida on tarvis edasi õppida, mis pakub huvi ja millesse võiks süveneda. Muidugi saab ka selle kolmeaastase õpet niimoodi ümber teha, et selle jooksul ei anta inimestele nii palju infot. Maailm on tegelikult infot täis - rääkida jõuab ehk põhilistest struktuuridest. Põhimõtteks oleks siis rääkida pigem vähem kui rohkem, siis oleks kolmeaastane aeg piisav ka keskendumiseks ja õpitu läbi seedimiseks ning ka mingite resultaate saamiseks.

Praegune maaliiprogramm on pigem selline, et õppejõud üritavad üliõpilastele infot anda, peaaegu kõigest natukene rääkida ning samas oodatakse nendest ka mingit resultaati lõpus.

„... kõik inimesed ei ole ühtemoodi andekad, aga lihtsalt see süsteem on selline, et sellise mahtraga suudavad vähesed kaasa minna: ära kuulda palju asju, kiirelt sellele reageerida ja siis midagi teha. Tegelikult mõne puhul võib olla ongi niimoodi, et ta lihtsalt ei jõudnud info läbi seedida ja teeb oma vanade tõekspidamiste järgi. Pealispinnal palju asju virvendab, aga kui ta tegema hakkab, siis seda virvendust ta ei saa kasutada, sest tal on info läbi seedimata ja ta kasutab hoopis varasemaid tõekspidamisi, mis ei pruugi head olla, aga nad on lihtsalt sees valmis laagerdunud.“

Varem oli aega ja seda võeti ka palju, praegu on kiire ja inimesed küsivad veel teavet juurdegi. Reformi ajastus tundub seega ebasoodne, aja vaim nõuab kiirust ja kiireid otsuseid ning reform viidi läbi kiiresti ja nõ ülevaaltpoolt.

„Ma arvan et praegune aeg toodab sellist kiirust, tempot ja kiiret läbi seedimist. Oleks see 3+2 süsteem tulnud viis aastat tagasi, või kümme aastat tagasi, päevakorda, seda oleks lihtsam läbi viia. Aga praegu on just see informatsiooni läbi seedimise vajadus niivõrd üles haibitud, kõike peab hästi palju olema, meedia surub peale, maailm on väike, kõik peab olema käe-jala juures.“

„ 3+2 on sees veel – tempokalt vastu võetud, mõtlemata ja üldse küsimata kellegi käest. Mingit konkreetset küsitlust ju ei tehtud. Ja nüüd uuritakse asja. Ma olen hästi kriitiline selle koha peal - see on tüüpiline suhtumine asjasse Eesti Vabariigis tegelikult: kõigepealt lähme kaasa uute suundadega ja pärast hakkame mõtlema kuidas me nende asjadega hakkama saame.“

2. Õppekava sisu ja kulg

Ainete kattuvus ja kordused ning lüngad

Erinevate õppeainete sisude võimalikku kattumist on uues õppekavas püütud teadlikult vältida. Varasemas õppekavas oli sellist tarbetut dubleerimist päris palju.

„Uue õppekava sisse viimise põhiline eesmärk oli see, et peavad kaduma kõik dubleerimised. Ja praegu ma pean ütlema, et uues õppekavas ei dubleeri mitte ükski asi. Vana õppekava oli dubleerimisi täis.“

Ainemahtude ja punktide ja töökoormuste võrdlus

Ainepunktide ja töömahtude vahekorrad ilmselt ei ole võrreldavad. Kusagil on keskmine, kuid ained on erinevad.

Vajadus toetusainete järele õppe alguses

Toetusained on vajalikud, kuid kohe kerkib küsimus, kuhu neid mahutada. Vabaainena on see aga võimalik küll.

Võõrkeeleõppe kohustuslik osa ei olegi nii otstarbekas. Kõnekeele õppimine peab toimuma mujal.

Üldoskused nn eluks vajalikud oskused

Eluks vajalikud oskused on inimene kogunud juba gümnaasiumis. Ülikoolis ta ei saa enam midagi selleks juurde, et elus toime tulla. Ülikoolis saab ta juba valitud eriala raames informatsiooni. Mingisuguse töökohale, välja arvatud õppejõududeks neid samuti ei õpetata.

Eluks vajalik omadus on Kunstiakadeemiasse astunudel loovus. Loovus tähendab mõtlemisvõimet jms, loovust aga Eesti Vabariigis ei hinnata. Ideedega tegelemine on samuti EV-s vähem hinnatud kui hea käsitöö. Sestap vajab sisseastujate mõtteviis tugevasti mõjutamist-muutmist, kuna eeldatakse, et kunstnik on mingi ebapraktiline aratsionalist.

3. Õppekorraldus

Õppekorraldus ja teabe kättesaadavus

Õppekorraldus ja teabe kättesaadavus on õppejõudude poolt korraldatud nii hästi kui nad vähegi oskavad.

4. Õppejõud, üliõpilased, õppevahendid

Õppemeetodid/õppejõudude õpetamisoskused

Kunsti saab õpetada reeglina läbi praktika, seega peaks õpetaja omama reaalselt kogemust ja praktikat.

Õppemeetoditest vajaks gruppitöö rohkem harjutamist, kuid põhimõtteliselt ei ole õppejõudude koolitus esmatähtis. Kunstnikujuurikast pedagoogi ikka ei tee ning seega on tähtsam pigem individuaalne nõustamine.

„Kunstiõppejõule on kõige parem koolitus, kui ta käib ja vaatab ringi kuidas tehakse teistes koolides tööd. See, kuidas sa asja edasi annad peabki olema individualistlik, sa pead lihtsalt vaatama et sa ei muudaks liiga kitsapilguliseks.“

Hindamine ja tagasiside

Hindamiskriteeriumeid tuletada ning hinnata on raske. Eelistatud on „läbitud“ / ”mitte läbitud“ süsteem. Küll aga tuleb tudengile eelnevalt ära seletada hindamise objektid.

„Nii me tõdesime, et väga palju asju saab teha arvestusena, ei ole vaja hinnat panna. Objektivne sa nii kui nii ei ole. Siin on ka vastuolu – siia kooli tullakse kuulama ja vaatama isiksusi. Aga isiksus on vaidlematu subjektiivne. Ülimalt subjektiivne isiksus ei muuda ühel hetkelt objektiivseks hindajaks.“

Õppeprotsessi alguses on oluline öelda, mis on selle eesmärk ja millised on olulised momendid hinde saamiseks. Kunst ongi keeruline ja hinnata seda on raske. Aga seda „miskit“ peaks eelnevalt tudengeile püüdma selgitada. Seda ei tehta ja see on paha. Hindamise puhul on eneseanalüüs, eneserefleksioon väga oluline, kuid keegi pole õpetanud kunstikke seda tegema.

Õppevahendid, nende piisavus

Õppevahendeid ei ole piisavalt. See on hea, sest kui neid piisaks, siis ei valmistuks tudeng ette eluks. Kui millestki on puudus, on see eestikeelne gloobus.

5. Tööturg

Bakalaureuse seotus tööturuga

Ühelt poolt ei olegi konkreetset tööandjat olemas. Teisalt 3 aasta jooksul inimesest ilmselt head kunstnikku ei saa veel – magistrantuur on miinimumiks.

„Pärast kolme aastast õpet ei lisandu töajõuturule eriti mitte midagi. Kes on andekamad, lähivad magistrantuuri ja siis lisanduvad kunstnikud, keda kas vajavad kõik või ei vaja mitte keegi.“

Kui bakalaureusele võiks püüda leida mingit rakendust, siis sobiks ta kas õpetajaks kooli või erialameistriks („loovtööstusesse“). Kunstiõpetajatena võiksid nad olla päris head, samuti ehk maakondlikud kultuuriharidustegelased ning kunstieksperdid.

Teabe leidmist tööturu kohta toetab kool kontaktivahetuse ja kursustega. Need suunavad tudengit tegutsema väljaspool kooli

Praktikavõimalused

Praktikavõimalused on olemas ning erialane praktika on mitmekesine ning seotud mitmel moel kunsti, näituste ja projektidega.

6. Mobiilsus

Tudengiliikuvus ja teave selle kohta

Liikumisvõimaluste kohta on teavet võimalik saada näiteks infopäevadel, kuid tudengite huvi sellise teabe vastu oli väga väike. Kooli poolt toetatakse igati mobiilsust, valikute tegemist ja vastutuse võtmist õppe eest. Võimalusi on tegelikult rohkem, kui kasutatakse.

Ainete arvestamine ning punktide ülekandmine

Mujal sooritatud õpinguid võetakse arvesse küll.

„Juhul, kui tekivad probleemid punktide ülekandmisega, üritame tulla vastu nii palju kui vähegi saab. Mõtte on soodustada liikumist, millest on meile kõigile kasu.“

Välisõppejõud

Välisõppejõudude osakaal õppes võiks muidugi olla tunduvalt suurem. Eestisse ei teki aga kunagi järjekorda tööd soovivatest professoritest. Finantsressursid ja logistika seavad siin õppejõudude liikuvusele oma piirid.

7. Kvaliteet

Õppe kvaliteedi tõusu tagamist takistavad kriitiline oluline olukord, ruumiprobleemid ning konkurentsivõimetud palgad. Õppekavaarendus siin uute lahenduste leidmisel kaasa aidata ei saa, pigem sõltub õppekava arendus materiaalsest baasist.

„Pigem teistpidi: nendest asjadest sõltub õppekava arendus. Ruumi ja õppejõududega me saame õppekava arendada, aga õppekavaarendamisega me ei saa ruumi ja õppejõudu muuta.“

Suureks väljakutseks kvaliteedi tagamisele on suhtumine kunsti ja kunstnikusse ja eelkõige praeguse suhtumise muutmine.

„Aga ma arvan, et kunstnikust tuleb võimalikult palju inimest kasvatada. Tööjõuturg ja muu igasugune pragmatism löikab kõrvu, aga minu jaoks suurim probleem on selles, mis on kunstniku roll ühiskonnas, kes ta tegelikult on. Meil on loovus pigem haigus - asjad on madalalt paigast ära. Sellest sõltub ka see, kes ja mida siia õppima tuleb.“

Mingi muutus on vajalik juba eelnevas tasandis ehk siis gümnaasiumi kunstiõppes. Praegu ei tea sisseastujad suurt midagi erialast, mida õppima on tulnud. Loominguline kasvamine peaks algama juba lasteaiast, kunsti peaks rohkem väärtustatama ning üldharidusasutused ja EKA võiksid omavahel rohkem koostööd teha, läbi arutada oma nõrku kohti ning rohkem ühildada oma õppekavu. Oleks hea, kui igas maakonnas oleks mingisugune galerii tüüpi asutus ja aktiivne pädev galerist. Kunstipedagoogilises võtmes korraldatud näitused aitaksid kaasa vajalikule muutusele ühiskonna suhtumises.

„Kui ühiskond ei soosi seda valdkonda, mida sa ise väga armastad ja see on sinu ainus valdkond, siis õppejõud on kurnatud ja väsinud, kuna näevad seda. Tekib halli kivi sees rabelemine.“

Kõige paremad õppejõud on tegelikult praktilised kunstnikud ning ei saagi olla kõige paremad pedagoogid. Siin on kahe kutsumuse vahel käärid sees ja nad peavadki olema sees ning see ehk on ka kõige suurem probleem. Kommunikatsioon ei toimi alati piisavalt hästi, üliõpilane peab end ja konteksti ümber hindama ja siia ongi vajalik ja loomulik viga juba sisse pandud. Kui see viga kaob, siis pole ka head kunstiõpet. Üliõpilase valmisolek õppimiseks on seega väga oluline. Üliõpilane arvestab, et talle antakse midagi (haridus), ta peab aga õppima õppejõult asju välja pressima ning see eeldab mõtteviisi muutust.

„Võib olla see, et me tahame aidata, teeb inimest üha mugavamaks. Aga ise peab aktiivsust üles näitama: õppimisvõimeline on see inimene, kes oskab küsida. Kui sa suudad küsimuse ära formuleerida, siis sul on praktiliselt vastus ka juba käes. Meie üritame nende eest nii küsimuse formuleerida, kui ka vastuse pakkuda.“

8. Kommentaar

Intervjuus kerkis esile väide, et kunstiõppejõule on kõige paremaks koolituseks, kui ta käib ringi teistes koolides ning analüüsib seal tehtavat õpet. Selline väide on tegelikult üldistatav kõigile õppejõududele ning vastab õppemudelile „kogemus-reflektsioon“. Kas ja kuidas selline kogemine võimalik on, on iseküsimus.

II Analüüs ja kommentaarid

Sissejuhatavad märkused

Üliõpilaste hinnangud on olulised ja nendega tuleb kindlasti arvestada. Teisalt tuleb tõdeda, et tudengi taipamine tuleb tagantjäreli ning seega tuleb tudengipoolset kriitikat vähemalt bakalaureuseastmes käsitleda teatud reservatsioonidega. Intervjuudest jääb kõlama mõte, et see hea, mis on õppekavades ning mis peab jääma, selgub eelkõige tudengite puhul siis, kui nad võrdlevad oma toimivat mõne teise eriala/teaduskonna mittetoimiva/kehvemitoimivaga. Sestap on adekvaatsete hinnangute andmiseks tarvis teatavat võrdlusmomenti, mis aga tekib õppe käigus ning mitmekesiste kogemuste omandamise tulemusena.

Intervjuuküsimused muutusid mõningal määral intervjuude käigus. Osad küsimused osutusid otstarbetuteks ning neid ei küsitud, näiteks küsimus õppejõudude ning tudengite omavaheliste suhete kohta otsustati jätta kõrvale. Samuti selgus üpris kiiresti, et intervjuueeritavad ei mõista küsimust üldpädevuste kohta. Palju selgemini arusaadav oli nende käest küsida üldiste, eluks vajalike oskuste kohta. Sõna 'pädevused' kipub üldse tekitama probleeme ning see mõiste vajab järelikult tõhusat tööd teisendamisel-selgitamisel. Intervjuu aga kindlasti ei saanud olla olukorraks, kus sellist selgitustööd ette võtta.

3+2 reform – „uue“ ja „vana“ õppekava suhetest

3+2 bakalaureuseõppe eesmärgiks on anda lai ja üldine ettevalmistus spetsialiseerumiseks magistriastmel (ja ettevalmistus teadustöök doktoriastmel). Teisisõnu on bakalaureuseaste üldise harituse edendamiseks, valdkonnast laiapõhjalise ülevaate andmiseks ning elukestvaks õppeks, toimimiseks ja arenguks vajalike üld- ja ülekantavate pädevuste omandamiseks, mitte erialasteks õpinguteks. Tudengitele aga selline lai ettevalmistus ei meeldi. Paljudes intervjuudes avaldati arvamust, mille kohaselt erialaõpingud peaksid hakkama varem, erialaaineid võiks olla rohkem ning nende arvelt võiks üldiseid ja valdkonnaaineid olla vähem. Tundub, et 3+2 bakalaureuseõpet peetakse jätkuvalt erialaõppeks, mis peaks võimaldama valmis spetsialisti kujunemist. Allpool ilmneb, et ka osade õppejõudude hoiakut ja hinnangud toetavad sellist arusaamist. Enamasti võrdlevad intervjuueeritud 3a bakalaureuseõpet 4a bakalaureuseõppega, magistriastmete (teadusmagister ja 3+2 magister) võrdlemist on tunduvalt vähem. Eelnimetatud kahe bakalaureuse võrdluses tundub levinud lähtekohaks olevat pigem õppeastme formaalne nimetus kui sisulised kriteeriumid.

Intervjuudes kerkib esile vastuolu – ühelt poolt on valdavaks arusaam, et bakalaureuseõpe peaks andma erialas ettevalmistuse, teiselt poolt aga peaks seda tegema pigem 3+2 õpe tervikuna. See tõstatab küsimuse, kas on aru saadud 3+2 reformi mõttest? Näib, et uuele 3+2 bakalaureusele omistatakse vana bakalaureuse nõuded ja mahud ja siis kurdetakse, et 3+2 bakalaureus ei ole piisavalt erialakeskne ja tasemel. Enamus tudengeid eeldab seetõttu, et õpib bakalaureuseastmes spetsialistiks. Kui ka õppejõud mõtleb vanas raamis, siis üritab ta anda kokkusurutud ja spetsialisti ettevalmistuseks vajalikku ainet, lähtudes ainest, mitte õppija kujunemisest ja valmisolekust.

3+2 reformi käigus on muutunud ainenimetused ja formaalsed mahud, juurde on tulnud valdkonnaained, aga õppejõudude konspektid ja õpetamisviisid on vähemalt üliõpilaste arvates tihti endised. Õppe- ja ainemahu muutumine on saavutatud läbi mingi aine või aineosa ärajätmise või kiiremini (ja pinnapealsemalt) läbi võtmise. Nõudmised üliõpilasele on aga jäänud samaks, mis varasema st suurema ainemahu puhul. Ka bakalaureuseastme lõputöö (4 AP) tegelik töömaht on jäänud endiseks st õppejõud nõuavad endises mahus (kordades rohkem) tööd, kuigi aega ja võimalusi selleks pole. Kuidas aga jõuda selleni, et õppejõud töötaksid läbi ja teeksid ümber oma ainekursused ja vastavad konspektid ning materjalid, ei ole selge – ega ole see ilmselt võimalik nii lühikese aja jooksul.

Üliõpilaste hinnangul on nende töömaht uute õppekavade raames igatahes oluliselt kasvanud ning et aega on vähe nii õppimiseks kui õpitusse süvenemiseks. Siin kerkib küsimus, et kui varem oli aega küll, siis kuidas nüüd 3+2 õppe juurdudes aega järsku enam ei ole. Ajapuudus võib siin olla mitme teguri koosmõju tulemuseks. Esiteks on mitmel puhul ilmselt 4 aastase bakalaureuse õpe kokku surutud kolme aastasse, kusjuures nõudmiste samaks jäädes on oluliselt suurenenud üliõpilase õppekoormus. Samuti toob see kaasa liiga tiheda õppekorralduse, süvenemisvõimaluste puudumise, ainete, kursuste ja moodulite omavahelise seostamatuse ning ainemahtude ning neile vastavate ainepunktide võrreldamatuse (ainepunkti eest tehtav tegelik töö maht võib olla kordades erinev). Intervjueeritute arvamused jagunevad umbes nii, et enamus üliõpilasi kogeb 4 aastase õppe kokkusurumist 3 aasta sisse, pooled õppejõud samuti ning teine pool õppejõude tajub 3+2-te kui 4 aastase õppekava väljavenitamist 5 aasta peale. Teiseks oluliseks teguriks on ühiskondlik ja majanduspoliitiline olukord, milles võib viidata näiteks infokasvule, turumajandusele koos selle tarbimissurve ning ellujäämisvajadusega. Selle olukorra analüüs väljuks antud kirjutise raamidest, siinkohal on aga vajalik osutada sellele, et üha rohkem üliõpilasi on töötamas täis- või osakoormusega, mis omakorda vähendab vajalikku õppeaega. Kui 4 aastase bakalaureuseõppe käigus oli üliõpilasel aega olla nii sotsiaalselt aktiivne kui õppida oma eriala piisava põhjalikkusega, siis 3 aastase bakalaureuseõppe käigus ei ole üliõpilasel enam aega teha ei seda ega teist. Kui aga üliõpilasel pole näiteks aega pidutseda koos kaastudengitega, siis jääb tema ülikooliõpingute käigus ära olulise sotsiaalse lisaväärtuse teke, mida ei saa asendada ükskõik kui mahuka õppega. Kolmandaks on õppekavareform toonud endaga kaasa õppe killustumise, kus kordused ja lüngad tekitavad segaduse, milles orienteerumine võib osutada üpris ajamahukaks.

Õppemahtude probleemile pakuti ka lahendusi. Osade erialade puhul oleks 4+1 süsteem sobivam.⁴ Samas on osade intervjueeritute arvates 4-aastane diplomiõpe olnudki ebapiisav ning 3+2 võimaldab taas 5-aastse korralikule kõrghariduse tasemele vastava õppe.

Ajapuudus ja suure õppekoormuse kogemine võib endaga kaasa tuua akadeemiliste puhkuste arvu kasvu ning õppeaja pikenemise. Samas on õppekavareformi mõtteks õppe läbimine nominaalajaga üha suurema enamuse tudengite puhul. Kui nüüd selgub, et 3+2 õppekavad praegusel kujul hoopis soodustavad õppe venimist, ei ole vähemalt see eesmärk küll kuidagi saavutatud.

Õppekava sisu, kulg ja valikud

3+2 õppekava peaks võimaldama paindlikku spetsialiseerumist, ometi arvavad osad intervjueeritud, et varasem viis (rakenduslik diplomiõpe ning akadeemiline bakalaureuseõpe) andis parema võimaluse valida kas praktilise või teoreetilise suuna vahel. Praegune suur valikuvabadus on nende huvides, kes on motiveeritud ja tahavad õppida. Kes tahavad lihtsalt saada diplomit, need kombineerivad endale kõige lihtsama õppe ja selles ei tarvitse siis olla sisemist struktuuri, loogikat ega ka sidusust, mida ju taotletakse õppekavasisesest valikute abil.

Intervjuudes osalenute sõnul kätkeb õppekavareform endas vastuolu paindliku õppekava ja lisaeriala valiku ning erialase süvenemise vahel. Ühelt poolt laiendab lisaeriala valik silmaringi ja võib soodustada edu tööturul. Põhialalaga sarnase valikeriala (suuna- ja erialamoodulite) valik aga soodustab erialast süvenemist ning võib soodustada edu tööturul. Teiselt poolt aga on intervjueeritute sõnul tegemist dilemmaga – kõrvaleriala kas süvendab erialast õpet või laiendab tööturuvõimalusi.

Lisaeriala valik mõnest teisest teaduskonnast (koguni koolist on ideena väga hea ja tore mõte, kuid toob endaga kaasa väga suured logistilised probleemid. Loengute ja seminaride ajad ei haaku ning seega peab tudeng kas rikkuma kohaoleku reeglit või loobuma oma valiklisaerialast – või otsima endale lisaeriala, mis sobib tunniplaani (ja mille valik seega lähtub valedelt alustelt). On arusaadav, et vabaainete osakaalu suurendamine õppekavas soosib ainete ülekandmist ainepõhise õppekava puhul juhul, kui õpitakse mõnes teises ülikoolis. Sellest on kasu neile tudengitele, kes aktiivselt õpivad ning ka välismaal ennast täiendamas käivad. Samas need tudengid, kes ei kuulu selle aktiivsema osa hulka, saavad võimaluse oma õppekava täita suvaliste õppeainetega, mis on lihtsalt kergemad läbida.

Õppejõud toovad esile akadeemilise süvenemise vajaduse, millest tingituna lisaeriala valik peaks toimuma samas teaduskonnas kui peaerialagi. Pigem tundub aga küsimus olevat selles, et väljastpoolt teaduskonda mingit õppeainet, moodulit või eriala võttev tudeng viib teaduskonnast ära raha.

---

⁴ Kusjuures Bologna protsess ei sätesta 3+2 õppeastmemahtusid, mis päris paljudele intervjueeritavatele nii üliõpilaste kui õppejõudude hulgas üllatusena tuli.

Teadlike valikuvõimaluste suurendamiseks on mitmes ülikoolis kavandatud esimeste õppeaastate jooksul valdkonnaained, mida üliõpilaste suure arvu tõttu õpetatakse vooruloenguvormis. Sellised suured valdkondlikud vooruloengud sobivad osadele üliõpilastele, kes oskavad hinnata nende taotluslikku ülevaatlikkust. Enamus üliõpilastest soovib aga järjekindlalt kiiremat spetsialiseerumist. Üld- ja valdkonnaaineid suurema silmaringi jne saamiseks ei peeta eriti vajalikuks. Intervjueeritavate hinnangul on alusmooduli vooruloengud rakendatud eelkõige rahaliste kaalutlustel, loenguis osalejate arv on liiga suur ning loengute tõhusus nii tudengite kui õppejõudude jaoks on küsitav. Enamuse vastanud tudengite hinnang suurtele loengutele on negatiivne. Seega võib oletada, et intervjueeritud ootavad auditoorse õppe põhimõtete läbitöötamist ning vajadusel põhjalikku ümberkorraldamist. Õppejõudude puhul oli rahulolu loengutega suurem.

Õppekavas peaksid õppeained ja moodulid olema omavahel seostatud. Seepärast on eraldiseisvate ainekursuste juurdeloomine või redigeerimine tupik – ainete arvu võib suurendada ja ainete mahtu ka, kuid kuna mõlemat ei saa, jääb selline kvantitatiivne laienemine tulemuse poolest kehvaks ega rahulda õppes osalejaid. Pigem on vaja integratsiooni, põimimist-lõimimist erinevate õppeainete vahel. Siin ilmneb paljude väikesemahuliste õppeainete probleem. Need kas ei ole omavahel integreeritud või ei soodusta nende õppeainete läbimine seoste ja mõistmise teket kõnealuste õppeainete vahel. Samuti kulub suhteliselt suur osa väärtuslikust auditoorsest õppeajast nende õppeainete eksamineerimisele. Samas kogevad tudengid raskusi üldiste ning suuri valdkondi katvate alusainete omavahelisel seostamisel, mõistmisel ning rakendamisel. Valdkonnaainete ebapopulaarsuse ühe hüpoteetilise põhjusena võib nimetada osade üliõpilaste poolt väljendatud ja juba eespool mainitud õppejõupoolset ettevalmistamatust, kus õppejõud kasutab põhimõtteliselt erineva eesmärgi ning sellest tulenevate erinevate õpiväljunditega valdkonnaainekursuse jaoks vana aine kava, kontsepte ja õpetamismeetode.

3+2 õppekavadesse on sisse planeeritud liikuvus õppeastmete vahel. Seetõttu on enamjaolt tarvis anda sama õppeainet mõlemas astmes sama ainet. Et kordamist ei tekiks, peab õppeaine maht bakalaureuseastmes olema suhteliselt väike, kuid väga väike see olla ei saa, sest akrediteerimisel nõutakse suuri mahtusid, suured mahud aga tähendaksid sellisel juhul osade ainete kõrvalejätmist ning katmata jäämist. Seepärast on paljude intervjueeritute (nii tudengite kui õppejõudude) väiteks, et kolme aastaga on keeruline anda kõike vajalikku ning et 4 aastat oleks paremaks õppeperioodiks bakalaureuseastmes. Teisalt kerkib ka siin üles küsimus, et kas on võimalik erinevaid väikeseid aineid kokku liita üheks suuremaks eesmärgistatud blokiks.

Õppejõudude suur töökoormus, väikesed ainemahud ning suured valikuvõimalused tingivad, et õppejõud ei jõua suhelda õppekava terviklikkuse teemal ning paratamatult osad ained saavadki kattuma ning osade ainete vahele jäävad lüngad. Vajalik kordamine õppeastmete vahel ning väikestes ainetest tingitud kordamised ühe õppeastme sees on osalt paratamatud, osalt viitavad sellele, et õppejõud ilmselt pole piisavalt teinud koostööd osalt aga ongi planeeritud pigem meetoodilise seosteloomisena. Ilmselt on see mitmetimõistmine tingitud ka erinevate ülikoolide erinevate õppekavade erinevate tudengite erinevast tajumisest. Mis oleks lahenduseks? Kas suurendada õppejõudude arvu, suurendada aine miinimummahtu või vähendada valikuid? Kas on veel võimalusi? Ilmselt aine

miinimummahu suurendamine on lihtsaim tee, kuid see lausa eeldab erinevate õppejõudude koostööd ühe aine sees. Iseenesest vähendaks see ka valikuid.

Kas sisseastujale on vajalikud tasandusained ning ülikooliõppesse sissejuhatavad ained? Tundub, et absoluutne enamus vastanuid eeldab tudengina keskkoolilõpetajat või vähemalt noort inimest. Sellisel juhul muidugi saab öelda, et õppimisoskus peaks olema koolis omandatud ning et seda ei pea enam ülikoolis õpetama. Samas suureneb vanemate põlvkondade esindajate osakaal üliõppes ning ülikoolidesse astuvad ka need inimesed, kelle aktiivsest õppimisest võib olla möödas kümneid aastaid. Tõenäoliselt need inimesed vajavad abi selleks, et taastada või omandada iseseisva õppimise printsiibid ja võtted.

Üldoskustele või nn eluks vajalikele oskustele enamus intervjuerituid tähelepanu pöörata ei osanud. Pärast kõnealuste üldoskuste tähenduse avamist (näit väljendusoskus, koostööoskus, IT oskused, akadeemiline kirjutamisoskus, võõrkeeleoskus) intervjuude käigus võib tõdeda, et oskused võrdsustatakse tihti ning ilmselt reflekteerimatult nn käeliste oskustega, hoiakud aga võrdsustatakse teatud kasvatustulemustega. Küsimuseks jääb, kas vastuseis oskustele ja hoiakutele oleks ka siis nii suur, kui adutaks, et oskuste all võib mõelda ka oskust kirjutada üht CC artiklit – kus pelgast teadmises, kuidas seda kirjutada ei piisa. Ning kas hoiak on midagi taunitavat siis, kui selleks on kriitiline reflekteeriv hoiak teadmiste ning ühtlasi omaenda eelteadmiste, -hoiakute ja –arvamuste suhtes? Samuti on küsimuseks, kas sellist üldpädevuste kujunemist õppe käigus teadvustatakse või ei. Need pädevused võivad vabalt olla planeeritud õppesse, aga neid ei tarvitse seepärast otse välja ütelda. Mõni oskus kujunebki paremini siis, kui sellele otseselt mitte tähelepanu pöörata. Tundub aga, et üldoskustest rääkides mõtlevad nii õppejõud kui üliõpilased esmalt eraldiseisvate õppeainete ning kursuste peale, mis vastava üldoskuse edendamiseks tuleks sisse seada ning õppekavasse lisada. Tegelikult peakski selliste üldoskuste või pädevuste arengut toetama ja soodustama pigem läbi õppetegevuste teadliku planeerimise kujundamise teiste ainekursuste raames. Üheks tingimuseks on üliõpilase aktiivne kaasatus õppesse, liiga palju tudengeid liiga väikese arvu õppejõudude kohta aga sellist kaasamist ei võimalda.

Õppe kulgedes on mitmeid võimalusi üldoskuste edendamiseks. Ettekannete tegemine on üheks heaks võimaluseks, õppele peaks siis lisanduma ka väike osa selle kohta, kuidas ettekannet pidada. Suuline eksam võimaldab ja soodustab samuti suulise eneseväljendusoskuse kujunemist. Kirjalikke pikemaid töid on ilmselt vaja hakata kirjutama varakult enne bakalaureuse tööd, kuna need annavad suurepärase võimaluse erinevate ainete lõimimiseks, arendavad analüüsisuutlikkust ja iseseisva töö oskust tekstidega ning valmistavad üliõpilast ette lõputööks. Kindlasti on õppijatel vajadus iseseisva õppimise oskuste järele. Iseseisva töötamise oskus tekstidega ning huvi selle vastu on lisaks teatud üldhoiakute ja väärtuste küsimuseks. Võõrkeeleoskust ning eriti erilast võõrkeeleoskust võib samuti pidada vajalikuks üldoskuseks.

Tartu Ülikooli intervjuudes jääb kõlama arvamus, et ülikoolis ei soosita kõrvaleriala valimist, mis erineks peerialast. Kindlasti ei soosi loengute praegune korraldussüsteem kõrvaleriala ja valikainete võtmist osakonnast väljastpoolt, selle põhjusteks nimetati kattuvaid õppeaegu, finantsilist külge ning erialapõhist patriotismi. Huvitav on see, et

erialapõhise patriotismi tõid esile tudengid samal ajal, kui õppejõud kaldusid arutlema selle üle, et muudest valdkondadest pärit kõrvalained annavad aluse seostele ja laiapõhjalisusele kuid jätavad teadmised põhialas pinnapealseks samas, kui ainult peerialased õpingud võimaldavad küll süvitsi minemise ning mõistmise kuid jäävad kitsalt erialasteks. Kohustuslikud valdkonnaained tunduvad tihtipeale olevat mõtetud nii õppejõudude kui üliõpilaste jaoks.

Tallinna Tehnikaülikooli intervjuudes jäi kõlama mõte, et üliõpilased saavad ise koostada oma õppekava, kuid õppekava kohustuslik osa on kuni 98%. Siin on täheldatav vastuolu, mis osutab sellele, et õppekava isekoostamise võimalus tudengi jaoks siiski pole eriti suur ning et üliõpilaste teadlikkus oma valikutest ei ole eriti suur. Teisalt on aga õppejõudude teadlikkus mitmete erinevate õppeainete koondamise vajadusest olemas ning kõlama jäi valmisolek neid blokke/moduleid ka kollektiivselt ja rõõmsas koostöös õpetada.

Õppekorraldus

Esimese aasta tudeng vajab kindlasti õpingukorralduslikku tuge, kui toe puudumine pole just taotluslik. Iseseisvalt orienteerumine õppeinfosüsteemides (ÕIS) ning mitmesugustes muudes teabe kanalites ning isikute virrvarris esmakursuslasele lihtne ei ole ning sellist arvamust väljendas ka suur osa intervjueeritud. Õppejõud hindavad ilmselt oma vaatekohast lähtudes üle tudengite informeeritust õppekavast ja õppekorraldusest. Üliõpilaste sõnul kulgeb õppimine ja õppejõududega suhtlemine paremini siis, kui need suhted pole järgalt reglementeeritud ning arvuti vahendatud. Samuti arvatakse, et isiklik suhtlemine õppejõuga aitab kaasa tõhusamale õppele. Süüdistada aga ÕIS selles, et õppejõud ja tudeng vähem suhtlevad, on sama, mis kiruda tagajärge ning mitte teadvustada põhjuseid. Ilma ÕIS-ta oleks õppejõud ilmselt veel muserdatumad ja suhtlemist oleks ehk veelgi vähem. Põhiprobleem on siiski üliõpilaste arvu kasvus. Ka 3+2 õppekavad pole selles süüdi, pigem on küsimus pikaajalises hariduspoliitikas, mis on tinginud arusaama, et kui sul pole kõrgharidust, pole sind olemas. Teisalt, kui kõrgharidus bakalaureusetasemel nn massistub, siis tuleb seda arvestada ka ressursside varumisel ja kasutamisel.

Õppekavade koostajad näivad olevat eeldanud seda, et tudengitel on mingisugused erialased algteadmised olemas.⁵ Tudengite jutust jääb tunne, et sellised eeldused täna enam ei kehti. Teatud mõttes seostub sellega ka õppejõudude intervjuudes tõdetu – sisseastujate tase on väga varieeruv ning tunda on üldharidusasutustes toimuva õppe taseme langust, millest on tingitud ka üliõpilaskandidaatide nõrk ettevalmistus. Ka üliõpilaste intervjuudes väljendus teadlikkus selles, et üliõpilase võimalik kehv toimetulek on vähemalt osaliselt üldhariduskooli tegemata töö. Samas on nii üliõpilaste kui õppejõudude ühisel hinnangul ülikooli lävendipõhine vastuvõtt vähendanud õppetöö kvaliteeti. Lihtsalt tudengeid on liiga palju selleks, et õpe oleks efektiivne ning lahenduseks pakutakse üpris loomulikult, et õppekvaliteedi parendamiseks tuleb vähem tudengeid vastu võtta. Kui vastuvõetute arvu ei vähendata, võiks ja peaks õppe kvaliteedi tagamise võimaldamiseks igas õppekavas olema

---

⁵ Näiteks põllumajandust õppima tulijad peaksid vähemalt teadma seda, mis ja milleks on randaal ning kuidas see välja näeb.

mõni keskne ja oluline õppeaine, millest saab sõel ja õppijate jagaja nendeks, kes hakkama saavad ja nendeks, kes ei saa. Lävendipõhine vastuvõtt näiteks eeldab seda, et toimetulevate ning mittetoimetulevate üliõpilaste eraldamine toimub esimest õppeaastate jooksul.

Tudengid on küllaltki kriitilised loengu kui valdava õpetamismeetodi suhtes. Nende arvates ei ole efektiivne olukord, kus alguses on loengud, lõpus üliõpilane loeb ja õpib ja siis teeb eksami. Mõttekam oleks, kui õppejõud annab oma konspektid kätte kohe alguses, täiendab neid seminarides ning tudengid on lugenud ning igaks seminariks mingi osa ette valmistanud. Samas kui õppejõud pole tasemel isiksuse ja suhtlejana, siis ehk suurem rõhk e-õppele oleks sellise õppejõu puhul parem lahendus. Kuidas aga kujundada olukorda, et vahetu kokkupuude seminarides, grupidööde käigus ning individuaaljuhendamises on tudengil kõige rohkem selleks kõige sobivamate õppejõududega ning need interpersonaalselt saamatamad ongi tegevad rohkem distantsil – loengupidajatena, e-õpe andjatena jne?

Tartu Ülikooli puhul peetakse probleemiks ülikooli suurust, mis takistab õppekorralduslase teabe kesket koordineerimist. Teavet on külluslikult, kuid raskused on õige teabe leidmisega ning kindlasti ka huviga seda teavet leida. Kindlasti peab ka arvestama sellega, et teaberohkuse puhul on lihtsam viriseda, et inimene ei tea ning et keegi ei ütle talle midagi ja keegi ei aita ka, kui tegelik põhjus on suutmatuses või viitsimatuses teavet hallata ja analüüsida.

TÜ üliõpilaste poolt öeldust koorub esile nõrk teadlikkus õppekavasisestest valikutest. See viitab nõustamise vajadusele. Õppejõud ise ilmselt ei ole kõige paremad nõustajad, kuna nende oma aine- valdkond – eriala on nende jaoks kõige olulisem ning nad ei tarvitse näha ega huvitudagi laiemast perspektiivist, mis haarab kogu õppekava. Õppejõudude puhul peab vaagima ka majandusliku huvi mõjusid - tudeng tähendab raha ning raha tähendab paremaid võimalusi teadusloomeks ja õppeks.

Õppejõud, üliõpilased ning õppevahendid

Õppes on võimete ja suutlikkuse kõrval oluliseks teguriks huvi – et tudengil/õppejõul oleks huvi ja et tudeng/õppejõud oleks huvitav. Põhimõtteliselt saab edukas õpe toimuda siis, kui õppejõud tahab õpetada ning üliõpilane tahab õppida. Osad õppejõud on aga ametis, kuna neid mujal ei vajata – siin on tegemist institutsiooni huvidega võimaldada oma liikmetele olemine ja töö ning kuna õppejõud vajab tööd, siis muudetakse õppekava vastavaks sellele vajadusele. Teisalt jääb osadest üliõpilaste intervjuudest kumama soov, et kõik õppealane võiks neile olla ette ära tehtud ja läbi nämmutatud. Siin kerkib ülikooli õppe ja tugitegevuste korralduse jaoks esile dilemma: kui teha põhjalikumalt, selgemalt ja paremini, siis paradoksaalselt valmistatakse sellega tudengit halvemini ette eluks ja tegevuseks ühiskonnas ja tööturul pärast ülikooli. Üliõpilane peaks hakkama seega mõistma, et tal on nii õigused kui kohustused, nii vabadus kui vastutus oma õpingute, erialavaliku jne eest ning õppejõu kohus on teda sellele mõistmisele suunata ja aidata. Õppejõudude intervjuudest jääb küll kumama pisut nukker tõdemus, et õppejõud peab alati

olema olemas ja ette valmistunud, tudengi kohustused aga sellise rangusega fikseeritud ei ole.

Õpetamismeetodid ning õppejõu suhtumine on üpris lähedalt seotud. Kui õppejõud arvestab üliõpilasega, siis ta kujundab oma õppe meetodirikkaks, mõtleb läbi eksami ning annab tulemustest tagasisidet. Samas ei saa õppekavasse sisse kirjutada õppemeetodeid, need peavad olema seotud õppejõu ettevalmistamisega õppetegevuseks. Metoodika seostub seega nii õppejõu ettevalmistuse kui suhtumise ning huviga õpetamise ning õpetatava vastu. Seega on õppetöö vorm sekundaarne, õppejõud aga primaarne.

Nii õppejõudude kui üliõpilaste hinnangutest õppejõudude tööle võib järeldada, et õppejõudude omavaheline koostöö võiks olla tõhusam. Vähene koostöö tingib nii sisult kattuvaid loenguid kui lünki ainete sees ja vahel. Loengusisude kattumist ning samas osade ainete või aineosade katmatajätmist nimetati pea kõigis intervjuudes. Üldiste pädevuste arendamisele pööratakse õppejõudude poolt vähe tähelepanu (kuigi seni pole keegi seda otseselt neilt ka nõudnud).

Õppejõud omakorda on kriitilised üliõpilaste teadusalase võõrkeelekasutuse suhtes. Tudengid nimelt ei tundvat huvi võõrkeelse õppekirjanduse vastu. Siit võib järeldada, et teaduskeele omandamise mehhanismid vajavad läbi mõtlemist. Kuidas sundida tudengeid lugema ajakirju, kasutama artikleid jne? Ilmselt tuleb suurendada kirjalike tööde mahtu, et tudeng õpiks otsima ja leidma, lugema, viitama, seostama kokkuvõttes kasutama võõrkeelset teaduskirjandust.

Õppekirjandust on vähe ning eriti vähe on kaasaegset eestikeelset õppekirjandust just bakalaureuseastme põhikursuste jaoks. Napib ka kõiki muid õppevahendeid ja üldse mitte üllatusena nimetatakse selle peamiseks põhjuseks rahapuudust.

Õppevahendite vallas on TTÜ üldlaborite mõte väga hea, arvestades teaduskondade ja õppekavadevahelist koostööd, ressursside optimaalsemat kasutamist ning õpikeskkonna ja -vahendite kaasajastamist. Sellest kõigest on lõpuks kasu õppe kvaliteedi kasvule. Ja veidi on isegi kummaline, et sellise idee vaagimine ja läbitöötamine pole seni leidnud teostust.

Intervjuudes kerkisid esile mõningad vastuolud õppejõudude ja üliõpilaste poolt väljendatus. Üliõpilased kalduvad kogema 3-aastast bakalaureuseõpet kui kokkusurutud 4-aastast bakalaureuseõpet, õppejõud kalduvad nägema 3+2 õpet kui väljavenitatud 4-aastast bakalaureuseõpet. TÜ üliõpilaste arvates takistatakse nende liikuvust ja teiste erialade võtmist ülikoolisisest väljastpoolt oma põhieriala teaduskonda. Õppejõud aga arvavad et sellist liikuvust ei takistata. TÜ füüsika puhul on üldaineid üliõpilaste arvates liiga palju, kuid õppejõudude arvates ei ole neid üldsegi palju. TLÜ paari intervjuu käigus väljendasid üliõpilased teatavat hirmu selle suhtes, et nende hääl ei loe ning et õppejõud on nende arvamuse suhtes ükskõiksed ja arrogantsed. Küsimuseks jääb, millest ja miks selline hirm on saanud tekkida. EMÜ üliõpilaste arvates on neil õppevahendeid piisavalt, õppejõud aga arvavad, et ega ikka ei ole küll. Lõpuks võib siinkohas nimetada TTÜ teatavaid infokääre materjalitehnoloogia üliõpilaste ning informaatika õppejõudude vahel. IT inimesed on pisut

pettunud, et nendele ei anta enam piisavalt ruumi IT alaste õppeainetega teisi õppekavasid aidata, samas kogevad materjalitehnoloogia üliõpilased IT-alaseid õppeaineid suhteliselt tarbetuna. Kas küsimus on suhtlemises või õppeainesisudes või milleski muus, vajab edasist mõtisklemist-uurimist.

Tööturg

Kõik intervjueeritavad olid ühel nõul selles, et kolmeaastane bakalaureuseõpe ei võimalda eriala omandamist. Kui 3a õpe on üldbaasi rajamiseks, siis ei saagi eeldada, et lõpetanu saaks erialast tööd, kuna tal lihtsalt polegi eriala veel. Samas pole magistriõppes jätkamine kõigile bakalaureustele võimalik ning nad on sunnitud sisenema tööturule. Selleks on vajalikud vastavad teadmised, oskused ja hoiakud, mis üliõpilane peaks olema omandanud õppe jooksul. Oskuste omandamise ja vilumuste kujundamise üheks tõhusaks viisiks on praktika.

Intervjuudest jäi kõlama seisukoht, et 3+2 bakalaureuseõppe maht ei võimalda piisavalt praktikat. Väheses olemasoleva praktika korraldus on nõrk ning tudengi tulevase tööturuga seostamata. Lõpuks on kolmeaastase bakalaureuseõppekava läbinu jaoks võimalused leida ja saada erialast tööd väikesed, kuna 3+2 bakalaureuse väljund tööturule on niikuinii ebaselge. Tudengite poolt öeldu põhjal võib tõdeda, et nende teadlikkus tööturust ja tööandjatest tõesti pole suur.

Koostöö tööandjatega on vajalik mitmes mõttes. Antud hetkel on välja kujunenud huvitav olukord – vähemalt õppejõudude arvates tahavad tööandjad spetsialiste ja kurdavad, et ülikool ei valmista ette oskustega inimesi, kui initsiatiivi praktikavõimaluste loomisel ka ei näidata, kuna see oleks kulukas ja aeganõudev.

Üliõpilaste mobiilsus

Tudengiliikuvus sõltub suuresti tudengi enda huvist. Teavet õppimisvõimaluste kohta välismaal on piisavalt ning kui on olemas üliõpilasepoolne huvi, siis on ka rahalisi ja administratiivseid võimalusi leida küllaga. Kui huvi pole, võib inimestele ka kuldkandikul võimalused ette tuua – ikka arvatakse, et ülikoolid ning kõik teisedki huvirühmad pole piisavalt suutnud tudengit aidata ja motiveerida.

Väljundipõhisuse üheks indikaatoriks on võimalus õppeaineid ja mooduleid üle kanda, kuna lähtutakse mitte ainst vaid neist õpiväljundeist, mille saavutamist, omandamist ja valdamist nõutaval tasemel tudeng on tõestanud. Kuna erinevate ainete õpiväljundid võivad olla suurelt jaolt samad ning samas nimeliselt sarnaste õppeainete õpiväljundid võivad olla erinevad, siis on õpiväljundite peamiseks otstarbeks siin õpingute muutmine võrreldavaks, läbipaistvaks ning ülekantavaks. Ainepõhiste õppeainetega seda nii lihtsalt teha ei saa. Kuna aga õppekavad on valdavalt ainepõhised, siis tingib see ainete raskendatud ülekandmise mõnes teises koolis õppinud tudengi jaoks. Kuna aineid ei kanta üks-ühele

üle, siis ei ole praegu erilist praktilist liikuvust erinevate koolide õppekavade vahel. Lisaks takistavad intervjuueritute hinnangul üliõpilase liikuvust lühike õppeaeg (kuigi õppe nominaalajaga läbimine on üks Bologna protsessi märksõnu), jäigad õppekorralduse-ja finantseerimispõhimõtted ning vähene võorkeeleõppe osakaal.

Intervjuudes jääb tunne, et just EMÜ on esirinnas selles mõttes, et õppekava käsitlemisel liigutakse ainepõhiselt väljundipõhisuse suunas ja kõigi õppekava ainete rigoroosne sooritus pole enam obligatoorne. EMÜ-s on ka 3+2 õppekavade esimene analüüs ja hindamine juba teostatud ning saadud kogemused ning muudatusvajadused on leidnud rakendamist nn 3+2 õppekavade järgmises versioonis.

Kvaliteet

Kvaliteedi temaatika käsitlemine on otseselt sõltuv ülikooli enesemõistmisest. Kas ülikool on teadusasutus, kus toimub ka õpe või õppeasutus kus ka teadust tehakse? Või on ülikool rahvuskultuuri kandja, kus muuhulgas õpitakse ja teadust tehakse? Või on ülikool midagi neljandat või viiendat? Kvaliteet eeldab mingisugust standardit, mingeid kriteeriume, need aga sõltuvad eelnimetatud alusest.

Teiseks läbivaks kvaliteedialaseks teemaks on õppe sõltuvus ressurssidest.

Paljude intervjuude puhul kõlab see nagu surnud ring: et õppe kvaliteeti tõsta, on vaja raha juurde, et raha juurde saada, tuleb võtta oma raha eest õppivaid tudengeid, mis viib alla taseme, mis tingib mitte nii hea kvaliteedi kui tahaks. Aga et kvaliteetselt õpetada kvaliteetselt hulka tudengeid nii, et jaguks aega ja õppejõude – selleks pole vajalikku raha. Ja sellega on kaudselt seotud ka palgakonkurents erialatööturul.

Siin kerkib esile paradoks: kui õpperühm on suur, siis on õpe isikupäratu ning kehv, kui rühm on väike, siis ei saa õpetada, kuna raha pole. Lihtne oleks nõustuda intervjuueritutega selles, et tuleb vähem tudengeid vastu võtta, et õpetamise tase seminarivormis tõuseks. Ilmselt väiksemad grupid lasevad õppel olla vahetuma ning nn interaktiivsema. Sellised soovid ei ole üllatavad. Muidugi oleks parem, kui sadade loenguliste asemel oleks max 24 seminaris osalejat. Siin aga seavad ressursid väga konkreetsed piirid – kui raha ja inimesi pole, pole võimalik ka asja muuta.

Kolmandaks kvaliteedialaseks teemaks on aeg. Muutused ajas ning näiteks vananev aparatuur reaalteadustes tingib vajaduse pidevalt õppekava kaasajastada. Teisalt on õppe kvaliteet seotud õppeaja optimaalse kasutusega ning siin on järjest suurenenud kurtmine, et aega ei ole. Kui samas püüeldakse nominaalajaga õppe lõpetamise poole, siis on siin peidus huvide konflikt, mille lahendamine on üheks suureks tulevikuväljakutseks. Õppe pikenemine tänu välismaal õppimisele on samuti kahe otsaga asi. Ühelt poolt on selge, et õppeaja ja õpiväljundite arvestamine teeks õpingute ülekandmise lihtsamaks. Teisalt on õppemaht tänu võorkeelsele õppe tihti väiksem kui kodukoolis. Seega peaks õppeaeg paratamatult pikenema ka väljundipõhise võrdlemise puhul. Ehk peaks hoopis mõtlema selle peale, et nõue nominaalajaga lõpetada ning administratiivsed ja rahalised vahendid üliõpilase selleks sundimiseks ei ole otstarbekad ega taga hariduse kvaliteedi tõusu.

Neljandaks kvaliteedi tõusu soodustavaks teguriks on riiklik haridus-, sotsiaal- ja kultuuripoliitika. Kõrgharidusmaastiku kujundamisel on ülikoolidel küll kanda võtmeroll, kui ülikoolid ei toimi poliitilises vaakumis ning teadlik riiklik ja regionaalpoliitika on selle toimimise üheks oluliseks eelduseks.

Viiendaks kvaliteediteguriks on ilmselt haldus- ja tugistruktuuride roll ja töö ülikoolides, kuna vähemalt intervjueritud tajusid negatiivselt eelkõige õppekorralduslikke asju (ajad, ainemahud, ainete seostatus, puudumine), positiivselt aga eelkõige tugevaid ja häid õppejõude. Õppejõudude hulgas on mitmel puhul kostunud nurinat ning vastumeelsust kogu väljundipõhisuse vastu. „Laske meil ometi õpetada ning ärge reformige pidevalt”, on kokkuvõtteks, mis võib viidata ka sellele, et nn ”uue asja” ajajad on ülerõhutanud väljundit ja rakendatavust, ning sellist rõhuasetuste muutust tajutakse ohuna mitte ainult enda identiteedile vaid ka ohuna akadeemilisele teadmusele kui sellisele üldse. Õppekorraldus ning õppejõudude administratiivkoormuse vähendamine ühelt poolt ning õppejõudude täiendkoolitus ning motiveerimine teiselt poolt on teemad, mille olulisus intervjuudes esile tuli.

III Järeldused ja ettepanekud

3+2 reform – „uue“ ja „vana“ õppekava suhetest

Bologna protsessi olulisteks märksõnadeks on väljundipõhisus, võrreldavus ja ülekantavus. Samas pole Bologna printsiipidest lähtuv väljundipõhisus rakendunud ning õppekavad on jätkuvalt ainepõhised. Reformi kogetakse ülaltpoolt pealesurutuna. See tehti kiiresti ja formaalselt ära, tegelikke sisulisi muutusi aga pole veel toimunud.

Bakalaureus ei tähenda enam lõpetatud kõrgharidust, vaid nn lõpetamata kõrgharidust.⁶ Teisalt on bakalaureus kõrghariduse esimese astme tähistajaks. Seega tuleb teadvustada ning kirjeldada uue kõrgharidusstruktuuri eesmärgid ja omavahelised suhted arvestades, et lugeja seostab uut kujunevat süsteemi vanadega ning kasutab nende võrdlemiseks vanu väljendeid ja mõistekonstruktsioone. Kindlasti tuleb teadvustada seda, et 3+2 bakalaureus ei ole sama staatuse ja eesmärkidega mis 4 aastane bakalaureus ning et erialaspetsialisti ettevalmistus eeldab 3+2 bakalaureusekraadi.

Kui õppekava koostamises on valitud üldhariv lähenemine, siis kurdetakse väheste erialaainete pärast, kui erialakeskne, siis pole jälle piisavalt üldharivaid asju. Paistab, et 3+2 bakalaureuse nominaalõppeaeg ja -maht põhimõtteliselt on liiga lühikesed, et vastata kõikidele ootustele ja vajadustele. Sestap tuleks õppekava üldosas väga täpselt sõnastada need eesmärgid, mis õppekava koostajatel on, et vältida ekslikke ootusi ja arusaamu õppekava otstarbe suhtes. Kuidas aga jõuda selleni, et õppejõud töötaksid läbi ja teeksid ümber oma ainekursused ja vastavad konspektid ning materjalid vastavalt õppekavas seatud eesmärkidele, ei ole selge – ega ole see ka ilmselt olnud võimalik nii lühikese aja jooksul.

Õppekava sisu, kulg ja valikud

Bakalaureuseastmes paistab olevat liiga palju valikuvabadust. Valida saab informeeritud õppija, selleks aga tuleb luua teadmiste alusbaas, millest lähtudes teha oma valikud. Seega peaks vaagima bakalaureuseastme valikuvabaduste piiramist ning nende suurendamist magistriastmes. Alternatiivina peaks bakalaureuseastmes olema võimalik valida süsteemselt õppekavasse asetuvate valikainete vahel, millega oleks tagatud õppija edenemine valitud erialal. Kindlasti on vajalik läbi mõtelda bakalaureuseõppe korraldus ning teadlikult suunata üliõpilase valikuid või koguni teadlikult vähendada valikuvõimalusi selleks, et suunatud bakalaureuseõpingute käigus üliõpilane saaks võimalikult hea võimaluse saavutada valmisolek teha informeeritud ja läbimõeldud valikuid magistriastmes.

---

⁶ Lõpetamata kõrgharidus toob meelde ENSV aegse kvalifikatsioonide nimistu. Kindlasti on selline väljend ka eksitav, sest 3+2 bakalaureus tähistab kõrghariduse esimest astet. Samas on intervjuude käigus nii üliõpilased kui õppejõud iseseisvalt teinud järeldusi, mille kohaselt on 3+2 bakalaureus võrreldav lõpetamata kõrghariduse ning 3+2 magister täieliku kõrgharidusega.

Kvalifitseeritud valikud on vajalikud ja kasulikud õppija erialasele ning üldisele akadeemilisele arengule. Kui ülikooli finants skeemid selliseid valikuid takistavad, siis tuleb paratamatult vaagida ülikoolisese rahajaotuse rutiinide reformeerimist nii, et akadeemilisel personalil poleks põhjust takistada üliõpilase liikuvust nii eestiseselt kui rahvusvahelises plaanis.

Väikestes ainetes on raskem muuta ainesisu ja mahtu. Niisiis tuleb suurendada aine miinimummahtu. Selleks on palju põhjuseid. Aine miinimummahu suurendamine aitab edendada õppejõududevahelist koostööd ning vähendada nende töökoormust. Miinimummahu suurendamine edendab õppeainete integratsiooni ning aitab vähendada õppeainete kattuvusi ja lünkasid. Lõpuks on selle suurendamise näol tegemist küll valikute vähendamise teadud mõttega, kuid samas nende teadliku sooritamise soosimisega.

Teiseks võimaluseks on sarnaste väikesemahuliste õppeainete koondamine suurematesse tervikutesse (moodulitesse) nii, et ained oleksid omavahel integreeritud, eesmärgistatud, ainete kooskäsitlemise õpiväljundid sõnastatud ning hindamiskriteeriumid ja –meetodid eelnevalt kehtestatud.

Küsitluste abil võiks välja selgitada õppimaasujate vajaduse tasandusainete järgi (näit õppimine ülikoolis) ning need kas lisada vabaaainete nimekirja või neis õpetatava integreerida teiste üld- või erialaste õppeainetega/moodulitega.

Suure tõenäosusega saab meie ülikoolide esimeseks rahvusvaheliseks võõrkeeleks olema inglise keel. Selle saavutamise ühe võimaliku variandina tuleks ilmselt otsustada, et see keel on kohustuslik võõrkeel kõigile EV üldharidusõpilastele.

Õppekorraldus

Kui üliõpilased kurdavad ÕIS üle, et tänu sellele ei saa nemad suhelda õppejõududega, siis see muidugi ei tähenda, et ÕIS oleks halb, pigem osutab see personaalsete kontaktide vähesusele ühelt poolt ning vajadusele nende järele teiselt poolt. Üldhariduskoolides on sisse seatud klassijuhatajate amet. Kas peaks midagi sellesarnast vaagima ka ülikoolides ajal, kus kõrgharidus (või vähemalt selle esimene aste) on muutumas eliidiharidusest massihariduseks ning kus sellele vastavalt ülikoolidesse sisseastujate arv suureneb ning keskmine tase paratamatult alaneb? Vajaliku teabe leidmine sõltub suuresti tudengi enda ettevõtlikkusest ja tahtmisest. Kes tahab ja huvi tunneb, saab teabe kätte. Küsimus on, kas ülikool peab siin olema rohkem käehoidja. Kuna aga õppejõudude ja tudengite isiklikud suhted vähenevad üliõpilaste arvu kasvades, siis on vaja uut üliõpilase sotsialiseerimise süsteemi.

TÜ-s on ametisse kutsutud programmijuhid, kes peaksid suutma hallata ja näha kogu õppeprogrammi koos selle valikutega tudengi jaoks. Teisalt tundub, et tudengitel on puudus nn kursusejuhendaja või akadeemilise ema/isa rolli täitvast õppejõust. Ühe lahendusvõimalusena võiks programmijuht täita programmijuhendaja rolli. Samas seab see

suured, ehk isegi liiga suured ootused ja kohustused programmijuhile ja kindlasti ei saa selle rolli kandmist seada programmijuhi õlule, kuid ehk on võimalik kaasata programmijuhte üliõpilaste akadeemilisse nõustamisse ja juhendamisse. Üliõpilaste juhendamise ja nõustamise süsteem vajab igatahes ülevaatamist ning ümberkorraldamist vastavalt muutunud vajadustele (3+2 õppe impersonaalsus ja kursusesüsteemi kadumine).

Auditoorse töö põhimõtted vajavad läbitöötamist. Loengute asemele peaks üha rohkem tulema iseseisev töö tekstidega. Loengu otstarbeks on anda kiiresti paljudele teavet, mida mujalt ei saa. Kui see teave pole kas olemas või kättesaadav, siis tuleb see kirja panna. Samas aga võivad õppejõud edukalt oma konspektid internetti üles riputada ning lasta üliõpilastel neid eelnevalt lugeda selleks, et nende põhjal seminarides juba hoopis tõhusamat õpet toimetada. Loengu otstarbeks täna võiks olla olemasoleva mitmekesise teabe põhjal unikaalne üldistus ja uute seoste loomine. Sellegi tegevuse jaoks aga sobib seminar paremini. Baastekstide lugemine peaks toimuma iseseisva töö raames ja auditoorne aeg, mis niikuinii on väga väärtuslik ja kulukas, peaks minema pigem aruteludele. Loengus tõesti ei saa eeldada, et tudengid reageerivad uuele teabele omapoolsete arutluste ja küsimustega. Ja kui reageerivadki, siis mitte just kõige efektiivsemalt. Siit on vaid väike samm seminaride mahu suurendamisele ning ehk ka doktorantide kaasamisele seminaride läbiviimisel, mis omakorda edendaks ka doktorandi vastavaid pedagoogilisi ja interpersonaalseid oskusi.

Teisalt võib seminariõppe mahu suurendamise vastu rahalise argumendi kõrval esitada veel kaks intervjuude käigus esile kerkinud argumenti. Nimelt leiti, et puudus on kaasaegsetest eestikeelsetest kõrgkooliõpikutest. Teisalt ei ole üliõpilaste võõrkeeleoskus piisavalt hea lugemaks võõrkeelseid õppetekste.

Maaülikooli tudengid on väljendanud oma raskusi TÜ õppe ning ÕIS kasutamisega. Samas on üliõpilaste liikuvust arvestades oluline, et väljastpoolt TÜ-d ehk mõnest teisest ülikoolist TÜ-s mõnda õppeainet või moodulit võttev üliõpilane ei takerduks teabesegadusse. TÜ-s peaks mõtlema mingi kas nõustamise või ÕIS väljapoole suunatud mooduli vms peale, et see oleks atraktiivne, arusaadav ja konkreetne väljastpoolt tulijaile.

Õppejõud ning üliõpilased

Nõue õppejõudude heale ettevalmistusele seostub õppejõudude täiendõppega. Enamus ülikoolide õppejõude ei ole ette valmistatud õpetamistegevuseks ega täiskasvanu õppimise suunamiseks. Seega vajavad õppejõud üpris suures mahus pedagoogilist täiendõpet. Samas on õppetöö vorm sekundaarne, õppejõud aga primaarne ning hea on see õppejõud, kes oskab suhelda, austab tudengit ning tunneb ja armastab oma eriala.

Õpetamismeetodid ning õppejõu suhtumine on üpris lähedalt seotud. Kui õppejõud arvestab üliõpilasega, siis ta kujundab oma õppe meetodirikkaks, mõtleb läbi eksami ning annab üliõpilase saavutustest temale tagasisidet. Samas ei saa õppekavasse sisse kirjutada õppemeetodeid, need peavad olema seotud õppejõu ettevalmistamisega õppetegevuseks

kõrgharidustasemel. Metoodika seostub seega nii õppejõu ettevalmistuse kui suhtumise ning huviga õpetamise ning õpetatava vastu.

Tööturg

Õppekava rahvusvaheline võrreldavus võib kaasa tuua olukorra, kus kerkib esile konflikt ühiskonna ja tööturu ootuste ning rahvusvahelisuse vahel. Teisisõnu öeldes satuvad euroopalikud püsiväärtused ning Eesti noore ühiskonna väärtused konflikti. Sellisest konfliktivõimalusest teadlik olemine on ehk ainus viis ennast ette valmistada võimalikule konfliktile lahendusteede otsimiseks.

Tasulise ja tasuta õppe küsimus sõltub erialast ning mingi ühtne lahendus siin võimalik ei ole. Ühiskonnale vajalikud kui alatasustatud ametid, kutsed, erialad peaksid saama soodustatud muudel viisidel, kaasa arvatud tasuta õpe või läbimõeldud ja süsteemsed stipendiumiprogrammid.

Vaatlus- ja analüüsipraktika või pigem selle puudumine on teemaks nii õppejõudude kui üliõpilaste intervjuudes. Mingil moel peab olema võimalik ühendada impulss praktikast teoreetilise analüüsiga, kasutades selleks vastavaid asjakohaseid teabeallikaid ning kohast metodoloogiat ja metoodikaid. Teooriast praktikasse ühesuunaline liikumine on ebapiisav. Seega on praktikakogemus väga oluline informeeritud valikute tegemisel, mis omakorda veelgi õigustab mõtet bakalaureuseastme valikute piiramisest ning rõhuasetusest praktikale vähemalt osades erialades.

Koostöö kooli ja tööandja vahel vajab läbimõtlemit ja teadlikku kujundamist. Kui oskusi ja teadmisi on võimalik mõõta ja hinnata otse, siis hoiakute mõõtmine on keeruline ja nende hindamine toimub pigem läbi lõpetanute tagasiside ning tööandjate tagasiside, kes hindavad lõpetanute pädevust. Kaudselt saab siis sellistest hinnangutest ka hinnang õppekavale ning õppejõule, kelle ülesandeks on valmistada soodne keskkond vastavate hoiakute kujunemiseks ning võimalusel ka ise neid hoiakuid kehastada.

Üliõpilaste mobiilsus

Kuna enamuse ülikoolide enamuse õppekavade enamus aineid on kirjeldatud sisendipõhiselt, siis on see üheks põhjuseks, miks õpingute arvestamine teises koolis on raskendatud ning kipub suuresti sõltuma õpinguid arvestava õppejõu arvamusest-hinnangust. Tihti tähendab see tasandusõpet. Teisalt kuna aineid enamasti ei kanta üks-ülele üle, siis ei ole praegu erilist praktilist kattuvust erinevate koolide õppekavade vahel.

Olgu õppe ainete ja kursuste ülekandmisega kuidas on, aga bakalaureusediplom näiteks tehnikateaduses peaks tagama ligipääsu vastava valdkonna magistrantuuri. Kui see nii ei ole, siis võib siin olla tegemist ainepõhisusest lähtuva ülikoolide vastastikkuse mittetunnustamispoliitikaga. See mittetunnustamispoliitika ei tarvitse olla ametlik, kuid avaldub näiteks ühe ülikooli õppejõudude suhtumises teise ülikooli õppejõududesse.

Kvaliteet

Õppe ebaisikustumine ei sõltu üksnes rahast või õppejõudude vähesusest või õpperühmade suurusest või lävendipõhisest vastuvõtust. Oma roll on siin kursusesüsteemi kadumisel ning korporatsioonide osatähtsuse paratamatul vähenemisel, mis tingib sotsiaalse ja ühiskondliku elu osakaalu vähenemise üliõpilase elus. Kui siia lisada veel vajadus teenida endale elatist, siis koorub kogu eelnevast esile vajadus läbi mõtelda ülikooli õppekorralduse ajaline korraldamine. Samuti vajab revideerimist õppejõudude kontakttunnipõhine tööarvestus, mis on õppimise muutumisega seoses iganenud.

Kokkuvõtteks

Õppekavade toimimise uuringu abil püüti leida vastuseid küsimusele, kui hästi toimib õpe 3+2 õppekavade kohaselt. Järgnev on kokkuvõte selle uuringu tulemustest.

Toimivad 3+2 õppekavad on enamasti ainepõhised. Tudengid on üle koormatud, kuna eelkõige üliõpilaste poolt kogetakse kolmeaastast bakalaureuseõpet sageli kui nelja-aastase bakalaureuseõppekava kokkusurumist kolmele aastale. See toob kaasa liiga tiheda õppekorralduse, süvenemisvõimaluste puudumise, ainete ja moodulite omavahelise seostamatuse ning ainemahtude ja neile vastavate ainepunktide võrreldamatuse.

Bakalaureuseõppe olemus pole selge ning õppes osalejad ei taju bakalaureuseõppe muutumist üldettevalmistavaks kõrghariduse esimese astme õppeks. Enamus tudengeid arvab, et tudeng peaks bakalaureuseastmes õppima vastava eriala spetsialistikks.

Üliõpilaste liikuvuse üheks alussambaks on õpingute ülekantavus. Õppekavade ainepõhisus aga tingib, et õpeaineid/ainepunkte on raske üle kanda ning see omakorda pärsib liikuvust.

Bakalaureusel peaks olema võimalus siseneda tööturule, kuid erialaselt küps ta tööturu jaoks ei ole. Nimelt olid kõik intervjueeritavad ühel nõul selles, et kolmeaastane bakalaureuseõpe ei võimalda eriala omandamist ning selle väljund tööturule on segane. Selgust aitaks suurendada praktika, kuid seda on samuti vähe. 3-aastase õppe maht ei võimalda enam. Olemasoleva praktika korraldus on nõrk ning tudengi tulevase tööturuga seostamata.

Sisseastujate (üldharidusastutustes toimuva õppe) tase on langenud ning osade ülikoolide lävendipõhine vastuvõtt on omakorda alandanud õppetöö kvaliteeti. Tudengeid on lihtsalt liiga palju selleks, et õpe oleks tõhus.

Mida tuleks ette võtta? Õppekavad tuleb teha väljundipõhiseks. Õppejõud peaksid läbi töötama ja ümber tegema oma ainekursused ja vastavad konspektid ning materjalid. Ainesisude kattuvused ja lüngad on ajendiks suuremale õppejõududevahelisele koostööle või vähemalt teabevahetusele.

Kasutatud kirjandus

Graz Declaration 2003, Forward from Berlin: the Role of the Universities,
http://www.eua.be/fileadmin/user_upload/files/EUA1_documents/COM_PUB_Graz_publication_final.1069326105539.pdf , 21.05.2007

Berlin Communiqué of Ministers 2003, “Realising the European Higher Education Area”,
<http://www.bologna-berlin2003.de/pdf/Communique1.pdf> , 21.05.2007.

London Communiqué 2007, Towards the European Higher Education Area: responding to challenges in a globalised world,
<http://www.dfes.gov.uk/bologna/uploads/documents/LC18May07.pdf> , 21.05.2007

Lisad

Lisa nr 1.1 Üliõpilaste intervjuu alusküsimused

I Praeguste õppekavade toimimine, muutmisvajadus

1. Kuidas toimivad 3+2 õppekavad?

- Milliseid oma õppekava (mille raames õpite/õpetate) **peamiseid üldesmärke** Te oskate nimetada?
- Mis on praegustes õppekavades hea, mis halb?
  - **Kas 4 a Bak on muutunud 3 a Bak või 3+2 a BakMag-ks?**
  - Palun püüdke hinnata uut süsteemi järgivate õppekavade õppesisu. **Mida on õppekavades liiga palju/mida on liiga vähe?**
  - Kuidas hindate õppekava struktuuri, ülesehitust (proportsionaalne jaotumine, valik- ja vabainete osakaal)?
  - Kui seostatud on teie arvates erinevad õppeained ning moodulid?
  - **Mis on see hea, mis peab alles jääma?**
  - **Mis praeguse õppekava juures ei toimi** või toimib halvasti, mida Te tahaksite muuta?
- Kas ja kuidas on arvestatud õppija **üldiste eluks vajalike oskuste ja vilumuste** arendamisega?
- Kuivõrd vajavad tudengid **esimesel õppeaastal nõ toetusaineid** – efektiivne ajakasutus, akadeemiline kirjutamine, õpioskused (et uues õpituatsioonis paremini hakkama saada)
- Kui suur on **vajadus võõrkeelte õpetamise järele** õppekava raames ning kas see vajadus on praegu rahuldavalt täidetud?

2. Kui hästi toimib õppekorraldus?

- Kui tõhusaks hindate **õppekorraldusega seotud info liikumist ja asjakohasust?** Kuivõrd adekvaatne on õppekorralduslikes küsimustes nõustamine teaduskondades – osakondades – spetsiaalse nõustaja juures?
- Kuidas hindate erinevate **õppeainete sisude võimalikku kattumist** (kas õppeained dubleerivad kohati üksteist)?!
- Kas **töökoormus** 1 AP (1 AP = 40 tundi üliõpilase tööd) on erinevates ainetes võrreldav?

3. Kui hästi toimivad õppemeetodid?

- Kui palju **erinevaid õppemeetodeid** (nt meeskonnatöö, probleemipõhine õpe, projektide koostamine jmt) õppejõud kasutavad ning milliseid nad ei kasuta (kuigi võiksid)?
- Kui piisavad on teie arvates **õppejõudude õpetamisoskused** üldiselt ning millele võiks koolitustel tähelepanu pöörata?
  - Õppejõudude ja tudengite vahelised suhted - kas õppejõud on pigem õpetaja, juhendaja või kaasõppija rollis?
  - Millised on hindamiskriteeriumid ning kui põhjendatuks, objektiivseteks ning tõhusateks neid peate?
  - Kas ja kuidas annavad õppejõud tudengitele õpitulemuste põhist tagasisidet?
- Kas **õppevahendeid** on piisavalt?
  - Kas eestikeelseid õppevahendeid on piisavalt?
  - Millisest eestikeelsest õpikust tunnete kõige rohkem puudust?

II Milline on õppekavaarenduse orienteeritus tööturu vajadustele, ning tööandjate kaasamine sellesse?

- Millised on **tööturu nõudmised** Teie erialal ning mil määral bak- ja mag õppekavad neile vastavad?
  - Kas **3a õppekava lõpetaja** peaks Teie arvates saama erialast tööd?
  - Kas ja mida peaks õppekavas muutma, et ta saaks?
  - Mida teate tööandjate kaasamisest õppekavade koostamise protsessi?
- Kas õppekava võimaldab **erialast praktikat** ning kas praktika maht on piisav?

III Kui head on õppe paindlikkus, mobiilsus, valikud ning rahvusvaheline võrreldavus?

- Kas ja kuidas praegune õppekava ja õppekorraldus soosib **valikuid ja mobiilsust**?
  - Kas üliõpilastel (ja õppejõududel) on praegu selge, milliseid valikuid õppekava võimaldab?
  - Mida oleks vaja muuta, et valikud oleksid teadlikumad, neid oleks rohkem, nad oleksid realiseeritavad?
  - Mida õppekavaarendus saaks siin paremaks muuta?
- Kas mujal sooritatud õpingute arvestamine toetab liikuvust?
- Kuidas hindate välisõppejõudude osakaalu õppes?
- Kas soovite järgmises õppeastmes õpinguid jätkata? Miks?
  - Kas eelistate võimalusel jätkata samas koolis, mõnes teises Eesti kõrgkoolis või välismaal?
  - Kuidas hindate info kättesaadavust/piisavust välismaal õppimise võimaluste kohta?

IV Kokkuvõtteks - kui hea on õppe kvaliteet?

- Millised on teie nägemust mööda praegu need üldised nõrgad kohad, mis takistavad kõrghariduse kvaliteedi tagamist?
- Kas õppekavaarendus saaks kaasa aidata selle probleemi lahendamisele – või võivad õppekava muutmisega seotud asjaolud halvendada olukorda praegusega võrreldes?
- Milline on teie konkreetsem visioon oodatavatest muutustest kõrghariduse õppekavades, mis aitaksid tagada kõrghariduse kvaliteeti ja lõpetajate konkurentsivõimet tööturul:
  - Mis võiks 2 aasta pärast olla teisiti?
  - Mis on peamine oht vajalikele muutustele?

Lisa nr 1.2 Õppejõudude intervjuu alusküsimused

I Praeguste õppekavade toimimine, muutmisvajadus

1. Kuidas toimivad 3+2 õppekavad?

- Milliseid oma õppekava (mille raames õpite/õpetate) **peamiseid üldesmärke** Te oskate nimetada?
- Mis on praegustes õppekavades hea, mis halb?
  - **Kas 4 a Bak on muutunud 3 a Bak või 3+2 a BakMag-ks?**
  - Palun püüdke hinnata uut süsteemi järgivate õppekavade õppesisu. **Mida on õppekavades liiga palju/mida on liiga vähe?**
  - Kuidas hindate õppekava **struktuuri**, ülesehitust (proportsionaalne jaotumine, valik- ja vabaainete osakaal)?
  - Kui **seostatud** on teie arvates erinevad õppeained ning moodulid?
  - **Mis on see hea, mis peab alles jääma?**
  - **Mis praeguse õppekava juures ei toimi** või toimib halvasti, mida Te tahaksite muuta?
- Kas ja kuidas on arvestatud õppija **üldiste eluks vajalike oskuste ja vilumuste** ehk **pädevuste** arendamisega?
- Millest lähtuvalt saaks õppekavade väljundeid üldse planeerida –
  - tööturu vajadustest
  - üliõpilaste/lõpetajate soovidest hinnangutest,
  - rahvusvahelisest praktikast,
  - olemasolevatest võimalustest, ...?
  - Kas need on tegelikult ka praegu implitsiitselt – varjatult arvesse võetud? Mis ei ole
- Milliseid **peamisi takistusi** Te näete pädevustest lähtuvale õppekava-arendusele (raha, tehnilised võimalused, õppejõudude valmisolek, oskused)?
- Kuivõrd vajavad tudengid **esimesel õppeaastal nõ toetusaineid** – efektiivne ajakasutus, akadeemiline kirjutamine, õpioskused (et uues õpituatsioonis paremini hakkama saada)
- Kui suur on **vajadus võõrkeelte õpetamise** järele õppekava raames ning kas see vajadus on praegu rahuldavalt täidetud?

2. Kui hästi toimib õppekorraldus?

- Kui tõhusaks hindate **õppekorraldusega seotud info liikumist ja asjakohasust**? Kuivõrd adekvaatne on õppekorralduslikes küsimustes nõustamine teaduskondades – osakondades – spetsiaalse nõustaja juures?

- Kuidas hindate erinevate **õppeainete sisude võimalikku kattumist** (kas õppeained dubleerivad kohati üksteist)?!
  - Kas **töökoormus** 1 AP (1 AP = 40 tundi üliõpilase tööd) on erinevates ainetes võrreldav?
- 3. Kui hästi toimivad õppemeetodid?**
- Kui palju **erinevaid õppemeetodeid** (nt meeskonnatöö, probleemipõhine õpe, projektide koostamine jmt) õppejõud kasutavad ning milliseid nad ei kasuta (kuigi võiksid)?
  - Kui piisavad on teie arvates **õppejõudude õpetamisoskused** üldiselt ning millele võiks koolitustel tähelepanu pöörata?
    - Õppejõudude ja tudengite vahelised suhted - kas õppejõud on pigem õpetaja, juhendaja või kaasõppija rollis?
    - Millised on hindamiskriteeriumid ning kui põhjendatuks, objektiivseteks ning tõhusateks neid peate?
    - Kas ja kuidas annavad õppejõud tudengitele õpitulemuste põhist tagasisidet?
  - Kas **õppevahendeid** on piisavalt?
    - Kas eestikeelseid õppevahendeid on piisavalt?
    - Millisest eestikeelsest õpikust tunnete kõige rohkem puudust?

II Milline on õppekavaarenduse orienteeritus tööturu vajadustele, ning tööandjate kaasamine sellesse?

- Millised on **tööturu nõudmised** Teie erialal ning mil määral bak- ja mag õppekavad neile vastavad?
  - Kas **3a õppekava lõpetaja** peaks saama erialast tööd?
  - Kas ja mida peaks õppekavas muutma, et ta saaks?
  - Kas Eestis on võimalik arvestada tööandjate arvamusega?
  - Kas Te praegu arvestate?
- Kas õppekava võimaldab **erialast praktikat** ning kas praktika maht on piisav?
- Kus otsivad tudengid infot tööturu kohta?
  - Kas tudengid vajaksid loenguid karjääriplaneerimisest, või piisab, et vajadusel saab külastada spetsiaalset nõustajat?

III Kui head on õppe paindlikkus, mobiilsus, valikud ning rahvusvaheline võrreldavus?

- Kas ja kuidas praegune õppekava ja õppekorraldus soosib **valikuid ja mobiilsust**?
  - Kas üliõpilastel (ja õppejõududel) on praegu selge, milliseid valikuid õppekava võimaldab?
  - Mida oleks vaja muuta, et valikud oleksid teadlikumad, neid oleks rohkem, nad oleksid realiseeritavad?
  - Mida õppekavaarendus saaks siin paremaks muuta?
- Kuidas hindate **välisõppejõudude osakaalu** õppes?

- Kas mujal sooritatud **õpingute arvestamine** toetab liikuvust?

IV Kokkuvõtteks - kui hea on õppe kvaliteet?

- Millised on teie nägemust mööda praegu need üldised nõrgad kohad, mis takistavad kõrghariduse kvaliteedi tagamist?
- Kas õppekavaarendus saaks kaasa aidata selle probleemi lahendamisele – või võivad õppekava muutmisega seotud asjaolud halvendada olukorda praegusega võrreldes?
- Milline on teie konkreetsem visioon oodatavatest muutustest kõrghariduse õppekavades, mis aitaksid tagada kõrghariduse kvaliteeti ja lõpetajate konkurentsivõimet tööturul:
  - Mis võiks 2 aasta pärast olla teisiti?
  - Mis on peamine oht vajalikele muutustele?

Lisa nr 2 Intervjuuküsimuste muudatused

Tudengid

I – 1 Lisatud küsimused

- *Üpris alguses*: Milliseid oma õppekava (mille raames õpite/õpetate) eesmärke Te oskate nimetada?
- Kui suur on **vajadus võõrkeelte õpetamise järele** õppekava raames ning kas see vajadus on praegu rahuldavalt täidetud?

I – 3 Lisatud küsimused

- Kas **õppevahendeid** on piisavalt?
  - Kas eestikeelseid õppevahendeid on piisavalt?
  - Millisest eestikeelsest õpikust tunnete kõige rohkem puudust?

III Lisatud küsimus

- Kuidas hindate **välisõppejõudude osakaalu** õppes?

Õppejõud

I – 1 Muudetud (selgitus)

- Kas ja kuidas on arvestatud õppija **üldiste eluks vajalike oskuste ja vilumuste** ehk **pädevuste** arendamisega?

Lisatud küsimus

- *Üpris alguses*: Milliseid oma õppekava (mille raames õpite/õpetate) eesmärke Te oskate nimetada?
- Kui suur on **vajadus võõrkeelte õpetamise järele** õppekava raames ning kas see vajadus on praegu rahuldavalt täidetud?

I – 3 Lisatud küsimus

- Kas **õppevahendeid** on piisavalt?
  - Kas eestikeelseid õppevahendeid on piisavalt?
  - Millisest eestikeelsest õpikust tunnete kõige rohkem puudust?

III Lisatud küsimus

- Kuidas hindate välisõppejõudude osakaalu õppes?